

MEBLE

ZE ZBIORÓW ZAMKU
KSIĄŻĄT POMORSKICH
MUZEUM W DARŁOWIE

KATALOG

**MEBLE
ZE ZBIORÓW ZAMKU KSIĄŻĄT POMORSKICH
MUZEUM W DARŁOWIE**

KATALOG

Anna Feliks, Ewelina Bądyra

**MEBLE
ZE ZBIORÓW ZAMKU KSIĄŻĄT POMORSKICH
MUZEUM W DARŁOWIE**

KATALOG

Darłowo 2025
Zamek Książąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie

Redakcja:

Maria Dłutek

Fotografie współczesne:

FOTOlife, Grażyna Fischer, Błażej Chlebowski, sp. cywilna

Skład i opracowanie graficzne:

Pracownia Poligraficzno-Introligatorska Intro-Druk Sp. z o.o.

Copyright by:

Zamek Książąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie, 2025

ISBN: 978-83-948190-1-9

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Wydawca:

Zamek Książąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie

ul. Zamkowa 4, 76-150 Darłowo

tel. 94.314 23 51

Druk i oprawa:

Pracownia Poligraficzno-Introligatorska Intro-Druk Sp. z o.o.

ul. Przemysłowa 3b, 75-216 Koszalin

Spis treści

Wprowadzenie	7
Historia zamku	8
Charakterystyka muzealnego zbioru mebli	10
Katalog	
• Wstęp	17
• Meble do siedzenia	18
• Meble do spania	60
• Meble do przechowywania	66
• Stoły i stoliki	120
• Meble do pisania	138
• Varia meblowe	146
• Zegary	160
• Instrumenty muzyczne	172
• Meble kościelne	182
• Meble orientalne	196
Kustosze darłowskiego muzeum zamkowego 1923-2025	210
Rezydencje – miejsca pochodzenia mebli zabytkowych pozyskanych przed 1946	216
Słownik terminów meblarskich	221
Bibliografia	226
Indeksy: osobowy, miejscowości	230

WPROWADZENIE

Muzealne katalogi mebli są w Polsce rzadko wydawane, a i w Europie należą do wyjątkowych opracowań. Poza opracowaniem zbiorów mebli Muzeum Narodowego we Wrocławiu, które przez lata (2004-2025) przygotowała dr Małgorzata Korżel-Kraśna, kustosz dyplomowany i wieloletni dyrektor ds. naukowych tegoż muzeum, żadna z polskich placówek muzealnych nie może poszczycić się takim kompletnym studium swego zasobu mebli zabytkowych. W wielu muzeach narodowych są prowadzone badania nad zbiorami i ich tematycznymi częściami. W oparciu o przeprowadzone analizy powstają głównie monograficzne artykuły, rzadziej opracowania. Czesława Betlejewska, dawna kierownik Działu Mebli Muzeum Narodowego w Gdańsku opublikowała książkę *Meble gdańskie* (2001), a kilka lat później *Meble elbląskie* (2004); obie te pozycje miały charakter opracowania tematycznego opartego na zbiorach, jednak nie były katalogami *sensu stricto*.

Zbiory muzeum w Darłowie są rozległe, obejmują wiele dziedzin sztuki i rzemiosła artystycznego – od dawnych po współczesne – z etnografią, militariami i zabytkami przemysłu, w dużej mierze są oparte na historycznym, jeszcze przedwojennym zasobie. I podobnie, jak w innych polskich muzeach, nie opracowano dotąd mebli pod kątem zabytkoznawczym, ale wielokrotnie były przedmiotem innych opracowań historycznych, tematycznych i badawczych. Dotąd nie były prowadzone badania nad zbiorem jako całością, a informacje o meblach zamkowych, publikowane przy okazji omawiania działalności muzeum, mają charakter przyczynkowski. Przeprowadzone przez nas kwerendy źródłowe nie zawsze dawały pozytywne rezultaty. Pomocne okazały się materiały zamieszczane w internecie, współcześnie rozbudowane i wielowarstwowe, od stron domów aukcyjnych i muzeów, przez dokumentacje przebiegów konserwatorskich, łącznie z zapisami video, a nawet blogi monograficzne miłośników zabytków. Omawiając dekoracje staraliśmy się, by analizy miały charakter oceniający, co być może przyczyni się w przyszłości do powstania alternatywnych opinii.

Mamy nadzieję, że publikacja przyczyni się do dalszych, pogłębionych badań proveniencyjnych. Niestety, obecnie nie jest znane w większości pochodzenie mebli, które trafiły do zbioru przed wojną. Pierwsi powojenni pracownicy muzeum zanotowali we wspomnieniach, że przedwojenna dokumentacja muzealna, w tym karty inwentarzowe, została zniszczona w czasie zawieruchy powojennej. Możliwe, że pewne informacje dotyczące nabycia i historii mebli można będzie odnaleźć w dokumentach lub publikacjach przedwojennych pracowników i współpracowników muzeum. Wyniki tych prac mogą być fascynujące. Muzeum w Darłowie posiada – oprócz opublikowanych w katalogu zdjęć – także kadry uzupełniające, dodane do systemu bazodanowego Muzeo.

Punktem odniesienia dla zbioru darłowskiego były meble wykonane i użytkowane od Królewca, przez Gdańsk, Koszalin, Szczecin, do Poznania. Tym meblom autorki katalogu starały

się też przyjrzeć bliżej, by znaleźć w zbiorach muzealnych meble podobne ze znaną proveniencją i by stwierdzić podobne cechy stylistyczne występujące w meblach wykonanych w tym regionie. Na wskazanym terenie działały duże i znaczące oraz mniejsze i lokalne ośrodki meblarskie, inspirowane się trendami idącymi z pobliskich centrów kulturalnych (z Prus i Cesarstwa Niemieckiego). Zbiór darłowski odzwierciedla też mody w wyposażeniu wnętrz i mody kolekcjonerskie, które to problemy znalazły się też w komentarzach not katalogowych.

Poza częścią katalogową zamieszczono informacje uzupełniające wiedzę o obiektach. W biogramach kilkunastu kierujących muzeum w Darłowie starano się wskazać obszary, jakimi zajmowali się w pracy muzealnej, wyliczyć przeprowadzone porządki i naprawy zamku, zakupy do zbiorów oraz zorganizowane wystawy. Krótki przegląd majątków i rezydencji ziemie sławieńskiej, z których pochodzi duża grupa mebli muzealnych, wzbogaca wiedzę dotyczącą proveniencji obiektów i ich pierwszych właścicieli. Słownik terminów użytych w katalogu, oparty na *Słowniku terminologicznym mebli* Izidora Grzeluka (2000) pozwoli zrozumieć pojęcia stosowane w opisach i komentarzach. Książkę uzupełniają różnorodne indeksy i bibliografia. Zwykle projekty badawcze mają określony czas realizacji, który nie zawsze jest lub okazuje się wystarczający do przeprowadzenia wszystkich analiz i ustaleń. Z naszej perspektywy warto jednak było podjąć to wyzwanie, by upublicznić wspaniały zbiór mebli z zamku darłowskiego.

Podczas pracy nad katalogiem przeprowadzone zostały liczne konsultacje z muzealnikami i badaczami mebli zabytkowych. Podziękowania składamy: Michałowi Błaszowskiemu, Ryszardowi Bobrowowi, Joannie Bojarskiej-Cieślak, Dorocie Gutkowskiej, Katarzynie Juskiewicz, Magdalenie Lesickiej, Wojciechowi Lipowiczowi, Lechowi Łopuskiemu, Annie Kostrzyńskiej-Miłosz, Małgorzacie Korżel-Kraśnej, Stanisławowi Stefanowi Mieszkiewiczowi, Magdzie Pinker, Joannie Popkowskiej, Hubertowi Tomaszowi Słubikowi, Annie Sujeckiej, Beniaminowi Voglowi, Justynie Załęskiej.

HISTORIA ZAMKU

Widok z dziedzińca na skrzydło północne zamku,
fot. przed 1945 r. Archiwum Zamku Książąt Pomorskich
- Muzeum w Darłowie

Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie to unikalny przykład średniowiecznej rezydencji na Pomorzu Zachodnim, stanowiący dziś jeden z najcenniejszych zabytków regionu. Choć brak dokumentów bezpośrednio odnoszących się do jego budowy, na podstawie badań archeologicznych i architektonicznych przyjmuje się, że zamek powstał w 2. połowie XIV wieku, z inicjatywy księcia Bogusława V.

Budowa rozpoczęła się w 1352 roku po zakupie przez księcia Bogusława V, Barnima IV i Warcisława V wyspy z młynem w południowej części miasta od mieszczy Elżbiety Behr. Strategiczna lokalizacja zamku – na rzecznej wyspie w dolinie Wieprzy – nadawała mu zarówno charakter obronny, jak i rezydencjonalny. Początkowo była to gotycka warownia z dziedzińcem o wymiarach 32 x 34 m, otoczona murem o wysokości 15 m i fosą, z jednym skrzydłem mieszkalnym i wieżą strażniczą. Zamek przez 300 lat służył jako główna rezydencja dynastii Gryfitów, która władała Pomorzem od XII do XVII wieku. Jako lokalni władcy uznawani przez cesarzy, Gryfici stworzyli na Pomorzu dworską kulturę o charakterze współpracy regionalnej, przyczyniając się do rozwoju miast, handlu i kontaktów z innymi państwami. Jedną z najważniejszych postaci związanych z zamkiem był Eryk Pomorski (1382-1459) – książę pomorski oraz król Danii, Norwegii i Szwecji. Po detronizacji w 1439 roku przebywał na wyspie Gotlandia. Opuścił ją w 1449 roku

i wrócił do Darłowa, gdzie osiadł jako rezydent i stworzył na zamku dwór monarszy. Za jego panowania rozbudowano rezydencję, wznosząc m.in. nowe skrzydło zachodnie.

Kolejna faza przebudowy nastąpiła ok. 1480 roku za rządów księcia Bogusława X, który rozebrał wcześniejsze zachodnie skrzydło i w jego miejscu wybudował nowe – tzw. skrzydło wieprzańskie. Było to reprezentacyjne skrzydło mieszkalne, nazwane później „domem księżnej Zofii”, matki Bogusława X. Architektura tej fazy odzwierciedlała wpływy późnogotyckie i wczesnorennesansowe, z widocznymi inspiracjami włoskimi i niemieckimi.

W 1. połowie XVI wieku książę Barnim XI przeprowadził kolejną rozbudowę, podwyższając skrzydło wschodnie o dwie kondygnacje, gdzie powstały: sala reprezentacyjna oraz apartamenty mieszkalne. Zmieniono układ pomieszczeń w skrzydle południowym, wzniesiono spiralne klatki schodowe oraz nadbudowano wieżę o dwie użytkowo-obronne kondygnacje. Była to ostatnia gotycka faza rozbudowy zamku. Około 1571 roku książę Jan Fryderyk wzbogacił kompleks o nowe skrzydło północne, w miejscu dawnej bramy, wznosząc

Widok na zamek i młyn zamkowy, ok. 1950 r.,
pocztówka. Archiwum Zamku Książąt Pomorskich -
Muzeum w Darłowie

czterokondygnacyjny budynek bramny o cechach renesansowych. Zmiany te wymusiły przesunięcie fosy i budowę nowego mostu zwodzonego.

W 1624 roku zamek ucierpiał w wyniku pożaru. Podczas remontu skrzydła wschodniego przekształcono reprezentacyjną Salę Rycerską w kaplicę zamkową pw. św. Elżbiety, funkcjonującą w tej roli do 1805 roku. Jej bogate wyposażenie zawdzięczano księżnej Elżbiecie, wdowie po Bogusławie XIV – ostatnim władcy z dynastii Gryfitów, który zmarł w 1637 roku. Księżna zamieszkiwała zamek aż do śmierci w 1653 roku, prowadząc pobożne i skromne życie. Ściany kaplicy zdobiły dzieła takich mistrzów jak Albrecht Dürer, Lucas Cranach Starszy i Hans Holbein Młodszy, a centralnym elementem wnętrza stała się poślaczana ambona.

Po śmierci ostatniego Gryfity i włączeniu Pomorza do domeny brandenburskiej, a następnie pruskiej, zamek zaczął tracić na znaczeniu. W XVIII i XIX wieku pełnił funkcje militarne, magazynowe. Mieściły się w nim m.in. magazyn soli, zboża oraz sąd, więzienie i szpital wojskowy. Takie przeznaczenie, wraz z kolejnymi pożarami, doprowadziły do degradacji budowli.

Dopiero w okresie międzywojennym rozpoczęto prace restauracyjne. 1 lipca 1930 roku otwarto w zamku Powiatowe Muzeum Regionalne (niem.: Kreisheimatmuseum), przekształcone w 1933 roku w Muzeum Powiatowe (niem.: Heimatmuseum). Po zakończeniu 2. wojny światowej i włączeniu Pomorza do Polski, 1 lipca 1945 roku muzeum wznowiło działalność – już pod polskim kierownictwem – jako Muzeum Regionalne. W roku 1950, na krótko, podporządkowano je Muzeum Narodowemu w Szczecinie. W latach 60. – na fali reorganizacji placówek muzealnych – zostało wyznaczone do gromadzenia przede wszystkim zbiorów przyrodniczych i artefaktów morskich (!). Od roku 2015

funkcjonuje jako samorządowa instytucja kultury, prowadzona przez starostę powiatu sławieńskiego: Zamek Książąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie.

Dziś Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie nie tylko chroni i prezentuje muzealia, ale pełni również funkcję edukacyjną. Stałe wystawy pokazują bogactwo historii Pomorza i dynastii Gryfitów, dzieje miasta Darłowo oraz kulturę materialną regionu. Wśród eksponatów znajdują się meble (w tym gdańskie),

kolekcja konwisarstwa pomorskiego, współczesne portrety książąt z XVI-wiecznej genealogii Corneliusa Crommeny'ego, obrazy z krajobrazami pomorskimi, rzeźby przedstawiające słowiańskie wierzenia, dawne uzbrojenie oraz sprzęty codziennego użytku. Jedną z sal poświęconą jest wyłącznie Erykowi Pomorskiemu, inna ukazuje kulturę mieszczańską z okresu biedermeieru, a w książęcej sypialni podziwiać można meble późnorenansowe, ale też szczególną uwagę zwracają tu litografie Rudolfa Mühlowa z 1924 roku, przedstawiające dwory i pałace powiatu sławieńskiego. 17 września 2014 roku otwarto w muzeum wystawę „Dirlov, Rügenwalde, Darłowo. Miasto nad Bałtykiem”, ukazującą historię Darłowa od czasów prehistorycznych, uhonorowaną I nagrodą

Wieża zamkowa, Archiwum Zamku Książąt Pomorskich - Muzeum w Darłowie

w konkursie „Wydarzenie muzealne roku 2014 w Województwie Zachodniopomorskim”. Muzeum przygotowuje także wiele wystaw czasowych, związanych z historią regionu i współczesnością.

Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie to nie tylko świadectwo średniowiecznej architektury i historii Pomorza, ale także żywe centrum kultury, będące ważnym elementem tożsamości regionalnej.

CHARAKTERYSTYKA MUZEALNEGO ZBIORU MEBLI

Zbiór zabytków przechowywanych obecnie w Zamku Książąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie wymaga omówienia etapów gromadzenia obiektów. Ze względu na zasadniczy temat niniejszej publikacji – katalog mebli – dokonano także charakterystyki najcenniejszych zabytków tego rodzaju, uwzględniając chronologię ich powstania i typy.

Wystawa zbiorów archeologicznych w sali Zielonej, pocztówka, wyd. Max Konitz, Darłowo, ok. 1935. Archiwum Zamku Książąt Pomorskich - Muzeum w Darłowie

Historia zbiorów. Gromadzenie obiektów zabytkowych, a następnie otwarcie Muzeum Regionalnego (niem. Heimatmuseum) w Zamku Książąt Pomorskich w Darłowie było najważniejszym celem pierwszego kierownika muzeum, Karla Rosenowa (1873-1958). W 1921 roku wydał on odezwę do mieszkańców miasta z prośbą o przekazanie pamiątek związanych ze śladami przeszłości Darłowa i okolic. Apel dał zaskakująco bogate efekty, a darczyńcy przynosili obiekty o wartości historycznej i artystycznej, zbiory przyrodnicze, geologiczne i archeologiczne. Jednym z cenniejszych darów z tego okresu była kolekcja przyrodnicza, a w szczególności zbiór motyli, przekazana przez Karla Friedricha Marquardta, przyrodnika amatora ze Sławna (Znani i nieznani 2018, s. 103-105). Po uporządkowaniu nabytków utworzono cztery działy: archeologiczny, etnograficzny, przyrodniczy i historyczny.

Dawna siedziba książęca w Darłowie nie ucierpiała w wyniku działań związanych z 2. wojną

światową, jednak zbiór częściowo uległ rozproszeniu. Pod koniec wojny Karl Rosenow, kierowany dobrem sztuki, spakował do 24 skrzyń najcenniejsze zabytki ruchome z zamku i kościoła Mariackiego (kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej), w tym obrazy Lucasa Cranacha Starszego, Albrechta Dürera i Hansa Holbeina Młodsze, złote numizmaty oraz srebrny

ołtarz darłowski, ufundowany przez Gryfitę, księcia Filipa II (Buziakowski 2013, s. 332). Skrzynie ukryto w sławieńskim skarbcu bankowym. Niestety w zniszczonych działaniach wojennymi mieście obiekty zaginęły.

Jednakże wiele zbiorów szczęśliwie przetrwało wojnę w darłowskim muzeum. Z Muzeum Regionalnego zachowały się i są prezentowane na ekspozycji m.in.: skrzynie – neorenesansowa (Kat. 56), skarbiec (Kat. 62) i obita futrem foczym (Kat. 50), krzesła neobarokowe (Kat. 11), szafa sieniowa rokokowa (Kat. 79) oraz meble biedermeierowskie. Wspomnienia z tego okresu spisał Stanisław Dulewicz, pierwszy powojenny burmistrz miasta Darłowa:

W Darłowie było niezwykle bogate muzeum zlokalizowane w Zamku Książąt Pomorskich. Przed wkroczeniem do miasta Rosjan odwiedziłem to muzeum. Było ono tak bogate w przedmioty o dużej wartości muzealnej, że sprawiało wrażenie przeładowania. W głównej, olbrzymiej Sali rycerskiej widziałem na ścianach wiele obrazów wybitnych malarzy, liczne rzeźby w drzewie, brązie i białym marmurze. Kilkadziesiąt oszklonych gablot, ustawionych w dwa rzędy, było pełne

Wystawa przyrodnicza w sali przyjęć, wyd. Max Konitz, Darłowo, ok. 1935. Archiwum Zamku Książąt Pomorskich - Muzeum w Darłowie

eksponatów, zbiorów numizmatycznych, płaskorzeźb w srebrze i złocie [...] trudno mi wymienić całe bogactwo zbiorów, ułożonych systematycznie z niemiecką pedanterią. [...] Po wkroczeniu wojsk radzieckich, gdy wraz z kilkoma radzieckimi oficerami dostałem się do rozszabrowanego muzeum zauważyłem, że nie zostało ani połowy eksponatów.[...] (Dulewicz 2003, s. 38).

Zbiory zostały uszczuplone przez powojennych szabrowników, którzy dewastowali i rozkradali zachowane mienie. W celu zabezpieczenia i relokacji dzieł sztuki na terenie ziemi sławieńskiej powołano Referat Kultury i Sztuki w Sławnie. 7 marca 1945 roku dokonano reinwentaryzacji zbioru z wpisem do nowej księgi inwentarzowej, legitymizując prawo do posiadania obiektów przez polskie muzeum.

W pierwszych latach po wojnie głównym zadaniem nowo powstających muzeów było gromadzenie i zabezpieczenie zabytków z terenu oraz ich eksponowanie. Pierwsi powojenni kustosze muzeum: Amelia Łączyńska (1893-1993) i Aleksander Tarnowski (1884-1961) odbyli liczne podróże po ziemi sławieńskiej, podczas których udało im się rozpoznać i uratować wiele obiektów zabytkowych o wartości artystycznej i historycznej. Do muzeum w tym czasie zostało przyjętych wiele obiektów z dworów i pałaców dawnego powiatu sławieńskiego, który w przybliżeniu obejmował dzisiejsze gminy: Sianów, Malechowo, Polanów, Darłowo, Sławno i Postomino. Były to m.in.: obudowa neobarokowego zegara szafowo-podłogowego (Kat. 135) z pałacu w Podgórkach, ława skrzyniowa z baldachimem (Kat. 38), przyczółek łóżeczka dziecięcego (Kat. 45), konsola neorenesansowa (Kat. 113), ława tronowa (Kat. 33) oraz wyjątkowe łóże z baldachimem (Kat. 44) z pałacu w Krągu, biurko neoklasycystyczne (Kat. 116) z pałacu w Naclawiu, a także stół empirowy (Kat. 110), neobarokowa kołyska dworska (Kat. 46), klasycystyczna toaleta (Kat. 93) i obudowa zegara szafowo-podłogowego (Kat. 132) z pałacu w Tychowie.

Napływowa ludność polska przekazywała w tym czasie do zbiorów muzealnych liczne, pozostawione przez poprzednich mieszkańców, cenne przedmioty. Pod koniec 1948 roku

w wykazach muzealnych znajdowało się ponad trzy i pół tysiąca obiektów zabytkowych, tj. 47 dzieł sztuki, 130 przedmiotów rzemiosła artystycznego, 224 zabytki etnograficzne, 790 zabytków archeologicznych, 30 – historycznych, 88 – militarnych, 127 numizmaty, 1247 eksponatów przyrodniczych, 769 – mineralogicznych i geologicznych, 30 artefaktów morskich i 40 zabytków sakralnych (Dulewicz 2003, s. 38).

Muzeum miało liczne, podstawowe problemy organizacyjne. Z uwagi na braki kadry dużym wyzwaniem było pilnowanie zwiedzających. Ze wspomnień Aleksandra Tarnowskiego wiemy, że zwłaszcza młodzi, zakochani mężczyźni, chętnie wynosili zabytki, by przypodobać się swojej wybrance. W ten sposób

Kaplica Księżęca, fot. FOTOlife Grażyna Fischer
Błażej Chlebowski spółka cywilna

zniknęły między innymi biedermeierowski rozpylacz do perfum, kilka dermoplastów ptasich, drewniana figurka orientalna (Tarnowski przed 1958 [maszyn.], s. 26).

Od 1 stycznia 1950 roku upaństwowione już muzeum podporządkowano Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie, które od tej pory dysponowało darłowskimi muzealiami. Wiele obiektów zostało wypożyczonych i część z nich nigdy do Darłowa nie wróciła.

W latach 60. muzeum regionalnym narzucono specjalizację. Z uwagi na przewagę zbiorów przyrodniczych przyjęto, że muzeum w Darłowie będzie miało taką właśnie specyfikę, uzupełnioną artefaktami morskimi. Pozostałe zabytki przekazywano wówczas muzeum centralnym i okręgowemu, którym dla Darłowa było Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. Do Słupska trafiły w ten sposób zbiory numizmatyczne, część rzemiosła artystycznego, kotwice oraz niemal cała kolekcja etnograficzna. Do Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie

przewieziono zbiory entomologiczne. Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu przejęło przedmioty związane z wojskowością, a Muzeum w Koszalinie – zbiory archeologiczne. Od tego momentu rozpoczęło się gromadzenie przykładów fauny i flory oraz artefaktów związanych z rybołówstwem. Proces ten zatrzymał kapitalny remont zamku przeprowadzony w latach 1971-1988. W latach 70. uporządkowano księgi inwentarzowe. Od tego też czasu dokonywano zakupów, które wskazywały, że w przyszłości muzeum planowało odejść od narzuconej mu specjalizacji. Gromadzono obiekty artystyczne, poszerzano kolekcję orientalną. Zaprzyjaźnieni ówcześni antykwariusze i pracownicy Desy informowali darłowskich muzealników o pojawiających

tj. *Księga Inwentarzowa Artystyczno-Historyczna*, *Księga Inwentarzowa Etnograficzna*, *Księga Inwentarzowa Rybacko-Morska* i *Księga Inwentarzowa Przyrodnicza*. Dodatkowo prowadzona jest dla działalności wystawienniczej *Pomocnicza Księga Inwentarzowa Przedmiotów Niezabytkowych*.

Kolekcja mebli. Bogata kolekcja muzealnych zbiorów mebli obejmuje przedmioty powstałe od XVI do XX wieku, które reprezentują style od renesansu, przez barok, klasycyzm, biedermeier, historyzmy, po secesję i art déco. Jest to zbiór różnorodny, zawierający meble wykonane na przestrzeni czterystu lat w różnych ośrodkach europejskich, a nawet zachodnio- i wschodnioazjatyckich. Meble te w większości tworzą zwarte zespoły i są ilustracją historii regionu, jego kultury mieszkaniowej, ale też zainteresowań kolekcjonerskich mieszkańców oraz tradycji i historii muzeum. Ważnymi dla zbiorów grupami są meble darłowskie, czyli takie, wobec których przypuszczamy, że powstały na miejscu lub szerzej rozumianym Pomorzu i tu, w mieście i jego okolicy, były wykorzystywane. W grupie tej znalazły się zarówno nieliczne sprzęty zamkowe, miejskie – cechowe i kościelne, ale też tzw. meble gdańskie oraz – osobno – meble mieszczańskie i gospodarskie, wreszcie – zupełnie wyjątkowe – instru-

Sypialnia Księżęca, fot. FOTOlife Grażyna Fischer
Błażej Chlebowski spółka cywilna

się na rynku sztuki unikatowych przedmiotach zabytkowych. W tym okresie muzeum wzbogaciło się o zabytkowe meble, m.in.: obiekty XIX-wieczne, w tym komplet pięciu foteli późnoklasycystycznych (Kat. 31), stolik do robótek ręcznych (Kat. 109) i nożycowe krzesło arabskie (Kat. 153).

Współcześnie muzeum nadal – i zgodnie ze swoim statutem – „Gromadzi i trwale chroni dobra naturalnego i kulturowego dziedzictwa Pomorza Środkowego o charakterze materialnym i niematerialnym [...]”. Poszerza swoją kolekcję o zabytki związane z historią Pomorza Środkowego, zbierając przedmioty rzemiosła artystycznego i etnograficznego, pocztówki, mapy, numizmaty, ubiory, meble oraz inne elementy wyposażenia wnętrz. W 2023 roku muzeum zakupiło ciekawy zestaw mebli północnoniemieckich w stylu biedermeier z ok. 1830 roku (Kat. 21, 42, 105).

Obecnie w placówce zbiorami muzealnymi zajmuje się Dział Muzealny. Prowadzone są cztery księgi inwentarzowe, które są odzwierciedleniem różnorodności charakteru zbiorów,

menty muzyczne oraz obiekty kolekcjonerskie. Oddzielną grupę stanowią meble orientalne. W muzealnych zbiorach darłowskich szczęśliwie zachowało się kilka bardzo cennych obiektów wykonanych dla zamku: są to dwie pary drzwi wewnętrznych w stylu renesansowym i rokokowym oraz wyjątkowej klasy artystycznej barokowa ambona. Większość mebli ze zbiorów darłowskich jest ekspozycyjna na wystawie stałej, a obiekty magazynowe uzupełniają wystawy czasowe. Wspomniana ambona (Kat. 144) prezentowana jest obecnie w miejscu swego pierwotnego przeznaczenia: w dawnej sali rycerskiej, która u schyłku panowania władających zamkiem Książąt Pomorskich przekształcona została w kaplicę. Ambona została ufundowana w 1639 roku przez księżnę Elżbietę Holsztyńską, wdowę po Bogusławie XIV, ostatnim księciu z dynastii Gryfitów. Pochodzi prawdopodobnie z warsztatu pomorskiego lub północnoniemieckiego. Twórca ambony – autor prac malarskich, rzeźbiarskich i stolarskich – nie jest znany. Ambonę została zaprojektowana jako obiekt przysięenny,

wieloelementowy z mównicą, schodami, drzwiami i baldachimem, ozdobiona jest bogatą snycerską dekoracją polichromowaną, złotą i srebrzoną, z licznymi przedstawieniami figuralnymi i ornamentalnymi (Nowakowski 2012, s. 9). W 1805 roku, kiedy ostatecznie podjęto decyzję o zamknięciu kaplicy zamkowej, ambona została przeniesiona do kościoła pod wezwaniem św. Gertrudy w Darłowie i służyła podczas liturgii w kościele. Do zamku przekazał ją w 1947 roku Referat Kultury i Sztuki w Sławnie.

Istotną grupą mebli w zbiorach muzealnych są skrzynie - l a d y c e c h o w e, które wykonane zostały na Pomorzu w XVIII i XIX wieku. Połowa z dziesięciu skrzyń należała do cechów darłowskich. Wraz z nadaniem praw miejskich rozwinęło się w Darłowie rzemiosło i wkrótce założono cechy, skupiające mistrzów i czeladników. W dawnym ustroju cechowym lada zajmowały szczególne miejsce w obrzędowości cechowej i były jednym z najważniejszych elementów wyposażenia miejsc zebrań mistrzów cechowych. Przechowywano w nich: tłoki pieczęci, pieczęcie, dokumenty, statuty, księgi (w tym rejestry dłużników) oraz listy. Zazwyczaj trzymano je w domach mistrzów lub w izbach cechowych pod opieką starszych cechu. Skrzynie zamawiali mistrzowie lub bractwo czeladników danego rzemiosła.

Ich rozmiary były różne, ale stosunkowo niewielkie, więc cechy posiadały ich kilka lub kilkanaście, by móc przechowywać liczne, cenne dla cechu dokumenty i akcesoria. W kolekcji muzealnej są m.in. skrzynie cechu stolarzy, piwowarów, krawców, muraży i bednarzy. Część skrzyń otrzymała bogatą dekorację i ozdobiona została charakterystycznymi dla cechów atrybutami, zwykle narzędziami, którymi posługiwali się rzemieślnicy oraz nazwami cechów. Skromne, bez widocznych zdobień, służyły rzemieślnikom do prowadzenia kancelarii cechów. Na uwagę szczególnie zasługuje ciemnozielona skrzynia cechu murarzy, która obok bogatej dekoracji malar-

skiej oraz równie dekoracyjnych okuć kowalskich ma schowek w formie szuflady, dostępny po wysunięciu prawego boku skrzyni (Kat. 65).

W płycinie na wieku namalowano herb cechu z kielnią i cyrklem, zaś na płycinach frontu umieszczono napisy identyfikujące zespół bractwa, starszego cechu i jego założyciela.

Pochodzące z kolekcji muzealnej meble pomorskie, obok sprzętów zamkowych i skrzyń cechowych, to także biedermeierowskie meble mieszczańskie oraz meble kościelne, ale też obiekty etnograficzne i tzw. meble gdańskie. Wyróżniają się tu: zespół meblowych obudów zegarów i grupa instrumentów klawiszowych. Większość tych obiektów znajdowała się w przedwojennych zbiorach muzeum.

Jednym z przykładów mebla pomorskiego jest sekretera klasycystyczna pochodząca z 4. ćwierci XVIII wieku, najprawdopodobniej z jednego z elbląskich warsztatów stolarskich (Kat. 114). Została wykonana z drewna dębowego i ozdobiona na kłapie fornirem orzechowym, a na froncie – intarsjami, głównie z podpalanej brzozy. Użyte materiały są ważnym elementem identyfikującym elbląski ośrodek meblarski.

W zbiorach darłowskich znajduje się także wyjątkowy zespół mebli kościelnych z XVII i XVIII wieku z dwóch miejsc kościołów: pw. Matki Bożej Częstochowskiej i pw. św. Gertrudy, przekazanych do muzeum po 2. wojnie światowej. Warto zwrócić uwagę, że oba te kościoły początkowo były świątyniami katolickimi, po reformacji przeszły w ręce protestantów, a po 2. wojnie światowej powróciły do wyznania

Sala Zielona, fot. FOTOlife Grażyna Fischer

Błażej Chlebowski spółka cywilna

rzymskokatolickiego. Obok wspomianej wcześniej ambony, ujętej jako mebel zamkowy, a będącej meblem kościelnym, wyjątkowa jest jedna ze ścianek frontowych umieszczonych przed rzędem ławek z kościoła św. Gertrudy (Kat. 147). Ścianka ta interesująca jest nie z uwagi na formę, a malowaną dekorację, która przed-

stawia dwie wybitne postaci kościoła protestanckiego: Lutra i Melanchtona, współtwórców reformacji. Warto dodać, że choć niektóre z elementów wyposażenia tego kościoła zostały wpisane do inwentarza muzealnego w celu właściwej ochrony, to nadal stanowią wyposażenie świątyni.

Meble biedermeierowskie są w zbiorach darłowskich liczne i choć powtarzają się typy, jednak same obiekty są różne, ale zawsze interesujące. Jednym z nich jest stół z opuszczanymi kłapami pochodzący z północnych Niemiec, być może wykonany w Berlinie w latach 30. XIX wieku. Wsparły jest na bardzo charakterystycznych dla stylu podporach w kształcie liry, zaś mahoniowy fornir wskazuje na wykonanie właśnie w kręgu meblarstwa berlińskiego (Kat. 105). Stół wraz z zespołem siedzisk, tj. kanapą, fotelem i krzesłem, był eksponowany w muzeum od lat 90. jako depozyt, ale w 2023 roku został zakupiony do zbiorów z rąk właścicieli. Zakup był możliwy dzięki dofinansowaniu ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa w ramach programu własnego Narodowego Instytutu Muzeów „Rozbudowa zbiorów muzealnych”.

W muzeum w Darłowie znalazło się kilkanaście różnego typu zegarów w meblowych obudowach. Są to zegary szafowo-podłogowe, wiszące i kominkowy, jednak w niewielu z nich

dla mebli holenderskich intarsją z bukietem w wazie. Obok tej dekoracji na frontowej ścianie znajduje się niewielka przeszklona rezerwa ujęta okuciem z repusowanej blachy mosiężnej, którą ozdobiono kilkoma symbolami przedstawiającymi upływ czasu. Nie zawsze styl, w jakim wykonano mebel można jednoznacznie określić, czasami, jak w przypadku tej obudowy mamy do czynienia z cechami dwóch epok: odchodzącego rokoka i nadchodzącego stylu klasycystycznego.

Choć fortepiany w zbiorach darłowskich są tylko trzy, to prezentują rozwój obudów fortepianów na początku XIX wieku, od egzemplarzy ze skrzydłem pionowym, przez stołowe, do skrzydeł poziomych. Są także ilustracją zainteresowania, jakie na Pomorzu budziły instrumenty wykonywane w czołowych ośrodkach niemieckich i austriackich, co podkreślają badacze historii tych fabryk oraz historii regionu. W zbiorach znajduje się fortepian stołowy o numerze seryjnym 3392 (Kat. 141), wykonany w 1844 roku w firmie Ernsta Rosenkranza w Dreźnie. Jego obudowę ozdabia fornir palisandrowy o wyraźnym, wzorzystym rysunku słojów.

Kolejnym ważnym zespołem w zbiorach darłowskich są XIX-wieczne meble gdańskie, oparte na wzorach barokowych. Jeszcze w okresie przedwojennym pozyskano do zbiorów muzeum reprezentacyjny stół o intarsjowanym blacie i bogato

rzeźbionej podstawie (Kat. 101). Blat ozdobiono motywami floralnymi, a podstawa wsparta została na stojących lwach ujętych rzeźbionymi ornamentami z herbami, demonstrując nieślabnące umiejętności snycerzy gdańskich.

Meble ludowe należące do muzeum darłowskiego wykonano w XIX i na początku XX wieku lokalnie na Pomorzu, na terenach wiejskich, tradycyjnymi metodami stolarskimi z wykorzystaniem właściwych dla tego terenu skromnych technik zdobniczych. Przeznaczone były dla zamożnych gospodarzy, z których wielu korzystało już wówczas

Sala Muzykantów, fot. FOTOlife Grażyna Fischer
Błażej Chlebowski spółka cywilna

zachowały się mechanizmy. Jednym z piękniejszych jest obudowa zegara wiszącego wykonana w Holandii w końcu XVIII wieku (Kat. 138). Ścianka z półką, na której był umieszczony w niewielkiej szafce mechanizm, jest pokryta fornirem i typową

z mebli miejskich, ale także typowych ludowych, o formach niezmiennych przez dziesięciolecia i wieki. Meblarstwo ludowe operuje kilkoma podstawowymi typami mebli, tj. skrzynia i kufer, regał, rzadziej kredens, stół, zydeł,

ławka, kołyska i łóżko, z których większość reprezentowanych jest w zbiorze darłowskim. Jednymi z piękniejszych są dwie ławki skrzyniowe ozdobione rytowaniem i podpalaniem, pochodzące najprawdopodobniej z Wrześnicy, niewielkiej wsi na ziemi sławieńskiej, słynącej m.in. właśnie ze stolarstwa, snycerstwa i kowalstwa (Kat. 36 i 35). Choć forma ławek jest typowo regionalna, jednak ich dekoracje wykonane zostały precyzyjnie, z dużą dbałością o detal, zdradzając wysokie umiejętności manualne i techniczne wykonawcy. Same wzory mają secesyjny charakter – możliwe, że zaczerpnięty ze współczesnych im wyrobów miejskich.

Wyjątkowo atrakcyjną grupą dla miłośników mebli zabytkowych są meble, które nazwać można kolekcjonerskimi. Pochodzą z dużych niemieckich majątków znajdujących się na terenie ziemi sławieńskiej i wraz z innymi zabytkowymi obiektami zostały zabezpieczone przez wspomniany wcześniej Referat w Sławnie. Do zbiorów trafiło wiele mebli z zamku w Krągu, a jeśli – jak wspominali to muzealnicy Łączyńska i Tarnowski – stanowiły tylko część z właściwego wyposażenia tej rezydencji, oznacza to, że bardzo wiele cennych mebli zostało na zawsze utraconych. Są to tzw. obiekty antykwaryczne, stworzone z użyciem różnych elementów dawnych mebli, z zamiarem imitacji mebli renesansowych, barokowych czy klasycystycznych. Choć zwykle ocena zabytkoznawcza takich mebli jest trudna i w konsekwencji dyskwalifikująca je w porównaniu z meblami oryginalnym, to dla muzealnika jest porywającą zagadką detektywistyczną. Przykładem jest łóżko z baldachimem, które powstało na przełomie XIX i XX wieku z wykorzystania dwóch różnych przyczółków i innych mniejszych elementów łóżek renesansowych, tralek oraz nóg pochodzących z różnych okresów XVII wieku (Kat. 44). Przypomina renesansowe łóżko włoskie, ale nim nie jest jako całość – ani od strony formy, ani dekoracji.

Osobną i bardzo szczególną grupą mebli ze zbiorów muzeum w Darłowie są meble zachodnio- i wschodnio-azjatyckie, wykonane głównie w XIX wieku na wzór mebli europejskich i dla europejskiego odbiorcy. Były najczęściej ozdobą wnętrz, przywożoną z dalekich podróży. Druga połowa XIX i 1. połowa XX wieku, to czas fascynacji kulturą i sztuką azjatycką, która miała również wpływ na kształtowanie się

zbiorów w darłowskim muzeum. Do najcenniejszych należą dziewiętnastowieczne, mniejsze przedmioty codziennego użytku pochodzące z Chin i Japonii. Zbiór znacznie poszerzył się w latach 80. ubiegłego stulecia, kiedy zakupiono tsuby i grafiki japońskie oraz rzeźby chińskie, a także meble arabskie

Sala Etnograficzna, fot. FOTOlife Grażyna Fischer
Błażej Chlebowski spółka cywilna

o lekkiej, ażurowej konstrukcji, ozdobione rzeźbionymi ornamentami i inkrustacją z masy perłowej. W zbiorach są dwa stoliki-tace, z rozkładaną podstawą i nakładaną na nią luźną tacą, które wykorzystywane były we wnętrzach do podawania napojów (Kat. 158 i 159). Korzystano z nich siedząc na podłodze, a taca służyła także do przyniesienia napojów.

Postulaty. Pięknie by było, gdyby zbiór darłowski mógł się w przyszłości wzbogacić o typy mebli w nim niereprezentowane, które uzupełniłyby opowiadanie o dawnych epokach, ich obyczajowości i stylach, przez pryzmat Pomorza i mód występujących na tym terenie we wnętrzarstwie, jak np. toaletkę, proste łóżko i łóżko metalowe, szafkę i stolik nocny, stoliki do gry, leżankę oraz wieszak lub garderobę i ekran kominkowy.

Powstały katalog i przeprowadzone analizy są początkiem drogi do szczegółowego opracowania zbioru mebli z muzeum w Darłowie. Autorom zależało także na upowszechnieniu tego interesującego i cennego dziedzictwa pomorskiego.

KATALOG

Wstęp

Katalog prezentuje niemal 200 obiektów, które od 100 lat gromadzone są w muzeum w Darłowie. Na stałej ekspozycji w zamku znajduje się 80% z nich, a 20% przechowywanych jest w magazynach, z czego połowa włączana jest co jakiś czas w ekspozycje stałe i czasowe; tylko kilkanaście mebli ze zbioru – głównie z uwagi na stan zachowania, w tym niekompletność – nie jest prezentowana.

Katalog został podzielony na części według funkcji lub charakteru mebli, w których to grupach zastosowano układ typologiczny i chronologiczny.

- Meble do siedzenia: fotele, fotele tronowe, ławy, ławy skrzyńowe, krzesła, sofy, zydle, buda-kosz plażowy
- Meble do spania: kołyski i łóżka
- Meble do przechowywania: komody, kufrы, skrzynie, skrzynki, szafy i szafki: szafy, szafy kredensowe, szafy biblioteczne, szafki, witryny
- Stoły i stoliki: stoły, stoliki pomocnicze, konsole, stolik do robót
- Meble do pisania: biurka i sekretera
- Varia meblowe: drzwi, lustra, listownik, parawan, pojemniki, pomocnik-pachołek, postument, półka, element dekoracyjny – zwieńczenie
- Zegary: kominkowy, podłogowe, wiszące
- Instrumenty muzyczne: fortepiany i pianino
- Meble kościelne: ambona, ławki, drzwi i ścianki ławek, ławy kolatorskie, kolumny
- Meble orientalne: gabinety, krzesło, płyciny, półka, stoliki, skrzynia, skrzynka, szafa

B u d o w a n o t . Każda nota zawiera:

- numer pozycji katalogowej
- nazwę typu mebla
- miejsce jego wykonania i datowanie
- materiały, z jakich mebel wykonano: od konstrukcji, przez okleinę, po dekoracje
- wymiary opisane od wysokości, przez szerokość po głębokość mebla
- numer inwentarza muzealnego
- proveniencję, czyli skrótowo przedstawiony sposób pozyskania mebla do zbiorów muzeum w Darłowie
- informację o konserwacji mebla.

Po tych informacjach następuje szczegółowy opis, a po nim komentarz analityczny i odsyłacze.

Opracowując meble zamkowe przyjęliśmy, że najlepsze wyniki badawcze przyniesie analiza wykonania mebli, i to ona właśnie przełoży się na prymarną ocenę mebla. Stąd też umieszczone w katalogu szczegółowe opisy mają posłużyć do

zapoznania się z budową i dekoracją mebla, co umożliwi też zrozumienie jego funkcjonowania, szczególnie w przypadku mebli o skomplikowanej konstrukcji. Analizując meble od strony formy, a przez nią też otrzymując wnioski co do prezentowanego stylu, łatwiej było rozpoznać czas i miejsce wykonania obiektów, uświadomić sobie historię przeprowadzonych napraw i rekonstrukcji. Opisy są wstępem do oceny zabytkowości i wartości artystycznej obiektu.

Wszystkie meble wymienione w katalogu zostały dokładnie sfotografowane, co – szczególnie współcześnie – ma oprócz ilustracyjnego, pogłębione znaczenie dokumentacyjne, przyczyniające się do ochrony zasobu. Postaraliśmy się zamieścić zdjęcia, które oddają charakter i piękno mebli, ale też umożliwiają zrozumienie ich funkcjonowania. Muzeum w Darłowie dysponuje także kadrami uzupełniającymi, przydatnymi do dalszych badań, które – mamy nadzieję – zainicjuje ta publikacja.

Meble do siedzenia

Kat. 1

Kat. 1 Krzesło, Pomorze, 1783

orzech i dębina barwione na ciemnobrązowo

106,2 x 54 x 48 cm

Nr inw. MD/AH/478

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Warszawa, 1985/1986.

Krzesło z oparciem lekko odchylonym do tyłu, zbudowanym z esowatych ramiaków zakończonych trzema łukami i spiętą środkową deską o falistym wykończeniu z płaskorzeźbionymi ornamentami floralnymi, z datą „1783” i inicjałem „A P”, z siedzeniem lekko rozszerzającym się ku przodowi, na boku esowatym, zaokrąglonym na przednich narożach, tapicerowanym miękkim na ramie od frontu u dołu faliście wyciętej, wsparte z przodu na kabriolowych nogach z szerokimi kolanami, zakończonych pantoflami, z tyłu – na toczonych nogach, u dołu lekko wygiętych i ściętych, spiętych wiązaniem w kształcie litery H i prostą łączyną między tylnymi nogami. Deska oparcia u dołu zatężona w poziomej łączynie spinającej ramiaki, oba elementy podrzeźbiane i rytowane, u góry oparcia – z muszlą-kotarką ujętą wolutami i zwisającą poniżej esownicą, stylizowanymi symbolami nieskończoności między którymi wspomniane oznaczenia, a u dołu – stylizowaną wicią z tulipanami (i z różą?). Boczne ramiaki oparcia przechodzące w tylne nogi. Górny ramiak oparcia wraz z środkową deską montowany do bocznych ramiaków na wczepy, kołkowane. Boczne elementy wiązania i tylna łączyna nóg toczona; środkowa łączyna wiązania faliście wycięta, na górnej powierzchni zaokrąglona. W miejscach połączeń konstrukcyjnych nóg u góry, pośrodku i u dołu graniaste kostki.

Krzesło oparte na rokokowym wzorze o angielskiej proveniencji, przetworzonym pod wpływem ośrodka gdańskiego, na charakter wyrobów którego wpływ miał działający od 1756 r. cech krześlarszy angielskich. Forma o sercowatym oparciu ze

środkową deską, z język ang. zwaną splatem i z falistym siedzeniem wspartym na kabriolowych nogach wykształciła się za panowania królowej Anny (1702-1714). Była ona – równolegle z pewnymi obocznościami – popularna na wybrzeżu Morza Północnego i Bałtyckiego, m.in. w Holandii, w Gdańsku oraz na Pomorzu, gdzie tylne nogi mogły być także toczone i spięte wiązaniem w kształcie litery H.

Krzesło ze zbiorów darłowskich powstało poza Gdańskiem, w lokalnym warsztacie stolarskim, na co wskazuje nie tylko późne wykorzystanie rokokowego wzoru, ale też prosty sposób wykonania i opracowania powierzchni oraz dekoracje o wyraźnym wpływie tradycji regionalnych. Możliwe, że krzesło to powstało jako dar od narzeczonego dla przyszłej żony, na co wskazywać może data i inicjały, ale też stylizowane, floralne ornamenty na desce oparcia. Nieznane są co prawda analogiczne egzemplarze, jednak podobnie dekorowane (symbole męskości i kobiecości) i oznaczane (inicjały, daty) były krzesła malowane, kaszubskie i żuławskie, określane jako weselne. Porównywalny w formie i dekoracji, choć uzupełniony wyplotem rotangowym i wykonany zapewne ćwierć wieku wcześniej, jest komplet siedzisk złożony z miękkim wyściełanej ławy i pary krzesel, wystawiony w Domu Uphagena w Gdańsku na ekspozycji w saloniku na piętrze (oddział Muzeum Gdańska). Krzesła i fotele malowane, opatrzone datami i inicjałami, można oglądać w Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, nr inw. MPŚ/E 1138.

Kat. 2
Krzesło, Pomorze, pocz. XIX w.

jesion
86 x 46 x 45 cm
Nr inw. MD/AH/290
Proveniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
Konserwacja: Koszalin, 1988.

Krzesło z lekko odchylonym oparciem, rozszerzonym ku górze, wypełnionym pięcioma szczeblinkami, z trapezoidalnym, tapicerowanym siedzeniem, wsparte na czterech nogach graniastych, zbieżnych ku dołowi. Górny ramiak prosty, lekko łukowato wygięty w linii pleców, profilowany na obrzeżu. Przednie i tylne nogi dodatkowo spięte z oskrzynieniem dekoracyjnymi baczkami, u dołu łukowato wciętymi.

Krzesło w stylu późnoklasycystycznym, o ascetycznym oraz popularnym w tym czasie wzorze, wykonane na Pomorzu w pierwszym dziesięcioleciu XIX w. Pozostawienie szkieletu mebla w naturalnej barwie drewna wskazuje wpływ meblarstwa północnoniemieckiego na stolarstwo pomorskie. Krzesło wykonano z jesionu, gatunku rodzimego, o charakterystycznym, intensywnym usłojeniu i miodowym kolorze.

Kat. 3
Krzesło, Pomorze, 1. ćw. XIX w.

buczyna, sosna
89 x 41,3 x 42,5 cm
Nr inw. MD/AH/482
Proveniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
Konserwacja: Koszalin, 1987.

Krzesło z oparciem lekko odchylonym do tyłu, rozszerzającym się ku górze, spiętym trzema poziomymi łączynami i wypełnionym szprosami w formie przecinających się ostrołukowych arkad wspartych na pięciu filarach, z deskowym, trapezoidalnym siedzeniem, wsparte na czterech zbieżnych ku dołowi nogach. Pionowe ramiaki oparcia stanowią przedłużenie nóg. Przednie nogi o bokach podciętych w ośmiobok, z modelowanym w konstrukcji niewielkim pseudokapitelem u góry. Boczne ramiaki oskrzynienia profilowe – kanelowane. Całość woskowana, w kolorze drewna.

Krzesło w stylu późnoklasycystycznym, wykonane na terenie Pomorza w 1. ćw. XIX w. pod wpływem meblarstwa północnoniemieckiego inspirowanego wzorami angielskimi. Mebel ma ascetyczną i jednocześnie uytłitarną formę, typową dla stylu i miejsca wykonania, której oznaką jest też szkielet pozostawiony w naturalnym kolorze drewna i rzadko spotykane deskowe siedzenie, używane z nałożoną nań poduszką, by zwiększyć komfort korzystania. Główną dekoracją tego krzesła jest wypełnione ostrołukowymi arkadami oparcie, na którego kształt miało wpływ rodzące się na początku XIX w. zainteresowanie architekturą i zdobnictwem z okresu średniowiecza. Motyw ten – popularny na terenie Pomorza – chętnie wykorzystywano także do ozdabiania wykonywanych w tym czasie mebli gdańskich.

Kat. 4
Krzesło, Pomorze, ok. 1830

czereśnia, sosna

87,3 x 46 x 45,2 cm

Nr inw. MD/AH/256

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1987.

Krzesło o graniastych elementach szkieletu, z oparciem lekko odchylonym do tyłu, rozszerzonym ku górze i spiętym trzema łączynami, między którymi u góry ciemnobrzowa płycina, a pod nią palmeta z pięciu lancetowatych liści, z trapezoidalną, tapicerowaną poduszką siedzenia wpuszczoną w oskrzynienie wsparte na czterech, zbieżnych ku dołowi nogach, spiętych u dołu boków prostymi łączynami.

Krzesło w stylu *biedermeier*, wykonane ok. 1830 r. na Pomorzu w lokalnym warsztacie stolarskim, naśladowującym wzory niemieckie. Forma krzesła wyraźnie klasycyzująca, odwołująca się do modeli z końca XVIII w., które inspirowały meblarstwo *biedermeierowskie*. Wzór ten upowszechnił się w Europie Środkowej ok. 1825 r. Motyw lancetowatych liści, pojedynczych, ale też połączonych w wielolistne palmety wypełniające oparcie krzesel i foteli, był bardzo popularny na terenie Pomorza. Siedziska z taką dekoracją oparcia wykorzystywano zarówno w domach mieszczkańskich, jak i bogatych gospodarstwach wiejskich. Według badaczy niemieckich, pierwowzorem lancetowatych form wypełniających oparcie mogą być tzw. pióra księcia Walii. Odwołują się one do angielskich książęcych piór herbowych, które poprzez stylizację przybrały formę liści. Tego typu wypełnienie oparcia krzesel wprowadził jeden z trójki najwybitniejszych projektantów mebli angielskich George

Hepplewhite, ok. 1775-1786, którego wzory oddziaływały na cały meblowy świat, po wydanym pośmiertnie wzorniku w 1787 r. Popularność krzesel z taką dekoracją sprawiła, że są obecnie w wielu polskich zbiorach muzealnych, m.in. Muzeum Narodowym w Poznaniu, nr inw. Rd. 1042.

Możliwe, że w zwieńczeniu oparcia – w miejscu obecnej płyciny pozbawionej dekoracji – znajdowała się pierwotnie płycina wyklejona wzorzystą okleiną lub malowana we wzory roślinne.

Kat. 5
Krzesło, Pomorze, 1. poł. XIX w.

buczyna barwiona na orzech

101 x 46 x 36 cm

Nr inw. MD/AH/244

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1987.

Krzesło o graniastych elementach szkieletu, z oparciem lekko odchylonym do tyłu i rozszerzającym się ku górze, wypełnione poziomą płyciną u góry i trzema pionowymi szczelinkami poniżej, z deskowym, trapezoidalnym siedzeniem, wsparte na czterech nogach, lekko zbieżnych ku dołowi, spiętych parami łączyn na bokach i pojedynczymi z przodu i z tyłu.

Pionowe ramiaki oparcia przechodzą w tylne nogi, które z przednimi nogami – na wysokości siedzenia – spięto toczonymi łączynami. Nogi przednie i tylne połączono także na wysokości siedzenia graniastymi łączynami i tylko na nich ułożono deskę siedzenia. Łączyny boczne i tylna dolna toczzone. Pionowe ramiaki oparcia spięte trzema poziomymi ramiakami. Górny ramiak oparcia szerszy, nałożony na zakończenia ramiaków pionowych, pod nim płycina wpuszczona u dołu w kolejny ramiak, który wraz z trzecim, dolnym, stanowi łącznik dla pionowych szczelinek.

Krzesło o formie klasycyzującej, prostej, ale wyrafinowanej, dzięki przemyślanej konstrukcji, stanowiącej alternację graniastych i toczonych elementów, dobranych w taki sposób, by prócz tworzenia struktury krzesła, miała także znaczenie kompozycyjne, dekoracyjne.

Podobne meble w 1. ćw. XIX w. wykonywano w stylu późnoklasy-cystycznym i wczesnobiedermeierowskim.

Krzesło powstało zapewne na Pomorzu w prowincjonalnym warsztacie stolarskim, a z uwagi na prostą, użytkową konstrukcję i obróbkę drewna trudno jest określić jego wiek; przypuścić można – ze względu na formę i oznaki starości – że pochodzi z 1. poł. XIX w.

Kat. 6 Krzesło, Pomorze, poł. XIX w.

brzoza barwiona na orzech; żyłka rotangowa

94,1 x 45,7 x 57 cm

Nr inw. MD/AH/1253

Proweniencja: dar Zbigniewa Drywy z Koszalina w 1996.

Krzesło o giętych i profilowanych elementach szkieletu, wypłata-
ne rotangową żyłką tworzącą sieć, z balonowym oparciem, lekko
zaokrąglonym i odchylonym do tyłu, z siedzeniem na ramie – wraz
z oskrzynieniem – zaokrąglonym z tyłu i na bokach, falistym od
frontu; wsparte na esowatych nogach.

Ramiak oparcia spięty u dołu łukowatą łączyną, przechodzący na
wysokości siedzenia w tylne nogi. Przednie nogi z poszerzonymi
kolanami, zakończone maczugową stopką. Wyplot z żyłki wykona-
ny przez otwory nawiercone na krawędziach wewnętrznych ram
oparcia i siedzenia.

*Podręcznikowy model krzesła w stylu Ludwika Filipa, o wygiętych
i falistych elementach szkieletu podkreślonych profilowaniem, wy-
pełnionych ażurową plecionką rotangową. Bywały też podobne
egzemplarze uzupełniane płaskorzeźbionymi ornamentami i mięg-
ko tapicerowane. Styl, w którym wykonano krzesło, inspirowany był
rokokiem, a wykształcony został za panowania króla Francji Ludwi-
ka Filipa (1830–1848), obejmując czasy romantyzmu i wchodząc
w neostyl, ale w środkowej Europie stosowany był długo po zakoń-
czeniu jego królowania. Odpowiednikiem tego stylu na Wyspach
Brytyjskich był styl wiktoriański, a w Polsce – styl simmlerowski.*

*Darłowskie krzesło prezentuje popularny, chętnie powtarzany
i udany wzór, wykorzystywany w miejscach spotkań większego gro-
na, m.in. w jadalniach, ale też salonach koncertowych na Starym
Kontynencie. Oparciu tego krzesła nadano formę balonu. Skoja-
rzenie z formą i nazwa tego krzesła – z jęz. ang. ballooon back – od-
noszą się do pierwszego lotu balonu skonstruowanego przez braci
Josepha i Jacques’a Montgolfière 4 czerwca 1783 r.; takie balono-
we oparcia wypełnione szczelinkami – do złudzenia przypomina-
jące konstrukcję balonu – we Francji nazywano „a la montgolfière”.
Jak wskazuje przykład prezentowanego krzesła, nawet wzornictwo
meblarskie zareagowało na tak ważne odkrycie i wydarzenie.*

*Model darłowski wypleciono elastyczną żyłką z rotangu, pocho-
dzącą z trzciny palmy pnącej rosnącej w lasach tropikalnych po-
łudniowo-wschodniej Azji, która w meblarstwie stosowana była
od XVI w. w Holandii i Anglii, a następnie jej wykorzystanie upo-
wszechniło się w całej Europie, by stać się modną na początku XIX
stulecia. W krajach azjatyckich żyłka rotangowa wykorzystywana
jest w plecionkarstwie, w tym do wykonywania mebli plecionych,
i jest tam równie popularna, jak w Europie wiklina.*

Por. nr inw. MD/AH/1220.

Kat. 7
Krzesło, środkowa Europa, 2. poł. XIX w.

buczyna; żyłka rotangowa
90,6 x 45 x 45,3 cm
Nr inw. MD/AH//822
Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
Konserwacja: Koszalin, 1987.

Krzesło z ażurowym oparciem, lekko odchylonym do tyłu, spiętym falistymi ramiakami, między którymi trójlistna palmeta, z siedzeniem trapezoidalnym, z ramą wypłatą żyłką rotangową, wsparte na czterech nogach: przednich w formie toczonych tralek, tylnych – graniastych, zbieżnych ku dołowi, lekko wygiętych do tyłu.

Pionowe ramiaki oparcia na frontowej powierzchni u dołu podcięte, u góry łukowato wygięte do tyłu, kanelowane. Liście rozszerzające się ku górze, pośrodku liść prosty, na bokach liście łukowato wygięte. Rama siedzenia podcięta na obrzeżu, od wewnętrznej strony w narożach łukowata, wypełniona siatką z rotangu. Kostki w miejscach połączenia boków oskrzyniania i przednich nóg. Nogi z licznymi toczonymi pierścieniami u dołu, u góry – rytowanymi.

Krzesło w stylu eklektycznym wykonane w regionalnym warsztacie stolarskim, zapewne do domu mieszczańskiego jako jedno z licznego kompletu krzesel do jadalni.

Oparcie wypełnione stylizowanymi liśćmi, będącymi dalekim echem angielskiej dekoracji krzesel klasycystycznych, tzw. piór księcia Walii. Siedzenie wyplecione modną ówczesnie żyłką, którą upowszechniła masowa produkcja mebli giętych, z analogicznie wyplecionymi siedzeniami i oparciami.

Por. nr inw. MD/AH/256, MD/AH 1253.

Kat. 8
Krzesło, Pomorze, 4. ćw. XX w.

dębina, plusz (wtórnie)
113,5 x 50 x 60,5 cm
Nr inw. MD/AH/443 i MD/AH/444
Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Krzesła o toczonych i rzeźbionych elementach szkieletu, z tapicerowanymi oparciami i siedzeniami, wsparte na czterech nogach zakończonych kulami, spiętych od frontu i na bokach toczonymi łączynami. Oparcia lekko odchylone do tyłu, z ramami prostymi na bokach, u góry zwieńczonymi łukiem koszowym, wypełnione wyściełanymi poduszkami i flankowane spiralnymi tralkami z kulami u góry. Ramy ozdobione ornamentem cekinowym, zwieńczone liśćmi akantu i umieszczonymi pośrodku ukoronowanymi hełmami. Siedzenia proste, rozszerzające się ku przodowi, wysokie, wyściełane, z widoczną ramą – u dołu faliście wyciętą, od frontu ozdobioną rozetą i ornamentem cekinowym. Kostki ozdobione rozetami w miejscach połączenia ram z tralkami oraz nóg z łączynami.

Krzesła w stylu mebli barokowych, wykonane w 4. ćw. XIX w. w okresie historyzmu i dużego zainteresowania stylami XVIII-wiecznymi. Wykonane w sposób standardowy, powtarzalny na terenie Pomorza, gdzie działało wiele fabryk i mniejszych pracowni stolarskich wykonujących meble oparte na wzorach regionalnych. Możliwe, że należały do większego kompletu mebli do jadalni.

Kat. 9
Krzeseł, Pomorze, ok. 1880-1890

dębina
123,5 x 48,5 x 52 cm
Nr inw. MD/AH/460
Proveniencja: dar od p. Kapczyńskiego 05.03.1948.

Krzeseł o toczonych spiralnie elementach szkieletu, barwionych na ciemno, z wysokim oparciem, w którym zamontowana bogato rzeźbiona deska zwieńczona ukoronowanym herbem Gdańska – z dwoma krzyżami – podtrzymywanym przez dwa lwy, z owalną, tapicerowaną poduszką pośrodku, z trapezoidalnym, tapicerowanym siedzeniem wspartym na czterech nogach, zakończonych kulami i spiętych – również spiralnym – wiązaniem w kształcie litery H. W miejscach połączeń konstrukcyjnych kostki z rozetami. Ramiaki boczne oparcia zakończone toczonymi kulami. Pod przednią oskrzynią siedzenia rzeźbiony fartuszek.

Krzeseł neobarokowe w stylu mebli gdańskich, wykonane na Pomorzu ok. 1880-1890. Krzeseł takie były popularne w 2. poł. XIX w. i wykonywane licznie, szczególnie właśnie na Pomorzu, gdzie tradycje i popularność mebli barokowych nigdy nie wygasła. Charakterystyczną cechą tych mebli były zwieńczenia z herbem Gdańska podtrzymywanym przez dwa lwy – jak w egzemplarzu darłowskim, którym często towarzyszyła wstęga z maksymą w języku łacińskim: „nec temere nec temide” (ani bez zastanowienia ani bojaźliwie), tej jednak brak w omawianym egzemplarzu. W XIX w. podobne krzeseł stanowiły element licznych kompletów mebli do jadalni i salonów – wraz z fotelami, stołami i szafami oraz biurkami.

Kat. 10
Krzeseł, Pomorze, koniec XIX w.

buczyna
96 x 45 x 46 cm
Nr inw. MD/AH/1198
Proveniencja: zakup w Słupsku w 1998.

Krzeseł z lekko odchylonym do tyłu oparciem, flankowanym ramiakami zakończonymi wolutami i spiętymi u góry tralką, z tapicerowanymi poduszkami: prostokątną oparcia i trapezoidalną siedzenia, wsparte na czterech nogach: przednich tralkowych, zbieżnych ku dołowi, tylnych graniastych, lekko esowatych; barwione na ciemnobrązowo. Pionowe ramiaki oparcia profilowane od frontu, przechodzą w tylne nogi. Niewielka poduszka oparcia w ramie osadzonej między profilowanymi ramiakami i łączynami.

Krzeseł eklektyczne o wzorcowym modelu dla tego stylu, inspirowane meblami francuskimi z końca XVIII w. z okresu klasycyzmu, zaopatrzonymi w wyraźnie rozczłonkowane, toczone i profilowane elementy szkieletu, bejcowane na ciemno i tapicerowane tkaniną runową (współczesną). Wykonane zapewne na Pomorzu, możliwe że w Słupsku, gdzie w końcu XIX w. działały liczne fabryki mebli, produkujące sprzęty w stylu eklektycznym i neobarokowym.

Kat. 11

Komplet sześciu krzesel, Pomorze, koniec XIX w.

dębina, skóra, mosiądz

108 x 50 x 46 cm

Nr inw. MD/AH/441, MD/AH/442, MD/AH/475, MD/AH/477, MD/AH/476, MD/AH/479.

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Szczecinek, 2017 r. Konserwacja: Koszalin, 1987.

Komplet sześciu krzesel o prostokątnych oparciach i trapezoidalnych siedzeniach wspartych na czterech toczonych nogach, spiętych prostymi, toczonymi łączynami między przednimi i tylnymi nogami oraz dodatkowo na bokach wiązaniem w kształcie litery H. Kostki w miejscach połączeń konstrukcyjnych oskrzynienia z nogami i wiązaniem. Toczony element w formie symetrycznych kul. Siedzenia wyściełane skórą mocowaną głowaczami na obrzeżach ram; jedno z krzesel pokryte wtórnie skajem.

Komplet krzesel w stylu barokowym wykonany w końcu XIX w. na terenie Pomorza. Meblarstwo tego regionu w XIX i 1. poł. XX w. pozostawało pod dużym wpływem barokowych mebli gdańskich z ok. 1700 r. Wyroby takie były chętnie kupowane do domów prywatnych, elegantszych sklepów i instytucji, manifestując przynależność właścicieli do pomorskiego kręgu kulturowego i wskazując /wysoki status majątkowy.

Krzesła darłowskie mają proste i płaskie oparcia oraz siedzenia pokryte skórą przymocowaną zdobiącymi ją na obrzeżu dużymi gwoździami tapicerskimi. Zastosowany system toczonych wsporników i łączyn zapewniał stabilność szkieletowi. Elementy konstrukcji podstaw krzesel z pocz. XVIII w. także były toczony i występowały w formie toczonych szpulek, jak w krzesłach darłowskich, zwykle jednak jako podpory i łączyny stosowano

elementy skręcone spiralnie, a rzadziej łączono kule i gruszki. Podobne komplety krzesel często występowały wspólnie z fotelami przeznaczonymi w jadalniach dla właścicieli i nestorów rodu. Meble takie były popularne nie tylko na terenie Prus, ale także w Niderlandach, skąd właśnie wyszły wzory barokowe inspirujące meblarstwo gdańskie.

Kat. 12
Krzesło, Pomorze, XIX/XX w.

orzech barwiony na mahoń
93 x 44 x 50 cm
Nr inw. MD/AH/1197
Proveniencja: zakup w Słupsku w 1992.

Krzesło z lekko odchylonym oparciem, zwieńczonym faliście, z tapicerowaną poduszką zbliżoną do kwadratu, pod którą ażurowe, faliście wycięte baczki, z siedzeniem trapezoidalnym, płasko tapicerowanym, wsparte na czterech nogach: przednich zbieżnych ku dołowi, toczonych, tylnych graniastych, nieco wygiętych do tyłu.

Pionowe ramiaki oparcia przechodzą w tylne nogi. Obrzeże oparcia u góry i na bokach profilowane. Rama siedzenia na obrzeżu na bokach i od frontu zaokrąglona. Oskrzywienie u dołu faliście wycięte. Kostki w miejscach połączenia oskrzywienia i przednich nóg. Przednie nogi toczne, w górnej partii z kanelami wokół osi, u dołu z obręczą.

Krzesło o tradycyjnej, popularnej w XIX w. formie, z elementami dekoracyjnymi właściwymi dla przełomu wieków, z równoczesnym wpływem wielostylowego eklektyzmu i secesji.

Kat. 13
Krzesło, Pomorze, ok. 1910-1915

dębina
107 x 44,7 x 48,5 cm
Nr inw. MD/AH/1188
Proveniencja: zakup w Koszalinie, 1989.

Krzesło z wysokim, lekko odchylonym do tyłu i profilowanym w linii pleców oparciem, zakończonym szerokim, łukowato wygiętym i wyciętym u góry faliście ramiakiem, wypełnione pionowymi listwami, z trapezoidalnym siedzeniem, z tapicerowaną skórą poduszką, wsparte na czterech graniastych nogach, zbieżnych ku dołowi, spiętych na bokach prostymi łącznikami. Górny ramiak ozdobiony płaskorzeźbionym motywem floralnym ze zwiniętych liści, przypominający motyla. Środkowa, pionowa listwa oparcia szeroka, ozdobiona w górnej partii kanelami; boczne listwy wąskie. Przednie nogi zakończone kwadratową stopą, poszerzone w górnej partii. Tylne nogi lekko esowate, wraz z pionowymi ramiakami oparcia stanowiące jeden element.

Krzesło pomorskie o charakterze neostylowym, o formie i dekoracji będącej wynikiem późniejszych przekształceń mebli w stylu secesji geometrycznej. O lekkim i proporcjonalnym szkielecie, z oparciem profilowanym w linii pleców zgodnie z kształtem kręgosłupa, a zatem wygodnym i przystosowanym do dłuższego siedzenia. Siedzenie z praktyczną luźną poduszką, tapicerowaną skórą. Podobne krzesła łączono w komplety z innymi siedziskami i meblami do jadalni i gabinetów. Produkowane licznie w fabrykach mebli i zakładach stolarskich, cieszyły się wielkim powodzeniem.

Kat. 14**Trzy krzesła, Pomorze, 1. ćw. XX w.**

dębina; mosiądz

100, 5 x 46 x 44,5

Nr inw. MD/PN/510-512

Proweniencja: подарowane po 2. wojnie światowej.

Trzy krzesła o graniastych elementach szkieletu, z lekko odchylonym oparciem, o prostych bokach, zakończonym falistym ramiakiem z niewielką tapicerowaną poduszką, zakończoną półokrągłą, u dołu zatężoną w prostej łączynie spinającej boczne ramiaki, z trapezoidalnym siedzeniem, z wpuszczaną w oskrzynienie tapicerowaną poduszką, wsparte na czterech zbieżnych nogach, przednich zakończonych pantoflami, na bokach wysoko, spiętych prostymi łączynami. Poduszka oparcia montowana do ramy ozdobnymi gwoździami mosiężnymi. Tkanina obiciowa współczesna w odcieniach beżu i brązu, pluszowa, w wytłaczane kwiaty. Oskrzynienie na górnym obrzeżu oraz przednie nogi pod oskrzynieniem dekoracyjnie podcięte. Boczne ramiaki oparcia przechodzą w tylne nogi.

wykonywane seryjnie. Podobne krzesła można było zamówić w dużym komplecie z innymi typami mebli do jadalni czy salonu. Na terenie Pomorza – dzięki obfitości drewna i rozwojowi technologii jego obróbki – od 2. połowy XIX w. działały liczne fabryki mebli. Podobne tym krzesłom skromne meble, były stosunkowo niedrogie – przeznaczone dla mniej zamożnego odbiorcy.

Krzesła o charakterze neostylowym z cechami mebli secesyjnych, wykonane w 1. ćw. XX w. na terenie Pomorza. Meble

Kat. 15

Trzy krzesła, Darłowo, 1. ćw. XX w.

dębina

114,5 x 48,5 x 54 cm

Nr inw. MD/AH/188, 225, 245

Proweniencja: nr inw. 188 – ze zbiorów Heimatmuseum;

nr inw. 225 i 245 – dar Prezydium Rady Miejskiej w Darłowie, 1963.

Trzy krzesła z wysokimi oparciami, wygiętymi esowato w formie pleców, ozdobionymi płaskorzeźbionymi dekoracjami, z herbem Darłowa na górnym ramiaku, wyściełane skórą, wsparte na czterech graniastych nogach, tylnych – esowatych, przednich – przewężonych ku dołowi i rozszerzonych w stopę, spiętych na bokach i z tyłu prostymi tęczynami. Tylne nogi stanowią przedłużenie bocznych ramiaków. Deski wieńczące oparcia zakończone trójlistnie, z tarczą herbową zwieńczoną murem obronnym z krenelażem u góry (koroną) i kołem (sterem) pośrodku, a na tarczy, u dołu, płaskie pole z falistą wstęgą (morza), powyżej ukazany z profilu orzeł z rybim ogonem/ gryf pomorski – herb Darłowa. Tarcza na bokach ujęta/flankowana laskowanymi polami, a w zakończeniach ramiaków ornamentem stylizowanym na okucie w kształcie obręczy, poniżej którego kropła zakończona trójlistnie. Na dolnej listwie oparcia, pod poduszką, podłużne pole z laskowaniem

i dwa niewielkie kwadraty wypełnione liśćmi z perełkowaniem. Na listwie spinającej oparcia pod tapicerowaną poduszką także laskowania ujęte kwadratami z wpisanymi łupinami z groszkiem otoczonymi liśćmi. Skóra montowana do ram prostokątnego oparcia i trapezoidalnego siedzenia ozdobnymi, mosiężnymi gwoździami.

Forma krzesel i dekoracje typowe dla okresu secesji geometrycznej. Krzesła stanowiły wyposażenie ratusza darłowskiego, być może nawet Sali Rady, stąd w ich dekoracji znalazł się herb miasta.

Możliwe, że – podobnie jak stół nr inw. MD/AH/369 – zostały zamówione do ratusza w czasie modernizacji przeprowadzanej w 1. ćw. XX w. Prawdopodobnie komplet był dużo liczniejszy.

Kat. 16**Zydel, Pomorze (Stary Jarosław?), XIX/XX w.**

sosna

92,3 x 46 x 41 cm

Nr inw. MD/E/160

Proveniencja: dar Krzysztofa Adamczyka, Stary Jarosław, gm. Darłowo, 1989.

Zydel z deskowym oparciem o kształcie zbliżonym do serca, fałlistym w zarysie, lekko odchylonym do tyłu; z trapezoidalnym siedzeniem, rozszerzającym się ku przodowi i ściętym na narożach, wspartym na czterech ośmiobocznych nogach, zbieżnych ku dołowi, odchylonych na zewnątrz. Zydel pierwotnie w całości pokryty karminową farbą, której pozostałości zachowane na plecach oparcia.

Oparcie u dołu szerokie, następnie przewężone i rozszerzające się ku górze, gdzie zamknięte wolutowo z kroksztynkiem pośrodku, ozdobione w centrum sercowatą rezerwą; zakończone dwoma prostokątnymi klinami wpuszczanymi w gniazda wycięte w tyle siedzenia oraz w gniazda w listwach pod siedzeniem i kołkowanymi. Podobnie nogi wpuszczone przez listwy do siedzenia i w nim zatężone.

Zydel to drewniane krzesło wiejskie popularne w całej Europie od czasów średniowiecza, o formie, która niemal nie ulegała przekształceniu i podobnie wyglądała w różnych rejonach

jednego kraju. Różnił je zwykle kształt oparcia oraz dekoracje – rzeźbione, ryte, malowane.

Zydle należały do wyposażenia kuchni pomorskich. Tradycyjnie w tym regionie malowano meble (zydłe, skrzynie, szafy) na czerwono, nie zawsze jednak w całości. Był to zarówno prosty sposób zdobienia, jak i konserwujący i odstraszający owady. Ilustracją tego problemu mogą być np. meble ze zbiorów Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, zgromadzone w Starym Młynie, nr inw. MPŚ/E 4843. Analogiczne zydle, jak te z Muzeum w Darłowie, wykonane na przełomie XIX i XX w., ale też nieco późniejsze – z 1. ćw. XX w., znajdują się np. w zbiorach Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach, nr inw. MPŚ/E 1161.

Por. nr. inw. MD/AH/161, MD/AH/166.

Kat. 17

Zydel, Pomorze (Stary Jarosław?), XIX/XX w.

sosna

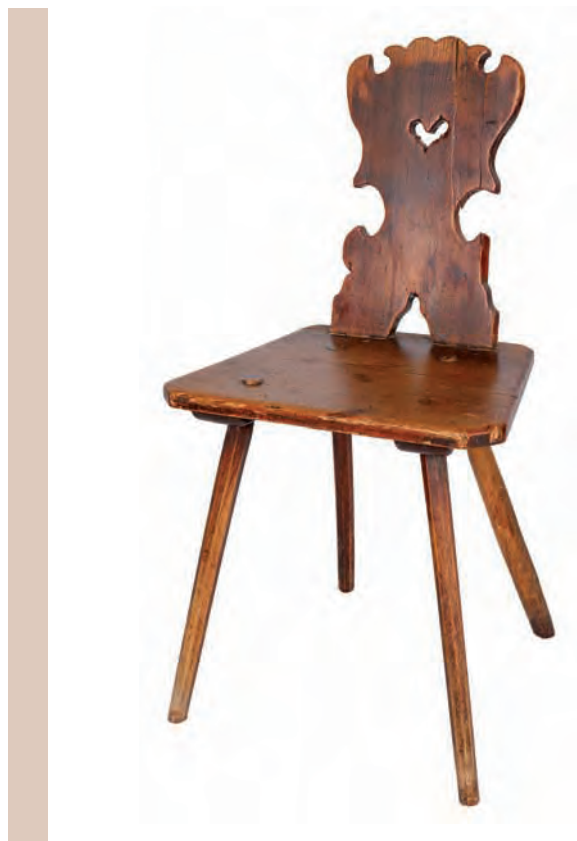
92 x 46,5 x 40 cm

Nr inw. MD/E/161

Proweniencja: dar Krzysztofa Adamczyka, Stary Jarosław, gm. Darłowo, 1989.

Zydel z deskowym oparciem o kształcie zbliżonym do skrzypiec, falistym w zarysie, z trapezoidalnym siedzeniem, rozszerzającym się ku przodowi i ściętym na narożach, wsparty na czterech ośmiobocznych nogach, zbieżnych ku dołowi, odchylonych na zewnątrz, malowany na karminowo (pierwotnie w całości). Oparcie u dołu szerokie, następnie przewężone i rozszerzające się ku górze, gdzie zamknięte zaokrąglonym szpicem, ozdobione w centrum sercowatą rezerwą; zakończone dwoma prostokątnymi klinami wpuszczanymi w gniazda wycięte w tyle siedzenia oraz w gniazda w listwach pod siedzeniem i kołkowanymi. Podobnie nogi wpuszczone przez listwy do siedzenia i w nim zatężone.

Por. komentarz nr inw. MD/AH/160.

Kat. 18

Zydel, Darłowo, XIX/XX w.

sosna

94,3 x 50 x 42,5 cm

Nr inw. MD/E/166

Proweniencja: dar Mariana Wojtkiewicza z Darłowa, 1.02.1995.

Zydel z deskowym oparciem zbliżonym do litery X o silnie falistym w zarysie, lekko odchylonym do tyłu, z trapezoidalnym siedzeniem, rozszerzającym się ku przodowi i ściętym na narożach, wsparty na czterech ośmiobocznych nogach, zbieżnych ku dołowi, odchylonych na zewnątrz.

Oparcie w górnej partii pełne, zwieńczone w formie korony, ozdobione w centrum sercowatą rezerwą; zakończone dwoma prostokątnymi klinami wpuszczanymi w gniazda wycięte w tyle siedzenia oraz w gniazda w listwach pod siedzeniem i kołkowanymi. Podobnie nogi wpuszczone przez listwy do siedzenia i w nim zatężone.

Por. komentarz nr inw. MD/AH/160

Kat. 19**Fotel**, Pomorze, Gdańsk (?), 1. ćw.

XVII w., rekonstruowany w końcu XIX w.

dębina

104,7 x 61,8 x 56 cm

Nr inw. MD/AH/473

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum; możliwe, że pochodzi z kościoła pw. św. Antoniego z Padwy w Garbnie, gm. Polanów.

Konserwacja: Koszalin, 1988.

Fotel o szkieletowej konstrukcji wykonanej z tralek i płaskich graniaków, barwionych na ciemny brąz, z oparciem lekko odchylonym do tyłu, z prostokątną poduszką w jego górnej partii, z w całości tapicerowanym siedzeniem, rozszerzającym się ku przodowi, z poręczami falistymi, zakończonymi wolutami, wsparty na czterech nogach, spiętych parami łączyn: górnych profilowanych, dolnych wyciętych u dołu faliście. Przednie nogi i wsporniki poręczy toczony w formie koralu. Kostki w miejscach połączeń konstrukcyjnych z siedzeniem i łączynami. Przednie nogi zakończone kielichowatymi stopkami, na dolnej krawędzi nieco zaokrąglonymi. Tylne nogi przechodzą w pionowe ramiaki oparcia, zakończone stylizowanymi sterczynami: z przodu ściętymi, z tyłu falistymi.

Fotel wykonany na Pomorzu, możliwe że w Gdańsku, w 1. ćw. XVII w., po rekonstrukcji w końcu XIX w., scalony kolorystycznie po naprawie. Mebel w typie barokowych siedzisk niderlandzkich wykonywanych między 1620 a 1630 r., które – tak jak fotel ze zbiorów darłowskich – miały szkieletową konstrukcję, powstałą z tralek połączonych prostokątnymi, płasko tapicerowanymi poduszkami i podstawę powiązaną parami łączyn na każdym z boków: górnych profilowanych i dolnych prostych, faliście podciętych u dołu.

Kilka elementów tego mebla różni się kształtem i charakterem od XVII-wiecznych egzemplarzy. Ahistoryczny kształt, wykonany w czasie rekonstrukcji, mają tralki wspierające poręcze i przechodzące w przednie nogi. Pierwotnie toczonym elementom nadawano kształt kropel i szpilek, a w fotelu z Darłowa są

one kuliste i nieco spłaszczone. Poza tym poręcze, choć u góry podcięte i zakończone wolutą, mają uproszczony, schematyczny kształt i wykonano je tylko na wzór oryginalnych. Pionowe ramiaki przechodzące w tylne nogi zakańczano często maskami lwów, a w tym fotelu – liśćmi, być może dodanymi w późniejszym czasie, przy czym podczas naprawy ramiaki zostały odwrócone i obecnie liście zdobią plecy.

Fotel prawdopodobnie należał do wyposażenia kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego w Garbnie (gm. Polanów, pow. sławieński), wybudowanego w 1798 r. na miejscu świątyni późnogotyckiej z 1550 r. (do 1948 – kościół ewangelicki). We wnętrzu nowego kościoła zachowano późnogotyckie i barokowe elementy wystroju, możliwe że omawiany fotel także do nich należał. Od 1879 r. miejscowość była własnością barona Karla Freiherra von Senden, właściciela dóbr i pałacu w Naclawiu. Podobny, ale różniący się detalami, fotel wykonany ok. 1600 r., zapewne w Gdańsku, znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku, nr inw. MNG/SD/51/Mb.

Por. nr inw. MD/AH/260, MD/AH/441.

Kat. 20

Fotel, północna Europa, Dania (?), 1806

dębina, brzoza czerniona

106,6 x 60 x 41,5 cm

Nr inw. MD/AH/474

Proweniencja: przekaz starosty sławieńskiego 12.07.1945 r.

Konserwacja: Koszalin, 1987.

Fotel o ażurowym szkielecie zbudowanym z toczonech, rytowanych elementów, w partii oparcia i boków – drobnych, czernionych trałek z kropel i kul; z prostym oparciem zwieńczonym ramiakiem i szeroką deską u góry faliście wyciętą, na której płaskorzeźby, malowany żaglowiec z datą „1806”, a na ramiaku napis: „J. Magreta. Möllers”, z deskowym, trapezoidalnym siedzeniem, wsparty na czterech nogach spiętych na bokach podwójnymi łączynami.

Deska wieńcząca oparcie osadzona w górnym ramiaku i pionowych zakończonych toczoneymi sterczynami, podcięta głęboko, łukowato na bokach, trójlístna u góry i prosta u dołu. Żaglowiec z czerwonym kadłubem i przymocowaną doń zieloną szalupą, niebieskimi żaglami oraz sternikiem na rufie; z zielonymi liśćmi i niebieskimi dzwonekami u góry. Data podzielona i umieszczona przed i za kadłubem. Na górnym ramiaku bordiura, a w niej wydłużona rezerwa, zakończona półokrągłą, z imieniem i nazwiskiem. Poręcz łukowato wygięte na zewnątrz ozdobione rytowanymi, wieloramiennymi gwiazdkami na całej powierzchni. Deska siedzenia z ramą z toczonech elementów.

Fotel o konstrukcji odwołującej się do wzorów siedzisk barokowych, północnoeuropejskich, z poł. XVII w., których reminiscencje w meblarstwie północnej Europy w kolejnych epokach były stale obecne. Fotel – tak jak pierwowzory – ma proste oparcie, deskowe siedzenie i poręcze oraz podstawę powiązaną łączynami na bokach. Jasny szkielet zbudowany z niemal gładkich, toczonech, elementów wypełniających ciemniejsze tralki, przez co bliski jest też lokalnie wykonywanym meblom

środkowopomorskim i żuławskim. Wskazuje to, jak szeroko i długo rozchodziły się wzory i utrzymywały tradycyjne techniki na terenach nadmorskich wokół Morza Bałtyckiego.

Toczone elementy podcięte zostały co kilkanaście centymetrów rowkami, jak kolankami przyrostów łodyg bambusa i podobnie jak jego niektóre gatunki mają cętki. Dekoracja tych części szkieletu sprawia, że fotel jest bliski popularnym w Anglii, ale też i w Europie kontynentalnej meblom bambusowymi, a głównie ich naśladownictwom wykonywanym z drewna toczonego. Meble imitujące bambus popularne były już w latach 70. i 80. XVIII w., a publikował je Thomas Sheraton, angielski projektant we wzorniku z 1803 r.

Zgodnie z tradycją północnoeuropejską (obecne Holandia, Niemcy, Dania, Polska) – fotel mógł zostać wykonany jako prezent dla narzeczonej, a na desce oparcia umieszczono jej nazwisko panięskie i datę ślubu (imię i nazwisko pochodzi z j. duńskiego). W kontekście przedstawienia na desce oparcia można przypuszczać, że mebel mógł być zamówiony przez mężczyznę, którego praca lub zainteresowania były związane z morzem.

Popularność fasonu i dekoracji na wskazanym obszarze potwierdza podobny fotel, z imieniem i nazwiskiem „ADHLHEID PICKENPACK” i datą „1838”, określany jako wykonany na terenie Prus, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Gdańsku, nr inw. MNG/SD/372/Mb.

W zwieńczeniu oparcia brak środkowej sterczyny.

Por. nr inw. MD/AH/478.

Kat. 21

Fotel i krzesło, północne Niemcy (Pomorze?), ok. 1830

sosna, orzech, mahoń

fotel – 88 x 54 x 55 cm; krzesło – 83 x 48,5 x 50 cm

Nr inw. MD/AH/1977 (fotel), MD/AH/1978 (krzesło)

Proweniencja: zakup w 2023 r.

Konserwacja: Koszalin, po 1989.

Fotel i krzesło, o esowato wygiętych i zakończonych wolutowo oparciach i poręczach, z trapezoidalnymi, tapicerowanymi poduszkami siedzeń, każde wsparte na czterech, szablasytych nogach, fornirowane, intarsjowane żyłką Pionowe ramiaki oparcia przechodzą w tylne nogi oraz łączą się bocznymi ramiakami siedzeń.. Pionowe ramiaki spięto u góry wąską deską, a pośrodku – płaskorzeźbioną łączyną z umieszczonym w centrum owalnym medalionem. Łączyna ujmująca medalion złożona z dwóch wydłużonych kwiatonów, zakończonych w miejscu połączenia z ramiakami trójlistnie, pokryta kanelami wypełnionymi falami. Elementy konstrukcyjne ozdobione na obrzeżach jasną żyłką, na desce oparcia podwójną.

Fotel i krzesło o formach nawiązujących do antycznego wzoru krzesła klismos, którego cechą charakterystyczną jest esowata forma oparcia, ujmująca plecy siedzącego i przechodząca w szablasyte nogi. Klismos uważa się za pierwsze w historii meblarstwa siedzisko o ergonomicznym kształcie, umożliwiającym prawidłowy odpoczynek kręgosłupa, stąd jego duża popularność w okresie nowożytnym, a nawet współcześnie. To właśnie wzory antyczne i ich transpozycje w klasycyzmie legły u podstaw wykształcenia się stylu biedermeier, który był niejako ich twórczą kontynuacją. Choć nowożytne modele omawianego fotela i krzesła ukształtowały się ok. 1825 r., to były

produkowane do połowy XIX w., by powrócić jeszcze do mody na początku oraz po połowie XX stulecia.

Zastosowany w meblach darłowskich klasycystyczny kształt siedzisk, zwany w dawnej polskiej literaturze tematu „hamburskim”, cieszył się dużą popularnością na terenie obecnych północnych Niemiec, ale też niemal całej obecnej Polski. W meblach tych upatrywać można także dalekie wpływy angielskiego meblarstwa z początku XIX w. Podobne lub analogiczne fotele i krzesła znajdują się w wielu krajowych muzeach, m.in. w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie SZMb 2875/1-4 oraz w Muzeum Narodowego we Wrocławiu, nr inw. IV-407-IV-408, IV-425, IV-976 -V-981.

Zespół mebli złożony z sof, stołu oraz fotela i krzesła, (o numerach inw. MD/AH/ 1975, 1976, 1977, 1978) był własnością niemieckiej rodziny mieszkającej do końca 1. wojny światowej w Poznaniu. Przed wyjazdem właścicieli do Berlina meble zostały sprzedane Janowi Kossobudzkiemu, po którym odziedziczył je syn, Antoni, a następnie w prezencie otrzymała je Urszula Dalska-Sienkiewicz. W 1989 r. zespół trafił jako depozyt do Muzeum Okręgowego w Koszalinie, gdzie meble poddano konserwacji. Po kilku latach przekazano je do Muzeum w Darłowie i od połowy lat 90. XX w. są stale ekspozowane. Do zbiorów zakupione zostały z funduszy MKiDN w 2023 r.

Kat. 22**Fotel z uszami**, północne Niemcy,
ok. 1830-1835

sosna, brzoza

115,3 x 67 x 74 cm

Nr inw. MD-AH-1252

Proweniencja: zakup w Sycewicach k. Słupska, 1996.

Fotel z wysokim oparciem, lekko odchylonym do tyłu, profilowanym w linii pleców, ujętym w górnej partii na bokach faliście wyciętymi, wydatnymi skrzydłami – uszami, z łukowatymi poręczami zakończonymi wolutowo i wspartymi na łukowatych wspornikach, z trapezoidalnym siedzeniem, wsparty na czterech szablastych, zbieżnych ku dołowi nogach, miętko tapicerowany, fornirowany. Z jednego kawałka drewna wycięto boczne ramiaki oparcia wraz z uszami i tylnymi nogami. Podobnie z przodu wsporniki poręczy i nogi tworzą jeden element. Siedzenie na sprężynach, wspartych na pasach. Tapicerka współczesna, nawiązująca we wzorze tkaniny i sposobie tapicerowania do oryginalnych z okresu biedermeieru.

Fotel z uszami, wykonany zapewne na terenie północnych Niemiec ok. 1830-1835 r. w stylu biedermeier.

Ten typ meble wykształcił się we Francji w końcu XVIII w. jako fotel w całości wyściełany, z wysokim oparciem zaopatrzonym w skrzydła, głębokim siedzeniem i pełnymi bokami. Konstrukcja fotela miała obejmować siedzącego i chronić go przed zimnem w obszernych pomieszczeniach rezydencji, ale też umożliwiać odpoczynek i drzemkę w czasie dnia. Stał się bardzo popularny i był wykonywany w różnych odmianach we Francji, Anglii, Niemczech i we Włoszech. W Polsce zwany był uszakiem lub fotelem dziadka.

Kluczowym elementem konstrukcyjnym w takich fotelach są uszy, które zwykle były tapicerowane od wewnętrznej strony, by przyjemnie było na nich ułożyć głowę podczas odpoczynku. Możliwe, że fotel darłowski posiadał tapicerowane małe poduszeczki, zamontowane na bokach oparcia, ale stracił je w czasie użytkowania. Oparcia foteli tapicerowano w taki sposób, by były wygodne i wspierały kręgosłup siedzącego, dlatego często w dolnej partii dodawano wybrzuszenie pod partie lędźwiowe kręgosłupa; właśnie taki kształt oparcia ma fotel darłowski.

Zwraca w nim również uwagę plastycznie rozwiązana linia profilu boków oparcia z wymienionymi uszami i wsparciem kręgosłupa, przechodząca w tylne nogi, wycięta z jednego kawałka, o formie podwójnej esownicy rozszerzonej ku górze, a od strony boku kryjącej tapicerowane wnętrze fotela.

Kat. 23

Fotel nożycowy, Pomorze, 2. poł. XIX w.

orzech: stal

109,5 x 64 x 82,5 cm

Nr inw. MD/AH/150

Proweniencja: dar p. Ładowskiej 19.12.1947.

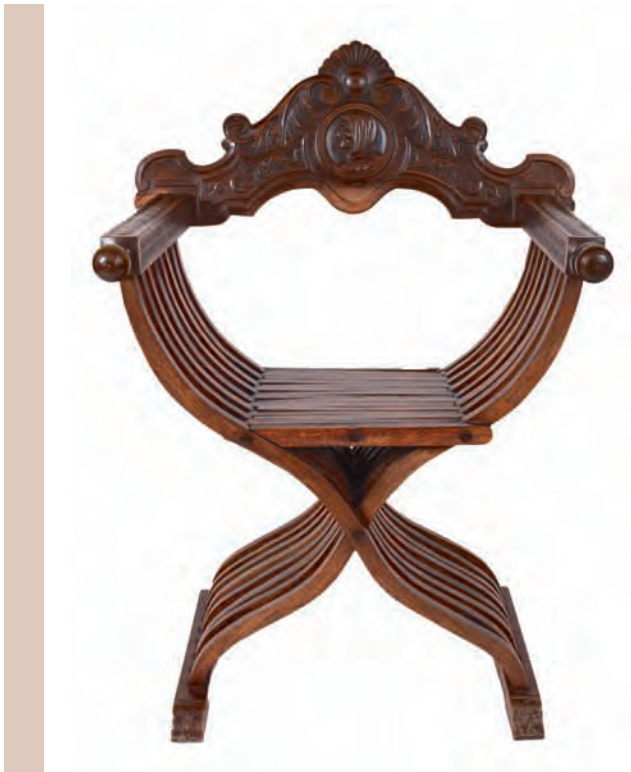
Konserwacja: Koszalin, 1988.

Fotel o konstrukcji złożonej z wielu faliście wygiętych listew, tworzących podpory oraz boki spięte esowatymi poręczami z lwimi maskami, i szeroką, faliście wyciętą, bogato rzeźbioną deską oparcia; podpory krzyżują się pod spinającymi je prostymi szczeblinkami siedzenia.

Deska oparcia o wydłużonym kształcie, trójkątna w zarysie, zwieńczona maską uskrzydłonego lwa, pod którą stojące lwy podtrzymujące kartusz z popiersiem Savonaroli ukazany w profilu, w mnisim habicie z kapturem. Poręcze ozdobione u góry ornamentem cekinowym, w miejscu połączenia z deską oparcia – brodate maski. Deska oparcia połączona z poręczami długimi wczepami. Listwy siedzenia spięte z listwami podpór bolcami na bokach i pośrodku oraz skręcone wkrętami stalowymi. Przestrzeń pod siedzeniem od frontu, między krzyżującymi się nogami, wypełniona trójkątną plakietą z uskrzydłoną maską. Boki tylnych listew poręczy ozdobione rzeźbionymi espanolettami, a boki listew podnóża – zwiniętymi liśćmi. Podpory zakończone płozami, ze stopami od frontu w kształcie lwich łap.

Podobne fotele nożycowe były popularne w 2. poł. XIX w. Ich forma wykształciła się na terenie Włoch w renesansie w XV i XVI w., a wzorowana była na rzymskich, składanych krzesłach

podróżnych (kuralnych). Były to siedziska składane jak nożyczki, stąd ich nazwa, zbudowane zwykle z dwóch krzyżujących się poniżej siedzenia elementów, połączonych poprzeczkami tworzącymi oparcia i siedzenia, ale równocześnie spinających konstrukcję. Stały się ponownie modne w okresie historyzmu, kiedy to modele i elementy zdobnicze z dawnych epok – od średniowiecza po nowożytność – były inspiracją do tworzenia nowych wzorów, m.in. mebli. Znane są przynajmniej dwa typy takich foteli: „Savonaroli” – z deskowym, rzeźbionym oparciem i „Dantego” – z siedzeniem i oparciem ze skóry, przy czym obie nazwy wykształciły się na rynku antykwarskim. Fotele dardłowskie odpowiadają typowi zwanemu „fotelem Savonaroli”; dodatkowo ozdobiono je na deskach oparcia powszechnie rozpoznawalnym wizerunkiem Giralomo Savonarolli (1452-1498) w mnisim habicie. Ciekawostką jest, że na jednym z foteli na końcu poręczy nałożono luźną obręczkę, która miała służyć relaksowi i zajmować dłonie w czasie długich dysput. Na Pomorzu tego typu fotele były czasem błędnie określane „fotelami Lutra”, zapewne z uwagi na to, że i Savonarolla, i Luter byli reformatorami i duchownymi. Jednakże fotel Lutra ma zupełnie inny kształt i nie jest siedziskiem nożycowym.

Kat. 24**Fotel nożycowy**, Pomorze, 2. poł. XIX w.

orzech; stal

93,5 x 71 x 53,5 cm

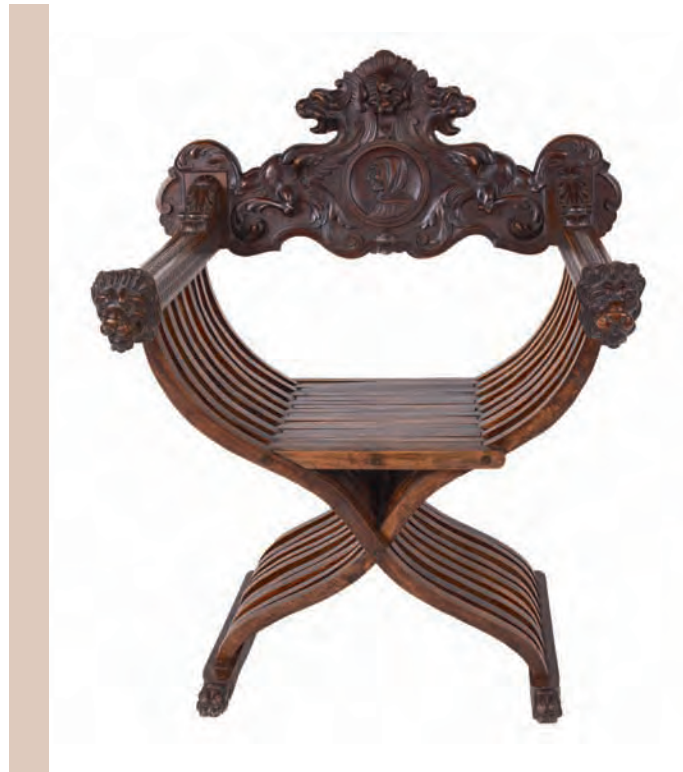
Nr inw. MD/AH/159

Proveniencja: dar p. Ładowskiej 19.12.1947.

Fotel o konstrukcji złożonej z wielu faliście wygiętych listew, tworzących podpory oraz boki spięte poręczami zakończonymi gałkami, i wąską, faliście wyciętą, płaskorzeźbioną deską oparcia, a podpory krzyżują się pod spinającymi je, prostymi szczelinkami siedzenia.

Deska oparcia o wydłużonej formie, trójkątna w zarysie, z zaokrąglonymi bokami, zwieńczona muszlą, ozdobiona płaskorzeźbionymi liśćmi, z okrągłym medalionem pośrodku, w którym popiersie Savonaroli ukazane z profilu, w mnisim habicie z kapturem. Poręcze ozdobione u góry ornamentem cekinowym, a na bokach kratką, na lewej – w zagłębieniu przed gałką – luźna obręcz. Listwy siedzenia połączone z listwami podpór bolcami na bokach i pośrodku oraz skręcone wkrętami stalowymi. Podpory zakończone prostymi płozami, od frontu esowato wyciętymi.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/150.

Kat. 25**Fotel nożycowy**, Pomorze, 2. poł. XIX w.

orzech; stal

97 x 80 x 60 cm

Nr inw. MD/AH/153

Proveniencja: dar p. Ładowskiej 19.12.1947.

Fotel o konstrukcji złożonej z wielu faliście wygiętych listew, tworzących podpory oraz boki spięte prostymi poręczami zakończonymi głowami lwów, i wąską, faliście wyciętą, bogato rzeźbioną deską oparcia, a podpory krzyżują się pod spinającymi je prostymi szczelinkami siedzenia.

Deska oparcia o wydłużonej formie, trójkątna w zarysie, faliśta na bokach, w zwieńczeniu ozdobiona maskami zwierzęcymi u góry i na bokach, z okrągłym medalionem pośrodku, w którym profilowe popiersie Savonaroli w mnisim habicie z kapturem. Poręcze ozdobione u góry stylizowanymi liśćmi, a na bokach jajownikiem, zakończone brodatymi maskami, w miejscu połączenia z deską oparcia – muszle. Deska oparcia z poręczami połączona długimi wczepami. Listwy siedzenia połączone z listwami podpór bolcami na bokach i pośrodku oraz skręcone wkrętami stalowymi. Podpory zakończone płozami ze stopami, od frontu w kształcie lwich łap.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/150.

Kat. 26

Fotel, Pomorze – 2. poł. XIX w.,
północna Europa – elementy 1690-1710

dębina, skóra, mosiądz

136,5 x 72 x 65 cm

Nr inw. MD/AH/4

Proweniencja: dar Leona Lewczuka z Darłowa 15.01.1948.

Konserwacja: Poznań.

Fotel z wysokim oparciem odchylonym do tyłu, z owalną poduszką pośrodku, z wolutowo zakończonymi, miękko wyścielanymi poręczami oraz z trapezoidalnym, tapicerowanym siedzeniem, wspartym z przodu na esowatych nogach, z tyłu – na graniastych, spiętych na bokach łączynami, ozdobiony bogato rzeźbionymi liśćmi, wolutami, konikami morskimi i smokami, pokryty skórą.

Poduszka oparcia otoczona liśćmi, zamontowana między spiralnymi tralkami i zwieńczona stylizowanymi konikami morskimi, o wydłużonych ciałach pokrytych łuskami, z grzywami i ogonami z akantów, podtrzymującymi w pyskach otwarte muszle. Pod poręczami odchylonymi na boki, o zaokrąglonymi na końcach – na dekoracyjnej łączynie przechodzącej w liście – umieszczono skrzydlate smoki o ciałach pokrytych rybimi łuskami, z długimi, esowato skręconymi ogonami. Ramy siedzenia u dołu faliście wycięte, ozdobione rzeźbionymi liśćmi i wolutami; podobnie dekorowane obustronnie łączyny nóg. Na kolanach przednich nóg liście, a u dołu – perełkowane woluty. Tylne nogi przechodzą w podpory spiralnych ramiaków oparcia.

Fotel przypomina angielskie, flamandzkie i duńskie wzory siedzisk w stylu barokowym z przełomu XVII i XVIII w. Znane są podobnie zbudowane fotele, w których przestrzenie między podłokietnikami a ramą siedzenia były jednak puste. Użyte do

dekoracji rzeźbiarskie, fantastyczne, miękko modelowane stworzy i muszle przywodzą na myśl włoskie meble z tego okresu. Może to sugerować, że do skonstruowania mebla użyto elementów powstałych w tym samym okresie, ale w różnych kręgach kulturowych.

W 2 poł. XIX w. rekonstruowanie mebli z przeszłych epok, a także wmontowywanie w nowe konstrukcje dawnych elementów, było powszechną praktyką antykwaryczną. XIX wieczne elementy fotela darłowskiego zostały opracowane z dużą wprawą i umiejętnością skomponowane z ornamentami późnobarokowymi i wczesnorokokowymi.

Fotel trafił do zbiorów jako dar Leona Lewczuka (1896-1973), inżyniera, pedagoga, inicjatora powołania i drugiego dyrektora Gimnazjum i Liceum Spółdzielczości Morskiej w Darłowie w latach 1947-1950, a od 1954 – kierownika administracyjno-technicznego Zasadniczej Szkoły Rybołówstwa Morskiego. Leon Lewczuk przybył do Darłowa w 1946 r. i zamieszkał w kamienicy przy ul. Żeromskiego.

Kat. 27
Fotel, Pomorze (Gdańsk?), 4. ćw. XIX w.

dębina, skóra

143,4 x 72 x 73,5 cm

Nr inw. MD/AH/5

Proweniencja: dar P. Głuska z Reblina 02.03.1948.

Konserwacja: Poznań.

Fotel z deskowym, rzeźbionym oparciem, lekko odchylonym do tyłu, flankowanym spiralami, z łukowatymi poręczami zakończonymi lwimi głowami, z siedzeniem trapezoidalnym, wyściełanym skórą, wsparty na czterech nogach: przednich z toczonymi detalami, tylnych graniastych, spiętych od frontu i na bokach rzeźbionymi deskami. Deska oparcia o falistym wykroju, wystająca ponad spiralne tralki zakończone kulami, pokryta liśćmi i wolutami, z maską-maszkaronem pośrodku. Poręcze przy połączeniu z ramiakami oparcia ozdobione liśćmi. Głowy lwów ukazane naturalistycznie, z bujną grzywą i otwartymi paszczami ukazującymi ostre uzębienie. Siedzenie płasko wyściełane, a skóra przybita do ramy siedzenia gwoździami z okrągłymi łebkami. Łączyny podnóża i przednia rama siedzenia – u dołu falista – płaskorzeźbione w liście i kwiaty. Elementy konstrukcji spięte kostkami, ozdobione od frontu rozetami.

Fotel w stylu barokowych mebli gdańskich, wykonany w 4. ćw. XIX w. na fali historyzmu, kiedy to – jak podkreślała Czesława Betlejewska, badaczka meblarstwa gdańskiego – istniała potrzeba ochrony spuścizny kulturalnej i odrębności narodowej Gdańska. Dlatego w oparciach XIX-wiecznych foteli pojawiał się często herb Gdańska i inskrypcje na wstęgach. Meble w stylu gdańskim cieszyły się dużym zainteresowaniem w XIX i XX w. z uwagi na walory dekoracyjne i artystyczne, a 2. poł.

XX w. trafiły do sprzedaży antykwarecznej. Podobne do darsłowskiego fotele wykorzystywano jako meble reprezentacyjne do gabinetów i sieni, świadcząc o statusie właściciela i jego przynależności kulturowej.

Por. nr inw. MD/AH/460.

Kat. 28**Fotel, Pomorze, 4. ćw. XIX w.**

orzech

120,5 x 64,5 x 54,8 cm

Nr inw. MD/E/25

Proweniencja: dar p. Grycza, 5.07.1948.

Fotel o graniastych elementach szkieletu połączonych deskami oparcia, siedzenia i fartucha oraz dodatkowo w partii podnóża łączynami między nogami, płaskorzeźbiony w ornamenty geometryczne i floralne o charakterze regionalnym.

Oparcie wysokie, lekko odchylone do tyłu, z szeroką, faliście wyciętą deską ozdobioną na osi wazą z kwiatami, na bokach ujęte lambrekinem, u dołu muszlowymi falbanami i zwieńczone kwiatami. Pionowe ramiaki oparcia zwieńczone toczonymi sterczynami, przechodzą w tylne nogi, a przednie nogi – we wsporniki poręczy zakończone z przodu stylizowaną wolutą. Frontowe powierzchnie elementów szkieletu, tj. pionowych ramiaków nad poręczami, wsporników poręczy i przednich nóg – ozdobione stylizowanymi liśćmi oraz ornamentem wybieranym, łuskowatym. Fartuszek pod siedzeniem ujęty lambrekinem i u dołu muszlowymi falbanami, z trzema kwiatami na osi. Łączyny nóg proste, przednia falista, z kanelem na obrzeżu, boczne i tylna bez dekoracji. Konstrukcja wzmocniana kołkami.

Fotel wykonany na Pomorzu w 4. ćw. XIX w. Forma fotela inspirowana wzorami europejskimi z okresu historyzmu, opartymi na włoskich modelach siedzisk renesansowych, głównie tzw. krzesłach lombardzkich. Krzesła te miały charakterystyczny kształt

i wykonanie, podobne do krzesła darłowskiego: były drewniane, nietapicerowane, z wysokim oparciem ujętym u góry rzeźbionymi sterczynami, z faliście wyciętymi oraz podrzeźbianymi deskami oparcia i analogicznymi łączynami spinającymi przednie nogi. Zdobiące je dekoracje mogły mieć różny charakter, często były to też stylizowane motywy roślinne.

Dekoracje na fotelu darłowskim mają charakter regionalny i przypominają wybierane dłutem kompozycje floralne, w tym m.in. popularne rozety-margerytki z mebli późnorenesansowych i barokowych, także – pod względem wzoru dekoracji – bliskie wykonywanym w technice intarsji dekoracjom elbląskim i malowanym ornamentom środkowopomorskim.

Kat. 29**Fotel, Pomorze, 1880/1890**

orzech, sosna; futro sztuczne

89 x 65 x 71,5 cm

Nr inw. MD/AH/1259

Proweniencja: dar Zbigniewa Drywy z Koszalina, 1996.

Fotel z oparciem na ramie, u góry zamkniętej łukiem koszowym, na bokach osadzonej w ramiakach ozdobionych liśćmi i zakończonych lwimi maskami, z prostymi poręczami z podłokietnikami zakończonymi z obu stron liściastymi wolutami, z kwadratowym siedzeniem umieszczonym w parach łukowatych podpór połączonych grzbietami i spiętych u dołu na bokach prostymi łącznikami, ozdobionych płaskorzeźbioną wicią, tapicerowany, obity wtórnie białym, sztucznym futrem.

Dolne podpory zakończone wysuniętymi na boki stopami-pantoflami, od wewnętrznej strony ozdobione po obu stronach parami liściastych wolut. Miejsce połączenia grzbietów podpór ozdobione dużym, toczonym medalionem. Tylne podpory płaskie, pozbawione płaskorzeźbionej dekoracji. Pionowe ramiaki oparcia przechodzą w podpory. Rama oparcia zamocowana parami śrub po każdej ze stron do pionowych ramiaków. Siedzenie na sprężynach.

Model inspirowany niderlandzkimi fotelami z 1. poł. XVII w., opartymi na renesansowych wzorach włoskich, z powtórzoną formą konstrukcji złożoną z par połączonych grzbietami łukowatych podpór, stanowiących wsparcie dla siedzenia i podparcie fotela. Analogiczne do tych włoskich wzorów są też

elementy podnóża, ozdobione płaskorzeźbioną dekoracją z wici. Typ podnóża zastosowany w fotelu ze zbiorów darłowskich nawiązuje do rozwiązania konstrukcyjnego zw. nożykowym, bo pierwotnie – w starożytności – takie fotele miały nogi składane jak nożyce. Podnóża takie rozpowszechniło się ponownie w renesansie, a następnie stało się modne w 4. ćw. XIX w.

Fotele zbliżone do darłowskiego wykonywano były w latach 80. i 90. XIX w. w całych Niemczech. Miewały one poduszki, czasami umieszczone na ramach, ale nierzadko luźne, zamontowane na sznurkach, zawiasach pętelkowych lub bolcach do pionowych ramiaków oparcia. Podobnie też, jak w fotelu darłowskim, ramiaki oparcia dekorowano dość nieumiejętnie rzeźbionymi maskami lwów, a poręcze z obu stron zakończono wolutami.

Kat. 30

Para foteli, Pomorze, XIX/XX w.

brzoza

MD/AH/257 – 73 x 62,7 x 43 cm, MD/AH/258 – 73,5 x 60,5 x 47 cm

Nr inw. MD/AH/257 i MD/AH/258

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: 1983.

Para foteli o niskich, zaokrąglonych oparciach wypełnionych toczonymi, prostymi szczelinkami, spiętych u góry szerokim ramiakiem przechodzącym w wolutowo zakończone poręcze wsparte łukowatymi wspornikami, z deskowymi, grubymi siedzeniami o kształcie i profilu siodła, osadzonymi na czterech toczonych, prostych nogach, rozstawionych na boki, spiętych między sobą cienkimi, prostymi, toczonymi łączynami, umieszczonymi na różnych wysokościach. Na górnym ramiaku na środku drewniana nakładka, profilowana na bokach, wspierająca plecy. Szczelinki oparcia zatężone w ramiaku i siedzeniu; nogi zatężone w dnie siedzenia.

Para foteli kapitańskich powstałych na Pomorzu, zapewne na przełomie XIX i XX w.

Forma fotela kapitańskiego wykształciła się w Anglii z foteli windsorskich, gdzie określano je mianem zaokrąglonych, a dosłownie: „łukowatych krzeseł dla palaczy w typie windsorskim” (smoker’s bow Windsor chair). Fotele kapitańskie miały niewysokie, półokrągłe oparcia, przechodzące w boki

zakończone wolutowo, z charakterystyczną podpórką pleców pośrodku oparcia, wypełnionego szczelinkami. Natomiast fotele windsorskie były wysokie i łukowato zamknięte. Meble darłowskie – poza wymienionymi cechami charakterystycznymi dla foteli kapitańskich – mają także inny element, typowy dla siedzisk windsorskich: siodłowe siedzenie. Wykonywano je z grubej deski, w której wybierano dwa zagłębienia na bokach, jak w siodle. Dzięki temu, mimo braku tapicerki, siedzenie było wygodne. Znane, podobne fotele angielskie mają szczeliny oparcia i nogi w formie tralek. Poza tym dla stabilności rozstawionych na zewnątrz nóg łączyło się je wiązaniem w kształcie litery H, a czasem nawet podwójnym H. Fotele darłowskie mają proste szczelinki i nogi, a nawet łączyny oparcia; możliwe, że wpływ na ich kształt miało miejsce powstania na prowincji, a przede wszystkim późniejszy czas wykonania, kiedy tralki wyszły z mody.

Fotele takie – oprócz statków – wykorzystywano także w powozach, ale też jako stałe wyposażenie w instytucjach publicznych czy biurach w 2. poł. XIX w.

Kat. 31**Pięć foteli, środkowa Europa, 1. poł. XX w.**

mahoń

86 x 52,3 x 53,7 cm

Nr inw. MD/AH/ 1160-1164

Proveniencja: zakup w Gdańsku w 1987.

Pięć foteli o kanelowanych elementach szkieletu, z ażurowymi oparciami, lekko odchylonymi do tyłu, spiętymi trzema, łukowatymi łącznikami, z esowatymi poręczami, wspartymi na tralkach zamontowanych na bokach siedzeń, z siedzeniami w całości tapicerowanymi, rozszerzającymi się ku przodowi, z tyłu prostymi, wybrzuszonymi na bokach i od frontu, wspartymi na czterech nogach: przednich tralkowych, tylnych graniastych, szablasytch. Górny ramiak oparcia deskowy, fornirowany, na obrzeżu ozdobiony intarsjowaną, jasną żyłką, wpuszczony w pionowe ramiaki; w tym miejscu na frontowej powierzchni dekoracyjne, rytowane kostki, zakończonych u góry toczonymi guzami. Poniżej zamontowane poręcze, które lekko rozszerzają się na boki i kończą wolutami. Pionowe ramiaki oparcia, lekko zaokrąglone na krawędziach, przechodzą w tylne nogi. Wsporniki poręczy oraz przednie nogi – u góry i u dołu – toczne, z pierścieniami, w środkowej partii kanelowane. Nogi zakończone niewielką stopką, u góry wybrzuszoną, zbieżną ku dołowi.

Na wewnętrznej stronie oskrzynienia na każdym egzemplarzu stempel czarnym tuszem, literami pisanymi: „Cornelia”.

Forma i dekoracja foteli oparta na modelach francuskich z okresu dyktoriatu z końca XVIII w. (ok. 1795-1799), kiedy duży wpływ na meblarstwo miały wzory antyczne.

Wzór tych foteli podobny jest do projektów słynnych francuskich projektantów i wytwórców mebli Jacobów, prowadzących pracownię meblową w Paryżu przy Rue Meslee, których wyroby były popularne w Europie Środkowej w XIX w., a powrócono do nich ponownie w XX w. Także w biedermeierze – inspirowanym antykiem – modele te były wykonywane w Niemczech, a przez nie moda rozchodziła się do krajów ościennych. Zainteresowanie klasycyzmem powracało do meblarstwa falami, zwykle na przełomie stylów i wyczerpania się zainteresowania jednym, a oczekiwania na pojawienie się kolejnego.

Kat. 32

Fotel tronowy, Pomorze, k. XIX w.
z elementami mebli dawnych –
2 poł. XVII – 1 poł. XIX w.

dębina

126 x 68 x 77,5 cm

Nr inw. MD/AH/6

Proweniencja: dar starosty sławieńskiego. 04.05.1946,
pochodzi z zamku w Kragu.

Konserwacja: Poznań, 1974.

Fotel-tron z wysokim, prostym, zakończonym faliście oparciem, lekko odchylonym do tyłu i płaskorzeźbionym, z trapezoidalnym deskowym siedzeniem pokrytym skórą, z pełnymi bokami i esowatymi poręczami w formie stylizowanych, leżących psów, wsparty na czterech prostych nogach, spiętych między sobą u góry i u dołu prostymi łączynami, a przestrzeń na froncie wypełniona parą płycin z rzeźbionymi maskami.

Konstrukcja fotela ramowa z płycinami w oparciu, na bokach i między przednimi nogami. Połączenia elementów konstrukcyjnych wzmacniane kołkami. Pionowe ramiaki oparcia przechodzą w tylne nogi, a wsporniki poręczy – w przednie nogi. Pionowe ramiaki oparcia zakończone wolutowo i – podobnie jak wsporniki poręczy wraz z nogami – ozdobione żłobkowaniem. Płycina i górny, szeroki ramiak oparcia pokryte siatką – kratownicą wypełnioną rytowanymi kwadracikami wpisanymi jeden w drugi. Górny ramiak ujęty na obrzeżu półwałkiem z rzeźbionym liściem pośrodku. Na płycinie oparcia pośrodku płaska blenda arkadowa z postacią brodatego króla w zbroi nakrytej płaszczem, z berłem i jabłkiem w ręku. Tułowia psów, stanowiące poręcze, opracowane od wewnętrznej strony boków. Skóra przybita do obrzeża siedzenia mosiężnymi głowaczami, od frontu nachodząca nieco na oskrzynienie ozdobione w tym

miejscu płaskorzeźbioną plecionką z perełkowaniem. Między oskrzynieniem a łączyną przednich nóg wstawiona kanelowana listwa, dzieląca przestrzeń na dwa pola z kwadratowymi płycinami ozdobionymi motywem podwieszanych chust z romboidalnymi rezerwami pośrodku, na których znajdują się maski lwa (po lewej stronie) i człowieka (po prawej stronie).

Ocena zabytkoznawcza tego fotela jest trudna, problematyczne jest jednoznaczne określenie czasu i miejsca jego wykonania ze względu na wkomponowane ze znawstwem elementy dużo starszych mebli niż konstrukcja.

Forma fotela przypomina angielskie trony elżbietańskie z końca XVI stulecia, które popularne były w XVII w. za panowania króla Jerzego I, a następnie także w XVIII w. Jednocześnie w pewnym zakresie jest też bliska zupełnie innemu fotelom, rozpowszechnionym w północno-wschodniej Anglii (Walia, Yorkshire, Lancaster), ale też w Holandii w okresie od 2. poł. XVIII do poł. XIX w., konstruowanym dla hodowców owiec, nadzorujących narodziny jagniąt (fotel jagnięcy – lambing chair). Fotele te na wymienionym obszarze, a nawet szerzej – w regionach będących pod jego wpływem, były wykorzystywane powszechnie, a ich forma i jakość wykonania bywały różne i zależne od

umiejętności stolarzy z lokalnych warsztatów. Były wykonywane metodami tradycyjnymi, nierzadko ciesielskimi, niezmiennymi przez stulecia, co wpływało na ich estetykę.

W darłowski fotel wkomponowano elementy stylizowane i dawne, które nadały mu symboliczne znaczenie, a tym samym nowe przeznaczenie: płycina oparcia z całopostaciowym portretem władcy w reprezentacyjnej pozie, leżące lwy jako podłokietniki i demoniczne maski we frontowej ścianie między nogami. Cechy budowy i wykonanie mebla wskazują, że konstrukcja pochodzi z końca XVIII w., a elementy dekoracji z 2. poł. XVII, ale też z poł. XIX w. Elementy te połączono najprawdopodobniej na Pomorzu w końcu XIX stulecia z zamiarem stworzenia wrażenia zabytkowego tronu.

Choć rama i płyciny wypełniające przestrzeń między przednimi nogami sprawiają wrażenie średniowiecznych, to jednak wykonane zostały w 2. poł. XVII w. Płaskorzeźbione maski o werystycznym charakterze oraz płyciny z dekoracją imitującą pogiętą tkaninę ułożoną w gwieździste kompozycje znane są z mebli powstających na terenie północnych Włoch, gdzie ozdabiano nimi płyciny wmontowane w ramy drzewiczek szaf kredensowych, także zakrystyjnnych, ale też we fronty skrzyń. Poręcze w formie czuwających psów mogą mieć to samo pochodzenie,

ale osadzono je odwrotnie, bowiem ich opracowane snycersko tułowia powinny być widoczne zapewne od strony zewnętrznej. Deska pod siedzeniem ozdobiona plecionką pochodzi z mebla północnoeuropejskiego. Dekoracja oparcia, stylizowana na średniowieczną, bliska jest meblom holenderskim z 1. poł. XIX w. Fotel – jako konstrukcja – mógł zostać sprowadzony z Holandii. Dotychczas mebel ten określany był, jako fotel pomorski, renesansowy, z końca XVI w. (Ptaszyńska 1979, s. 61).

Mebel pochodzi z Zamku w Kraggu, którego wyposażenie na początku XX w. miało charakter nie tylko funkcjonalny, ale także kolekcjonerski. W tamtych zbiorach udało się zidentyfikować współcześnie przynajmniej kilka mebli, których konstrukcje i dekoracje zostały wykonane w końcu XIX lub na pocz. XX w. z wykorzystaniem dawnych elementów. Niestety, nie jest wiadome, czy w oczach właściciela zamku było to świadome działanie na rzecz ochrony historycznych elementów, czy też raczej chciał posiadać wyroby antykarskie, które udawałyby zabytkowe sprzęty.

Kat. 33

Fotel tronowy, Pomorze, k. XIX w.,
z elementami z północnych Włoch –
2. poł. XVII i pocz. XVIII w.

dębina, sosna (wtórnie); stal

176,5 x 92,3 x 54,5 cm

Nr inw. MD/AH/28

Proweniencja: przekaz starosty ze Sławna, pochodzi z zamku w Krągu.

Konserwacja: Koszalin, 1989-1990.

Fotel tronowy o konstrukcji ramowej z płycinami, z wysokim, prostym oparciem, zwieńczonym wydatnym gzymsiem z rzeźbioną dekoracją, ze skrzyniową podstawą zamykaną uchylnym wiekiem-siedzeniem, której boki przedłużone ponad siedzenie stanowią podpory podłokietników w formie rzeźbionych, leżących lwów, trzymających w łapach kule, flankowany kolumnami na bokach oparcia i podstawy.

Gzyms wieńczący oparcie szeroki, w formie daszku płaskiego u góry i profilowanego na bokach ku dołowi. Ozdobiony płaskorzeźbionymi, stylizowanymi liśćmi oraz dwoma kobiecymi głowami ujętymi ceownikami, z powiewającymi wstęgami związanymi na szyi, które umieszczone na bokach gzymsu stanowią zwieńczenia kolumn flankujących oparcie. Kolumny toczono, z kapitelami z liści i prostymi bazami w formie szerokich obręczy. Pod bazami kolumn oparcia zwisy zbieżne ku dołowi, z kwadratowymi poduchami zakończonymi czteroboczną sterczyną;

kolumny podstawy osadzono dodatkowo na wielobocznych podkładkach. U dołu skrzyni – na froncie między kolumnami oraz na bokach – szeroka, profilowana listwa cokołowa. Podkładki podłokietników prostokątne, wydłużone, od frontu ścięte, na nich umieszczone leżące lwy o bujnych grzywach i gładkich, muskularnych tułowach z kulami w łapach. W ramie oparcia nad poręczami kwadratowa płycina ujęta ćwierćwałkiem na obrzeżu, o profilowanej powierzchni, z zagłębioną rezerwą pośrodku, na której dekoracyjne pole ujęte profilowaną listwą – prostokątne, o pionowych bokach wklęsłych i wysuniętymi ryzalitowo narożnikami. Na płycinie frontu podstawy i oparciu poniżej poręczy – prostokątne pole, oblistwowane na obrzeżach, z dwoma różnego kształtu płatkami nałożonymi na siebie, dolnej – prostokątnej, górnej – zbliżonej do owalu. Na bokach podstawy pseudoramy z płycinami, na których prostokątne płatki z wyciętymi kostkami w narożach. Zamek stalowy, przykładano-wpuszczany,

jednoryglowy, wraz z gniazdem montowany do wieka i frontu skrzyni głowaczami. Pasowe, kute zawiasy zamontowane na wierzchu wieka, umożliwiające podniesienie siedzenia.

Fotel-tron w typie katedry (z jęz. fr. chayère) – mebla reprezentacyjnego, przeznaczonego dla wysokich urzędników państwowych i duchowieństwa, ze strzelistym oparciem, pełnymi bokami i podstawą w formie skrzyni z otwieranym wiekiem-siedzeniem.

Katedry, jako fotele dla nauczycieli i urzędników, znane są od starożytności, a wykonywano je początkowo z kamienia i wikliny, a później także z drewna. Miały oparcia ujmujące siedzącego, a pełne podstawy często umieszczano na platformie, by wywyższąć go ponad innymi.

Formę fotela ze zbiorów darłowskich oparto na XVI-wiecznych francuskich i włoskich wzorach tronów biskupich. Został on skonstruowany zapewne w miejscowym warsztacie pomorskim w końcu XIX stulecia, z elementów mebli północnowłoskich z 2. poł. XVII i początku XVIII w. Podstawę z oparciem scalono poprzez zastosowanie różnorodnych, dawnych elementów pochodzenia włoskiego: kolumn i gzymsów z kobiecymi główkami w chustach, a także płycin ozdobionych na powierzchniach płatkami lub listwami. Dekoracje te uzupełniają naturalistycznie wyrzeźbione lwy, czuwające w pozycji leżącej i podtrzymujące w przednich łapach kule. W podobny sposób przedstawiano lwy i dekorowano nimi meble we Francji od 2. połowy XVI w., inspirowane antycznymi i renesansowymi zabytkami włoskimi. Ten sam motyw i jego użycie jako flanki siedzenia reprezentacyjnego

fotela lub ławy było także popularne w meblarstwie gdańskim w 2. połowie XIX w. Dno tronu zostało współcześnie uzupełnione deskami sosnowymi.

Fotel pochodzi z zamku w Krągu i jak kilka innych mebli z tej rezydencji można go określić mianem zabytku XIX-wiecznej sztuki antykarskiej. Niemniej, jest meblem interesującym, wymagającym głębszej analizy.

Por.: ława skrzyniowa nr inw. MD/AH/38,
ława nr inw. MD/AH/7, fotel nr inw. MD/AH/4.

Kat. 34

Ława, Pomorze, Gdańsk (?), 4. ćw. XIX w.

orzech, skóra, mosiądz, żakard (wtórnice)

125 x 158 x 68,5 cm

Nr inw. MD/AH/7

Proweniencja: zakup z Darłowa 15.10.1948.

Konserwacja: Koszalin, 1983.

Ława trzyosobowa, z oparciem z trzech bogato rzeźbionych i ażurowych desek, flankowanych czterema spiralnymi tralkami zwieńczonymi lwimi głowami, z prostymi poręczami, zakończonymi dużymi lwimi głowami z otwartymi pyskami, z siedzeniem trapezoidalnym, płasko tapicerowanym tkaniną, wsparta na 8 toczonych spiralnie nogach, spiętych od frontu płaskorzeźbionymi, ażurowymi deskami, a na bokach, między nogami przednimi a tylnymi oraz z tyłu – toczonymi łączynami.

Deski oparcia zbudowane z mięsistych liści, w których maszkarony u dołu i herby trzech miast pośrodku, zwieńczone karbowanymi wstęgami, na których stojące lwy podtrzymujące owoce z pierwszymi literami nazw miast z herbów poniżej. W centrum oparcia kartusze zaokrąglone u dołu i faliste u góry, z herbami (od lewej): Pucka – z lwem na rybie, Bytowa – z bramą

z trzema wieżami i Malborka – z murami obronnymi zakończonymi trzema wieżami, w których krzyż na środkowej wieży. Pośrodku zwieńczeń oparcia umieszczono ukoronowane kartusze w formie kropli-owocu, oznaczone wielkimi literami, kolejno od lewej: P, B, M, podtrzymywane przez pary lwów stojących na tylnych łapach. Kostki w miejscach połączeń konstrukcyjnych oskrzynienia z nogami i wiązaniem ozdobione rozetami. Oskrzynienie od frontu i na bokach faliście wycięte, podrzeźbiane. Przednie łączyny nóg ażurowe, z ukoronowanymi kartuszami ujętymi liśćmi.

Ława inspirowana barokowymi siedziskami gdańskimi z przełomu XVII i XVIII w., które prócz funkcji reprezentacyjnej miały zapewnić wypoczynek w czasie dnia. Ława ozdobiona została

bogato i dość plastycznie opracowaną snycerką o charakterze neostylowym, swobodnie łączącą popularne ornamenty renesansowe i barokowe, przetworzone w sposób typowy dla mebli wykonywanych w licznych fabrykach działających na terenie Prus Zachodnich w 4. ćw. XIX i 1. ćw. XX w. Dekoracja inspirowana stylistyką mebli gdańskich została uzupełniona – wykonanymi zapewne na zamówienie – detalami w formie kartuszy herbowych Pucka z lwem na rybie, Bytowa z bramą zwieńczoną trzema wieżami i Malborka z murami obronnymi zakończonymi trzema wieżami z krzyżem. Dobór herbów nie jest do końca jasny; możliwe, że chodziło o związek z historią siedzib krzyżackich. Ława mogła zdobić reprezentacyjną salę w instytucji lub domu ważnej osobistości lokalnej związanej z tymi miastami. Podobna ława – w formie, podziale i elementach dekoracji,

jednak z innymi herbami miast i mniej plastyczną, powierzchownie opracowaną snycerką, możliwe, że z tego względu nieco późniejsza lub dekorowana przez mniej umiętowanego snycerza – znajduje się w zbiorach Muzeum Sztuk Użytkowych w Poznaniu, oddziale Muzeum Narodowego w Poznaniu, nr inw. MNP Rd 245.

Kat. 35

Ławka, Pomorze, ok. 1900

drewno drzewa liściastego (jabłoni?), sosna; stal

50,3 x 93,5 x 49,5 cm

Nr inw. MD/AH/242

Proweniencja: pochodzi prawdopodobnie z Wrześnicy, pow. sławieński.

Ławka przyścienna z prostokątnym, otwieranym siedzeniem-wiekiem i pojemnikiem w oskrzynieniu; wsparta na dwóch deskowych, falistych podporach, spiętych deskową łączyną. Całość bogato zdobiona rytowanymi, wypalanimi i wycinanymi motywami floralnymi i geometrycznymi, tło groszkowane.

Obrzeże siedzenia profilowane, oskrzynienie u dołu ujęte podobną listwą. Powierzchnia siedzenia obwiedziona wąską wstęgą i wypełniona groszkowanym tłem, na którym antytektyczna, rytowana dekoracja z bukietów mięsistych, falujących liści i wplecionych w nie makówek, spięta pośrodku parami kul i umieszczonymi między nimi parami serc. Na bokach i froncie oskrzynienia oraz obustronnie na podporach – podobna dekoracja: na groszkowanym tle mięsiste, falujące liście. Podpory na bokach u góry i u dołu faliste, pośrodku proste, u dołu dekoracyjnie, esowato wycięte w dwie nogi. Końce łączyny przełożone przez gniazda wycięte w górnej partii podpór i sklinowano kołkami na zewnątrz. Zawiasy siedzenia-wieka stalowe, proste, szarnierowe.

Ławka wykonana prawdopodobnie we wsi Wrześnica w powiecie sławieńskim, słynnej z działalności rzemieślniczej kilku fachów: kowalskiego, snycerskiego, ale i stolarskiego.

Jako mebel dekoracyjny i użytkowy zarazem, z pojemnikiem do przechowywania drobnych akcesoriów, np. stroju, mogła być wykorzystywana w bogatym domu gospodarskim.

Konstrukcja i dekoracja ławki ma charakter typowy dla meblarstwa ludowego, jednocześnie użyte do jej ozdobienia techniki zdobnicze, tj. rytowanie, wypalanie i wycinanie, były chętnie wykorzystywane w meblarstwie secesyjnym z przełomu wieków XIX i XX, kiedy we wzorach regionalnych poszukiwano podstaw stylów narodowych.

Deskowa konstrukcja ławki odwołuje się do prostych, a wręcz prymitywnych rozwiązań ciesielskich z okresu średniowiecza, a nawet dawniejszych, których tradycja odżyła w meblarstwie dziewiętnastowiecznym, zaś w meblarstwie ludowym nigdy nie przestała być aktualna. Podobnie dekoracja wykorzystująca proste sposoby dekoracji drewna ma pradawne korzenie, wyróżniają jednak – typowy dla czasu powstania i wyraźnie secesyjny – asymetryczny i niepowtarzalny wzór kwiatowy.

Wykonywanie mebli z wykorzystaniem tradycyjnych konstrukcji, jak również ich dekoracje utrzymane w tym samym duchu, stały się popularne, dzięki rozprzestrzenieniu się w końcu XIX wieku w Europie idei angielskiego ruchu odnowy rzemiosł „Arts and Crafts Movement”, który znacząco wpłynął na szczególnie na środkowoeuropejskie oblicze secesji.

Por. komentarz do ławki nr inw. MD/AH/141.

Kat. 36**Ławka, Pomorze, 1904**

drewno drzewa owocowego (jabłoń?), sosna, brzoza barwiona na orzech; stal,

46,7 x 99,8 x 35,2 cm

Nr inw. MD/AH/141

Proweniencja: przekaz Urzędu Likwidacyjnego w Sławnie, 1948; pochodzi prawdopodobnie z Wrześnicy, pow. sławieński.

Ławka przyścienna z prostokątnym, otwieranym siedzeniem-wiekiem i pojemnikiem w oskrzynieniu ujętym i wspartym na krótszych bokach dwoma deskowymi, falistymi podporami, które spięto pod nim deskową łączyną. Całość ozdobiona rytowanymi, wypalanymi i wycinanymi motywami floralnymi.

Na obrzeżu siedzenia wycinana bordiura ze stylizowanych liści – palmet oraz flankująca ją wstęgą z rombów, a środek wypełniony rytowaną i wypalaną kompozycją z wici, liści i kwiatów, w tym pełnych kwiatonów przypominających makówki. Na front oskrzynienia nałożony deskowy fartuszek, wycięty u dołu w formie lilijek – kwiatonów, których obrzeża ozdobiono wypalaniem perełkowaniem, a jego powierzchnię siedmioma różnymi kompozycjami kwiatowymi.

Górne części podpór po obu stronach proste, poniżej oskrzynienia: z tyłu łukowato podcięte, a od frontu faliste, zaś dolne części wcięte, tworzące dwie nogi. Końce łączyny przełożone przez gniazda wcięte w podporach i sklinowane na zewnątrz kołkami.

Zawiasy siedzenia-wieka stalowe, proste, szarnierowe.

Ławka przyścienna wykonana w prowincjonalnym, pomorskim warsztacie stolarskim na początku XX wieku. Z uwagi na zastosowanie podobnych do ławki o numerze inw. MD/AH/242 (Kat. 135) konstrukcji deskowej i zbliżonych, choć uproszczonych zdobień, możliwe, że oba meble powstały w tym samym

warsztacie stolarskim we Wrześnicy, w którym pracujący rzemieślnik operował ustalonym zasobem typów i form mebli oraz wzorów i sposobów dekoracji.

Data roczna wykonania mebla „1904” została zapisana na karcie inwentarzowej przez Konstantego Kontowskiego, kustosza Muzeum w Darłowie, być może w oparciu o znane mu dane. Odpowiada formie i stylowi dekoracji z tego okresu.

Por. nr inw. MD/AH/242.

Kat. 37

Ława skrzyniowa, skrzynia z bokami – Gdańsk (?), 4. ćw. XIX w., oparcie – północne Włochy, 1654

dębina

107,3 x 161 x 61,5 cm

Nr inw. MD/AH/38

Proweniencja: dar p. Sosnowskiego z Darłowa, 06.09.1947.

Konserwacja: Warszawa, 1985/1986.

Ława skrzyniowa prostokątna, z uchylnym wiekiem-siedzeniem, z niskim oparciem o silnie falistym zarysie i pełnymi bokami przedłużonymi poza korpus, zakończonymi masywnymi poręczami z lwimi głowami, bogato płaskorzeźbiona i rzeźbiona w ornamenty roślinne, geometryczne, sceny rodzajowe i motywy heraldyczne.

Oparcie deskowe, dwuczęściowe, w górnej partii, z tłem groszkowanym i płaskorzeźbioną wicią ujmującą winiety z inicjałami – tarcze herbowe i data „1654”, niżej – oparcie proste, bez dekoracji. Po lewej stronie deski oparcia inicjały w owalnej winiecie: „AS*G”, obok, pośrodku lewej strony, owalna tarcza herbowa, na której orzeł z rozłożonymi skrzydłami, unoszący się nad budynkiem bramy z dwoma wieżami, pod nim pole podzielone na pół: po lewej pasami pionowymi, po prawej poziomymi. Po prawej stronie deski oparcia inicjały w owalnej winiecie: „AM*O”, a na owalnej tarczy herbowej po lewej orzeł z rozłożonymi skrzydłami, pod którym cztery małe kwadraty

(dwa u góry, trzeci u dołu), a po prawej – ukwiecona gałązka, opleciona wstęgą z łacińską maksymą: „HUMILITAS ALTA ...T”. Niskie, pełne boki, od frontu łukowate, stanowiące też boki skrzyni, ozdobione płaskorzeźbionymi liśćmi, a na zewnętrznych ścianach w płaskich tarczach herbowych: po lewej dwa krzyże zwieńczone koroną (herb Gdańska), a po prawej siedzący na gałęzi orzeł z uniesionymi skrzydłami. Poręcze w przekroju graniaste, zakończone wydatnymi głowami ryczących lwów z obfitą grzywą, na bokach podrzeźbione, imitujące tułowia zwierząt. Korpus skrzyni i wieko-siedzenie deskowe. Wieko proste, pozbawione dekoracji, na frontowym obrzeżu zaokrąglone. Front o konstrukcji ramowej z dwoma prostokątnymi płycinami, flankowanymi na bokach i pośrodku trzema lizenami ozdobionymi zwisami z liści, kwiatów i owoców, podpiętymi do kokard i zakończonymi chwostami. Płyciny z profilowanymi listwami na obrzeżach, ozdobione scenami rodzajowymi przedstawiającymi zmierzających ku sobie jeźdźców na tle krajobrazu

z drzewami; na lewej płycinie, po lewej stronie za jeźdźcem – drugi koń, przywiązany do drzewa. Nad i pod płycinami – rezerwy podłużne, zakończone ostrołukowo, wypełnione liśćmi i kwiatami. Listwa cokołowa, ujmująca front u dołu, szeroka, o trójkątnym przekroju, profilowana, ryzalitowo wysunięta w miejscach lizen.

Oparcie z jednej deski, wyrównane zdzierakiem, zamontowane na bokach śrubami do tylnych krawędzi boków. Płyciny frontu od wewnętrznej strony na obrzeżu sfazowane, zabezpieczone przy ramie listwami.

Gdańska ława skrzyniowa wykonana w końcu XIX w. z zamontowanym w oparciu północnowłoskim zaplekiem łóżka z poł. XVII w. Zaplecek ma kształt typowy dla zwieńczeń łóżek północnowłoskich, z podwójnymi wolutami i falami na obrzeżu, ale też charakterystyczną dla tego regionu i czasu dekoracją z herbami ujętymi wiciami. Łóżko, z którego pochodzi zaplecek prawdopodobnie uległo zniszczeniu, o czym świadczyć mogą widoczne u dołu jego pleców ślady zwęglenia. Dekoracje zaplecka mają manierystyczny charakter, zostały płytko, ale plastycznie wyrzeźbione. W polu prawego herbu na wstędze umieszczona została maksyma w języku łacińskim, w której ostatni wyraz jest nieczytelny, ale być może mogła on brzmieć: „Humilitas alta petit”, co w wolnym tłumaczeniu oznacza: „Pokora prowadzi do rzeczy wielkich”. Ta sentencja była maksymą włoskiej rodziny Silva, której pałac znajduje się w miejscowości Domodossola w Piemontie. Herby znajdujące się na froncie pałacu i zwieńczeniu łóżka nie są jednak podobne.

Formę ławy skrzyniowej ze zbiorów darłowskich oparto na wzorach renesansowych cassapanek włoskich, łączących funkcję mebla do siedzenia, do przechowywania różnych przedmiotów, a nawet – w przypadku większych egzemplarzy – także mebla do spania. Były to jedne z najważniejszych sprzętów we włoskich domach i pełniły też funkcje reprezentacyjne.

Podobnie ława darłowska, której jeden z boków ozdobiono herbem Gdańska z dwoma mieczami, a drugi pruskim orłem, podkreślając tym przynależność do małej gdańskiej ojczyzny, do kręgu kultury i sztuki ze złotego okresu jej rozwoju. Możliwe, że gdańską XIX-wieczną ławę skrzyniową celowo pozbawiono zaplecka, by zamontować w jego miejscu zabytkowy element łóżka włoskiego. Gdańskie ławy skrzyniowe miały w większości wysokie, dekoracyjne oparcia. Podstawy miały podobny do darłowskiej skrzyni układ i zasób dekoracji. z podwójnymi płycinami ozdobionymi płaskorzeźbionymi scenami na froncie skrzyni, herby miasta w oparciach i na bokach oraz leżące lwy na podłokietnikach. Podstawę darłowską wypełnia szczelnie, miętko płaskorzeźbiona dekoracja. Wiele mebli z zamku w Krągu ma północnowłoskie pochodzenie. Możliwe, że w zakupie antyków do wyposażenia i kolekcji zamkowej pośredniczył antykwariusz włoski lub miejscowy agent mający we Włoszech rozległe kontakty handlowe.

Por. wezgłowie łóżka z baldachimem, nr inw. MD/AH/57.

Kat. 38**Ława skrzyniowa z baldachimem,**
Pomorze, koniec XIX w.

dębina

222,3 x 185 x 60 cm

Nr inw. MD/AH/147

Proweniencja: przekaz starosty ze Sławna 04.05.1946;

pochodzi z zamku w Krągu.

Konservacja: 2017.

Ława skrzyniowa z baldachimem wspartym od frontu na spiralnych kolumnach, a z tyłu na ścianie-oparciu, z siedzeniem-wiekiem, ozdobiona płaskorzeźbionymi, podwójnymi portretami małżeńskimi w okrągłych medalionach i herbem oraz ornamentami floralnymi i geometrycznymi, barwiona na czarno.

Podstawa w formie długiej skrzyni o prostych bokach i froncie, z otwieranym wiekiem; na krótszych bokach wsparta na płozach zakończonych z przodu stylizowanymi wolutami. Front skrzyni ramowy, z trzema płycinami o fazowanych obrzeżach tworzących ramy dla prostokątnych pól, w których okrągłe medaliony z rozetami otoczone wicią. Na bokach wieka od frontu wydłużone kostki, na których ustawione spiralne kolumny ze szpulkowymi bazami. Oparcie w formie prostej ścianki, o konstrukcji ramowo-płycinowej, podzielone na sześć pól w dwóch poziomych rzędach. Rama ozdobiona wicią, na zewnętrznych bokach flankowana listwą ozdobioną geometrycznym ornamentem. Płyciny w formie pionowych prostokątów, pokryte wicią otaczającą okrągłe medaliony: trzy z rozetami (u góry pośrodku i u dołu na bokach), jeden z herbem (u dołu pośrodku) oraz dwa z podwójnymi portretami małżeńskimi w strojach renesansowych (u góry na bokach). Tarcza herbowa o falistym obrzeżu, zwieńczona koroną rangową z ukoronowanym hełmem otoczonym stylizowanymi labrami. Między kolumnami a oparciem, u dołu, zamontowane łukowate poręcze. Baldachim w formie prostokątnego daszku zwieńczonego profilowanym gzymsiem, z kostkami we frontowych narożach i kotarami na bokach łukowato wyciętymi, a frontu zakończoną faliście, ozdobioną szeroką bordiurą ze stylizowanej, ulistnionej i ukwieconej wici. Frontowe ścianki kostek ozdobione ornamentem cekinowym.

Ława skrzyniowa z baldachimem wykonana w końcu XIX w. na fali mody na meble inspirowane epokami historycznymi od gotyku, przez renesans, po barok.

Ławy skrzyniowe zakończone daszkami-baldachimami, bogato dekorowane snycerką, były wykorzystywane w rezydencjach od czasów średniowiecza po wiek XVIII jako meble reprezentacyjne, świadczące o pozycji społecznej właścicieli. Pierwotnie forma tego mebla – z wysokim oparciem zwieńczonym daszkiem – chroniła też siedzących przed chłodem w wysokich i chłodnych wnętrzach zamkowych.

Forma mebla i dekoracje ławy oparte zostały na wzorach niemieckich mebli późnorenesansowych, z charakterystycznymi dla tej sztuki medalionami z podwójnymi portretami małżeńskimi, lub herbami. Tradycyjne ornamenty stosowano przez wiele stuleci, z czasem tylko zmieniało się ich obrazowanie (forma, wykonanie). Dlatego warto zwrócić uwagę na współczesny, schematyczny, a jednocześnie dość plastyczny sposób modelowania i przedstawiania detali w formie uproszczonych ornamentów: cekinowego, „wolego oka”, wici, kwiatów czy rozet, który można odnaleźć w wielu meblach wykonanych w tym okresie i w tej stylistyce na terenie północnych Niemiec (obecna Wielkopolska i Pomorze Zachodnie). Niezwykle podobna w formie, podziale i elementach dekoracji ława skrzyniowa z baldachimem, z bardziej rozbudowaną dekoracją przedstawieniową i plastyczniej opracowaną snycerką – możliwe, że wykonana nieco wcześniej lub przez bardziej umiętelnego snycerza – znajduje się w zbiorach Muzeum Sztuk Użytkowych w Poznaniu, oddziale Muzeum Narodowego w Poznaniu, nr inw. MNP Rd 973. Ława skrzyniowa z baldachimem ze zbiorów darłowskich pochodzi z zamku Krąg, w którym stała w sieni zamkowej.

Por. nr inw. MD/AH/136.

Kat. 39**Ława skrzyniowa,**

Skandynawia (Norwegia?), pocz. XX w.

dębina, stal

133, 8 x 119 x 60 cm

Nr inw. MD/AH/33

Proweniencja: dar P. Piotrowskiego z Darłowa 19.03.1947.

Ława skrzyniowa o konstrukcji ramowo – płycinowej, z wysokim prostym, deskowym oparciem z prześwitem u dołu oraz esowatymi poręczami podpartymi na rzeźbionych hermach w kształcie strażników, których tułowia flankują także boki prostopadłościenną podstawy w formie skrzyni z otwieranym siedzeniem – wiekiem, wspartej na graniastych płozach umieszczonych pod wąskimi bokami, ozdobiona płaskorzeźbionymi scenami rodzajowymi ze Starego Testamentu oraz napisami.

Oparcie z prostokątną płyciną w deskowej ramie, której boczne dłuższe ramiaki – wsporniki przymocowano do placów skrzyni. Na płycinie scena *Sądu Salomona*, z tronu królem, rozgrywająca się na tle krajobrazu flankowanego na bokach bramami pałacu. Na górny ramiak nałożona listwa w formie dachówek, u dołu łukowato wyciętych, a na bokach płaskorzeźbione kobiece hermy, a u dołu pod ramą rodzaj falistego fartuszka z podłużną winiętą o zaokrąglonych narożach, w której umieszczono podpisy sceny umieszczonej na oparciu: „Salomos Srtell”. Front skrzyni z trzema płycinami zbliżonymi do kwadratu, w których trzy sceny: wizyta u tronu króla Dawida, naga Ewa i Adam pod drzewem, wokół którego owinięty jest wąż, a ostatnia z Rebeką przy studni przekazująca buktak królowi, poniżej każdej ze scen winiety z podpisami na ramie (od lewej): *König David*, *Die erste Sünde*, *Rebeka am Brünen*. Między przednimi nogami deska ułożona skośnie i u dołu faliście wycięta. Boki z pojedynczymi płycinami, bez dekoracji. Poręcze deskowe, faliste, ozdobione liśćmi, zakończone wolutowo. Hermy strażników masywne, z brodatymi twarzami, rękami skrzyżowanymi na piersiach, osadzone na wolutach i zakończone formą stylizowanej łapy zwierzęcej. Zawiasy stalowe, splatane. We wnętrzu płyciny zlicowane z ramą.

Ława skrzyniowa stylizowana na renesansową, wykonana na początku XX w., możliwe że w Norwegii, na co wskazywać mogą podpisy scen. Oparcie i front skrzyni ozdobione schematycznie opracowanymi, płaskorzeźbionymi scenami ze Starego Testamentu opisującymi historię powstania człowieka i losów Salomona.

Kat. 40
Kosz plażowy-buda, Pomorze, XX/XXI w.

wiklina, sosna

176 x 119,5 x 50 cm

Nr inw. MD/AH/1995

Proweniencja: depozyt Urzędu Miasta Darłowo.

Kosz plażowy-buda w formie stojącego prostopadłościanu, otwartego z przodu, ze skrzyniową podstawą, na bokach z uchwytami do przenoszenia, wypleciony z wikliny splotem wężykowym, wzmacniany wewnątrz konstrukcją z graniaków sosnowych.

Boki budy, dach i siedzenie skonstruowane z połączonych wikliną prostokątnych ram o konstrukcji z prętów wiklinowych, wyplecione splotem wężykowym dwuprętowym. Siedzenie wyplecione w poprzek długiej krawędzi, z pasem pośrodku wyplecionym splotem wężykowym trzyprętowym, dzielącym siedzenie na dwa pola. Podstawa podzielona trzema wąskimi pasami wyplecionymi splotem wężykowym trzyprętowym, na dwa pola wyplecione splotem wężykowym dwuprętowym. Uchwyty wykonane z trzech skręconych witek wiklinowych.

Na boku lewym malowany czarną farbą numer „133”, na boku lewym malowany czarną farbą adres internetowy urzędu miasta wypożyczającego kosze na plażę: „www.darlovo.pl”.

Podaje się, że pierwszy kosz plażowy skonstruował w 1882 r. w Rostoku Ludolph Bartelmann, niemiecki, cesarski koszykarz, dla swej żony Elfrydy, chorej na reumatyzm. Już rok później rozpoczęto produkcję seryjną, a kosze plażowe rozpowszechniły się na

wybrzeżu Morza Północnego w Niemczech i Holandii. Miały chronić kuracjuszy nadmorskich kurortów przed wiatrem i słońcem. Już wówczas nadano im charakterystyczną formę wysokiej budy – jak w egzemplarzu darłowskim – otwartej z przodu, ze skrzyniową podstawą i miejscem do siedzenia zwykle dla dwóch osób oraz uchwytami na bokach do przenoszenia kosza. Wiklina – materiał naturalnie porastający brzegi rzek środkowej Europy, ale też w tym czasie uprawiany już przemysłowo – idealnie nadawała się na plaże, była dość lekka, ażurowa, nie zatrzymywała i nie nabrała piasku. Plaże były dla wikliny wymarzonymi warunkami, bo wszechobecna tu wilgoć jest dla wikliny konserwująca. Meble wykonywane z wikliny nie były też drogie. Ten typ mebla stał się wizytówką nadmorskich plaż na wybrzeżu mórz Bałtyckiego i Północnego.

Prezentowany model to wyrób powojenny, o konstrukcji złożonej z wyplecionych prostokątnych ram, połączonych wtkami wiklinowymi, co znacznie upraszczało i obniżało koszty produkcji oszy. Budy nadmorskie miały swój odpowiednik w budach ogrodowych, o nieco innych formach i wyposażeniu. Buda darłowska wykorzystywana była na plaży w Darłowie do początku XXI w.

Kat. 41**Sofa, Pomorze, ok. 1830**

sosna, mahoń

99,7 x 218,3 x 70,2 cm

Nr inw. MD/AH/1114

Proveniencja: zakup w Koszalinie, 1983.

Sofa tapicerowana, z niewysokim, prosto zakończonym oparciem, na bocznych narożach zaokrąglonym, z nieco niższymi i odchylonymi na zewnątrz bokami, od frontu ozdobionymi panelami drewnianymi naśladującymi kształt boków, z głębokim siedzeniem od frontu prostym, wsparta na esowatych, palmetowych nogach; fornirowana, intarsjowana żyłką i ozdobiona nakładanymi, płaskorzeźbionymi liśćmi, palmetami, półwałkami zakończonymi wolutowo.

Na obrzeżu górnego ramiaka oparcia oraz przedniej oskrzyni żyłka, tworząca wokół powierzchni ramiaka pole na bokach prosto zakończone, a na oskrzyni – trzy pola owalne. Frontowe ścianki boków wycięte w formie esownicy. Wałki umieszczone w głębokich łukach boków od strony siedzenia.

Sofa w stylu biedermeierowskim wykonana ok. 1830 r. najprawdopodobniej na Pomorzu pod wpływem wzorów płynących z północnoniemieckiego i gdańskiego ośrodka meblarskiego. Charakterystyczne dla tego okresu w biedermeierze oparcie zakończone prostym ramiakiem połączonym z falistymi bokami przypominającymi nieco zarys boku liry oraz nakładanymi, płaskorzeźbionymi dekoracjami z liści i palmet wolutowych, a także z jasną

intarsjowaną żyłką podkreślającą krawędzie ramiaków. Frontowe ścianki boków sof biedermeierowskich oraz nogi – często stanowiące z bokami jeden element konstrukcyjny – miały często esowate kształty, a popularnym motywem dekorującym były płaskorzeźbione rogi obfitości, liście z kiściami owoców oraz półwałki, jak w przykładzie darłowskim. Podobne sofy wykorzystywano w salonach, często w zestawie ze stołami z opuszczanymi kłapami, które znajdują się także w zbiorze darłowskim, np. nr inw. MD/AH/1155.

Por. nr inw. MD/AH/1252.

Kat. 42**Sofa, północne Niemcy, ok. 1835**

sosna, brzoza, mahoń

108 x 325 x 89 cm

Nr inw. MD/AH/1975

Proweniencja: zakup 2023.

Konserwacja: Koszalin, po 1989.

Sofa masywna, tapicerowana, z oparciem pełnym, prostym w linii pleców, a zakończonym faliście, bokami wywiniętymi na zewnątrz z podłokietnikami, ozdobionymi deskowymi frontami w kształcie liry zakończonej peltą, uzupełnionymi nakładanymi i płasko-rzeźbionymi ornamentami; z prostokątnym siedzeniem i wałkami w wycięciach pod podłokietnikami, wsparta na czterech graniastych, profilowanych nogach z podkładkami; fornirowana, intarsjowana. Ramiaki, fronty i obrzeża boków oraz nogi ozdobione na obrzeżach żyłką. Oparcie nieco wypiętrzone pośrodku, z dekoracyjnie podrzeźbionymi liśćmi tworzącymi kwiaton, na środku i na bokach zakończone wolutowo. Fronty boków ujęte na obrzeżach u góry płaskimi listwami, u dołu – podrzeźbianymi liśćmi z umieszczonymi pośrodku, imitującymi struny liry, czterema prętami wpiętymi w liście u dołu, spiętymi w górnej partii obręczkami, zakończone grotami w formie łez. Nogi w kształcie trzyczęściowych postumentów, z podciętą łukowato bazą, prostym trzonem i wysmukłym, podciętym zwieńczeniem.

Sofa w stylu z okresu późnego biedermeieru, kiedy to efekty dekoracyjne mebli zaczęto wzbogacać poprzez zastosowanie linii faliastych i rzeźbionych aplikacji. Nurt neorokokowy stał się widoczny w meblarstwie środkowoeuropejskim ok. 1835 r. pod wpływem

mody idącej z Francji, wprowadzonej za panowania Ludwika Filipa (czas panowania 1830-1848). W tym duchu frontowym ściankom boków nadano formę i ozdobiono nakładaną dekoracją płasko-rzeźbioną, podkreślającą kształt stylizowanej liry zwieńczonej peltą. Elementy te – jako konstrukcyjne i zdobnicze – były chętnie stosowane w epoce biedermeieru nie tylko w meblarstwie, ale też złotnictwie, tkaninach, a nawet w instrumentach muzycznych.

Sofę pokryto ciemnym fornirem mahoniowym i orzechowym, w opozycji do znaczącej większości mebli z tego czasu, w których do okleinowania używano oklein jasnych: brzozowej, jesionowej czy czereśniowej. Forniry te charakteryzował wyraźny rysunek usłojenia, stanowiący zwykle jedyną ozdobę mebli biedermeierskich. Na północy Niemiec, inspirując się meblarstwem angielskim, stosowano chętnie ciemne okleiny, podobnie jak działo się to w przypadku form. Wszystkie te elementy wskazują, że sofę wykonano ok. 1835 r. na terenie północnych Niemiec, choć forniry mahoniowe i dekoracje z nakładanych aplikacji rozpowszechniły się w tym czasie także na wschód od Odry.

Por. nr inw. MD/AH/1977, nr inw. MD/AH/50.

Kat. 43 Komplet mebli, Niemcy, 1880-1890

orzech, sosna

sofa – 143,3 x 158 x ok. 67 cm; fotele – 124,7 x 68 x 66 cm; stół – 76,5 x 95 x 95 cm

Nr inw. MD/AH/1136 – stół, MD/AH/1137 – sofa, MD/AH/1138, MD/AH/1139 – fotele

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1984.

Komplet mebli złożony z tapicerowanej sofie i pary foteli oraz stołu, o toczonych, graniastych i rzeźbionych elementach szkieletu, ozdobionych sterczynami, rozerwanymi łukami, galeryjkami z tralek, kaboszonami i wolutami.

Sofa i fotele o prostokątnych oparciach lekko odchylonych do tyłu i trapezoidalnych siedzeniach rozszerzających się ku przodowi, z poręczami zaopatrzonymi w podłokietniki zakończone wolutami i oparte na gruszkowatych, toczonych słupkach, wsparte na czterech nogach: przednich bogato toczonych, tylnych graniastych, lekko esowatych. Środkowe części oparć tapicerowane, umieszczone w prostokątnych ramach, od dołu dekoracyjnie wyciętych. Boczne, toczone ramiaki oparcia kanelowane, zakończone długimi kostkami z kaboszonami; u dołu ujęte liśćmi tworzącymi kwiaton poprzez kostki spięte z górnym, poziomym ramiakiem, a na wysokości poręczy zamontowane do graniastych ramiaków przechodzących w tylne nogi. Górny ramiak ozdobiony w fotelach – odcinkami wolut, a w sofie – wolutami flankującymi umieszczoną w centrum galeryjkę z małych tralek, nad którą półokrągły rozerwany łuk z kartuszowym kroksztynkiem pośrodku, wolutami i czterolistną rozetą z półokrągłym guzem. Poręcze znacznie cofnięte w stosunku do przedniej krawędzi siedzenia, zamocowane na bokach siedzeń.

Stół z sześciobocznym blatem i wąskim oskrzynieniem, wsparty na czterech toczonych podporach osadzonych na krzyżaku zakończonym czterema, esowatymi nogami z wolutą. Błat wystający poza oskrzynienie, o profilowanej krawędzi, z obrzeżem ujętym bordiurą, wyklejony wzorzystą okleiną ułożoną w rozetę. Krzyżak ozdobiony pośrodku toczoną sterczyną. Nogi na górnej krawędzi ozdobione rodzajem prostokątnych, rytowanych łusek-blaszek, a na wolutach – ornamentem cekinowym, na bokach obrzeża – z płatką.

Komplet mebli do salonu, o podręcznikowych formach i dekoracjach w stylu eklektycznym, wykonany w Niemczech w latach 1880-1890.

Meble o dekoracji inspirowanej wzorami zaczerpniętymi ze stylów historycznych wykonywano niemal przez cały XIX w. Meblarstwo przechodziło kolejno fascynacje od średniowiecza do baroku, co wiązało się także z uznaniem w literaturze tychże epok jako historycznych, a przedmiotów wówczas wytworzonych jako zażytki, które to miano przyznawano wcześniej jedynie obiektom ze starożytności.

Por. nr inw. MD/AH/317.

Meble do spania

Kat. 46

Kat. 44

Łóżko z baldachimem, Pomorze (?), XIX/XX w., elementy – północne Włochy, Lombardia, 1. poł. XVII w.

sosna, orzech

226,2 x 225,7 x 160 cm

Nr inw. MD/AH/57

Proweniencja: przekaz starosty sławieńskiego z czerwca 1946 r.; pochodzi z zamku w Krągu.

Konserwacja: Poznań, 1973.

Łóżko z prostokątną ramą spiętą w narożach kostkami, na których toczono kolumny wspierające baldachim w całości pokryty tkaniną, z dwoma różnymi przyczółkami o falistym zarysie, wsparte na czterech, toczonych nóżkach z kwadratowymi podkładkami, bogato ozdobione płaskorzeźbionymi ornamentami.

Przyczółek przedni ozdobiony dwoma fantastycznymi stworami o zwiniętych wolutowo rybich tułowiuach pokrytych łuskami ze smoczymi pyskami (rybo-ptasimi) i wysuniętymi z otwartych paszczy długimi językami-płomieniami, ujmujących faliście wycięty kartusz herbowy z rytymi literami „C” i „P” zwieńczony liściem, z tarczą

w formie kropli podzieloną na dwa poziome pola: górne – z trzema lilijkami, dolne – z całą nogą. Przyczółek tylny w formie ścianki z wysokim, deskowym zwieńczeniem o groszkowanym tle, na którym u dołu boków – podobne, jak na przednim przyczółku – dwa fantastyczne stwory podtrzymujące wstęgę, a nad nimi tarcza herbowa ze stojącym lwem trzymającym gwiazdę, zwieńczona koroną z liści i osadzonym na niej hełmem z koroną. Tułowia stworów pokryte łuskami i owinięte w liście, zwrócone do siebie rybo-ptasimi pyskami podtrzymującymi wstęgę z wyrytą łacińską maksymą: „VINCA TALVOLTA MORFEO LAMORE”. Pod wstęgą diaboliczna,

wąsata maska – śmiejąca się twarz z wystawionym językiem. Tarcza herbowa o łukowatych bokach, w której narożach stylizowane liście, a wewnątrz obejmie wieńce: z liście, z wici z maską i sznur pereł. Nad tarczą, na wysokim postumencie wypełnionym mięsistymi liśćmi, biust z hełmem z kratką pośrodku, zwieńczony koroną. Boki ścianki na wysokości tarczy otoczone wijącą się wstęgą z liści, podobne do zwieńczeń kartuszy z dekoracyjnymi wolutami, liśćmi i zwisami z owoców.

Boki ramy proste, ujęte na obrzeżu profilowaną listwą i wypełnione nałożonymi, rzeźbionymi wiciami i maskaronami, osadzone w narożach w wydłużonych kostkach, w których długie kołki montażowe (na bokach po dwa, od frontu po jednym); gruszkowate nogi oparte na spłaszczonych kostkach. Kolumny toczone, rozszerzające się nieznacznie ku dołowi, ozdobione dzielącymi je na cztery odcinki obejmami, ujętymi obustronnie stylizowanymi opaskami-wieńcami z liści; dolna obejmia przy kostkach ramy leżyska z pojedynczym wieńcem. W kostkach drewniane bolce do przytrócenia zasłon baldachimu. Kolumny zamontowane u góry do kostek spinających prostokątną, deskową ramę, pokrytą w całości tkaninami, na wzór dawnych upięć.

Łóżko wykonano na przełomie XIX i XX w. z wykorzystaniem elementów oryginalnych, północnowłoskich łóżek z 1. połowy XVII w.: obu przyczółków, przedniej lewej kolumny i dwóch przednich nóg. Montaż wykonano fachowo, estetycznie, dzięki czemu mebel jest pięknym obiektem historyzującym.

Łóża to meble o symbolicznym znaczeniu, w nich poczynano się życie i kończyło, dlatego wyznaczano im w pomieszczeniach miejsce honorowe, zwykle na przeciw wejścia. Sypialnie były też do połowy XVIII w. miejscem spotkań i odwiedzin, a łóżka miały dekoracyjny charakter, świadczący o pozycji społecznej właścicieli. Z uwagi na ich

znaczenie często dekorowały je maksymy – w renesansie, klasycyzmie i historyzmie zaczerpnięte z poezji antycznej i pisane łaciną, na przyczółku tylnym łóżka darłowskiego, na wstędze znajduje się włosko-łacińska maksyma, w wolnym tłumaczeniu brzmiąca: „Sen miłością zwyciężaj”.

Renesansowe łóża z terenu północnych Włoch w regionie Lombardii ozdabiał tylko jeden dekoracyjny przyczółek umieszczony na tyle łóżka w wezglówiu. Miał on konstrukcję ramową z jedną płyciną, a na niej deskowe zwieńczenie o falistym zarysie, które w XVI i na początku XVII w. dekorowano kartuszem herbowym ujętym dużymi esownicami o wolutowych zakończeniach lub ułożonymi w ten sam sposób tułowiami fantastycznych stworów o ptasich dziobach. Między 2. ćwiercią a połową XVII w. w manierystycznych, falistych krawędziach zwieńczeń przyczółków pojawiały się charakterystyczne, wolutowe motylki. Wezglowia montowano na węższym boku prostokątnej ramy łóżka, która w narożach spięta była kostkami wspartymi na toczonych nogach z kwadratowymi podkładkami, u góry zaś kostki zakończono tralkami lub szyszkami, czasami wysokimi, czasami niskimi. Łóża te nie miały kolumn w narożach ani baldachimów. Kolumny do włoskich łóżek w stylu renesansowym zastosowano dopiero w epoce historyzmu.

Przyczółki łóżka darłowskiego operują podobnym zasobem motywów dekoracyjnych, ale powstały w następujących po sobie okresach stylistycznych. Przyczółek przedni – o plastycznej, mięsistej dekoracji – wykonany został w stylu dojrzałego renesansu ok. 1600 r. przez rzemieślnika o dużych umiejętnościach artystycznych. Dekoracja rzeźbiarska na przyczółku tylnym szczelnie wypełnia powierzchnię i została opracowana miękko, delikatnie i prawdziwie płasko; przyczółek ten jest zdecydowanie różny od przyczółka przedniego – podobny w stylistyce do północnowłoskich, płaskorzeźbionych, późnorenesansowych wyrobów lombardzkich z 1. poł. XVII w. Przednie nogi należały zapewne do innego łóżka późnorenesansowego, zaś kolumna złożona została z czterech tralek, dekorujących pierwotnie naroża łóżka renesansowego.

Por. nr inw. MD/AH/38.

Kat. 45

Łóżeczko - przyciółek przedni, północne Włochy, ok. poł. XVIII w.,
rekonstruowany w końcu XIX w.

orzech; stal

100 x 77,3 x 24,7 cm

Nr inw. MD/AH/874

Proweniencja: przekaz starosty sławieńskiego 12.09.1946 r.; pochodzi z zamku w Krągu.

Konserwacja: Koszalin, 1988.

Przyciółek przedni łóżeczka, prosty na bokach, u góry i u dołu falisty, o konstrukcji ramowej z prostokątną płycią, flankowaną graniastymi ramiakami przechodzącymi w podpory umieszczone na płozach, ozdobiony płaskorzeźbionymi ornamentami w formie wici, liści, masek, postaci ludzkich.

Rama od wewnętrznej strony otoczona profilowaną listwą, zakończona pasem płaskorzeźbionego gzymsu z falistym zwieńczeniem, oddzielonym od gzymsu profilowanymi listwami. Na groszkowanym tle gzymsu i zwieńczenia płaskorzeźbione liście o różnej formie, suche, połamane i duże, mięsiste oraz pośrodku u dołu uskrzydłona główka, a u góry owalny medalion z herbem (zachowany częściowo). Dół ramy wykończony deską, od dołu fałisticie wyciętą, na obrzeżu ozdobioną liśćmi z półpostacią kobiecą pośrodku. Podziały ramiaków ujmujących część środkową z ramą i gzymsami odpowiadają podziałom konstrukcyjnym centralnej części przyciółka. Pionowe ramiaki na bokach ozdobione uskrzydłonymi główkami putt, u dołu zakończonymi kampanulą, zaś u podstawy ramiaka – liśćmi akantu; na wysokości gzymsu – kostką i sterczyną w kształcie szyszek. Na podporach woluty i lwie maski. Płozy podłużne, od spodu łukowate, stabilizujące przyciółek. Od

wewnętrznej strony przyciółka – na graniakach u dołu – zachowane po obu stronach metalowe szylidy z parami podłużnych gniazd do zamontowania boków łóżeczka.

Przyciółek przedni łóżeczka dziecięcego wykonany ok. poł. XVIII w. i zrekonstruowany w końcu XIX w. w duchu neorenesansowym. Forma przyciółka z ramą, z płycią flankowaną graniakami przechodzącymi w podpory, była charakterystyczna dla łóżek XVIII- i XIX-wiecznych. Płaskorzeźbione, plastycznie modelowane dekoracje uzupełniono w końcu XIX w. o ornamenty stylizowane na renesansowe, stwarzając mebel historyczny, dający oglądającemu wrażenie dużo wcześniejszego obiektu XVI-wiecznego. Był to typowy zabieg stosowany przez stolarzy współdziałających z antykwariuszami w końcu XIX w., jednocześnie chroniący cenne elementy zabytkowe. Przyciółek mógł być wykorzystywany w XIX w., o czym świadczą zachowane otwory montażowe na bokach od wewnętrznej strony przyciółka. Być może wezglowie – jako cenny element – zachowano dla dekoracji. Ostatecznie dorobiono płozy, by wezglowie mogło samodzielnie stać, przez co upodobniono go do ekranu kominkowego.

Kat. 46

Kołyska, Pomorze, 2. poł. XIX w.
z elementami dekoracji z ok. 3. ćw. XVIII w.

dębina, brzoza, dąb czarny, orzech, śliwka; stal

80 x 118 x 74,5 cm

Nr inw. MD/AH/56

Proweniencja: przekaz administracji radzieckiej PGR z Tychowa 08.06.1946.

Konserwacja: Warszawa, 1985/1986.

Kołyska z korpusem w formie otwartej skrzyni o bokach zbieżnych ku dołowi, ramowych, z pojedynczymi płycinami, z których wyższe, faliście zakończone przyczółki zawieszono między trójbocznymi, esowatymi podporami, u dołu spiętymi falistym wiązaniem w kształcie litery X, umieszczonymi na płozach; płaskorzeźbiona w motywy floralne, fornirowana, ozdobiona intarsjowanymi przedstawieniami ptaków rodzimych i wstęgami.

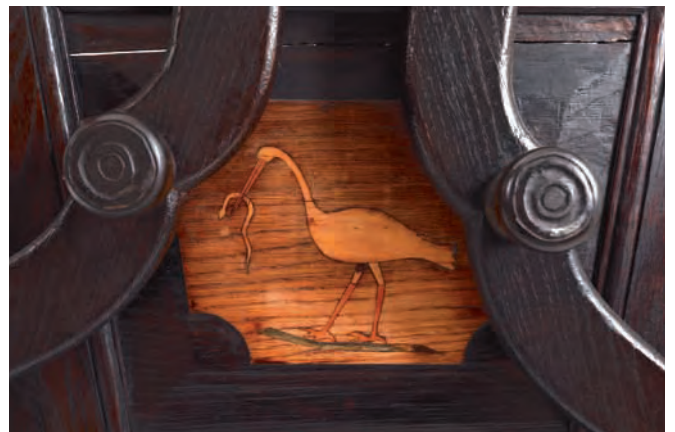
Boczne ramiaki skrzyni zakończone toczonymi elementami: u góry sterczynami w formie stożków, u dołu płaskimi krążkami. Górne ramiaki przyczółków faliście wycięte (boczne w formie konsolek), ozdobione płaskorzeźbionymi wiciami. Pośrodku dłuższych boków naklejone na płyciny podłużne rezerwy, zakończone szpiczastymi łukami, faliste na bokach, na nich intarsjowana, wzorzysta wstęga tworząca formę zbliżoną do czterolistnej koniczyny. Na przyczółkach naklejone kwadratowe pola, wycięte w narożach łukowato, z jednej strony – kroczący bocian ze żmiją w pysku, a z drugiej – na gałązce nierozpoznany, kolorowy mały ptak z czerwonym dziobem. Esowate podpory tworzące kształt dzwonu, spięte u góry metalowym okuciem, a dołu płozą. Na górnych ramiakach dłuższych boków, ale też na dolnych ramiakach przyczółków oraz w górnej partii podpór skrzyni toczone knopiki, różnej wielkości. Knopiki na ramiakach skrzyni służą do troczenia sznurków becika. Płyciny od wewnętrznej strony zlicowane z ramą.

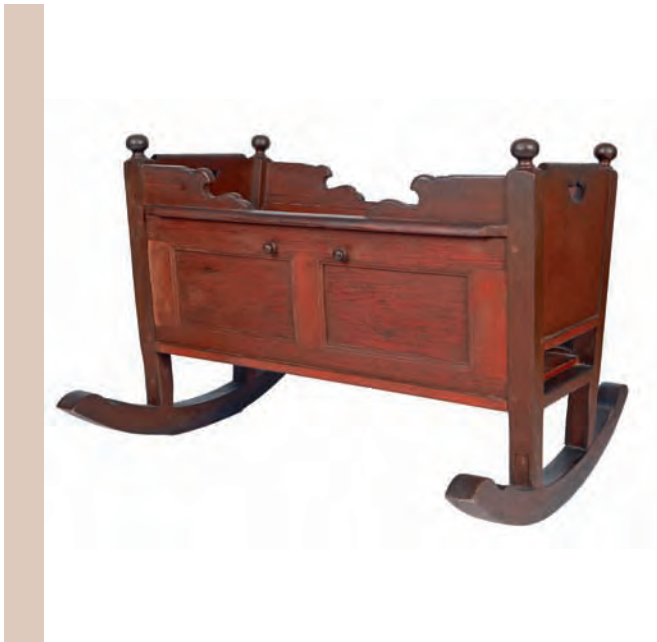
Kołyski to łóżeczka, w których usypiano dzieci. Zawieszenie korpusu kołyski między wspornikami pozwalało bujać nią i uspokoić, usnąć dziecko. Zwykle te wykonane reprezentacyjnie ustawiano w sypialniach matek. Liczne knopiki zamontowane przy brzegach korpusu kołyski służyły do mocowania sznurków becika, by dziecko leżało bezpiecznie.

Omawiana kołyska – o formie i dekoracji inspirowanej meblami i snyderką barokową – została wykonana w 2. poł. XIX w., kiedy ta stylizyka ponownie stała się modna, lecz oprawiano ją w historyczny kostium. W przypadku tego mebla są to czernione elementy konstrukcji, które szczególnie popularne były

w meblarstwie europejskim w 3. ćw. XIX w., w okresie panowania Napoleona II. Wydaje się, że dekoracje z okleiny i intarsjowane na dłuższych bokach mogą pochodzić z mebla starszego. Mają one zupełnie inny charakter w stosunku do reszty mebla, masywnego i prostego. Wzory intarsjowane dość nieumiejętnie wkomponowano w pola, przycinając je z większej całości. Podobne dekoracje o analogicznej tematyce – z ptakami lokalnie żyjącymi i o prowincjonalnym sposobie wykonania intarsji, odznaczającym się pewnymi nieumiejętnościami wycięcia i ozdobienia dekoracji znane są z kościoła pobernardyńskiego w Zamartem w pobliżu Człuchowa, w woj. kujawsko-pomorskim (budowa i wyposażenie 1752-1779).

W legendach i obrzędach słowiańskich bocian występuje w roli obrońcy ziemi, oczyszczając ją z sił nieczystych utożsamianych z gadami (żmije, żaby) i owadami. Stąd w dziobie bociana intarsjowanego na przyczółku kołyski żmija, czyli zło, które usuwa on z otoczenia nowo narodzonego. Drugi ptak – to może być mewa z pomarańczowym dziobem i nóżkami oraz ciemniejszym skrzydłem, bądź też inny ptak wodny. Jeśli przyjmujemy, że mebel powstał na Pomorzu, w krainie otoczonej wodami morza i wielu jezior, gdzie licznie występowały bociany i inne ptaki brodzące, to właśnie taki świat natury był najbliższy stolarzom i innym rzemieślnikom.

Kat. 47**Kołyska, Pomorze, 2. poł. XIX w.**

sosna malowana na brązowo

71 x 95,8 x 89 cm

Nr inw. MD-E-22

Proweniencja: подарowana do Muzeum po 2. wojnie światowej z terenu Pomorza.

Kołyska o konstrukcji skrzyniowej, z prostym korpusem, zbieżnym ku dołowi, dłuższe boki ramowo-płycinowe, u góry faliście wycięte, spięte w narożach graniakami zakończonymi kulami, u dołu przedłużonymi w podpory opartymi na krótszych bokach na biegunach.

Krótkie boki -przyczółki wyższe, u góry podcięte w narożach, z wyciętymi tarczowymi uchwytami, przedni krótszy u dołu, z otworem umożliwiającym wysunięcie dna kołyski. Dłuższe boki o konstrukcji ramowej z podwójnymi poziomymi płycinami, z parami toczonych knopików do troczenia sznurów becika na górnym ramiaku zwieńczone wystającą poza korpus listwą z ćwierćwałką, podciętą w narożach oraz na bokach z dekoracyjnymi deskami faliście wyciętymi od wewnętrznej strony. Płyciny boków od wewnętrznej strony zlicowane z ramami. Połączenia elementów konstrukcyjnych wzmacniane kołkami.

Kołyska wykonana w lokalnym warsztacie stolarskim, przeznaczona najprawdopodobniej do domu gospodarskiego, gdzie kołyski umieszczano w kuchniach.

Kołyska, zwana na wsi także kolebką, służyła do huśtania i kołysania dzieci, co ułatwiało ich usypianie i uspokajanie. Wiejskie kołyski przed XIX wiekiem mogły być wykonane z płachty materiału zawieszonego u sufitu lub między dwoma drążkami. Pleciono je też z wikliny – w formie kosza, stąd też pochodzi używany na jej określenie termin koszalka, i zawieszano pod powałą na systemie sznurków, służących do spuszczenia i kołysania. Te późniejsze – o korpusie wykonanym z drewna, ale też już rzadziej z wikliny – ustawiano na biegunach, które dzięki ruchowi wahadłowemu umożliwiały kołysanie meblem. W kołyskach wykonywanych na prowincji, często do domów gospodarskich, łukowate płozy umożliwiające bujanie kołyską były nadmiernie przedłużone, kabłąkowate, zapewne także w celu zapewnienia bezpieczeństwa i stabilizacji mebla.

Kołyski znane są od starożytności, a wiele ich typów wykształciło się szczególnie w meblarstwie ludowym. Była często prezydentem w wyprawie ślubnej jako symbol nowego życia.

Podobna kołyska znajduje się w Zagrodzie Alberta Klückka w Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach, nr inw. MPŚ/E 4411.

Meble regionalne na terenie obecnej Polski wykonywano tradycyjnymi metodami, często bliskimi ciesiółce budowlanej, polegającymi na łączeniu elementów, ale też dekoracji mebla poprzez umiejętną obróbkę i negatywowo wykonane łączenia. W meblarstwie regionalnym, ludowym wykorzystywano w Polsce rodzaje drewna pozyskiwane z drzew rosnących lokalnie, tj. sosny, buki, brzozy, których nie pokrywano okleinami, a ich dekorację stanowiło usłojenie i kolor. Chętnie korzystano też z twardego drewna drzew owocowych o pięknych, delikatnych usłojeniach, jak jabłoń, grusza (rzadko używanych w meblarstwie w dużych ośrodkach). Wykończenia stanowiły malatury, tj. imitacje usłojenia – mazerowanie, czy dekoracje roślinne zamiast intarsji, etc.

Tak zwane meble ludowe wykonywane na terenie Pomorza mają zupełnie inny charakter niż w pozostałych regionach obecnej Polski. Pomorze było bogatym regionem, a domy gospodarskie były dostatnio wyposażone w meble i inne przedmioty rzemiosła. Meble te miały charakter miejski, czasami różniły się jakością wykonania oraz dekoracjami, ale trudno je określać jako meble ludowe, a dużo lepszym pojęciem jest termin – regionalne. Oczywiście w domach gospodarskich pojawiały się typy mebli wiejskich, tj. zydle, skrzynie, ale były też typy mieszczańskie, jak kanapy, kredensy. Pewne detale mebli regionalnych były w nich mniej precyzyjnie opracowane czy bardziej stylizowane niż w meblach mieszczańskich, chętniej stosowano dekoracje malarskie, zarówno kwiatowe, jak i mazerowanie, niż okleinowanie, czy rzeźbienie.

Por. nr inw. MD/AH/56.

Meble do przechowywania

Kat. 86

Kat. 48
Komoda, północne Niemcy, Pomorze,
 ok. 1820

sosna, brzoza falista; stal, mosiądz, gips

81,5 x 90 x 51 cm

Nr inw. MD/AH/176

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1994.

Komoda o prostych bokach i bogato profilowanym froncie, trzyszufladowa, z blatem wystającym poza zarys korpusu, z przodu wypiętrzoną w formie tympanonu i nakrytą płaską płytą, wsparta na czterech graniastych nóżkach, fornirowana wzorzystą okleiną.

Na bokach frontu listwa z półwałką flankująca lica szuflad. Lico górnej szuflady faliste w przekroju pionowym, podcięte faliście na bocznych obrzeżach. Dolne szuflady głębsze niż górna, a ich lica podcięte w formie łuku, wspólnie na całej ich wysokości, ozdobione w centrum wgłębnyimi rezerwami otoczonymi na obrzeżach ćwierćwałkami: środkowa w formie pelty, a dolna – prostokąta. Przednie nogi szerokie, klockowe, z uskokiem, dopasowane profilem do zarysu frontu, tylne węższe. Plecy deskowe, wpuszczane we wręg. Profilowane lica szuflad wycinane osobno i nakładane na konstrukcję szuflad.

Zamki stalowo-mosiężne, przykładano-wpuszczane, jednorygłowe. Szyldy zamków z owalną rozetą na chuście podwieszonoj do korony siedniopałkowej: górny mosiężny, dolne gipso-we, malowane na złoto.

Komoda w stylu wczesnobiedermeierowskim wykonana ok. 1820 r. na terenie północnych Niemiec – stanowi przykład typowego mebla z tego okresu i regionu. Jest masywna, ale proporcjonalna, z frontem ozdobionym w taki sposób, by przypominał podziały architektoniczne; front profilowany w przekroju

pionowym i poziomym, z nałożonymi w różny sposób figurami geometrycznymi. Powierzchnię komody pokryto jasnym, wzorzystym fornirem, który stanowi jej dużą ozdobę. Poprzez proste zabiegi stolarskie komoda ta – ze zwykłego mebla do przechowywania odzieży – stała się popisem technicznych umiejętności wykonawcy.

W meblach biedermeierowskich często stosowano szyldy kluczyn w formie wyciętych z drewna barwionego na czarno lub białe, kościane, wpuszczanych w powierzchnię mebla rombów, tarcz, owali, czasami o ząbkowanym obrzeżu. Szyldy zamków komody ze zbiorów darłowskich zostały dobrane w XX w. Jeden z nich – z górnej szuflady – ma barokowy charakter, pochodzi z czasów saskich i wykonany został z blachy mosiężnej, repusowanej, dwa pozostałe wykonano z czasem na jego wzór, odlewając je z gipsu i malując na złoto.

Kat. 49

Komoda *sans traverse*, Francja,
koniec XIX w.

dębina, orzech, mahoń, palisander, czeczota orzechowa, róża; mosiądz
87,7 x 73,5 x 42,5 cm

Nr inw. MD/AH/1248

Proweniencja: zakup w Słupsku, 1995.

Komoda o prostych bokach, ściętych frontowych narożach i fałstym froncie, z dwoma szufladami, z których niższa u dołu fałlista; wsparta na czterech wysmukłych, graniastych, esowatych nogach, fornirowana i intarsjowana, ozdobiona mosiężnymi okuciami.

Drewniany blat wystający nieco poza zarys korpusu, podobnie jak krawędź niższej szuflady, powtarzający zarys korpusu. Frontowe naroża korpusu podcięte, przechodzące w nogi, ozdobione intarsjowanymi szlakami. Na obrzeżach powierzchni ciemniejsze bordiury i jasne żyłki, tworzące geometryczne pola wypełnione siecią z rombów w kolorze fornirowania na korpusie. Front podzielony w pionie na trzy osie wyznaczone jego kształtem, dwie boczne – wąskie, wklęsłe, z dwoma mniejszymi polami jedno nad drugim, a centralna część – wybrzuszona, z dużym polem bez dodatkowych podziałów. Intarsja ułożona na licach szuflad tworzy wspólną dekorację, z bordiurą na obwodzie oraz żyłką tworzącą w narożach meandry. Okucia mosiężne, odlewane: na bokach lic szuflad po dwa okrągłe szyldy z rozetami i uchwyty w formie wieńców; szyld zamka na górnej szufladzie owalny, zwieńczony kokardą z przewieszoną chustką; u góry frontowych naroży podłużne pasy: schodkowe

i zwężające się ku dołowi, z podwieszoną chustką i liściem u dołu; na zakończeniach przednich nóg rocaillowe nakładki.

Komoda inspirowana wzorami mebli francuskich z połowy XVIII w. – z okresu przejściowego między rokokiem a klasycyzmem. Wzrost mody na wzory i motywy zdobnicze z przeszłości nastąpił w 2. poł. XIX w. wraz z rozwojem historyzmu. Każdy region Europy hołdował swoim tradycyjnym modelom i głównie to one były tam w późniejszych epokach popularne. Elementy form i dekoracji były dość swobodnie dobierane i łączone, dostosowywane do współczesnych potrzeb. Na froncie omawianej komody zastosowano popularne we Francji rozwiązanie dekoracji, które tworzy wspólną płaszczyznę, a podział jest tylko konstrukcyjny; ten typ dekoracji nosi nazwę „sans traverse”. Mebel darłowski jest egzemplarzem wykonanym dla skromniejszego odbiorcy.

Kat. 50**Kufer, Gdańsk (?), poł. XVIII w.**

sosna; futro foki; stal

51 x 105,5 x 51,7 cm

Nr inw. MD/AH/641

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Poznań, 1982-1988.

Kufer prostokątny, o prostych bokach i froncie, zamykany wypukłym wiekiem, obity futrem foczym i okuty wzdłuż pięcioma metalowymi pasami, a na obrzeżach i narożach – kątownikami, mocowanymi ozdobnymi gwoździami, z owalnymi uchwytami na bokach.

Obrzeża wieka na wąskich bokach ujęte rodzajem kątownika, którego zewnętrzna część pocięta w formie jęczyczków. Naroża korpusu zabezpieczone trójkątnymi blachami. Zachowana prostokątna płyta przednia zamka, a we wnętrzu – miejsce po zamku zakryte blachą. Na bokach przedniej ścianki wieka podłużne zawiasy z otworami do nałożenia na okrągły uchwyt, zamontowany na tej samej wysokości w okuciu frontu. Na krótszych bokach okucia pasowe ułożone zbieżnie ku górze i zamknięte poziomą listwą na wysokości zamocowania uchwytów, tworzące formę podobną do greckiej litery π o rozszerzających się ku dołowi ramionach. Zawiasy z pasów skóry, zamontowane we wnętrzu, na boku między wiekiem a korpusem.

Gdański ośrodek meblarski w okresie baroku słynął z kufrów i skrzyń obitych skórą foki (psa morskiego). Można przypuszczać, że powstał tam także omawiany kufer.

Wieko kufra pokryte jednym blatem futra i widać, że było ono na tyle cenne i uznawane za dekoracyjne, że nie przycięto go do formy skrzyni, a zachowano w naturalnym kształcie, spływające na boki. Forma i okucia kufra proste, właściwe epoce. Futro w wyniku używania miejscami wytarte, brak zamka i zawiasów.

Kat. 51**Kufer, Pomorze, 2. poł. XVIII w.**

dębina; stal

63 x 111 x 53,3 cm

Nr inw. MD/AH/142

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konservacja: Koszalin, 1997.

Kufer o bokach prostych, zbieżnych ku dołowi, nakryty wypukłym wiekiem, o konstrukcji deskowej spiętej, zabezpieczonej i ozdobionej repusowanymi okuciami pasowymi i narożnymi, z dekoracyjnym szyldem i zatrzaskiem zamka na froncie i kutymi uchwytami na bokach, wsparty na czterech płaskich nóżkach. Okucia pasowe zakończone stylizowanymi liśćmi, na wieku wzbogacone okręgami. Uchwyty na pasie ujmującym bok Zamka zatrzaskowy zamontowany w desce czołowej, pośrodku wieka, złożony z zatrzasku z trójkątnym języczkiem oraz ozdobnej puszkii zamka przykładano-wpuszczanej we front korpusu. Puszka z płytą-szyldem, wydłużoną, zaokrągloną u dołu, perforowaną na obrzeżu i ujętą koronką z liści, z otworem kluczyzny w formie odwróconego grzybka. Ozdobny szyld zatrzasku zbudowany z dwóch ułożonych plecami ceownic. Powierzchnia pod całym szyldem zamka malowana na czerwono. Na szyldzie zamka wieka zachowany otwór po knopiku lub uchwycie w formie okręgu, który umożliwiał podniesienie wieka po otwarciu zamka. Wnętrze bez podziałów.

Kufer w stylu barokowym, wykonany na Pomorzu w 2. poł. XVIII w.

Korpusy kufrów wstawiano zwykle w ramę cokołową wykonaną z desek, z wewnętrznym wręgiem i z wyciętymi w ich narożach konsolowymi nóżkami zasłaniającymi zamocowane za nimi

kółka oraz z fartuszkami, o falistej dolnej krawędzi przedniego elementu ramy. Tak przygotowaną luźną podstawę można było pozostawić w domu, a kufer bez niej łatwiej umieścić na wozie. Bywało, zapewne wtórnie, iż osadzano korpusy kufrów na stopach. W tym egzemplarzu kufra brak cokołu.

Szyld zamka oraz zatrzask zostały dekoracyjnie podmalowane na czerwono.

Tradycja podmalowywania okuć na kufrach czerwonym farbą, w celach dekoracyjnych, podobnie jak malowanie tym kolorem mebli regionalnych, była żywa na terenie Pomorza środkowego. Podobnie ozdobiono kufer z Masłowic z okolic Bytowa, ze zbiorów Zamku Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie, nr inw. MZK/E-2988.

Por. komentarz do nr inw. MD/AH/106, MD/AH/1165.

Kat. 52**Kufer, Pomorze (Darlowo?), 2. poł. XVIII w.**

dębina; stal

62 x 105,8 x 56,6 cm

Nr inw. MD/AH/1165

Proveniencja: zakupiony od Jana Kiewra z Darłowa w 1987.

Konservacja: Koszalin.

Kufer o bokach prostych, zbieżnych ku dołowi, nakryty wypukłym wiekiem, o konstrukcji deskowej spiętej, zabezpieczonej i ozdobionej repusowanymi okuciami pasowymi, narożnymi, z dekoracyjnym szyldem na froncie i z kutymi uchwytami na bokach.

Okucia na obrzeżu boków zakończone stylizowanymi liśćmi. Okucia pasowe, połączone z kątownikiem ujmującym obrzeże skrzyni. Na froncie okucia pasowe wzbogacone okręgami z wirujących liści. Zamek zatrzaskowy, złożony z zatrzasku z trójkątnym języczkiem, zamontowanego w desce czołowej, pośrodku wieka wpuszczanego w nieistniejącą obecnie puszkę zamka przykładano-wpuszczaną we front korpusu o kształcie odwróconej kluczyzny. Szyld zatrzasku nałożony pośrodku deski czołowej wieka, z blachy o trapezoidalnej formie, rozszerzającej się ku górze, falistej w zarysie, z nałożonym na nią okrągłym uchwytem pozwalającym podnieść wieko po zwolnieniu zatrzasku z zamka. Uchwyty na bokach owalne, zamontowane na romboidalnych szyldach o falistym zarysie.

We wnętrzu, po lewej stronie, przyskrzynek z płaskim wiekiem.

Kufer w stylu barokowym, wykonany na Pomorzu, być może w Darłowie lub jego okolicy w 2. poł. XVIII w., niestety nie zachował się zamek, a we frontowej ścianie pozostało tylko spore gniazdo ukazujące jego kształt.

Wśród okuć pasowych dekorujących kufer darłowski występują okręgi z wirujących liści, podobne do umieszczonych na kufrze pochodzącym z Rabacina w okolicach Bytowa, ozdobionego też datą wykonania 1763, ze zbiorów Zamku Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie, nr inw. MZK/E-202.

Por. komentarz do nr inw. MD/AH/106, MD/AH/142.

Kat. 53

Kufer, Pomorze, 1798

dębina; stal

88,5 x 122,3 x 65,7 cm

Nr inw. MD/AH/106; na prawym boku białą farbą numer D 53/po

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Kufer o bokach prostych i zbieżnych ku dołowi, nakryty wypukłym wiekiem, o konstrukcji deskowej spiętej, zabezpieczonej i ozdobionej okuciami pasowymi i narożnymi oraz repusowanymi sztyldami na wieku i froncie, z datą na przedzie wieka: 1798, z kutymi uchwytnymi na bokach, wstawiony w szeroki profilowany cokół, na czterech drewnianych kółkach.

Wieko, front i plecy objęte trzema metalowymi pasami, które na wieku ozdobiono pojedynczymi sztyldami o falistych zarysach, zbudowanymi z suchych liści z rozetą pośrodku (dwa boczne romboidalne, środkowy wydłużony). Data ułożona z cienkich pasów blachy. Pośrodku frontu na desce czołowej wieka i przy krawędzi korpusu sztyld zamka zatrzaskowego o falistym zarysie, u góry rozszerzony na boki, na dole zbieżny, z okrągłym knopikiem do podnoszenia wieka. Naroża boków wraz z wiekiem spięte krótkimi, pasowymi okuciami tarczowymi i zabezpieczone szerokimi, falistymi w zarysie narożnikami. U dołu na bokach dodatkowo okucia pasowe spinające korpus z dnem. Wszystkie okucia przymocowane do konstrukcji kufrza gwoździami z wypukłymi łepkami.

Kufer wianny wykonany na Pomorzu w 1798 r. o uniwersalnej formie i dekoracji stosowanej na terenie środkowej Europy od połowy XVIII do połowy XIX w.

Kufry były zwane skrzyniami rydwanowymi, dlatego, że ich zwężające się ku dołowi boki łatwiej było ustawić na wozie

o podobnym kształcie i zajmowały one mniej miejsca. W dworach kufry stały zwykle w sieniach czy holach, a w chatupach wiejskich – we wnętrzach: w izbach paradywnych, sypialniach. Wykorzystywano je do przechowywania odzieży, bielizny pościelowej, a nawet zboża i ta ich funkcja utrzymuje się na terenach wiejskich do dziś. Podobnie forma, która po skonstruowaniu w XVIII w. komody – dużo wygodniejszej w przechowywaniu odzieży – przetrwała głównie w meblarstwie ludowym.

Kufry dekorowano okuciami z kutej i repusowanej blachy, obijano skórą, płótnem lub malowano. Te, na których nanoszono datę, inicjały lub herby, były kuframi posagowymi i w nich panna młoda „wnosiła w małżeństwo i do nowego domu” wiano. Daty oznaczały rok zawarcia związku małżeńskiego.

Wiele kufrów z początku XIX w. na Pomorzu miało na froncie skrzyni podobny, dwuczęściowy, blaszany sztyld zamka, z szeroką i wydłużoną częścią o falistym zarysie zbieżnym ku dołowi – na korpusie oraz z drugą częścią – „liściastą” – na czołowej desce wieka. Porównywalnym do darłowskiego kufrza zespołem okuć pasowych, sztyldów i uchwytów okuto kufer z Ugoszczy w okolicach Bytowa, ze zbiorów Zamku Muzeum Zachodniokasuburskiego w Bytowie, nr inw. MZK/E – 38. Podobny do darłowskiego kufer eksponowany jest w Domu Uphagena w Gdańsku (oddział Muzeum Historycznego m.st. Gdańska), jako depozyt Muzeum Morskiego w Gdańsku, nr inw. CMM/SM/1719.

Kat. 54**Skrzynia – front, północno-zachodnie Niemcy, 1623**

dębina

74 x 174,4 x 6 cm

Nr inw. MD/AH/483

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konservacja: 2017.

Front skrzyni deskowy z nakładaną, płaskorzeźbioną dekoracją o charakterze architektonicznym, podzielony sześcioma pilastrami na pięć różnej szerokości pionowych pól, ujęty listwami u góry i u dołu, malowany na czarno. W trzech środkowych polach portyki zwieńczone tympanonami, z których pole środkowe, węższe od pozostałych, z rezerwą przypominającą profilowany wgłębnie literę T wsparty na płaskiej i esowatej na bokach podstawie, a flankujące go szersze – z blendami arkadowymi i boczne – pozbawione dekoracji. Łuki arkad i podpory je wspierające ozdobione wgłębny ornamentem imitującym ceglany mur, a naroża łuków – z dekoracyjnymi rozetami kwiatowymi. Listwa górna zamykająca front skrzyni wąska, z krenelażem, w podstawie – grubsza, prosta. Pilastry nieco rozszerzające się ku górze, wypełnione ornamentem okuciowym, w formie pól kwadratowych i owalnych wypełnionych rozetami kwiatowymi, kaboszonami i rautami; zwieńczone profilowanymi kapitelami. Łuki podpór oddzielone od blend arkadowych profilowanymi kapitelami. W tympanonach nad portykami rytowane imiona ułożone z drukowanych liter: „ANNA” (po lewej) i „HEINEN” (po prawej), a na polu środkowym, nad owalnym otworem kluczowym: „ANNO 1623” oraz pod nim – w górnej części portyku – „MHIRN”.

Po bokach frontu zachowane wycięte wczepy do montażu z pozostałymi bokami korpusu skrzyni. Pośrodku górnej

krawędzi deski frontu, od wewnętrznej strony, ślad po prostokątnym zamku przykładanym.

Front skrzyni w stylu późnorenesansowym, najprawdopodobniej wykonanej jako podarunek dla narzeczonej, na terenie północno-zachodnich Niemiec, gdzie używano imienia Heinen w tym zapisie. Rytowaną datę „1623” można uznać za czas wykonania skrzyni. Dekoracja złożona ze stylizowanych ornamentów geometrycznych i floralnych stosowanych do zdobienia renesansowych mebli niderlandzkich i niemieckich w XVI w. była popularna także na terenie Pomorza, zaś manierystyczny ornament okuciowy występował między 1600 a 1630 r.

Por. nr inw. MD/E/25, MD/AH/145.

Kat. 55**Skrzynia**, Pomorze (?), XVII w., rekonstruowana na przełomie XIX i XX w.

orzech; stal

40 x 141 x 51 cm

Nr inw. MD/AH/2

Proweniencja: przekaz starosty sławieńskiego 27.06.1946; pochodzi z zamku w Krągu.

Konservacja: 1989.

Skrzynia prostopadłościenna, niska i szeroka, o prostych bokach, froncie i odkładanym wieku, ozdobiona na froncie i ćwierćwałku ujmującym dół korpusu płaskorzeźbionymi stylizowanymi dekoracjami floralnymi i maskami, barwiona na ciemnobrązowo.

Front flankowany na bokach pseudo-pilastrami z maskami, rozetami i geometrycznymi chwostami – diamentami. Wokół frontu rama – bordiura z liści stylizowanych w formie fal i rozet – kwiatów, analogicznie ozdobiony cokół z umieszczoną pośrodku uskrzydloną główką anielską. U góry frontu, nad ramą, listwa poprzecinana pionowymi kanelami, imitująca kimation. Wieko nieco wystające poza zarys korpusu, na krawędzi w formie ćwierćwałka. Od spodu wieka, na krótkich bokach, listwy podcięte od frontu faliście i nachodzące na boki korpusu po zamknięciu wieka. Konstrukcja deskowa, połączenia wzmacniające kołkami. Plecy połączone z bokami na duże, nieregularne wczepy, a z wiekiem przy pomocy prostych, kutech zawiasów pętelkowych.

Skrzynia została zrekonstruowana na przełomie XIX/XX w. z użyciem konstrukcji XVII-wiecznej: wieka, frontu, pleców.

Deskowa konstrukcja skrzyni o wydłużonym prostopadłościennym kształcie korpusu, zamykanego wiekiem, ozdobiona

płaskorzeźbionymi ornamentami przypomina proste fasony barokowych skrzyń włoskich. Uwagę zwraca zgeometryzowana i stylizowana dekoracja rzeźbiarska ujmująca front korpusu oraz cokół z grubego ćwierćwałka złożona z masek, rozet i liści tworzących bordiury i pilastry. Ma ona niemal modernistyczny charakter, oparty na ludowych ornamentach z terenu Pomorza. Skrzynia pochodzi z zamku w Krągu, możliwe, że została zrekonstruowana z przeznaczeniem do dekoracji historyzujących wnętrz rezydencji.

Kat. 56**Skrzynia**, Pomorze, XVII w., rekonstruowana w 2. poł. XIX w.

dębina; stal

82 x 174,3 x 75,5 cm

Nr inw. MD/AH/137

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konservacja: 2017.

Skrzynia prostopadłościenna, o konstrukcji deskowej, z otwieranym wiekiem, z frontem ozdobionym nałożonymi płycinami z wyciętymi podwójnymi, płaskorzeźbionymi w wiec portykami arkadowymi, flankowanymi wydłużonymi blendami, wsparta na konsolowych nóżkach. Front podzielony trzema blendami na dwie osie. Blendy od wewnętrznej strony ujęte profilowanymi listwami. Frontowe naroża ozdobione profilowanymi listwami, podcinanymi w formie różnokształtnych talerzyków. Filary portyków ozdobione podwójnymi rzędami owalnych wgłębień-tusek, wspierające łuki arkad, które wypełniono wiciami. Portyki u góry wykończone listwami i krenelażem. Obrzeże wieka profilowane, od frontu ozdobione stylizowanym ornamentem przypominającym zęby krenelażu, a w narożach wicią. Korpus oparty na dekoracyjnych, konsolowych nogach faliście wyciętych, zakończonych u dołu wolutą.

Na bokach skrzyni stalowe uchwyty, zbliżone do owalu. Na froncie, w środkowej blendzie, u góry, sztyld zamka wycięty z blachy, o kształcie zbliżonym do tarczy zakończonej liściem, repusowany i przybity głowaczami. We wnętrzu na obu krótszych bokach ślady po przyskrzynkach oraz na wewnętrznej stronie ścianki frontowej ślad po zamku przykładanym, jedno-ryglowym, hakowym.

Skrzynia utrzymana w typie XVII-wiecznych, niemieckich mebli późnorenesansowych. Prosta forma masywnej, prostopadłościennej skrzyni zamykanej wiekiem nachodzącym na korpus, którego front ozdobiono nakładanymi płycinami z wyciętymi w nich portykami arkadowymi, była rozpowszechniona na terenie północnej Europy od XVI do XVIII w. Jedynie zastosowane dekoracje malowane, rzeźbione lub intarsjowane wskazywały na region wykonania. Tradycje ich wykonywania były tak silne, że przetrwały w meblach prowincjonalnych nawet w XIX w., a „renesans” popularności przeżyły ponownie w 2. poł. XIX w. w czasie powrotu do form historycznych w meblarstwie i innych rodzajach rzemiosł.

Kat. 57

Skrzynia – korpus, zachodnia Ukraina, 4. ćw. XIX w.

orzech, sosna (wtórnie)

42,5 x 100 x 47,5 cm

Nr inw. MD/AH/1134

Proweniencja: zakup po 2. wojnie światowej.

Korpus skrzyni o konstrukcji deskowej, z prostymi bokami, wsparty na prostym cokole, w którym wycięte konsolowe nogi, bogato zdobiony wycinanymi dłutem ornamentami geometrycznymi w formie stylizowanych palmet, rozet, kanelurów, tworzących przenikające układy kompozycyjne. Obrzeża frontu i boków ujęte bordiurą ozdobioną w narożach stylizowanymi palmetami i gwiazdami na groszkowanym tle. W centrum na froncie duża, zbliżona do owalu rezerwa, ozdobiona przechodzącą przez nią od góry na boki wstęgą ze skośnie ułożonych kanelurów przypominających plisy. Wnętrze rezerwy wypełnione różnej wielkości rozetami, obejmującymi cebulasty kształt – kwiaton, w którym płatki z kanelurów zakończone rombem z trójkącików. W górnych narożach frontu wirujące rozety z palmetami, a pod nimi, na bokach, dalsza część wstęgi. U góry frontu, pośrodku, niewielka owalna rezerwa w bordiurze z zachowaną owalną kluczyną zamka.

Na węższych bokach w centrum, na groszkowanym tle przypominającym tarczę – okrągłe rezerwy wypełnione rozetami z palmet i trójkącikami – jak płatkami, otoczone od wewnętrznej strony bordiur podwieszonymi do nich u góry wstęgami z zygzaków i kwiatków.

Brak uchylnego wieka i okuć.

Korpus skrzyni – zapewne wiannej – wykonanej na terenie Huculszczyzny (Karpaty Wschodnie) w 4. ćw. XIX w.

W 2. połowie XIX w. nastąpił znaczny rozwój ludowej sztuki huculskiej, a rzemiosło o cechach artystycznych, w tym fajanse, wyroby drewniane oraz mosiężne, rozslawiły region daleko poza granice Karpat Wschodnich – głównie w obszarze Austro-Węgier, na którego terytorium ówczesnie znajdowała się Huculszczyzna. W tym czasie powstały dwa większe ośrodki wyrobów drewnianych: w Riczce i Jaworowie, gdzie

wykonywano meble i przedmioty z drewna tradycyjnymi technikami ciesielskimi, używając najprostszych połączeń na wpust, wzmacnianych kołkami. Wyjątkową cechą dekoracji wyrobów drewnianych było precyzyjne ozdabianie powierzchni dłutowanymi ornamentami geometrycznymi w formie palmet, rozet, plis, groszkowania, tworzącymi mniejsze i większe kompozycje. W późniejszym okresie stosowano także intarsjowanie gatunkami egzotycznymi i rzadszymi rodzimymi oraz inkrustowanie drucikiem mosiężnym i nabijanie ozdobnymi gwoździami.

Skrzynia ze zbiorów darłowskich otrzymała przepiękną, starannie zaprojektowaną, niepowtarzalną dekorację z ornamentów geometrycznych precyzyjnie wybieranych dłutem. Nie jest to wyrób indywidualnie opracowany na specjalne zlecenie. Ornamenty są wykonane na różnej głębokości, staranne, plastyczne, wywołujące efekty światłocieniowe, o motywach zaczerpniętych ze świata roślin, ale znacznie przestylizowanych. Skrzynia ma tradycyjną, typową dla stolarstwa huculskiego konstrukcję, połączoną na wczepy i kołkowaną.

Można przypuszczać, że była to skrzynia młodej panny, a na teren Pomorza trafiła wraz z repatriantami ze Wschodu, którzy licznie przybyli tu po 2. wojnie światowej. Musiała mieć dla właścicielki szczególne znaczenie. Zwykle bowiem uchodźcy z Kresów Wschodnich przywozili ze sobą małe przedmioty, które łatwo było transportować. Skrzynia zachowała się bez wieka, które zgodnie z innymi, analogicznymi wyrobami powinno być prostokątne, proste. Plecy skrzyni oraz prawy i tylny element listwy cokołowej dorobiono.

Bogate zbiory sztuki huculskiej znajdują się w Muzeum Etnograficznym w Krakowie, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, muzea pomorskie posiadają także mniejsze kolekcje.

Por. komentarz do postumentu, nr MD/AH/1193.

Kat. 58**Skrzynia, Pomorze, XIX/XX w.**

orzech bejcowany na czarno; stal

74,7 x 203,4 x 74 cm

Nr inw. MD/AH/64

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: 2017.

Skrzynia prostopadłościenna z odkładanym wiekiem, o płasko-rzeźbionym froncie ozdobionym stylizowanymi ornamentami geometrycznymi i floralnymi, wsparta na czterech nóżkach, przednich w formie stylizowanych łap zwierzęcych, tylnych graniastych.

Konstrukcja skrzyni deskowa, na wczepy. Front skrzyni otoczony na obrzeżu wąską bordiurą z dekoracją z trójkątów, ułożonych na przemian i zagłębionych. Pole w środku podzielone na cztery osie trzema bukietami kwiatowymi w wazach, a u góry i na bokach – wicią wychodząca z niewielkich waz, u dołu zaś bordiurą ze stylizowanych cyprysików. Pola między wazami wypełnione pojedynczymi kwiatami (podobnymi do cynii i tulipanów) i ujęte parami większych cyprysów. Nad bukietami na bokach pary gołębi, a nad środkowym bukietem – kwiaty tulipanów będące zakończeniami wici ujmującej front. Obrzeże wieka ścięte ku dołowi, od spodu zamontowane listwy: od frontu – wąska, dekoracyjnie ponacinana i wycięta zygzakowato u dołu, na bokach – szersze i grubsze, które po zamknięciu wieka nachodzą na korpus. U dołu między nogami profilowana listwa.

Okucia stalowe, współczesne: uchwyty gięte w formie łabędziej szyi, zawiasy pasowe wewnątrz skrzyni, zamek przykłady, jednoryglowy.

Skrzynia o formie neorenesansowej inspirowanej wzorami XVI-wiecznych mebli włoskich i niemieckich, których popularność w epoce historyzmu nie malała blisko 100 lat od połowy XIX do połowy XX w. Zmieniało się jedynie wykonanie mebli, z przypominających zabytki, nierzadko postarzanych lub dekoracyjnych i na wysokim poziomie wykonania na początku historyzmu, do fabrycznie wykonywanych mebli stylowych w dwudziestoleciu międzywojennym. Szczególnie na Pomorzu tradycja ta trwała długo.

Kompozycja dekoracji płaskorzeźbionej na froncie ma regionalny charakter, bliski jednak intarsjom na XVIII-wiecznych meblach elbląskich. Charakter neorenesansowy mają szlaki w formie zygzaków i jajownika, zdobiące obrzeże frontu skrzyni, oraz przednie stopy stylizowane na lwie łapy. Forma skrzyni uproszczona, oszczędna, dekoracja zaś rozbudowana, plastyczna, wykonana z dużą znajomością techniki snycerskiej, umiejętnie zaprojektowana.

Por. nr inw. MD/AH/25.

Kat. 59

Skrzynia-skarbiec, Niemcy, Pomorze, XVII w., platforma – XIX w.

dębina; stal, piłowane

72 x 108 x 60,8 cm

Nr inw. MD/AH/471

Proweniencja: przekaz starosty sławieńskiego, 12.07.1946.

Skrzynia-skarbiec, prostopadłościenna, z odkładanym wiekiem, o drewnianej konstrukcji pokrytej arkuszami blachy i nałożonymi na nie szerokimi pasami blachy mocowanymi dużymi gwoździami z płaskimi główkami, malowana na szaro, umieszczona na drewnianej platformie w formie ramy, wspartej na czterech półokrągłych nogach, za którymi ukryte kółka, połączone między sobą prętami. Pasy na wieku, froncie i tyle ułożone wzdłuż (pionowo), a na krótkich bokach w poprzek (poziomo) obejmują naroża i zachodzą nieznacznie na front i tył skrzyni.

Szyld zamka z prostokątnego kawałka blachy, otoczony cienkimi pasami, mocowanymi czterema gwoździami z główkami w kształcie rautów, ozdobiony u góry szerszym pasem z wyciętymi u dołu niewielkimi łukami. Na szyldzie w dolnej partii nałożony pas zagięty po środku ku dołowi, na bokach wywinięty jak kołnierz, osłaniający otwór kluczyzny. Zamek wpuszczany w konstrukcję, stalowy, dwurzędowy. Od wewnętrznej strony wieku, z przodu, pośrodku, dwa rygle zamka, gięte w formie ucha.

Na tylnej krawędzi wewnętrznej strony wieku i odpowiednio na plecach korpusu dwa kątowniki wspomagające odchylanie wieku i zatężające wieko w korpusie. Z przodu wewnętrznej strony wieku zachowane ślady po trzech zawiasach. Wieko mocowane do korpusu trzema zawiasami splatanymi, stanowiącymi element pasów okuwających skrzynię na plecach i tylnej krawędzi wieku. Wnętrze obite blachą, z metalowym przyskrzynkiem po lewej stronie, pierwotnie także zamykanym wieczkiem, mocowanym do wewnętrznej strony pleców skrzyni.

Platforma ujęta na obrzeżu profilowaną, drewnianą listwą, która otacza dolną krawędź korpusu skrzyni, z mocowanymi od spodu wysłonami kół, u dołu półokrągłe wyciętymi.

Skrzynia-skarbiec wykonana w XVII w. prawdopodobnie lokalnie na Pomorzu. Forma i sposób okucia blachą i pasami oraz charakterystyczny szyld zamka w formie prostokąta ozdobionego rozchylonymi brzegami, jak również zastosowany system zamykania skrzyni – właściwy dla późnorennesansowych skarbców. Skrzynia zapewne w końcu XIX stulecia została poddana naprawie, po której umieszczono ją na drewnianej platformie w celu ochrony spodu przed zniszczeniem i dodatkowo pomalowano ją na kolor stalowy, przypominający cynowanie.

Skarbiec był pierwotnie zabezpieczony trzema dodatkowymi zawiasami, zamontowanymi na obrzeżu wewnętrznej strony wieku i na frontowej ścianie. Blachy zawiasów montowanych na wewnętrznej stronie wieku były dwuczęściowe, połączone zawiasem splatanym, element wystający poza wieko nachodził na pętelową klubkę wkręconą na obrzeżu frontowej ścianki. Poniżej zamontowany był długi zawias pasowy z otworem na końcu, który także nakładany był na klubkę u góry. Zabezpieczenie to zamykane było kłódką. Zachowały się ślady po tych charakterystycznych zawiasach, znanych z innych skarbców muzealnych. We wnętrzu skrzyni znajduje się niemal kompletne, pierwotne obicie z blachy. Podział wnętrza przypomina skrzynię drewnianą z przyskrzynkiem – niewielkim pojemnikiem, który umieszczany był na lewym boku w górnej partii korpusu i zamykany dodatkowym, uchylnym wiekiem. Z całego obicia nie zachowało się jedynie wieko przyskrzynka.

Wiele zabytków przekazanych w 1946 r. do Muzeum w Darłowie przez starostę sławieńskiego pochodziło z zamku w Krągu. Możliwe, że i ta skrzynia znajdowała się na wyposażeniu rezydencji w Krągu.

Por. nr inw. MD/AH/146.

Kat. 60

Skrzynia-skarbiec, Pomorze, 1. ćw. XIX w.

dębina; stal, blacha mosiężna

46 x 84 x 49 cm

Nr inw. MD/AH/146

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: 2016.

Skrzynia-skarbiec, prostopadłościenna, z otwieranym wiekiem, okuta arkuszami i pasami blachy metalowej, cynkowanej (?), mocowanej do drewnianego korpusu dużymi gwoździami z półkulistymi główkami i mniejszymi, gwieździstymi, oraz – na wieku – pięcioma zawiasami pasowymi; zamykana na dwa zamki, z uchwytami na bokach, ozdobiona okuciami wyciętymi z blachy stalowej i mosiężnej.

Zawiasy obejmują wieko wzdłuż jego głębokości, z nich dwa boczne przedłużone zostały na froncie, a trzy pozostałe zakończone z przodu korpusu sztabami. Środkowa sztaba dłuższa, trójlistna, zakończona wrzeciądzem do zamontowania kłódki; boczne sztaby płaskie, u dołu półokrągłe z hakami od wewnętrznej strony, wsuwany w kluczyzny zamków. Pierwotnie przednie ścianki zamków z sztyldami kluczyzn zasłanianie przesuwną ścianką, którą zsuwano w kieszeń znajdującą się poniżej. Na brzeg u dołu boków korpusu nałożono kątowniki z blachy. Okucia w formie różnorodnych rozet i gwiazd oraz niewielkich scen rodzajowych o charakterze mitologicznym, przedstawiających uskrzydłone geniusze bawiące się z psami. Uchwyty prostokątne, montowane na bokach w metalowych obejmach. Wewnętrzna strona wieka pokryta czterema szerokimi pasami blachy, ujętymi wąskimi paskami, które przymocowano do

konstrukcji wieloma niewielkimi gwoździami, a na pasach zeskrubowano dużymi, pojedynczymi śrubami. Przedłużone wąskie pasy stanowiły zawiasy wieka. We wnętrzu, na korpusie, nałożone dodatkowe zabezpieczenie w formie trzyczęściowej pokrywy, o wąskich bokach zamontowanych na stałe i środkowej części szerokiej, uchylnej (zachowanej szczątkowo), o konstrukcji deskowej, ujętej na obrzeżach obramieniem z pasów blachy. Wewnętrzna strona wieka oraz pokrywa malowane w kolorach brązowym, czarnym, złotym i zielonym, ozdobione szerokimi bordiurami, tworzącymi litery X (dwie duże na spodzie wieka i trzy mniejsze na pokrywie), których naroża wypełniają gałązki laurowe z kulistymi owocami oraz rozety pośrodku.

Zamki jednoryglowe, z otwartymi puszkami, z trzema niewielkimi sprężynami, uruchamiającymi pasowy, prosty mechanizm. Na górnej krawędzi krótszych boków dodatkowo, wpuszczane, jednoryglowe zamki, zamykane poprzez otwór w boku. Wnętrze korpusu malowane na zielono.

Skrzynie-skarbce wykonane ze stali i okute pasami blachy oraz zabezpieczone jednym lub nawet kilkoma zamkami o skomplikowanej budowie wewnętrznego mechanizmu utrudniającego otworzenie zamka bez odpowiedniej wiedzy, były na

wyposażeniu zamków i rezydencji władców, ale też urzędników państwowych. Zastosowane materiały i konstrukcja sprawiały, że były bardzo ciężkie, przez co trudne do wydobycia z piwnic zamkowych, choć zaopatrywano je zwykle w masywne koła, umieszczane na dodatkowej konstrukcji pod dnem skrzyni. Były odporne na zniszczenie i zabezpieczone zamkami, dzięki czemu zawartość była niezagrożona. Przechowywano w nich nie tylko monety i kruszec, ale cenne dokumenty, pieczęcie i broń.

Skrzynię darłowską wykonano w sposób charakterystyczny dla XVIII- i XIX-wiecznych skarbców, pokrywając powierzchnię korpusu szerokimi i wąskimi pasami z kutego i piłowanego metalu, montowanymi do konstrukcji ozdobnymi gwoździami, oraz dekorując je złożonymi okuciami. Drewniana konstrukcja korpusu, mechaniczny sposób, w jaki wykonano pasy oraz empirowy charakter okuć i malowanych dekoracji we wnętrzu skrzyni wskazują, że powstała zapewne w 1. ćw. XIX w. Wykonano ją najprawdopodobniej lokalnie na Pomorzu.

W 2016 r. została poddana naprawie i rekonstrukcji; z niewielkimi ubytkami pasów blachy na bokach przy uchwytych, brak dolnej części okucia więcierza; nowy uchwyt do montażu kłódki. Wewnętrzne wieko zachowało się fragmentarycznie. Choć wszystkie okucia mosiężne mają klasycyzująco-empirowy charakter (są to różne rozety i niewielkie sceny rodzajowe), to jednak są tak niejednolite, że sprawiają wrażenie uzupełnionych – przynajmniej w części – w późniejszym okresie.

Kat. 61

Skrzynia-skarbiec, Pomorze, XIX w.

dębina; stal, cynowana (?); sukno

74 x 95 x 61,5 cm

Nr inw. MD/AH/470

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: 2016-2017.

Skrzynia-skarbiec prostopadłościenna, z odkładanym wiekiem, o drewnianej konstrukcji, okuta blachą i licznymi, wąskimi pasami z grubej blachy przybitymi gwoździami o okrągłych, szpiczastych łebkach, z uchwytem na frontowej krawędzi wieka oraz uchwyty na bokach, wsparta na czterech podwójnych, łukowatych stopach wyciętych na bokach dolnej krawędzi frontu i pleców korpusu, wewnątrz których pierwotnie zamontowane były okrągłe koła.

Pasy na wieku, froncie i plecach ułożone wzdłuż (pionowo), a na krótkich bokach w poprzek (poziomo), a ich zakończenia zachodzą na front i plecy skrzyni. Na krawędzi wieka, pod uchwytem, zawias z więcierzem, pasowy, dwuczęściowy, z podłużnym otworem w więcierzu nachodzącym na uchwyt w formie pętli zamontowanej na froncie korpusu. Uchwyty z grubego pręta wygiętego w formie owalu, z przewiązką pośrodku, przymocowane kutymi obejmami na wysokości zawiasu wieka oraz niżej, na bokach skrzyni. Na plecach i tylnej krawędzi wieka dwa zawiasy stalowe, splatane, wykonane w pasach okuwających skrzynię. Na froncie skrzyni, w pasach po bokach, dwa otwory kluczyn zamków dwuryglowych, przykładano-wpuszczanych, przytwierdzonych od wewnętrznej strony na krawędzi drewnianego korpusu.

Wnętrze wyklejone zielonym suknem, obecnie wyblakłym, w wielu miejscach podartym.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/472.

Kat. 62**Skrzynia-skarbiec, Pomorze, XIX w.**

dębina; stal

82 x 119 x 72 cm

Nr inw. MD/AH/472

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: 2016-2017.

Skrzynia-skarbiec, dużych rozmiarów, prostopadłościenna, z otwieranym wiekiem, o konstrukcji drewnianej, okutej blachą oraz licznymi, wąskimi pasami z grubej blachy, przybitymi gwoździami o okrągłych, szpiczastych łebkach, z uchwytem na frontowej krawędzi wieka oraz uchwytami na bokach, wsparta na czterech kołach. Pasy na wieku, froncie i plecach ułożone wzdłuż (pionowo), na krótkich bokach w poprzek (poziomo), a ich zakończenia zachodzą na boki powierzchni. Uchwyt wieka z grubego pręta, prosty na bokach, od frontu wyłamany ku górze, wspomagający otwieranie skrzyni. Uchwyty na bokach gięte, w formie owalu, z przewiązką pośrodku, montowane kutymi obejmami. Koła z grubej blachy, na dwóch prowadnicach zamocowanych pod dnem skrzyni.

Skrzynia zamykana na trzy zamki dwuryglowe, przykładano-wpuszczane, z których środkowy dodatkowo blokowany rygłem zamontowanym na obrzeżu wieka; w tym miejscu na wierzchu wieka klubka mocująca rygiel. W miejscu zamków na froncie korpusu prostokątne szyldy z blachy, pasy blachy obejmujące skrzynię dochodzą do ich krawędzi u dołu i oddzielają je od siebie na bokach. Trzy zawiasy stalowe, splatane, wykonane w pasach wieka i pleców. We wnętrzu skrzyni, na tylnej krawędzi wieka i odpowiednio na plecach korpusu dwa kątowniki wspomagające odkładanie wieka.

Dużych rozmiarów skrzynia-skarbiec wykonana zapewne lokalnie na Pomorzu w XIX w., możliwe że w samym końcu

stulecia. Wykorzystywana do zabezpieczenia cennych przedmiotów, być może broni.

Korpus i wieko okuto pasami kutego żelaza w sposób inspirowany XVIII-wiecznymi skrzyniami-skarbcami, jednak ich dość nowoczesna forma oraz mechaniczne wykonanie wskazują na dużo późniejsze powstanie skrzyni.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/146.

Kat. 63
Skrzynka cechowa, Pomorze,
 2. poł. XVII w.

dębina; stal
 32,2 x 48,8 x 33 cm
 nr inw. MD/AH/24
 Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynka cechowa, prostopadłościenna, zamykana uchylnym wiekiem, o konstrukcji deskowej, z frontem ozdobionym nakładaną dekoracją płaskorzeźbioną, przypominającą podział architektoniczny z dwoma portykami arkadowymi flankowanymi trzema blendami, u dołu korpusu listwa cokołowa, w której wycięte konsolowe nóżki, malowana na czerwono, z jasnozielonymi elementami zdobniczymi.

Portyki na filarach dwuściennych, załamanych ku wnętrzu, imitujących perspektywę, ozdobionych rybią łuską, zakończone prostymi kapitelami, na nich wsparte arkady z łukami wyciętymi półokrągłe, wypełnionymi ażurowymi liśćmi, z krenelażem u góry, zwieńczone wysuniętym przed lico, prostymi gzymsami. Blendy otoczone ćwierćwałkami, a wieko na obrzeżu szeroką profilowaną listwą z półwałkiem. Listwa cokołowa u góry zakończona ćwierćwałkiem, u dołu wycięta faliście na wysokości arkad.

Okucia stalowe kute. Na bokach owalne uchwyty, z przewiązką pośrodku, zamontowane na czworobocznych sztydach, falistych na obrzeżu. Sztyld zamka z blachy, wydłużony, falisty, zakończony wolutowo, rytowany w wić. Zamek przykładany, wydłużony, u góry o prostych bokach, u dołu okrągły z częściowo odkrytym mechanizmem, malowany na zielono, jednorygłowy, hakowy (brak haka). Wnętrze w górnej partii malowane na zielono wraz z umieszczonym po lewej stronie przyskrzynkiem zamykanym wieczkiem; pozostała część wnętrza pozbawiona malatury.

Zawiasy pasowe, o falistym zarysie, zwężające się ku końcowi, pierwotnie malowane na czarno, splatane, umieszczone na tylnej ścianie oraz od wewnętrznej strony wieka. Zamek i zawiasy montowane do wieka szerokimi gwoździami z półokrągłą główką.

Skrzynka cechowa wykonana została na Pomorzu na przełomie w 2. połowie XVII w. Forma i dekoracje mają charakter

analogiczny do skrzyń w stylu renesansowym, wykonywanych na terenie Niemiec, choć w czasie jej powstania wykonywano już skrzynie w stylu barokowym. Z tego względu przykład ten należy uznać za późny, a nawet zapóźniony, co nie było rzadkością, szczególnie na prowincji, poza znaczącymi ośrodkami meblarskimi. Dekoracje w meblarstwie – tam, gdzie się podobają – były stosowane dłużej niż okres trwania danego stylu; renesansowe cechy utrzymywały się w meblarstwie ludowym do połowy XIX w.

Skrzynka darłowska ma korpus o prostych bokach, wsparty na cokole z faliście wyciętymi konsolowymi nogami oraz front ozdobiony dwoma nałożonymi, malowanymi portalami zwieńczonymi arkadami. Dekoracje te, podobnie jak w innych meblach darłowskich określanych jako renesansowe lub inspirowane renesansem, czerpane były z wzorów architektonicznych wykształconych we Włoszech, a przyjętych w całej Europie i transponowanych w meblarstwie poprzez dekoracje płaskorzeźbione, intarsjowane i malowane. Zwraca uwagę typowy dla północnoniemieckich skrzyń z XVII i XVIII w. podział frontu na dwie osie z arkadowymi portalami, ujętymi pilastrami lub blendami.

Skrzynię ozdobiono, malując jej powierzchnie kontrastowymi i popularnymi na terenie szeroko pojętego Pomorza kolorami, używanymi do zdobienia elementów drewnianych wyposażenia wnętrz oraz samych mebli: czerwonym i zielonkawym, a także stosując czernione okucia stalowe. Takie dekoracje mają również dwie inne, darłowskie skrzynie cechowe.

Skrzynka cechowa o podobnej w formie i dekoracji, pozostawiona w naturalnym kolorze drewna, z datą „1604” znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Poznaniu, nr inw. MNP Rd 507.

Por. nr inw. MD/AH/483, MD/AH/25 i MD/AH/40.

Kat. 64**Skrzynka cechu krawców, Pomorze, Darłowo (?), 1703**

dębina, sosna; stal
 39,8 x 56,5 x 36,7 cm
 Nr inw. MD/AH/25
 Ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynia cechowa, prostopadłościenna, z korpusem deskowym i nakładaną na front dekoracją ramową, przypominającą podział architektoniczny budynku z dwoma portykami arkadowymi flankowanymi wąskimi blendami, zamykana uchylnym, ramowym wiekiem z zagłębioną pojedynczą płytką, wsparta na czterech toczonych nóżkach w kształcie spłaszczonych kul, malowana na ciemnozielono, z czerwonymi detalami i napisami złotą farbą z datą „1703”.

Proste łuki arkad wsparto na płaskich, kanelowanych kolumnach z profilowanymi kapitelami. Trzy blendy ujęto ćwierćwałkami. Na górnym ramiaku frontu inskrypcja w języku niemieckim (w kilku miejscach mało czytelna): „Des Vorwerds der Schneider ihre Amts Laden 1703”; w lewej blendzie: „Vorstana ...Koop ... Goschke Vigore Ziebell Wegner Lübke Bochum” oraz w prawej: „Sillvestr Schubg Bahr Parpait Scheil Schmidt Heüden Fischer”. Płytkina wieka, obrzeże wieka i korpus u dołu ujęte szerokimi, profilowanymi listwami. Boki ozdobione na obrzeżu zieloną bordiurą i wstęgami: czerwoną i białą, ujmującymi znajdujące się w centrum ciemnozielone pole, na którym owalne uchwyty z przewiązką pośrodku, zamontowane na blaszanych, czterolistnych szyldach, repusowanych, malowanych na czarno. Szyldy zamka z blachy, romboidalne, w kolorze metalu. Zamek stalowy, przykładany, dwuryglowy. We wnętrzu u góry na krótszych bokach dwa przyskrzynki zamykane wieczkami; zawiasy pasowe, o falistym zarysie, zakończone szpicami,

malowane na czarno, splatane, umieszczone na plecach oraz na wewnętrznej stronie wieka.

Skrzynka w stylu późnorenesansowym ozdobiona na froncie inskrypcją w języku niemieckim informującą, że jest to lada wykonana dla cechu krawców w 1703 r. oraz nazwiskami mistrzów na płytkinach. W inwentarzu muzealnych zapisana jako skrzynia cechu darłowskiego.

Mebel ma tradycyjną i prostą formę kasety z otwieranym wiekiem, na toczonych nóżkach, o dekoracji typowej dla lad cechowych, zakorzenionej w stylistyce późnorenesansowej z widocznymi już cechami stylu barokowego. Front podzielono i ozdobiono arkadowymi portykami, imitując podziały architektoniczne budynku, co było popularnym sposobem zdobienia frontów renesansowych skrzyń oraz skrzydeł drzwi wejściowych i szaf. Skrzynia cechu krawców to – obok skrzyni darłowskiego cechu murarzy – skrzynia malowana, utrzymana w podobnej kolorystyce dobranej z kontrastujących barw: ciemnej zieleni i soczystej czerwieni, ze złotymi napisami, której dekorację uzupełniają okucia.

Skrzynka ta otwiera grupę 10 darłowskich skrzyń cechowych, z których większość powstała w tym mieście, a kilka z nich w początkach działania cechów. Archiwalia cechowe, które mogą uzupełnić historię tych skrzyń, przechowywane są

w Archiwum Państwowym w Szczecinie. Skrzynie cechowe pełniły wyjątkową rolę w obrzędowości cechów: otwarcie ustawionej w sali zebrań skrzynki rozpoczynało spotkanie, a zamknięcie było jego symbolicznym końcem. Skrzynie cechowe zwane z języka niemieckiego *ladami* (die Lade) służyły do przechowywania dokumentów i akcesoriów cechu, m.in. aktu powołania, wyzwolein, aktów jubileuszowych, pieczęci, pieniędzy cechu ze składek członków.

Tradycja ozdabiania skrzyń cechowych malowanym wykazem mistrzów cechu, przetrwała na Pomorzu bardzo długo. Przykładem są m.in. skrzynie cechu tkaczy w zbiorach Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku: z 1849 r. – nr inw. MPŚ-S/1249 i z 1844 r. – MPŚ-S/1250.

Zestawiając darłowskie skrzynie cechowe ze skrzynkami z Muzeum Narodowego we Wrocławiu, gdzie jest ich najliczniejszy w Polsce zbiór, zauważalnych jest wiele analogii w formach i dekoracjach. Skrzynka cechowa o podobnej formie i nakładanej na boki dekoracji, jednak bez dekoracji malarskiej, wykonana w 1653 r., należy do zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

Por. nr inw. MD/AH/40.

Kat. 65

Skrzynka cechu murarzy, Darłowo, 1712

dębina, sosna; stal

37,5 x 63,2 x 34 cm

Nr inw. MD/AH/40

Ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynka cechowa, prostopadłościenna, zamykana uchylnym wiekiem-kasetonem, o konstrukcji deskowej z nałożonymi na nią ramami, wypełnionymi płycinami – podwójnymi od frontu, pojedynczymi na bokach oraz na wieku, ujętymi na obrzeżach profilowanymi listwami, wsparta na czterech toczonych nóżkach, w całości malowana, z napisami i datą „1712” na płycinach frontu, ozdobiona kutymi i repusowanymi okuciami. Ramy malowane na ciemnozielono i ozdobione białą wicią z gronami, krawędzie korpusu i płyciny ujęte czerwonymi listwami.

Na płycinie wieka namalowane narzędzia murarskie, tj. kątownica (cyrkiel?), miarka prętowa i kielnia. Na lewej płycinie frontu inskrypcja: „Andreas Fraast Mauer Meister u. altermann 1712 zu Rügenwalde“, na prawej (mniej czytelna): „Johann George [Scheunmann] ...Stiffter des [Eöba] Mauergewerks“. Między polami na froncie owalny szyld z ażurową dekoracją, a nad nim otwór kluczyzny zamka. Pola na bokach korpusu wypełnione podobnymi sztyldami o falistym zarysie, na których zamontowane owalne uchwyty z przewiązka pośrodku. Stopki u góry z wąską sztyką, u dołu w kształcie spłaszczonych kul.

We wnętrzu po lewej stronie przyskrzynek zamykany wiekiem oraz podwójne dno (obecnie brak górnej półki). Pod dnem umieszczona szuflada, dostępna po wysunięciu do góry – luźnego prawego boku korpusu. Zawiasy wieka pasowe, wydłużone, o falistym zarysie, zamontowane na plecach

korpusu oraz na wewnętrznej stronie wieka. Zamek przykładano-wpuszczany, dwuryglowy. Szyld wewnętrznej szufladki z blachy, czterolistny, z uchwytem w formie obrączki.

Skrzynia cechowa w stylu barokowym, bogato ozdobiona malarstwem i okuciami, powstała zapewne w 1712 r. z okazji mianowania Andreasa Fraasta na przewodniczącego cechu murarzy dąrowskich.

Skrzynka w formie prostokątnej kasety z otwieranym wiekiem oraz wewnętrznym pojemnikiem-szufladką ukrytą pod podwójnym dnem i dostępną po wysunięciu boku korpusu. Umieszczanie w skrzynkach cechowych schowków na ważne dokumenty było często stosowanym rozwiązaniem konstrukcyjnym – praktycznym, ale też efektownym o co także chodziło ich twórcom. Wysuwane górne płyty wiek lub boki korpusów skrywały zamek i zabezpieczały jednocześnie dostęp do wnętrza. Korpus skrzyni – choć wydaje się prosty – urozmaicony został ramami z płycinami oraz licznymi profilowanymi listwami, pomalowanymi intensywnymi i kontrastowymi kolorami. Dekorację uzupełniają duże okucia. Ten zestaw ozdób zastępujący intarsje był chętnie stosowany w dekoracjach prowincjonalnych mebli malowanych.

Kat. 66 Skrzynka cechu piwowarów, Pomorze, 1731

dębina, buczyna; stal

45,4 x 67,8 47,9 cm

nr inw. MD/AH/16

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynka cechowa o konstrukcji deskowej, prostych bokach, zbieżnych ku dołowi, gdzie ujęta profilowaną listwą i wsparta na czterech czworobocznych stopkach, zamykana prostym, uchylnym wiekiem, mazerowana, z napisem na froncie: „Brauer Zunft Anno 1731, J.K. Prov.” i kutymi uchwytami na bokach. Powierzchnie pomalowane brązową farbą, imitującą rysunek i kolor okleiny orzechowej, z szeroką bordiurą wokół krawędzi i prostokątnym polem pośrodku. Na froncie owalna rezerwa malowana na czarno, otoczona wieńcem z czarno-złotych liści, z nazwą cechu i datą naniesioną złotą farbą. Wieko z krawędzią z listwy zachodzącą na boki. Stopki, zbieżne ku dołowi, profilowane. Okucia kute, malowane na czarno. Szyld kłuczyny z blachy, wydłużony, falisty na obrzeżu, repusowany. Zawiasy pasowe, faliste na obrzeżu, montowane na plecach i we wnętrzu na dnie wieka. Uchwyty owalne, z przewiązką, na czterolistnych szyldach. We wnętrzu po lewej przyskrzynek zamknięty wiekiem; na krawędzi frontowej ścianki korpusu zamek przykładano-wpuszczany, jednoryglowy.

Skrzynka cechu piwowarów, wykonana na Pomorzu, w jednej z prowincji Rzeszy, w 1731 r. Niestety nie udało się ustalić, jaki land został opisany na froncie. Forma skrzynki naśladująca duże skrzynie i kufry do przechowywania odzieży, ozdobiona malarstwem naśladującym dekoracje intarsjowane.

Kat. 67

Skrzynka cechowa, Pomorze,
Darłowo (?), 1. poł. XVIII w.

dębina, sosna; stal
33,2 x 61,5 x 35 cm
Nr inw. MD/AH/34
Ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynka cechowa prostopadłościenna, z otwieranym wiekiem, o konstrukcji deskowej, z nakładanymi na powierzchnie prostokątnymi płycinami-poduchami obwiedzionymi szerokimi, profilowanymi listwami (na froncie i z tyłu po dwie, na bokach i wieku pojedyncze), u dołu ujęta listwą w formie simy, wsparta na czterech kwadratowych podkładkach, bejcowana na czarno, z kutymi okuciami. Na obrzeżu wieka od spodu, od frontu i na bokach ćwierćwałek zachodzący po zamknięciu na korpus. Szyld zamka z blachy, wydłużony, na obrzeżu falisty, z wyciętymi wolutami, repusowany. Uchwyty na bokach grube, owalne, z przewiązką, na szyldach czterobocznych, z listkami w narożach. We wnętrzu po lewej stronie przyskrzynek zamykany wieczkiem, a na wewnętrznej stronie wieka i wewnętrznej stronie tylnej ścianki zamontowane zawiasy pasowe, rozszerzone ku końcom w formie mandorli, ozdobione rytowanymi wolutami. Ślad po zamku przykładanym, jednoryglowym, hakowym, z którego zachowany hak.

Skrzynia o prostej formie i dekoracji typowej dla przełomu XVII i XVIII w., kiedy to szczególnie w architekturze i meblarstwie popularne były struktury i dekoracje ożywiające powierzchnię, podkreślające kontrast elementów i kolorów, wprowadzające perspektywę, falowanie powierzchni i grę światła. W przypadku tej skrzyni efekty wydobyte nałożonymi na wszystkie powierzchnie płycinami-poduchami, ujętymi szerokimi profilowanymi listwami, ale pokryciem skrzynki czarną bejcą i ozdobienie jej kontrastującymi, srebrzystymi okuciami. Wszystkie te elementy zgodne były z trendami w sztuce barokowej i utrzymywały się w meblarstwie długo, nawet do końca XVIII w.

Kat. 68

Skrzynka cechu stolarzy,
Pomorze, Darłowo, 2. poł. XVIII w.

dębina, orzech, brzoza, śliwka, grusza barwiona; żyłka cynowa,
stal mosięż
36,4 x 62,2 x 41 cm
Nr inw. MD/AH/11
Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
Konservacja: Koszalin, 1989.

Skrzynka o konstrukcji deskowej, z prostymi ściankami ozdobionymi nałożonymi kanelowanymi pilastrami i geometrycznymi poduszkami, otoczonymi bogato profilowanymi listwami, zamknięta podnoszonym, kasetonowym wiekiem z wysuwaną płytą górną, u dołu wykończona listwą cokołową z półwałką, wsparta na czterech małych, toczonych stopkach, z kutymi uchwytyami na bokach.

Po wysunięciu płyty górnej wieka w jego wnętrzu płytki pojemnik, w którego dnie na krawędzi dłuższych boków otwory kluczyn dwóch zamków. Dno wieka o konstrukcji ramowej, z jedną płyciną zlicowaną od wewnętrznej strony z ramą. Uwolnienie obu zamków naraz umożliwia podniesienie wieka. W narożach dna wieka zamocowane drewniane listwy-rynny, w których od zewnętrznej strony zamontowane długie, płaskie sprężyny. Listwy wsuwane w kwadratowe otwory w narożach korpusu skrzyni, dopasowane do kształtu listew-rynien. We wnętrzu skrzyni na lewym boku przyskrzynek zamykany wiekiem, po prawej stronie wieko i ślad w bokach po przyskrzynku. Zachowany dwukomorowy pojemniczek z jednego z przyskrzyneków.

Pilastry flankujące boki rozszerzające się ku dołowi i zakończone prostymi, profilowanymi kapitelami. Na dłuższych bokach poduszki o kształcie zbliżonym do owalu, z ryzalitowo wysuniętymi uskokami na obrzeżu, otoczone szeroką, profilowaną listwą, wypełnione jasną płyciną, inkrustowaną stalową żyłką, wijącą się w formie esownic i ceownic zakończonych wolutami i liśćmi, tworzącą na każdym z boków dwa faliste pola, w których intarsjowane narzędzia stolarskie: na jednym boku: kątownica i hebel (po lewej) oraz młotek, piła, miara prętowa i miarka kątowa, dłuta i szpachelka (?) (po prawej stronie). Na drugim boku: kociółek z klejem i mieszałem, a u dołu ścisk ze

śrubą (po lewej) oraz duża piłka ręczna, a na niej pilniki i rylec-zdzierak (?) (po prawej stronie). Na krótszych ściankach korpusu zdwojone poduszki, wpisane jedna w drugą, prostokątne, zakończone szpicem z uskokami na krawędziach, otoczone szeroką, profilowaną listwą, na której szyl z blachy o falistym zarysie, wycięty ażurowo i na nim zamontowany uchwyt z pręta, owalny, z przewiązką pośrodku.

Szyldy zamków z blachy, owalne, z uskokami na bokach. Zamki przykładane do dna daszku, jednoryglowe. Uchwyty przyskrzynków w formie kółeczek zamocowanych do gwieździstych, blaszanych szylidików, mosiężne.

Skrzynia cechu stolarzy w stylu późnobarokowym, wykonana w Darłowie po połowie XVIII w. Skrzynia ozdobiona w sposób podobny, w jaki na terenie Pomorza dekorowano ówczesne szafy sieniowe i duże skrzynie, z narożami ujętymi pilastrami i ściankami ozdobionymi poduchami o owalnym, poprzerywanym ukosami zarysie, z intarsjowanymi dekoracjami

wieka umożliwia dostęp do znajdującego się pod nim piórnik-schowka, w którego dnie umieszczono na bokach dwa otwory kluczyn zamków zamontowanych pod spodem. Jednoczesne odblokowanie obu zamków uwalnia cztery płaskie sprężyny wchodzące w naroża korpusu. Wówczas można podnieść wieko na wysokość listew ze sprężynami i dostać się do wnętrza skrzyni. Niekoniecznie trzeba wyciągnąć wieko – można je zostawić wysunięte jak daszek-baldachim nad otwartym już wnętrzem skrzyni. We wnętrzu na krótszych bokach zamontowano dwa przyskrzynki (obecnie zachowane częściowo), a w jednym z nich – dwuczęściowy pojemnik; umożliwiały one przechowywanie drobnych akcesoriów cechowych, np. pieczęci.

Podobnie blokowana otwierana skrzynka drezdeńskiego cechu cieśli i stolarzy, zaprojektowana przez nadwornego cieślę i starszego cechu Georga Dünnebiera oraz Georga Bähra, a wykonana przez starszego cieślę Petera Bergena w 1714 r., znajduje się w zbiorach Staatsammlungen w Dreźnie, nr inw. 1973/25.

Por. nr inw. MD/AH/16, MD/AH/24, MD/AH/25, MD/AH/34, MD/AH/40, MD/AH/173, MD/AH/175.

wyobrażającymi atrybuty cechu, otoczonymi falującą i mieniącą się żyłką stalową. Z uwagi na bogaty program ikonograficzny dekoracji korpusu wykonany z różnych gatunków drewna oraz skomplikowany system blokujący dostęp do wnętrza można przypuszczać, że skrzynia ta została wykonana na obronę tytułu mistrza.

Skrzynie różnych cechów były wykonywane przez wyzwających się czeladników bądź mistrzów stolarskich, snycerskich, malarskich i kowalskich działających w danym rejonie. Często skrzynie różnych bractw wykonywali stolarze jako sztukę mistrzowską i cechowała je nie tylko zgodna z duchem epoki forma i rozbudowane dekoracje ukazujące umiejętności rzemieślnika, ale także patenty mechaniczne, utrudniające dostęp do wnętrza mebla i jego zawartości. Skomplikowanie tych popisowych wyrobów mistrzowskich określał zwykle status cechu. Rzemieślnikowi wykonującemu wyrób mistrzowski zależało na pokazaniu swych najlepszych i różnorodnych umiejętności w danej dziedzinie.

W skrzyni ze zbiorów darłowskich zastosowano wyjątkowy i złożony system, blokujący dostęp do wnętrza. Wysunięcie płyciny

Kat. 69**Skrzynka cechowa, Pomorze,
koniec XVIII w.**

dębina; stal

31 x 50,8 x 32,5 cm

Nr inw. MD/AH/175

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynka cechowa o konstrukcji deskowej, zbliżona do prostopadłościanu, z nałożonymi na boki korpusu różnej szerokości listwami tworzącymi ramy, wewnątrz których umieszczono płytki - poduchy w formie wydłużonych prostokątów o wklęsłych narożach i profilowanym obrzeżu, zamykana uchylnym wiekiem ozdobionym analogiczną jak na bokach poduszką, z uchwytem, oraz frontem ozdobionym trzema dekoracyjnymi sztyldami kluczyn.

Wieko na obrzeżu boków i frontu ujęte profilowaną listwą i wystające poza zarys korpusu. Listwy na bokach korpusu w różnym rozmiarze: górne szerokie, dolne węższe i zakończone profilowaniem u dołu, na bokach najcieńsze. Poduchy ujęte szeroką simą, podcięty dodatkowo łukowato u dołu oraz u góry i u dołu ozdobionej niewielkim, falistym profilem. U dołu cały korpus obwiedziony bogato profilowaną listwą cokołową. Okucia kute, z grubej blachy. Sztyldy kluczyn szerokie, faliste, rytowane na obrzeżu, ażurowo wycięte w dolnej partii; środkowy sztyld - ślepy. Uchwyt z pręta, zbliżony do owalu, pośrodku z trzema obręczkami, zakończony w miejscu rozwarcia okrągłymi główkami, montowany na dwóch sztyldach z blachy, zbliżonych do czterolistnych rozet. Zawiasy pasowe, na plecach krótkie, zakończone trójlistnie, a od wewnętrznej strony wieka długie, faliste na obrzeżu, zbieżne ku końcowi, montowane od wewnętrznej strony wieka oraz na zewnętrznej stronie pleców, zamontowane do wieka gwoździami z dużymi

półokrągłymi główkami. We wnętrzu trzy zamki przykładane, jednoryglowe, z których środkowy ślepy, z ryglami montowanymi do wieka ozdobnymi gwoździami, analogicznie jak zawiasy (prawego gwoździa brak).

Skrzynka cechowa wykonana w stylu późnobarokowym na Pomorzu w końcu XVIII w. Konstrukcja skrzyni z uskokami oraz nałożone na nią profilowane na obrzeżu płytki stanowią jej ozdobę, a dekorację dopełniają efektowne okucia w formie kartuszy o falistym obrzeżu z ażurowymi wycięciami. Forma i dekoracja inspirowane barokowymi szafami sieniowymi.

Kat. 70
Kuferek cechowy, Pomorze,
 Darłowo (?), XVIII/XIX w.

dębina; stal

32 x 46 x 24,8 cm

Nr inw. MD/AH/173

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1988.

Kuferek cechowy o konstrukcji deskowej, prostych bokach zbieżnych ku dołowi, zamykany skrzyniowym, wypukłym wiekiem, u dołu korpusu ujęty ćwierćwałkiem i wsparty na czterech toczonych stopkach w formie tralek zbieżnych ku dołowi. Na obrzeżu korpusu płotwa wchodząca w gniazdo znajdujące się na obrzeżu wieka. We wnętrzu po lewej – przyskrzynek zamykany wieczkiem. Zamek stalowy, przykładano-wpuszczany, hakowy.

Kuferek cechowy w stylu klasycystycznym z przełomu XVIII i XIX w., o kształcie wzorowanym na dużych kufrach podróżnych. W dokumentach muzealnych zapisany jako skrzynia nieokreślonego cechu darłowskiego. Prosta forma i brak zdobieści mogą wskazywać, że była to jedna z wielu skrzynek w posiadaniu zarządu, dlatego też nieopisana na konstrukcji, którą wykorzystywano do przechowywania mniej istotnych dokumentów czy akcesoriów cechowych. Podobne kufarki o zbieżnych ku dołowi bokach, nakryte wypukłym wiekiem były używane także jako kasetki na biżuterię lub inne kosztowności.

Por. nr inw. MD/AH/106.

Kat. 71
Skrzynka cechowa, Pomorze, 1854

dębina; stal

43 x 64 x 32 cm

Nr inw. MD/AH/428

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Skrzynka cechowa prostopadłościenna, zamykana kasetonowym wiekiem, z wysuwaną płytą górną – piórnikami, ujętego na obrzeżu profilowaną listwą, podobnie wykończony dół korpusu oraz wsparta na czterech kwadratowych nóżkach, na bokach uchwyty owalne z przewiązką mocowane do falistego szyldu z blachy. Wysunięcie płyty górnej wieka odsłania dno wieka, w którym kłuczyna zamka, zwolnienie zamka umożliwia otwarcie skrzyni. Zamek zamontowany od wewnętrznej strony wieka, przykładany, z prostokątną puszką, trójryglowy, z gniazdem umieszczonym od wewnętrznej strony frontowej ścianki korpusu skrzyni. We wnętrzu korpusu po lewej stronie przyskrzynek, z zachowanymi na bokach śladami po wieku. Okucia kute, zawiasy pasowe, krótkie, umieszczone na wewnętrznej stronie wieka i wnętrza korpusu zakończone motylkami. Na wewnętrznej stronie wieka napis tuszem: „L. Mügge. Vorsteher. R. Dalesch. Alt Gesell. G. Mews. Deputierter. 1854”.

Prosta skrzynka cechowa wykonana w 1854 r. na terenie Pomorza – może w Darłowie, z zanotowanymi od wewnętrznej strony wieka nazwiskami członków władz cechu: L. Mügge – zwierzchnik, R. Dalesch – starszy cechu, G. Mews – zastępca. Forma skrzyni inspirowana ordynaryjnymi meblami barokowymi, z zabezpieczeniem typowym dla skrzyń cechowych, w którym dostęp do zamka kryje się pod piórnikami wysuwany z wieka. W zbiorach darłowskich znajd je się skrzynia cechowa (nr inw. MD/AH/223) z datą „1855” zapisaną w podobny sposób jak data na omawianej skrzyni. Przynależność ich obu do jednego cechu lub wykonanie w jednym warsztacie stolarskim mogą wyjaśnić dalsze badania.

Kat. 72

Skrzynka cechu bednarzy, Darlów, 1855

dębina; stal

42,3 x 60,3 x 37,5 cm

Nr inw. MD/AH/223

Prowenienca: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1988.

Skrzynka cechowa o esowatych bokach, rozszerzających się lekko ku dołowi, i ściętych narożach, zamykana wiekiem-daszkiem, lekko podniesionym ku górze z knopikiem u góry, ozdobiona na obrzeżach perełkowaniem oraz – na froncie – dwiema płaskorzeźbionymi aplikami z atrybutami bednarzy i – poniżej – malowaną czarnym tuszem datą „1855”, u dołu ujęta profilowaną listwą cokołową z konsolowymi nóżkami, z kutymi uchwytami na bokach. Wieko na obrzeżu zaokrąglone, powyżej ze żłobkiem, przypominające formą płaski, czterospadowy, pagodowy daszek, o profilowanych krawędziach, z dwoma pseudopłycinami: większą- i na niej mniejszą-pokrywą, zwieńczoną toczonym, płaskim knopikiem-guzem. Górna krawędź korpusu skrzyni nieznacznie ścięta, podobnie jak naroża. Listwa cokołowa u dołu faliście wycięta.

Apliki o falistym zarysie, każda z otworem kluczyzny pośrodku zamka, wokół którego atrybuty cechu: po lewej stronie beczka, młotek, topór, cyrkiel, a po prawej – para kół, topór i miara, otoczone liśćmi, różami i ceownicami. Na bokach uchwyty owalne, z przewiązką pośrodku, montowane na małych sztyldach o falistym zarysie.

We wnętrzu po prawej stronie przyskrzynek zamknięty wieczkiem. Na dnie wieka i wewnętrznej stronie pleców zamontowane zawiasy kute, pasowe, o falistym zarysie, czernione i rytowane, splatane. Na wewnętrznej stronie frontu dwa zamki przykładane, jednoryglowe hakowe (zachowany jeden hak tkwiący w prawym zamku). Na wewnętrznej stronie wieka zamontowana (luźno) dodatkowa puszką zamka.

Skrzynka wykonana w Darłowie w 1855 r. w stylu neorokokowym dla cechu bednarzy – jak inne skrzynki cechowe – służyła do przechowywania dokumentów i akcesoriów cechowych.

Forma skrzyni o falistych bokach i dekoracyjnym wieku ze zwieńczeniem w formie pokrywy z guziczkiem jest różna od pozostałych skrzyń cechowych ze zbiorów darłowskich: znacznie późniejsza, powstała pod wpływem nurtów, które pojawiły się w meblarstwie w latach 40. XIX w. Ma kształt ozdobnego pudełka do przechowywania, jest podobna do wielu innych, jakie wykonywano od okresu biedermeieru nie tylko z drewna, ale i ze słomy czy z fajansu. Jej modna forma i rzeźbione apliki, które były popularnym sposobem dekorowania mebli w tym czasie, mogą sugerować, że wykonana została dla cechu bednarzy na zamówienie przez mistrza z miejscowego cechu stolarzy.

W zbiorach darłowskich znajdują się dwie inne skrzynie cechowe, których jedno z kilku puszek zamków zamontowane zostały na wewnętrznej stronie wieka (nr inw. MD/AH/175 i MD/AH/11). Dostęp do zamków w tych skrzyniach umożliwia wysunięcie górnej płyciny w kasetonie wieka, a uwolnienie tegoż zamka otwarcie skrzyni. Choć knopik-guz na mniejszej pokrywie wieka opisywanej skrzyni jest ruchomy i wskazuje, że jej wysunięcie jest możliwe, niestety na razie się to nie udało. Możliwe, że w wyniku zacięcia się zamka i późniejszych napraw: pokrywa została wklejona w wieko, a skrzynię zamykano zamkami na froncie. Znane są inne skrzynie cechowe z tego czasu – ze zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu – wykonane w podobnej stylistyce ze sfalowanym korpusem zamkniętym daszkiem, nr inw. IV-298 i IV-290.

Kat. 73

Szkatułka, Pomorze Zachodnie (Witkowo?), XIX/XX w.

sosna; aksamit; mosiądz

17 x 28 x 17 cm

Nr inw. MD/E/1

Proweniencja: dar p. Bromkańskiego z Witkowa (wieś, pow. słupski), 5.03.1948.

Szkatułka zbliżona do prostopadłościanu, zamykana uchylnym wiekiem, wsparta na niewielkich nóżkach, ściętych i odstawionych na zewnątrz, ozdobiona drewnianymi płytkami o geometrycznych kształtach: kwadratowych, trójkątnych i okrągłych, ząbkowanych na obrzeżach, naklejanych jedna na drugą i zmniejszających się ku górze, tworzących na powierzchni boków i wieku rozety, kaboszony, rauty i inne mniejsze figury geometryczne. Wnętrze bez podziałów, wyklejone czerwonym aksamitem. Zawiasy mosiężne, splatane. Zamek mosiężny, wpuszczany, zatraskowy.

Szkatułka do przechowywania drobiazgów, wykonana na przełomie wieków XIX i XX lub na pocz. XX w. i ozdobiona tradycyjną techniką, stosowaną w zdobnictwie regionalnym Pomorza, którą dekorowano mniejsze meble: szkatułki czy szafki o wyraźnie dekoracyjnym charakterze. Powierzchnie ozdabiane tym sposobem są trójwymiarowe i mają rzeźbiarski charakter, a w odniesieniu do niestolarskich dekoracji nawiązuje do pomorskich motywów zdobniczych znanych z haftów, koronek oraz wycinanek i jest ich transpozycją w drewnie.

Na ekspozycji w Kaplicy zamkowej można obejrzeć wykonaną tą techniką szafkę-tabernakulum, pochodzącą ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Słupsku. Podobne szkatułki znajdują się w zbiorach muzeów etnograficznych w Koszalinie, Swołowie i Klukach.

Kat. 74

Szkatułka, Pomorze, ok. 1900

drewno; skóra, papier, mosiądz

18 x 36 x 23 cm

Nr inw. MD/AH/507

Proweniencja: подарowana po 2. wojnie światowej.

Szkatułka prostopadłościenna, zamykana uchylnym wiekiem, o drewnianej konstrukcji pokrytej w całości brązową skórą, ozdobiona tłoczonymi ze skóry ciemnobrązowymi motywami floralnymi.

Korpus u dołu ujęty profilowaną listwą cokołową, obrzeże wieka także profilowane; nad nimi wykonana ze skóry wic z bluszczu żelaznego, a pośrodku wieka skórzany bukiet fiołków. Na froncie korpusu otwór kluczyzny. Zamek mosiężny, wpuszczany, zatraskowy. Zawiasy mosiężne, splatane. Wnętrze bez podziałów, wyklejone niebieskim papierem, na wewnętrznej stronie wieka przyklejonym do tekturki.

Szkatułka do przechowywania biżuterii wykonana ok. 1900 r. w stylu secesyjnym, najprawdopodobniej na terenie Pomorza. Artystyczna oprawa z tłoczonych elementów skórzanych sprawia, że sama szkatułka jest rodzajem precjoza. Prosty kształt ozdobiono giętą ze skóry, ulistnioną wicią bluszczu oraz bukietem fiołków – motywami zdobniczymi popularnymi w okresie secesji, wręcz z nią utożsamianymi.

Pokrywanie tłoczoną skórą niewielkich mebli i opraw znane jest od czasów średniowiecza, zachowały się także podobne, ozdobne szkatułki i kuferki z okresu renesansu. Ta technika zdobnicza stała się ponownie bardziej popularna w okresie odrodzenia rzemiosł, propagowanego przez członków angielskiego ruchu Arts and Crafts powstałego w 1861 r. Wyroby drewniane – szkatułki, listowniki, oprawy książek i albumów, ramki, pokryte wytłaczaną skórą – były modne od 2. poł. XIX do lat 30. XX w.

Kat. 75 Szkatułka, Pomorze, 2. ćw. XX w.

brzoza; bursztyn, masa żywiczna; mosiądz

11 x 25 x 17 cm

Nr inw. MD/E/113

Proweniencja: подарowana po 2. wojnie światowej.

Szkatułka prostopadłościenna z lekko zaokrąglonymi krawędziami, płytka, zamykana uchylnym wiekiem, o konstrukcji drewnianej, pokrytej na wszystkich powierzchniach – prócz dna – płaskimi i nieregularnymi płytkami bursztynu, wklejonymi w białawą masę żywiczną i scalonymi w równą taflę, ozdobiona pośrodku wieka bryłą bursztynu podrzeźbioną w formie kwiatu (róży). Wnętrze korpusu i wieka wyklejone cienkimi drewnianymi arkuszami, tworzącymi dno i wewnętrzne ścianki, które wysunięte ponad zarys korpusu tworzą kołnierz, na który nakładane jest wieko. Zawiasy mosiężne, splatane.

Forma i sposób dekoracji wskazują, że szkatułka mogła powstać w dwudziestoleciu międzywojennym. Technika dekoracji polegająca na okleinowaniu powierzchni papierośnic i lusterek, opraw albumów, a nawet tarcz zegarów niewielkimi płytkami bursztynu była stosowana w 2. ćw. XX w. w wyrobach powstających na wybrzeżu Morza Bałtyckiego na terenie szeroko pojętego Pomorza i dawnych Prus Wschodnich. Modne akcesoria produkowane w czołowych fabrykach wyrobów bursztynowych w Królewcu, Palmnicken, Gdańsku i w Gdyni były starannie i artystycznie wykonane. Przedmioty takie powstawały na tym terenie do początku lat 50. XX w. w oparciu o wzory przedwojenne. Płytki bursztynowe używane do dekoracji jednego przedmiotu zwykle miały zbliżony kształt i wymiar, tworząc na powierzchniach usystematyzowane, geometryczne układy, bez zbędnych przerw. Jeśli wyroby pokrywano płytkami

o różnych, geometrycznych kształtach, płytki umiejętnie dobierano, by szczelnie wypełnić nimi powierzchnie.

Szkatułka darłowska nie przypomina precyzji tamtych wyrobów. Możliwe jednak, że wykonawca wzorował się na produktach gdyńskiej fabryki wyrobów bursztynowych z lat 30. XX w. Bursztyn – jako kamień półszlachetny – był i jest jednocześnie materiałem bardzo cennym, szczególnie w przypadku dużych brył. Wydobywany głównie na wybrzeżu Morza Bałtyckiego jest jego znakiem rozpoznawczym i często bywał suwenirem z podróży. Szkatułka darłowska mogła służyć do przechowywania cennej biżuterii, a dekoracja bursztynowa sprawiła, że sama była jak klejnot.

Kat. 76 Szkatułka, Darłowo, 1944

słoma prasowana i łądźki; miedziany drut; papier

9 x 20,5 x 14 cm

Nr inw. MD/E/265

Prowienienca: wykonana przez żołnierza w koszarach w Darłowie w 1940.

Szkatułka zbliżona do prostopadłościanu, złożona z pojemnika nakrytego wiekiem, obecnie luźnym, o konstrukcji wykonanej z tektury, na którą naszyto spirale plecione ze słomy, tworzące geometryczne pola, wypełnione piramidkami ułożonymi z cienkich, słomianych łądźek i drutu miedzianego. Wnętrze szkatułki i piramidki wyłożono papierem gazetowym zadrukowanym w języku rosyjskim. Spirale ujmują powierzchnie boków i wieko oraz dzielą je na mniejsze kwadraty i prostokąty. Na froncie środkowy prostokąt bez dekoracji, wyłożony plecionką słomianą.

Szkatułka słomiana wykonana na miejscu w Darłowie w 1944 r. Forma, dobór materiału i wykonanie bliskie jest nie tylko ówczesnym ukraińskim i pomorskim wyrobom słomianym, ale też drewnianym.

Analogiczne szkatułki słomiane wykonywano w różnych rejonach Polski, Litwy, Ukrainy i Rosji były popularne w 2. poł. XIX i na pocz. XX w., a ich forma i dekoracja przez 100 lat pozostawały niemal niezmiennie. Podobne do darłowskiej słomiane szkatułki eksponowane są w okolicznych muzeach etnograficznych w Swołowie i Koszalinie. Na Pomorzu sztuka plecenia ze słomy była upowszechniona; dobrego, naturalnie rosnącego materiału do wykonywania wyrobów nie brakowało. Plecono nie tylko małe sprzęty meblowe, ale też akcesoria mody czy okolicznościowe dekoracje, popularne były także wyplatane siedzenia siedzisk. Warto zwrócić uwagę na podobieństwo

dekoracji pomorskich szkatulek drewnianych i słomianych – wykonanych z innych materiałów, jednak operujących analogicznym zasobem motywów dekoracyjnych w formie przestrzennych figur geometrycznych uplastyczniających powierzchnię. Wieko szkatułki pierwotnie było przyszyte do pojemnika i zamknięte od frontu. Zapewne na frontowej ścianie w centralnym, pustym polu była zamontowana pleciona ze słomy mała szyszeczek – guziczek do zamknięcia szkatułki, druga zaś część zamknięcia – pętela – wszyta była w wieko.

Por. nr inw. MD/E/1.

Kat. 77

Szafa sieniowa, północne Niemcy (Hamburg?), ok. 1700

orzech, dąb; mosiądz, stal

256 x 262 x 101 cm

Nr inw. MD/AH/1

Proweniencja: przekaz 10.11.1947.

Szafa sieniowa o konstrukcji wieńcowej, o prostych bokach i froncie bogato profilowanym, ozdobionym rzeźbionymi ornamentami, z korpusem zamykanym dwuskrzydłowo, zwieńczona wysokim, rozszerzającym się ku górze i zakończonym prosto wieńcem górnym z kartuszem, z dwoma szufladami w wieńcu dolnym, wsparta na pięciu kulistych nogach.

Front korpusu wraz z wieńcem dolnym podzielony na dwie pionowe osie; w partii korpusu trzema pilastrami wysuniętymi nieco przed lico, których przedłużenie w partii szuflad stanowią wydłużone kostki. W poziomie profile oddzielają wieńiec dolny od korpusu i nóg. Pilastry zwieńczono kapitelami przypominającymi korynckie, z orłami w narożach i lwami pośrodku, ozdobione w centralnej partii długimi zwisami z liści i winnych gron, wśród których umieszczono putta. Środkowy pilaster otwiera się wraz z prawym skrzydłem i stanowi listwę przymykową, w nim pośrodku uchylny fragment z puttem tnącym

sierpem zboże, pod którym owalna kluczyna zamka. Skrzydła prostokątne, o konstrukcji ramowej od wewnętrznej strony faliście wyciętej, z zagłębionymi płycinami z bogato profilowanymi poduszkami o formie mandorli, z karbowaną listwą na obrzeżu. W narożach ram płaskorzeźbione dekoracje przedstawiające: u góry grających pasterzy i egzotyczne zwierzęta, a u dołu grupy grających i śpiewających kobiet oraz po prawej stronie myśliwego z głową jelenia na polowaniu z psami. Na płycinie między poduszkami a ramą – wieńce z liści, winnych gron i putt, u góry zwieńczone parami trzymających się za ręce chłopców.

Kartusz wieloboczny, u dołu z wydłużonymi polami rozchodzącymi się na boki, czerniony, zbudowany z liści, w których główki putt i całe putta ujmują siedzącego mężczyznę w zbroi i tunice, w hełmie ze skrzydełkami, trzymającego w prawej ręce laskę kaduceusza. Lica szuflad ozdobione sześciokątnymi, podłużnymi poduszkami o ściętych obrzeżach, a w narożach ozdobione liśćmi i kwiatami.

Na poduszkach wykonane z blachy mosiężnej ażurowe, cztero listne rozety sztyldów i okrągłe uchwyty z drutu przewiązanego w jednym miejscu. Na kostkach ujmujących szuflady bukiety kwiatów w wazach. Nogi czernione, toczone, przypominające spłaszczone gruszki, z przewężeniem u góry i ze stopą w formie dużej, spłaszczonej kuli. Na bokach prostokątne i ścięte na obrzeżu, wydatne poduszki, bez dekoracji.

We wnętrzu na bokach korpusu zamontowane wtórne listwy do półek. Plecy o konstrukcji ramowo-płycinowej, sześciopolewe. Wewnętrzna strona skrzydeł drzwi zlicowana z ramą. Korpusy szuflad o konstrukcji deskowej.

Zamek – wtórny – przykładano-wpuszczany, dwuryglowy, z puszką ozdobioną rytowanym krajobrazem, z gniazdem jednoprzestrzennym. Zasuwki montowane na wewnętrznej stronie lewego skrzydła drzwi, półkryte. Zamek i zasuwki kute.

Szafa sieniowa wykonana ok. 1700 r. na terenie północnych Niemiec, nosi cechy mebla pod silnym wpływem szaf hamburskich. W okresie baroku wykształcił się typ wielkiej szafy sieniowej jako mebla reprezentacyjnego i dekoracyjnego do sieni kamienic mieszczańskich bogatych kupców. Szafy te – w obszarze związku miast Hanzy, ale także na terenie krajów związkowych Niemiec – miały podobną konstrukcję i formę korpusu, ale odmienne zwieńczenia. Choć były one często olbrzymie (o wysokości dochodzącej do 3,5 m), szafy te były zbudowane w oparciu o praktyczną konstrukcję wieńcową, pozwalającą na dość proste rozebranie mebla i przeniesienie go lub przewiezienie. Osobno wykonane skrzydła drzwi, boki i plecy montowane były w skrzyniowym wieńcu górnym i dolnym, spinającymi je, a wspierały je zwykle potężne, kuliste nogi. Szafa hamburska miała prosty i bogato profilowany wieńiec górny, lubecka – faliście zakończony, gdańska – wylamany ku górze, frankfurcka – pofałdowany front. Hamburska, gdańska i lubecka były w okresie baroku ozdobione bogatą snycerką, dekoracjami czterech pór roku, puttami i mięsistymi liśćmi.

Prezentowana szafa ma formę analogiczną do sieniowych szaf hamburskich, z korpusem zamykanym dwuskrzydłowo, dwoma szufladami w wieńcu dolnym, zwieńczona jest wysokim, profilowanym wieńcem górnym z kartuszem i wsparta na pięciu kulistych nogach. Skrzydła drzwi i boki ozdabiają grube poduszki, na froncie ujęte bogatą dekoracją snycerską. Jednak budowa wnętrza jest nieco

inna w porównaniu z typowymi szafami hamburskimi – jej skrzydła od wewnętrznej strony mają konstrukcję z widocznymi ramami i zlicowanymi płycinami, a powinny być proste, wyłożone pionowymi deskami. Porw. nr inw. MD/AH/3.

Omawiana szafa to potężny, reprezentacyjny mebel, którego okazałą formę ozdobiono na froncie wyjątkową dekoracją, używaną sporadycznie do dekoracji szaf. W narożach ram umieszczono płaskorzeźbione sceny wielopostaciowe, przedstawiające najprawdopodobniej historię biblijnego króla Izraela, Dawida. W górnych narożach umieszczono grających na różnych instrumentach pasterzy, a po prawej Dawida, zaś u dołu – grające i śpiewające kobiety oraz po prawej myśliwego z głową jelenia na polowaniu z psami. Przykuwają uwagę egzotyczne zwierzęta, którym przygrywiają pasterze, tj. wielbłąd, lew, małpy, zapewne w XVIII w. musiały one budzić wielkie zainteresowanie i podziw. Ponieważ przedstawione sceny zaczerpnięte zostały z Księgi Psalmów, której autorstwo przypisuje się Dawidowi, możliwe, że szafa powstała na zamówienie Hebrajczyka. Dawid i ikonografia z nim związana jest dla Żydów symbolem tożsamości narodowej. Są to szczególnie dekoracje, wymagające głębszej analizy i osobnego opracowania. Wydaje się, że historia ma także podtekst damsko-męski, z uwagi na sceny polowania, ale też gry i śpiewu, które w ikonografii sztuki kojarzone są ze zdobywaniem partnerki. Często szafy sieniowe były także wnoszone w wianie lub były prezentem ślubnym dla młodych małżonków. Kartusz zaś ma w stosunku do dekoracji frontu bardzo typowy i popularny w szafach hamburskich charakter związany z handlem i kupiectwem poprzez Merkurego – boga handlu i zysku oraz trzymanego przez niego kaduceusza – symbol pokoju i handlu. Podobną szafę pod względem formy i detali budowy ze zbiorów Landesmuseum w Oldenburgu opublikował Heinrich Kreisel w pierwszym tomie opracowania dotyczącego historii rozwoju mebli niemieckich: „Die Kunst des deutschen Möbels”. Inna szafa sieniowa określana jako hamburska i wykonana w tym samym okresie, ozdobiona również rzeźbionymi scenami z historią króla Dawida, dostępna była w dużym, specjalizującym się w meblach zabytkowych domu aukcyjnym Schloss Ahlden w 2018 r., nr aukcji 172, kat. 1539.

W dokumentacji muzealnej zapisano, że szafa trafiła do zbiorów jako przekaz od „PP – Arka”, możliwe, że chodziło o Przedsiębiorstwo Państwowe Arka Gdynia spółka rybną.

Kat. 78**Szafa sieniowa, Hamburg, 1. poł. XVIII w.**

dębina, sosna, orzech; stal, mosiądz

210 x 213 x 82 cm

Nr inw. MD/AH/3

Proweniencja: przekaz z Koszalina, zinventaryzowana w 1978.

Szafa sieniowa o konstrukcji wieńcowej, o prostych bokach i froncie bogato profilowanym, ozdobionym rzeźbionymi ornamentami, z korpusem zamykanym dwuskrzydłowo, zwieńczona profilowanym, rozszerzającym się ku górze i zakończonym prosto wieńcem górnym z kartuszem, z szufladą w wieńcu dolnym, wsparta na czterech kulistych nogach.

Dwuosiowy front korpusu wraz z wieńcem dolnym podzielony trzema pilastrami wysuniętymi nieco przed lico, których przedłużenie w partii szuflady stanowią wydłużone bazy z liśćmi. W poziomie podzielony profilami oddzielającymi korpus od obu wieńców i wieniec dolny od nóg. Pilastry zwieńczone korynckimi kapitelami z kobiecymi biustami na bokach i męskim pośrodku, ozdobione w centralnej partii długimi zwisami z liści i ceownic, zakończonych uskrzydłonymi główkami i pośrodku ujmujących putta.

Środkowy pilaster otwiera się wraz z prawym skrzydłem i stanowi listwę przyrytowną, w nim pośrodku – w korpusie putta

– wycięta owalna kluczyzna zamka. Skrzydła drzwi ramowe, prostokątne, od wewnętrznej strony ośmiokątne, z płycinami zagłębionymi, na których nałożone poduszki o formie zbliżonej do owalu i zarysie zbliżonym do gwieżdźdźastego, zakończone u góry i u dołu spiczastie. Wokół górnego pola poduszek wieńce z liści, spięte u góry niewielkimi męskimi biustami nałożonymi na wachlarzowe formy. W narożach ram płaskorzeźbione, trójkątne, nakładane dekoracje z liści. Na dłuższych bokach, przez środek ram i płycin poprowadzono ozdobne, ułożone w kształt trójkąta, podwójne przewiązki. Na obrzeżu poduszek wieńce z ceownic, liści, u góry spięte uskrzydłoną główką anielską. Wieniec górny z kartuszem pośrodku, zbliżonym do prostokąta o zaokrąglonych górnych narożach, zbudowany z liści ujmujących siedzącą kobietę spowitą długą suknią, która prawą rękę opiera na kotwicy, a na lewej podtrzymuje siedzącego orła. Dekoracja lica szuflady imituje podział na dwie szuflady ozdobione dwoma sześciokątnymi, podłużnymi poduszkami

o ściętych obrzeżach z bazą pilastra między nimi. Na poduszkach mosiężne ażurowe rozety sztyldów, z okrągłymi uchwytami skręconymi z drutu. Nogi toczone, przewężone u góry, ze stopą w formie dużej, spłaszczonej kuli.

Na bokach wnętrza korpusu listwy do osadzenia półek oraz w górnej części pleców haki do zawieszania ubrań. Plecy o konstrukcji ramowej ze zlicowanymi płycinami, sześciopole. Wewnętrzna strona skrzydeł drzwi zlicowana z ramą. Korpusy szuflad o konstrukcji deskowej. W prawym skrzydle pośrodku zamek wpuszczany, dwuryglowy, z mechanizmem zakrytym dekoracyjną blachą, wydłużoną i precyzyjnie, faliście wyciętą na obrzeżu; gniazdo zamka jednokomorowe, wtórne. Zasuwniki nakładane na sztyldzie umieszczone na skraju wewnętrznej strony lewego skrzydła drzwi. Zamek i zasuwki kute.

Szafa o konstrukcji, formie i dekoracji typowej dla szaf sieniowych wykonywanych w Hamburgu w XVIII w.

Szafy te miały kilka ważnych, zewnętrznych i wewnętrznych charakterystycznych cech konstrukcji: były zwieńczone prostymi wieńcami z rzeźbionymi kartuszami, zamykane były dwuskrzydłowo, u dołu znajdowały się zwykle dwie szuflady, a całość wspierano na pięciu nogach. Wykonywano je z dębiny i fornirowano okleiną orzechową. Plecy były ramowe, wielopłycinowe, a płyciny skrzydeł drzwi zlicowane z ramami. Kartusze zdobiły rzeźbiarskie przedstawienia alegorii, a popularnym motywem była personifikacja nadziei i zwycięstwa. Wszystkie te elementy ma także szafa darłowska. Zwykle jednak kartusz nie wystawał tak wydatnie ponad zakończenie gzymsu, jak w zamkowym egzemplarzu. Zaś dekoracje snycerskie z dobrych hamburskich przykładach były dużo bardziej plastyczne. Szafie darłowskiej brak też trzeciej przedniej nogi, która stała pośrodku, wspierając wieniec dolny.

Szafa przeszła w XX w. naprawę i konserwację, która pozbawiła ją patyny.

Kat. 79

Szafa sieniowa, Pomorze (między Elblągiem a Królewcem), 1776

dębina, jesion, cis, dąb czarny, śliwa; blacha cynowa i mosiężna, mosiądz, stal

245 x 200 x 61 cm

Nr inw. MD/AH/8

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Poznań, 1975.

Szafa sieniowa o konstrukcji wieńcowej, prostych bokach i froncie, ze ściętymi frontowymi narożami, zamykana dwuskrzydłowo, zwieńczona wieńcem z rozerwanym wolutowym naczółkiem i kroksztynkiem pośrodku ozdobionym ornamentami z cynowej żyłki z monogramem „JHCP” i datą „1776”, wsparta na wieńcu dolnym z dwoma szufladami i pięciu deskowych nogach, fornirowana, z intarsjowanymi rozetami na skrzydłach, z mosiężnym dekoracyjnym szyldem zamka i uchwyty.

Front podzielony trzema pilastrami na dwie osie. Pilastry proste, fornirowane w kopertę, nałożone na frontowe naroża i pośrodku na listwę przymykową prawego skrzydła, zakończone profilowanymi listwami tworzącymi kapitele i bazy. Skrzydła ramowe z pojedynczą płyciną, ujęte bordiurą i wypełnione złożonym z dwóch części arkuszem, tworzącym płomienisty rysunek, na którym pośrodku rodzaj falistej w zarysie, ciemnobrązowej rozety-patery z dwunastoma czarnymi promykami. Wieniec górny wypiętrzony pośrodku i ujęty u góry szeroką,

głęboko profilowaną listwą o profilu simy, rozerwaną pośrodku, której części zwrócono ku sobie wolutami. Ścianka frontowa wieńca z bordiurą u dołu oraz wstęgą nad nią, podkreślającymi falisty zarys górnej części skrzydła szafy. Kroksztynki nałożone na wieniec górny w formie odwróconej wazy: wąskiej u dołu i rozszerzonej ku górze, wybrzuszonej na froncie, zakończonej profilowaną listwą i daszkiem zbieżnym ku górze. Na froncie kroksztynka, pośrodku, przecinająca się żyłki układające się w monogram wiązany „JHCP”, zwieńczone koroną i ujęte gałązkami laurowymi splecionymi u dołu esowato, a w powstałej z nich rezerwie data. Wieniec dolny ozdobiony podobnie jak korpus, z fornirem ułożonym w kopertę na frontowych narożach oraz bordiurą ujmującą lica szuflad wypełnione wzorzystą okleiną. Na każdym licu, pośrodku, dekoracyjne, niewielkie szyldy o falistym, fantazyjnym zarysie, które wraz z uchwyty tworzą trójkąt; wycięte w grubej, mosiężnej blasze. Nogi-podpory deskowe, na bokach lekko, łukowato podcięte.

Na listwie przymkowej prawego skrzydła szyld zamka z blachy mosiężnej w formie wydłużonego prostokąta, faliście wyciętego na obrzeżu, zwieńczonego ażurową koroną oraz umieszczoną pośrodku dwuczęściową kłapką blokady kluczyzny. Blokada zwalniana poprzez naciśnięcie trzpienia znajdującego się w szyldzie, po jego prawej stronie. Zamek wpuszczany, dwuryglowy, z mechanizmem od wewnętrznej strony skrzydła, zamkniętym puszką prostokątną w zarysie. Okucie zamka ze skrzydła lewego niezachowane, miejsce wyłożone blachą. Zasuwki kryte, na ozdobnych, falistych szyldach. Zachowany klucz żelazny z okrągłą główką o falistym kształcie, w której zamknięty wieńc z wici roślinnej, ukoronowany monogram wiązany, powtórzony jak na kroksztynku.

Plecy ramowe z dwoma prostokątnymi płycinami. We wnętrzu u góry pleców, pod wieńcem, zachowane ślady po hakach /- w formie listwy o falistym wykroju, z otworami do wsunięcia drewnianych zatyczek.

Szafa sieniowa w stylu późnorokokowym, wykonana w 1776 r. w pomorskim warsztacie stolarskim pod dużym wpływem elbląskiego ośrodka meblarskiego.

Na terenie obecnej Polski działało od okresu renesansu kilka ośrodków, w których wykonywano meble wyjątkowe, typowe tylko dla nich. Szczególnie rozwinęły się i słynęły ze swych wyrobów warsztaty meblarskie w Gdańsku, Elblągu i Toruniu. Miasta te należały do związku hanzeatyckiego i pozostawały wzajemnie w grupie wpływów, także jeśli chodzi o wzornictwo mebli. Gdańsk słynął z mebli dębowych, bogato zdobionych snycerką, Toruń – fornirowanych orzechem oraz ozdobionych intarsjami figuralnymi, Elbląg zaś – z fornirowanych jesionem i intarsjowanych dekoracjami floralnymi, ujętymi w ramach z wstęg.

Forma i dekoracje prezentowanej szafy są bliskie meblom wykonywanym w elbląskim ośrodku stolarskim w 3. i 4. ćw. XVIII w. Zwraca uwagę masywna bryła ze ściętymi narożnikami, zwieńczona rozerwanym naczółkiem z kroksztynkiem ozdobionym meandrującymi inkrustacjami z żyłki wraz z datą i inicjałami, ale też wyjątkowo dekoracyjny szyld ze skomplikowanym zamkiem zatrzaskowym jako popis umiejętności ślusarskich. Oszczędnie dekorowany korpus został ozdobiony forniem jesionowym w różnych układach, co było typowym elbląskim zabiegiem dekoracyjnym. Nogi szaf z tego okresu miały w Elblągu dość wyjątkową formę, przypominającą kształtem kroksztynek-wagę, były też fornirowane. Możliwe, że nogi szafy darłowskiej uległy częściowemu zniszczeniu i nie zostały odtworzone w czasie konserwacji. Wątpliwość co do przypisania szafie pochodzenia z warsztatu elbląskiego wzbudza dębowa konstrukcja. Konstrukcje szaf elbląskich wykonywano z sosny, a fornirowano je jesionem. Wiadomo, że w końcu XVIII w. powstawały w Elblągu szafy i inne meble o konstrukcji dębowej lecz nie były fornirowane. XVIII-wieczne wyroby meblowe innych, bliskich Elblągowi stylistycznie ośrodków meblarskich, jak Królewiec, są mniej przebadane i trudno obecnie odnosić porównania do ich produkcji.

Szafa darłowska to egzemplarz luksusowy, wykonany na zamówienie, na co mogą wskazywać także ukoronowane inicjały w kroksztynku i na zachowanym kluczu.

Zbliżona kształtem XVIII-wieczna szafa, określana jako elbląska, znajdowała się w domu Friedricha Basnera (1869 -1936) w Sopocie. Podobne szafy zostały opublikowane w książce Czesławy Betlejewskiej „Meble elbląskie XVII i XVIII wieku” i należą do zbiorów Muzeum Narodowego w Gdańsku, nr inw. MNG/SD/6/MbD oraz MNG/SD/180/Mb.

Kat. 80**Szafa – wieniec górny, Pomorze, 3. ćw. XIX w.**

dębina barwiona na czarno

43 x 198 x 83,5 cm

Nr inw. MD/AH/65

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Wieniec górny szafy, w formie odwróconej skrzyni o wydłużonym korpusie rozszerzającym się ku górze, naśladującym podział belkowania w architekturze budynku, z ułożonym u dołu wąskim, drobno profilowanym architrawem, o formie i przekroju analogicznym do nałożonego nań fryzu cofniętego pośrodku i flankowanego czworobocznymi kostkami z kapitelami u dołu, zwieńczonego profilowanym gzymsem zakończonym płaską płytą wierzchnią, ozdobioną płaskorzeźbionymi ornamentami o charakterze renesansowym. Kapitele w stylu jońskim. Na kostkach maski smoków. W centrum zagłębionego pola fryzu wianuszek z liści laurowych, ujęty dwoma girlandami z owoców i liści powiązanych wstęgami podwieszonymi na rozetach. U góry kostek ornamenty przypominające krenelaż i wole oczy, a u dołu gzymśu – jajownik.

Z niezachowanej w całości szafy w stylu neorenesansowym, wykonanej w 3. ćw. XIX w., na Pomorzu przetrwał w dobrym stanie wieniec górny oraz w gorszym prawy bok. Była to szafa o konstrukcji wieńcowej wsparta prawdopodobnie na

masywnych nogach. W oparciu o zachowane elementy wiadomo, że wieńce i frontowe naroża ozdabiały plastycznie modelowane, płaskorzeźbione ornamenty, inspirowane renesansowymi: girlandy z owoców i wieńce z liści, wstęgi i maski, hermy i woluty, ale też liczne ornamenty geometryczne na krawędziach: krenelaż, wole oczy i jajownik.

Poza wieńcem prawy bok ma także konstrukcję skrzyniowej, prosty na boku, z wąskimi ściankami od frontu i z tyłu. Jego frontowa ścianka ozdobiona została hermą męską z podniesionymi ku górze ramionami, u dołu z ornamentami floralno-geometrycznymi zakończony stylizowanymi stopami.

Kat. 81

Szafa na słupach,

Pomorze (Gdańsk?), 4. ćw. XIX w.

sosna, dębina; stal
230,5 x 131,5 x 66 cm

Nr inw. MD/AH/243

Proweniencja: zakup w Białogardzie (woj. zachodniopomorskie),
zinwentaryzowana w 1978.

Konserwacja: Koszalin, 1995.

Szafa na słupach, dwuelementowa, o prostych bokach i froncie nieznacznie ryzalitowo wysuniętym na boki, z korpusem zamkniętym pojedynczymi drzwiczkami z poduchą o gwieździstym zarysie, zwieńczonym wydatnym, profilowanym gzymsem wyłamanym do góry, umieszczona na podstawie z płytką szufladą w oskrzynieniu, wspartą na czterech spiralnych kolumnach, poszerzanych pośrodku, zakończonych stopami w kształcie spłaszczonych kul i u dołu połączonych spiralnym wiązaniem z kulą na osi, ozdobiona na froncie rzeźbionymi aplikacjami.

Korpus i oskrzynienie podstawy o konstrukcji deskowej, plecy przykładane, wpuszczane. Skrzydło drzwi ramowe ze znacznie zagłębioną płytką, na której wysoka poduszka o wydłużonym kształcie i gwieździstym, bogato profilowanym obrysie, ujęta w narożach liśćmi akantu. Rama od wewnętrznej strony fazowana ku płycinie, z trójkątnymi wcięciami pośrodku boków, stanowiącymi przedłużenie profili poduchy. Front z pilastrami na bokach, ozdobionymi liśćmi akantu, zakończonymi u dołu parą chwostów, a u góry – uskrzydloną główką anielską na chuście, zwieńczone korynckimi kapitelami ozdobionymi główkami putt.

Korpus oraz oskrzynienie podstawy u góry i u dołu obramiają profilowane listwy, na bokach korpusu oraz licu szuflady z listew utworzone dekoracyjne, prostokątne pola. Lico szuflady wypełnione liśćmi akantu, z uchwytem pośrodku w formie maski lwa pośrodku. Kostki na bokach oskrzynienia ozdobione kwiatonami. U dołu oskrzynienia z trzech stron ażurowe fartuszki z liści, fartuszek na froncie wzbogacony uskrzydloną główką anielską. We wnętrzu korpusu, na bokach, proste listwy do montażu półek. Wnętrze szuflady podzielone przegrodami na 5 pojemników różnej wielkości. Zamek stalowy, przykładano-wpuszczany, jednoryglowy, z ozdobną puszką zakończoną trójlístnie. Na plecach podstawy przewozowa nalepka papierowa z napisem tuszem: „A.F. 2 Berlin W”.

Szafa na słupach wykonana meblarskiego w 4. ćw. XIX w. na Pomorzu, pod wpływem ośrodka gdańskiego.

Szafy na słupach, zwane też z języka niem. Stollenschrank, mają średniowieczny rodowód i były pierwotnie używane do przechowywania żywności i naczyń. W XVIII i XIX w. – obok funkcji dekoracyjnych – nadal służyły do przechowywania, jednak zwykle przeznaczone były wówczas książki, dokumenty lub naczynia i trunki. Moda na gdańskie meble barokowe powróciła w 2. poł. XIX w. wraz ze wzrostem popularności nurtów historycznych w rzemiośle artystycznym. W gdańskich warsztatach stolarskich starano się wiernie oddawać dekorację rzeźbiarskie z okresu baroku, miały one jednak nowożytny charakter – brak im było miękkości i delikatności barokowych motywów. Wykonywano też nowe typy mebli, tj. biblioteki, zegary szafowe oraz łączono elementy konstrukcji wcześniej niewystępujące razem.

Forma szafy darłowskiej z zamkniętym jednoskrzydłowo korpusem, zwieńczonym wyłamanym do góry gzymsem, wspartym na spiralnych słupach oraz dekoracje z suchych, ale głęboko rzeźbionych liści akantu wskazują na bezpośrednie inspiracje szafami gdańskimi z ok. 1700 r. Brak kartusza w zwieńczeniu – typowego elementu szaf gdańskich – stąd przypuszczenie, że szafa powstała poza tym ośrodkiem, ale na Pomorzu, gdzie tradycje gdańskich mebli były w XIX i na początku XX w. bardzo żywe. Mebel był transportowany do Berlina, na co wskazuje papierowa nalepka przewozowa, zachowana na plecach szafy. Być może zakupiona na Pomorzu szafa, dostarczona kolejną do właściciela, w niewyjaśnionych okolicznościach trafiła z powrotem na Pomorze.

Mebel na bardzo dobrym poziomie wykonawczym, proporcjonalny, z plastycznymi dekoracjami rzeźbiarskimi.

Kat. 82

Szafa kredensowa, wschodnie Niemcy, zachodnia Polska, 1715

dębina; stal, mosiądz

108 x 165 x 52 cm

Nr inw. MD/AH/136

Proweniencja: przekaz starosty ze Sławna, 1946 r.;

pochodzi z zamku w Krągu.

Szafka prostopadłościenna, wysoka i szeroka, z drewnianym blatem profilowanym na obrzeżu, z frontem zamykanym dwoma pojedynczymi drzwiczkami, flankowanymi na bokach i pośrodku wąskimi płycinami i ozdobionym profilowanymi listwami tworzącymi geometryczne pola, w których medaliony z rzeźbionymi męskimi głowami oraz z napisami „ANNO” i „1715”, wsparta na bokach na płozach, między którymi fartuszek, ułożony ukośnie ku przodowi, bogato profilowany i wycięty u dołu faliście.

Konstrukcja blatu, boków i pleców deskowa, a skrzydeł drzwi i pilastrów frontu ramowa z płycinami. Skrzydła drzwi z podwójnymi, kwadratowymi płycinami, a boczne płyciny z trzema geometrycznymi, wszystkie płyciny ujęte na styku z ramą profilowanymi listwami. Na płycinach drzwiczek okrągłe

medaliony z czterema różnymi skierowanymi ku środkowi głowami (w ujęciu $\frac{3}{4}$), otoczone płaskorzeźbionymi wieńcami akantowymi, a w narożach płycin rozetami. Na ramach drzwiczek płaskorzeźbione dekoracje: pośrodku po lewej „ANNO”, a po prawej data „1715”, u góry i na dole zagłębione w deskach kartusze z ceownicami. Boki bez dekoracji. Płyciny zlicowane od wewnętrznej strony z ramą. Wnętrze dwukomorowe z pojedynczą półką. Szyldy zamków mosiężne, w formie mandorli, zamki stalowe, przykładane, jednoryglowe.

Szafka barokowa w stylu stolarskim, którego najważniejszą cechą była prosta konstrukcja odpowiadająca funkcji mebla oraz bardzo charakterystyczna dekoracja z profilowanych listew, tworzących na powierzchni mebla geometryczne pola.

Nieskomplikowana, choć wymagająca umiejętności doboru materiału, obróbki drewna i jego ułożenia stolarska dekoracja powodowała, że fronty mebli stawały się plastyczne przez załamywanie się na nich światła w sposób typowy dla barokowej sztuki meblarskiej. Zdarzało się, że dodatkowo meble takie ozdabiano płaskorzeźbionymi lub intarsjowanymi dekoracjami ze stylizowanych wici, medalionów z rozetami czy portretów i scen figuralnych.

Styl stolarski ukształtował się w Holandii w XVII w., był bardzo popularny na terenach wschodnich Niemiec i zachodniej Polski na przełomie XVII i XVIII stulecia. Podobne szafki wykorzystywano we wnętrzach jadalni mieszczańskich jako kredensy i ustawiano na nich ozdobne dzbany i talerze, wykonane z fajansu i cyny, a wewnątrz przechowywano naczynia.

Podobne szafki kredensowe znajdują się w wielu polskich zbiorach muzealnych, m.in. w Muzeum Sztuk Użytkowych w Poznaniu, oddziale Muzeum Narodowego w Poznaniu, nr inw. MNP Rd 975, jak również na ekspozycji w sieni Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju, nr inw. MD 443 AH.

Kat. 83

Szafa-kredens, wschodnie Niemcy, zachodnia Polska, XVIII w.

dąbina; stal

220 x 172,5 x 65,5 cm

Nr inw. MD/AH/145

Proweniencja: dar p. Kozłowiaka (z Pieska?) 05.03.1948.

Konserwacja: Koszalin, 1996.

Kredens dwuczęściowy, z płytką nastawą w formie otwartego od frontu regatu, z dwoma półkami i pełnymi plecami, umieszczonego na wysokiej i głębokiej, prostopadłościenną, szafkowej podstawie, zamykanej dwoma pojedynczymi drzwiczkami, flankowanymi na bokach i pośrodku trzema płycinami, ozdobiony profilowanymi listwami obramiającymi geometryczne pola oraz – w całości – płaskorzeźbionymi dekoracjami z motywów geometrycznych i stylizowanych floralnych, wsparty na płozach, między którymi profilowany fartuszek.

Nastawa o wąskich bokach, między którymi zamontowane półki, ograniczone od frontu profilowaną galeryjką do zawieszenia łyżek i ustawienia talerzy; zwieńczona wydatnym, profilowanym gzymsem, podpartym na bokach na spiralnych

kolumnach ustawionych na blacie podstawy (odtworzone w oparciu o pierwotne). Konstrukcja płycin i drzwiczek ramowa. Płyciny wypełnione wybranymi wgłębnie geometrycznymi, płaskorzeźbionymi ornamentami, ujęte na obrzeżu profilowanymi listwami. Na bocznych płycinach oraz górnych i dolnych ramiakach drzwiczek ornament w formie nachodzącej na siebie fali. Na drzwiczkach i środkowej płycinie liczne wielopłatkowe rozety w okręgach, trójkątach i rombów, w centrum duże, całe otoczone połówkami rozet i małymi kwiatami – margerytkami. Korpus u góry ujęty ćwierćwałkiem ozdobionym od frontu owalnymi polami z oczkiem pośrodku (stylizowanym poziomym jajownikiem) i poniżej profilowaną listwą. Płozy od frontu fantazyjnie, faliście wycięte, fartuszek ścięty ku przodowi, u dołu

wycięty esowato i ozdobiony profilami oraz ząbkami – perelkowaniem, podobnie jak gzyms wieńczący. Plecy dwuczęściowe, deskowe. Połączenia elementów konstrukcyjnych wzmacniane kołkami. Wnętrze podstawy dwukomorowe, z parami półek. Płyliny drzwi od wewnętrznej strony zlicowane z ramami. Szyldy zamków z blachy stalowej cynkowanej, wydłużone, faliście na obrzeżu, zakończone trójlistnie, pośrodku wybrzuszone, repusowane, z guzami. Zamki stalowe, przykładano-wpuszczane, jednoryglowe.

Okazały, reprezentacyjny kredens ozdobiony listwami profilowanymi w stylu stolarskim oraz płasko rzeźbionymi i stylizowanymi ornamentami roślinnymi i geometrycznymi, wykonany

w XVIII w. na terenie obecnej zachodniej Polski, między województwami lubuskim a koszalińskim. Podobne meble zbudowane z nastawionych jedna na drugą dwóch szafek, zwykle dwuskrzydłowych, wykonywano głównie na przełomie XVII i XVIII w. Należy podkreślić, że w meblach powstających poza dużymi ośrodkami meblarskim – także na prowincji, ale i w meblarstwie ludowym – formy i dekoracje z epok minionych utrzymywały się długo poza przyjęte trwanie stylów. Były one jedynie modyfikowane do potrzeb i gustów lokalnych odbiorców, stąd też znane są egzemplarze podobnych kredensów wykonanych w XIX w. Kredens ze zbiorów darłowskich odznacza się bardzo dobrym poziomem wykonawczym i ma właściwą dla tego typu mebli konstrukcję dwukorpusową. Charakterystyczny jest też front podstawy, który podzielono na dwie osie trzema deskowymi płylinami, między którymi znalazły się dwa osobne skrzydła zamykające korpus, wsparty na dość wysokim cokole, od przodu z ozdobnym, skośnym ku dołowi fartuszkim. Wszystkie te elementy podstawy, ale też jej specyficzna dekoracja skomponowana z oblistwowanych płylin o różnych geometrycznych kształtach, z wystającymi narożami i ryzalitowo wciętych pośrodku, a wypełnionych przetworzonymi, płaskorzeźbionymi ornamentami roślinnymi, znane są z wielu zachowanych w zbiorach muzealnych przykładów szafek kredensowych i zdwojonych szaf. Podobna do kredensu darłowskiego stylistycznie szafa dwukorpusowa z płaskorzeźbioną datą 1690 znajduje się w zbiorach Muzeum Sztuk Użytkowych, oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu, nr inw. MNP Rd 180.

W zbiorach Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku znajduje się kredens, nr inw. MPŚ-S/3086, którego głównie forma, a mniej dekoracje, choć zachowane w zbliżonej stylistyce, są podobne do kredensu darłowskiego. W zwieńczeniu tego mebla umieszczono płaskorzeźbioną maksymę w języku niderlandzkim (?) (Help gott to earn unt oew genselheit – pomóż Bogu zarobić na własne szczęście) z datą 1701, która może wskazywać na pochodzenie tego wzoru i czerpanie na środkowym Pomorzu z tradycji holenderskich, bliskich poprzez kontakty handlowe, a głównie poprzez osadników olenderskich. W porównaniu ze słupskim, mebel darłowski jest bogato zdobiony, dokładnie zaopiekowanymi dekoracjami płaskorzeźbionymi. Popularność takich kredensów, w tym regionie oraz pochodzenia ich form i dekoracji wymagają dalszych studiów.

Znane są też inne, skromniejsze przykłady, wykorzystywane w domach bogatych gospodarzy pomorskich, jak XIX-wieczny kredens z Chałupy Charlotty Klick w Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach, nr inw. MPŚ/E 1179.

Por. nr inw. MD/AH/136.

Kat. 84
Szafa kredensowa narożna,
 Pomorze, ok. 1820-1825

sosna i drewno liściaste (brzoza?) mazerowane;; kość, stal

209 x 98 x 70 cm

Nr inw. MD/AH/446

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1996.

Szafa kredensowa narożna dwuczęściowa, o prostych bokach, z nastawą zaokrągloną na bokach, od frontu prostą, zwieńczoną tympanonem, jednoskrzydłową, przeszkloną; z podstawą wybrzuszoną z przodu, dwuskrzydłową, wspartą na czterech graniastych, zbieżnych nóżkach, mazerowana. Konstrukcja korpusu deskowa, skrzydła drzwi ramowe, w nastawie rama drzwiczek spięta dwoma poziomymi szprosami, dzielącymi ją na trzy pola, w podstawie – z pojedynczymi płycinami. Podstawa wsparta od frontu na trzech nóżkach i czwartej z tyłu w narożu. Mazerowanie imitujące usłojenie forniru orzechowego. Szyldy kluczyn wpuszczane, z kości. We wnętrzu nastawy dwie półki, we wnętrzu podstawy jedna półka. Zamek stalowy, przykładano-wpuszczany, jednoryglowy.

Szafa kredensowa w stylu biedermeierowskim, o wyraźnie klasycyzującej prostej, dwuczęściowej formie zwieńczonej niskim tympanonem. Wykonana zapewne w prowincjonalnym warsztacie, na co wskazują uproszczenia formy, jak brak typowych baczków na bokach między podstawą a nastawą spinających je optycznie, czy też gzymsu wieńczącego przed tympanonem. Za wykonaniem poza większym miastem i dla skromniejszego odbiorcy świadczyć może także wykończenie mebla

malaturą, która jest jednocześnie jego cechą szczególną. Mebla nie pokryto bowiem fornirem, a pomalowano w sposób i imitujący okleinę – mazerunkiem. W tym przypadku starano się zapewne powielić usłojenie i kolor cennego mahoni. Mazerunek był sposobem dekorowania mebli i podwyższenia ich walorów estetycznych, kiedy do ich wykonania użyto materiału mniej szlachetnego lub gorszej jakości, jak sosna, topola czy brzoza. W ten sposób bywały ozdobiane meble regionalne do bogatych domostw wiejskich i dworskich.

Zachowały się kościane szyldy kluczyn – typowy biedermeierowski element dekoracyjny i wykończeniowy.

Kat. 85
Szafa kredensowa,
 północne Niemcy, ok. 1830

sosna, czereśnia

170,5 x 92 x 49,5 cm

Nr inw. MD/AH/743

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1978.

Szafa kredensowa dwuelementowa, prosta na bokach i frontach, złożona z wąskiej nastawy zamykanej dwuskrzydłowymi, z przeszklonymi drzwiczkami, zwieńczonej naczółkiem wyciętym łukowato od frontu, i głębokiej, komodowej podstawy z trzema szufladami, wspartej na czterech graniastych nogach. Korpusy ujęte u góry profilowanymi listwami-gzymsami, wysuniętymi i ściętymi. Naczółek prosty na bokach i bokach frontu, pośrodku łukowato wklęsły. Laubodnia między dolną a środkową szufladą wysunięta przed lica, w formie półwałka. Dolna szuflada wraz z bokami nieco wysunięta przed korpus. Skrzydła drzwiczek ramowe, spięte pośrodku pojedynczymi, prostymi szprosami. Całość fornirowana wzorzystą okleiną, a front komody (podzielony licami szuflad) wyklejono dwoma rozłożonymi symetrycznie arkuszami forniru. We wnętrzu nastawy u dołu trzy niewielkie szufladki (dwie węższe na bokach, środkowa szersza), a na bokach zamontowane listwy zębate do zamocowania dwóch półek na różnej wysokości.

Uchwyty górnej szuflady i szufladek wewnątrz nastawy mosiężne, okrągłe, zamontowane na przewiązce. Szylidy kluczy dolnych szuflad stalowe, wydłużone, o falistym zarysie. Górna szuflada blokowana zamkiem z szuflady środkowej. W środkowej i dolnej szufladzie zamki przykładane, stalowe,

jednoryglowe. W skrzydle drzwiczek szafki brak zamka; zasuwki stalowe, kryte, zawiasy mosiężne czopikowe.

Szafa darłowska wykonana została na terenie północnych Niemiec ok. 1830 r. i nadano jej klasyczną formę kredensu w stylu biedermeier, o prostym, dwuczęściowym korpusie, z przeszkloną nastawą i komodową podstawą, a zwieńczono nałożonym na górną płytę łukowatym naczółkiem oraz wykończono forni-rem czereśniowym o wzorzystym rysunku.

Stolarze wykonujący meble w stylu biedermeier chętnie używali jasnych fornirów drzew lokalnych, wcześniej niedocenianych i często używanych do wykonania konstrukcji mebli. Obok kilku gatunków i rodzajów brzozy, jesionu i orzecha, stosowano też forni-rem czereśniowy i – rzadziej – z gruszy. W biedermeierze to materiał miał znaczenie dekorujące, obok wyszukanej i zgeometryzowanej tektoniki. Szafy kredensowe, jak darłowska, służyły do eksponowania naczyń stołowych lub całego serwisu (nastawa) oraz przechowywania sztuczków (małe szufladki wewnątrz nastawy) i bielizny stołowej: serwet, obrusów, serwetek (komodowa podstawa).

Por. nr inw. MD/AH/176.

Kat. 86
Szafa kredensowa, Pomorze (?),
 ok. 1860

brzoza, orzech; mosiądz, stal

210 x 112 x 59,5 cm

Nr inw. MD/AH/1220

Proweniencja: zakup w Słupsku w 1995.

Szafa kredensowa o prostych bokach i frontach oraz ściętych frontowych narożach, dwuczęściowa, złożona z dwóch szafek zamykanych dwuskrzydłowo: nastawy – węższej, przeszklonej, zwieńczonej wysokim, falistym gzymsem oraz podstawy – pełnej, z dwoma szufladami pod blatem, wspartej na giętych stopkach; fornirowana wzorzystą okleiną, ozdobiona rzeźbionymi konsolkami i szyldami kluczyn.

Gzyms wieńczący nastawę zamknięty u góry profilowaną listwą, na frontowych narożach zaokrąglony i pierwotnie w tych miejscach zwieńczony sterczynkami, ozdobiony dwoma deskowymi nakładkami o falistym wykończeniu ujmującymi niewielki krąg pośrodku. Skrzydła drzwi ramowe, nastawy faliście zakończone u góry, od wewnętrznej strony profilowane na obrzeżu z zaokrąglonymi narożami, a drzwi podstawy od wewnętrznej strony także profilowane na obrzeżu, o formie przypominającej piernik (na bokach prosty, w narożach głęboko, łukowato wycięty). Ramy skrzydeł drzwi podstawy od wewnętrznej strony ujęte listwą z półwałką, płyciny z szeroką fazą na obrzeżu oraz prostokątną platką pośrodku. Lica szuflad ujęte profilowaną listwą. Frontowe naroża ozdobione u góry i u dołu konsolkami wolutowymi z liśćmi, a pośrodku nałożonymi na nie listwami z półwałków z ostro zakończonymi końcówkami. Dolne obrzeże podstawy delikatnie faliste, profilowane, miętko przechodzące w nóżki, gięte w formie pantofla. We wnętrzu szafek półki ułożone na listwach zębatych umieszczonych na bokach: w nastawie – trzy, a w podstawie – jedna. Szylidy kluczyn w formie aplik o wydłużonym kształcie, falistym na obrzeżu, z płaskorzeźbioną dekoracją, zbudowane z owalnego

medalionu ozdobionego rytowanymi krzyżykami i ujętego liśćmi na bokach. Zamki stalowo-mosiężne wpuszczane, zawiasy czopikowe.

Szafa kredensowa w stylu Ludwika Filipa wykonana ok. 1860 r., zapewne na Pomorzu. W tym okresie meblarstwo inspirowały wzory rokokowe, z których wykorzystano wybiórczo i przystosowywano je do współczesnych potrzeb. Chętnie stosowano linie faliste w konturach form, płaskorzeźbione dekoracje, a istotnym elementem były też wzorzyste okleiny. Styl ten podobał się i trwał w meblarstwie długo, poza okres panowania króla Francji Ludwika Filipa (lata panowania 1830-1848), nawet do lat 80. XIX w. Wszystkie cechy tego stylu można obserwować w meblu darłowskim. Szafa jest meblem reprezentacyjnym, wykonanym na bardzo dobrym poziomie stolarskim, pokrytym wzorzystym fornirem orzechowym, z rzeźbionymi szyldami kluczyn. Dekoracja mebla ma zharmonizowany charakter, a uwagę przyciąga podstawa, której powierzchnię zróżnicowano, wykorzystując różne techniki stolarskie. Ramy płycin od wewnętrznej strony wycięto łukowato, nadając im piernikowy kształt, powtórzony przez płyciny. Po cztery arkusze okleiny orzechowej ułożono na płycinach podstawy w układzie promieniowym, uzyskując dzięki rysunkowi usłojenia rozszerzający się wzór, przypominający wielopłatkowy kwiat. Tę wyjątkową ozdobę mebla uzupełniają szylidy kluczyn, które opracowano w sposób rzeźbiarski, dwa listki łączące z medalionem.

Kat. 87
Szafa biblioteczna, Pomorze,
 1830-1835

sosna, brzoza; kość, mosiądz, stal

183 x 116 x 57 cm

Nr inw. MD/AH/1132

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1985.

Szafa biblioteczna jednoczęściowa, prosta na bokach i od frontu, zamykana dwuskrzydłowo, zakończona szerokim, profilowanym gzymsem ze schodkową, wąską nastawką z szufladką, flankowana na bokach frontu kolumnami osadzonymi na wysokich bazach, wsparta na czterech graniastych nogach, fornirowana wzorzystą okleiną.

Szeroki gzyms, dwuelementowy, prosty na bokach; u dołu nad skrzydłami drzwi wycięty w formie arkady osadzonej na kolumnach, zamkniętej listwą wyłamaną do góry po środku, w kształcie daszku; nad nim nastawka o schodkowej formie, niższa na bokach, wysoka pośrodku. Skrzydła drzwi ramowe, podzielone na dwie partie poziomo ułożoną platką, z profilowaną listwą przyrównową na prawym skrzydle. W górnej partii przeszklone ramy skrzydeł podzielone poziomymi szprosami na trzy kwatery na każdym skrzydle, z ćwierćwałkami na wewnętrznych bokach; w zewnętrznych narożach górnych kwater pętle ułożone z profilowanych listew, imitujące liście osadzone na tódkach ozdobionych sznurkami perełek. Ramy skrzydeł w dolnej partii wypełnione pojedynczymi płycinami, oblistwowanymi na obrzeżu ćwierćwałkiem. Kolumny toczono, rozszerzające się lekko ku dołowi, zwieńczone rzeźbionymi kapitelami jońskimi, u dołu z profilowaną, talerzykową bazą.

Szyld zamka romboidalny, kościany. We wnętrzu cztery półki osadzone na bokach na zębatach listwach. Zamek stalowo-mosiężny, wpuszczany, jednoryglowy.

z dwuskrzydłowymi drzwiami, flankowany kolumnami i zwieńczony schodkowym naczółkiem z tympanonem. Całość wykończona fornirowaniem z brzozy falistej, której usłojenie w formie fal jest wyraźnie widoczne szczególnie w dolnej partii frontu. Fornir tego rodzaju brzozy był jedną z ulubionych oklein na terenie północnych Niemiec w okresie biedermeieru. Istotnym elementem zwieńczenia jest szufladka (obecnie wklejona), która umieszczana była w wielu tego typu schodkowych gzymsach biedermeierowskich, głównie jako dekoracyjny element użytkowy. W meblu darłowskim zachował się jeden z kościanych szyldów w kształcie rombu, o formie i materiale charakterystycznym dla tego okresu (ślepy szyld na drugim skrzydle niezachowany, widoczny ślad po nim na fornie). Szafy podobne do darłowskiej wykorzystywano do przechowywania książek i dokumentów. Książki zamykano w szafach, by chronić papier i okładki przed nadmiernym nasłonecznieniem i kurzem; bywało, że dodatkowo przeszklenia od wewnątrz przesłaniało tkaniną.

Typowa północnoniemiecka szafa biblioteczna o prostej formie, z frontem przypominającym architektoniczny portyk

Kat. 88**Szafa biblioteczna, północne Niemcy, 1. ćw. XIX w.**

sosna, mahoń; mosiądz, stal, kość

178 x 107,8 x 42,8 cm

Nr inw. MD/AH/1184

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1988.

Konserwacja: Koszalin, 1988.

Szafa biblioteczna o prostych bokach i froncie, zwieńczona gzymsem z tympanonem od frontu i trójschodkową nastawką nad nim, zamykana dwuskrzydłowo, z szufladą o falistym licu u dołu, ujęta na bokach frontu kolumnami i wsparta na czterech graniastych nóżkach, fornirowana, ozdobiona mosiężnymi okuciami.

Stopnie nastawy zbieżne ku górze, proste na bokach, ścięte na frontowych narożach, faliste od frontu. Gzyms wysunięty przed korpus, u dołu ozdobiony czernionym krenelażem z tympanonem; wsparty na bokach na toczonych kolumnach rozszerzających się lekko ku dołowi, zakończonych rzeźbionymi kapitelami jońskimi, z profilowaną, talerzykową bazą; kolumny ustawione na graniastych wspornikach, wysuniętych przed korpus i flankujących lico szuflady. Ramy skrzydeł drzwi u góry poszerzone i od wewnętrznej strony wycięte łukowato, spięte dwoma prostymi, poziomymi szprosami, dzielącymi je na trzy kwatery wypełnione taflą szklaną. Kwatery od wewnętrznej strony ujęte listwami profilowanymi z blachy mosiężnej.

Na łukach górnych ramiaków skrzydeł wachlarzowate, mosiężne okucia. Na licu szuflady podłużne, dekoracyjne okucie kluczyny w formie dwóch łabędzi podtrzymujących chustę z kartuszem herbowym. Kluczyny wypełnione mosiężnymi wkładkami. Na bokach wnętrza listwy zębate, na których trzy

półki. Okucia wewnętrzne mosiężno-stalowe: zamki skrzydła i szuflady wpuszczane, jednoryglowe, zasuwki wpuszczane, półkryte, zawiasy czopikowe.

Szafa biblioteczna w stylu biedermeierowskim, wykonana na terenie północnych Niemiec ok. 1830 r. z charakterystycznym dla tego regionu i tego typu mebla zespołem cech formy i dekoracji. Front szafy przypomina portal budynku zamykany parą drzwi i flankowany dwiema kolumnami z jońskimi kapitelami, zwieńczony gzymsem z tympanonem od frontu, z plintą u dołu w formie szuflady. Mebel o dobrych proporcjach, dekoracyjny, fornirowany mahoniem, który był – obok jasnych fornirow – równie chętnie używany do dekoracji mebli północnoniemieckich. Wiele szaf, sekreter i serwantek o takich właśnie cechach stylowych przypisywana jest berlińskiemu ośrodkowi meblarskiemu i datowana na lata 1820-1830. Wpływ tegoż centrum jest także widoczny w kilku innych meblach pomorskich ze zbiorów darłowskich. Okucia serwantki zostały uzupełnione o apliki z epoki oraz repliki wykonane współcześnie.

Kat. 89**Szafa biblioteczna, Pomorze (Słupsk?),
pocz. XX w.**

dębina; mosiądz

258 x 200 x 75 cm

Nr inw. MD/AH/65

Proweniencja: przekaz starosty ze Sławna, 1946;

pochodzi z pałacu w Krągu.

Szafa biblioteczna o prostych bokach i froncie zamykanym trójskrzydłowo, z trzema szufladami u dołu, zwieńczona wydatnym, wylamany do góry, schodkowym gzymsem z herbem z trzema krzyżami, ujęta na bokach masywnymi, spiralnymi kolumnami, wsparta na czterech tralkach ustawionych na prostokątnej platformie-półce oraz kulistych stopach, czerniona, ozdobiona płaskorzeźbionymi ornamentami.

Front podzielony na trzy osie – dwie szersze na bokach i węższą pośrodku – dwoma płaskimi pilastrami umieszczonymi między skrzydłami drzwi a kolumnami z rzeźbionymi kapitelami i toczonymi bazami, podtrzymującymi wieniec i wspartymi na ryzalitowo wysuniętym cokole korpusu. Pilastry zakończone – podobnie jak kolumny – kapitelami z liści, u dołu ozdobione gałązkami z liśćmi. Skrzydła ramowe, z dwoma płycinami, w górnej części przeszklone, w dolnej pełne. Górna płycina z przeszkloną rezerwą pośrodku oraz narożami wypełnionymi płaskorzeźbionymi liśćmi. Boczne górne rezerwy o kształcie wydłużonego owalu, z parami wysuniętych przyczółków na bokach, zakończone ścigłymi oślimi łukami. Środkowa górna rezerwa zbliżona do nich kształtem, jednak na bokach falista. Boczne dolne płyciny w formie zbliżonej do prostokąta poduszki z przyczółkami ryzalitowo wysuniętymi na dwóch dłuższych bokach, o profilowanym obrzeżu. Środkowa dolna płycina zbliżona do bocznych kształtem, o ściętych narożach. Cokół ozdobiony płaskorzeźbionymi

liśćmi i kwiatami. Tralki i stopy sześcioboczne. Na wieńcu duży herb Gdańska – z tarczą, na której trzy krzyże, zwieńczonej hełmem, otoczonej liśćmi. Wnętrze podzielone na dwie komory: prawą zamykaną dwuskrzydłowo, a lewą – jednoskrzydłowo. We wnętrzu trzy półki.

Szafa biblioteczna w stylu neobarokowych mebli gdańskich wykonana na pocz. XX w. na Pomorzu.

W okresie powrotu mody na barokowe meble gdańskie – obok popularnych w XVII i XVIII w. typów mebli, takich jak szafy sieniowe, stoły z rozsuwanymi blatami oraz łóżka – wprowadzono wiele nowych i unowocześnionych typów mebli, m.in. szafy biblioteczne i zegary szafowo-podłogowe, kredensy czy bufety z lustrami. Właśnie te meble były chętnie kupowane do reprezentacyjnych salonów i gabinetów prywatnych oraz urzędowych, gdzie podkreślały status instytucji i właściciela.

Darłowska szafa biblioteczna należy do rozbudowanych egzemplarzy takich mebli: zamykana trójskrzydłowo, z szufladkami u dołu korpusu, zwieńczona wypiętrzoną gzymsą z herbem Gdańska i wsparta na wysokiej podstawie z półką. Ozdobiona licznymi nakładanymi dekoracjami płaskorzeźbionymi z przewagą mięsistych liści. Możliwe, że pochodzi z dużej i prężnie działającej fabryki Eduarda Beckera jun. w Słupsku (zał. 1873), gdzie produkowano podobne meble.

Kat. 90

Szafa-bielizniarka, Pomorze, ok. 1830

sosna, brzoza falista; stal

143,3 x 130 x 49,5 cm

Nr inw. MD/AH/172

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Szafa prostopadłościenna, o prostych bokach i froncie, zamknięta dwuskrzydłowo, fornirowana wzorzystą okleiną oraz ozdobiona czernionymi detalami: ćwierćwałkiem pod prostym gzymsem, listwą u dołu oraz czterema graniastymi, zbieżnymi nóżkami. Skrzydła ramowe, z pojedynczymi, pełnymi płycinami, z listwą przyrównową z płaskownika zamontowaną wzdłuż wewnętrznej krawędzi prawego skrzydła. Płyciny wyklejone dwoma pionowymi arkuszami okleiny, tworzącymi na powierzchni fałd-jodełkę.

Szyldy kluczyn romboidalne (z kości?). Skrzydła na zawiasach stalowych, czopikowych, kątowych, wpuszczonych w górne i dolne krawędzie ram. Zamek stalowy, wpuszczany,

jednoryglowy. We wnętrzu w narożach listwy zębate i po trzy listwy poziome na bokach do zamontowania półek.

Szafa-bielizniarka w stylu biedermeier, wykonana na Pomorzu ok. 1830 r. Forma i dekoracje szafy mają tradycyjny charakter. Prosty kształt korpusu urozmaicony został listwami i ramami, ozdobiony czernionymi detalami oraz fornirowany okleiną z brzozy falistej. Podobne szafy wykorzystywano do przechowywania bielizny osobistej.

Nr inw. MD-E-22.

wklejony romb z arkuszy ułożonych w kopertę. Front wyklejony pasami okleiny w układzie promienistym, na płycinie – cztery arkusze ułożone w kopertę, w układzie promieniowo-rombowym. We wnętrzu szafki na bokach listwy zębate służące do zamontowania półek. Plecy ramowe z dwoma pionowymi płycinami. Płycina skrzydła od wewnętrznej strony na obrzeżu ukośnie ścięta, ujmująca wyraźnie zarysowane prostokątne pole z desek złożonych w romb, podobnie jak na licu skrzydła. Szylidy zamków mosiężne, odlewane, o wydłużonych kształtach, faliście wyciętych: na obrzeżu drzwiczek – z liści i kwiatów, szuflady – z kartusiami i maskaronem z otwartą paszczą ujmującą otwór kluczyzny oraz z giętym uchwytem z przewiązką. Zamek szuflady i drzwiczek mosiężny, wpuszczany, jednoryglowy.

Bielizniarka w stylu późnobiedermeierowskim, wykonana w północnych Niemczech ok. połowy XIX w. Mebel o prostym i zgeometryzowanym kształcie, urozmaicony falistym blatem i żłobkowanymi narożami ujętymi esownicami, oraz okleiną owyrażnym rysunku. Okleina scala optycznie i łączy szufladę z ramą skrzydła i wyraźnie oddziela płycinę poprzez ułożenie forniru w układzie kontrastującym. Użyta w meblu dartołskim okleina czereśniowa była jedną z kilku jasnych oklein popularnych w okresie biedermeieru, wypartych w następnej epoce ciemnymi i wzorzystymi fornirami, jak bardzo modny palisander czy mahoń.

Por. nr inw. MD/AH/743.

Kat. 91

Szafka-bielizniarka, Pomorze, ok. poł. XIX w.

sosna, dębina, czereśnia; mosiądz, stal

133 x 86 x 42,1 cm

Nr inw. MD/AH/1246

Proweniencja: zakup w Sycewicach k. Słupska w 1995.

Szafka pomocnicza – bielizniarka, jednoczęściowa, z blatem falistym w zarysie, o profilowanym, obrzeżu, z korpusem prostym na bokach i froncie, lekko ściętym na przednich narożach, z szufladą u góry, zamykana jednoskrzydłowo, wsparta na czterech nóżkach: przednich konsolowych, tylnych graniastych, fornirowana wzorzystą okleiną. Naroża korpusu profilowane dwoma żłobkami, u góry i u dołu ozdobione esownicami. Laubodnia między szufladą, a skrzydłem ozdobiona jednym, szerszym żłobkiem. Skrzydło z ramą od wewnętrznej strony w narożach zaokrągloną i z pojedynczą płyciną. Błat wyklejony na obrzeżu szeroką bordiurą ujmującą wewnętrzne, prostokątne pole ułożone z czterech arkuszy, w które pośrodku

Kat. 92

Szafa-bielizniarka, północne Niemcy, 1880-1890

dębina, sosna, orzech; blacha mosiężna, stal

129,8 x 100,2 x 52,3 cm

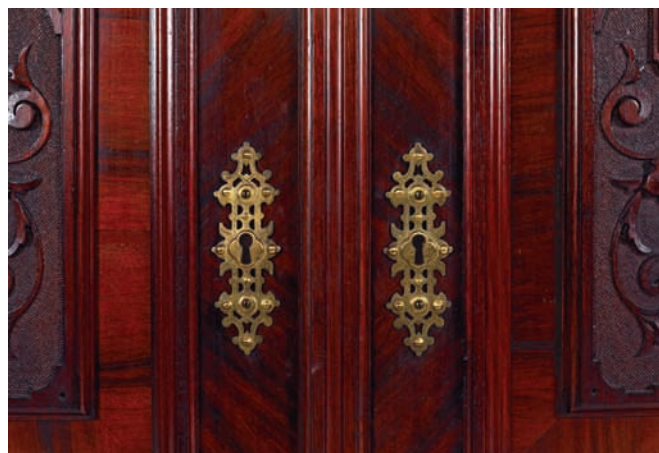
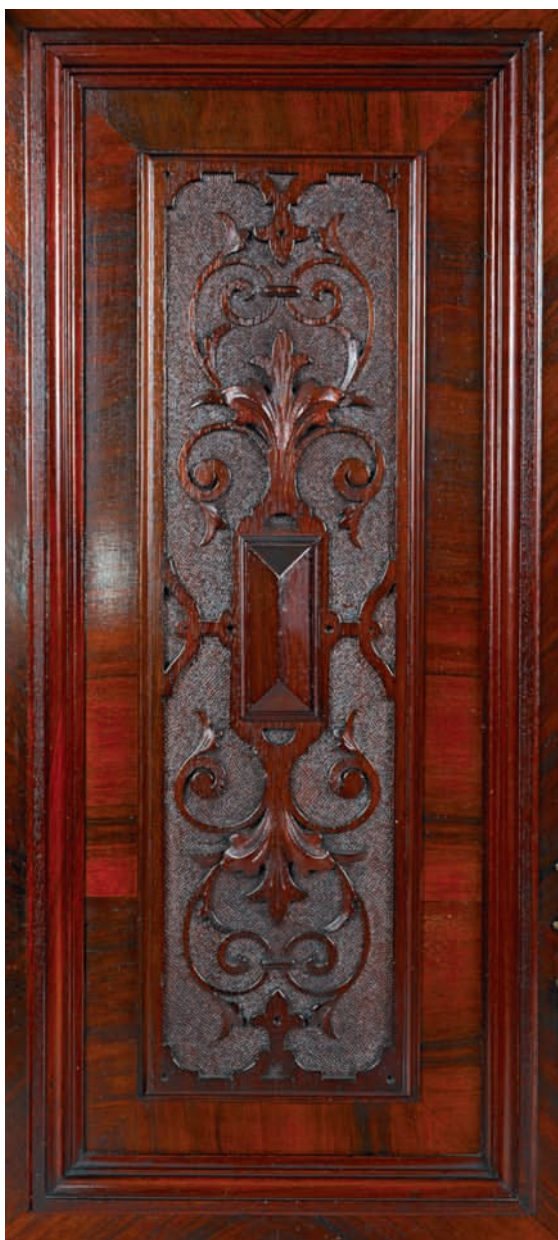
Nr inw. MD/AH/317

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Szafka pomocnicza – bielizniarka o prostych bokach i froncie zamykanym dwuskrzydłowo, z flankowanym kolumnami wspierającymi szufladę wysuniętą nieco przed korpus, osadzonymi u dołu na platformie oraz czterech nóżkach kulistych od frontu, graniastych z tyłu, fornirowana, ozdobiona płaskorzeźbionymi ornamentami geometrycznymi oraz analogicznymi okuciami z blachy mosiężnej.

Blat okleinowany, z obramieniem o skośnym układzie usłojenia, wewnątrz pionowym, na obrzeżu ścięty ku dołowi i profilowany. Na wysokości szuflady wsparty od frontu na bokach na kanelowanych, wolutowych konsolkach. Lico szuflady ujęte bordiurą, z prostokątnym polem o groszkowanym tle, na którym kartuszowe, płaskie pola zakończone gałązkami, a na

nich okucia. Szuflada oddzielona od korpusu szafki płaską płytą z laubodnią. Kolumny dwudzielne, z wazonem ujętym liśćmi pośrodku, u góry laskowane, u dołu proste, zakończone korynckimi kapitelami, u dołu proste, podcięte na końcach, ustawione na graniastych bazach. Konstrukcja skrzydeł drzwi i lica szuflady ramowa, z dwoma płycinami w każdym ze skrzydeł drzwi, górnych – podłużnych prostokątnych, dolnych – kwadratowych, a w lico szuflady – pojedyncza płycina. Płyciny zlicowane z ramą od wewnętrznej strony. Listwa przemykowa na prawym skrzydle, profilowana, z dwoma łaskami i z pionowym kanelem pośrodku. Na obrzeżu płycin profilowane listwy. Ramy skrzydeł zaokleinowane fornirem o skośnym układzie usłojenia, jak bordiura na blacie, przy zamkniętych skrzydłach tworzące układ

u góry i zamykane dwuskrzydłowo – były niezwykle popularne w 2. poł. XIX i w 1. ćw. XX w. na terenie całej Europy. Wykorzystywano je jako meble pomocnicze w salonach i pokojach, do przechowywania zastawy i innych naczyń, wówczas zwykle miały dekoracyjne, mniejsze lub większe nastawki w formie półek czy przeszklonych szafek. Ustawiano je także w sypialniach do przechowywania bielizny pościelowej i osobistej, a wówczas – z uwagi na przeznaczenie i wykorzystanie – nazywano je bieliźniarkami. W różnych częściach Polski używano też innych nazw: w Warszawie – pensjonarka, zaś w Poznaniu i na Śląsku – wertiko.

Mebel darłowski ozdobiony został bogato dekoracją złożoną z wzorzystej okleiny, ułożonej w różnych układach geometrycznych, oraz płaskorzeźbioną z motywów typowych dla stylu eklektycznego wykorzystującego zasób form z epok wcześniejszych, w tym przypadku manierystycznych i renesansowych w formie wici oraz ornamentów cęgowych i rautów. Okleinie, płaskorzeźbionym i nakładanym elementom towarzyszą zaprojektowane w tym samym charakterze okucia z blachy mosiężnej, tworząc z nimi dekoracyjną całość.

w jodełkę. Bordiura wokół płycin z poziomym układem ustojenia ujmująca pola z groszkowanym tłem na górnych płycinach, zamknięte dwoma łukami u góry i na dole, a na nich pośrodku podłużny raut ujęty wolutami z płaskiej wstęgi z rzeźbionymi liśćmi. Na dolnych płycinach pola wypełnione wielolistną rozetą z kwiatonem. We wnętrzu trzy półki.

Zasuwki wpuszczano-przykładane, półkryte, z okrągłym knopkiem przesuwającym rygiel. Zamki wpuszczane, mosiężno-stalowe, jednoryglowe.

Szafka pomocnicza wykonana na terenie północnych Niemiec, najprawdopodobniej na Pomorzu, w stylu eklektycznym, ok. 1880-1890 r. Szafki o tym kształcie – wysokie, z szufladą

Kat. 93

Szafka toaletowa, północne Włochy, Lombardia, koniec XVIII w.

orzech, topola, palisander, klon jawor, akacja, róża (?); mosiądz

90 x 58,3 x 42,3 cm

Nr inw. MD/AH/54

Proweniencja: przekaz administracji radzieckiej PGR z Tychowa 30.10.1947; możliwe, że pochodzi z pałacu w Tychowie.

Konserwacja: Poznań, 1977.

Szafka toaletowa wysoka, prostopadłościenna, z blatem odkładanym do góry, z szerokim oskrzynieniem, u góry zamykaną wąskimi, jednoskrzydłowymi drzwiczkami, poniżej z głęboką szufladą, wsparta na czterech graniastych, zbieżnych ku dołowi nóżkach; fornirowana wzorzystą okleiną i bogato intarsjowana podpalanymi i rytowanymi dekoracjami z liści i kwiatów obwiedzionych żyłkami, wstęgami i bordiurami.

Obrzeże blatu ujęte listwą. Szuflada wysuwana wraz z frontową częścią przednich nóg. Między nogami a korpusem – na bokach i od frontu – dekoracyjne baczki, podcięte faliście u dołu. Boki i front podzielone intarsją na trzy partie z wydłużonymi pasami na bokach otoczonymi żyłką oraz rozetami pośrodku, a w poziomie – na pasie między górną i środkową częścią – dekoracja z kampanuli, dolny pas bez dekoracji. Wewnętrzne pola w partiach obwiedzione obramieniem z żyłką od wewnątrz, dodatkowo środkowe pola – z galonem zbudowanym z zygzakowo ułożonych, stylizowanych liści. Na froncie górne pole pozbawione dekoracji, na środkowym – feston z kwiatów i chusty nad nim

podczipione na bokach do zworników w formie baranich głów. Dolny pas na froncie i bokach wypełnia szeroka bordiura z liśćmi połączonych w kwiatony i gwiazdy. Na bokach w górnych polach falista, ulistniona wić, a w środkowych – kompozycje z liści uformowanych w wazę z kwiatami, otoczone wicią. Baczki i nogi ozdobione liśćmi. W drzwiczkach otwór po knopiku. We wnętrzu – po odłożeniu blatu – rodzaj pojemnika z półką, ułożoną na wysokości pierwszej części dekoracji intarsjowanej. W środkowej części wnętrza zamykanego drzwiczkami, na bokach korpusu nad szufladą – listwy do położenia półki.

Szafka toaletowa w stylu klasycystycznym wykonana w Lombardii, o typowej dla epoki i miejsca powstania prostej i użytkowej formie oraz bogatej dekoracji intarsjowanej, złożonej z geometrycznych pól wypełnionych głównie liśćmi i kwiatami. Podobne meble ustawiano w sypialniach lub w przylegających do nich garderobach, niewielkich pokojach. We wnętrzu przechowywano akcesoria do codziennej higieny, w tym szmatki

i nocne naczynie ceramiczne w dolnej, wysuwanej szufladzie; odkładana kłapa na wierzchu pozwalała na łatwe wyjęcie naczyń i opróżnienie go. Meble wykonywane w tym czasie w Lombardii i intarsjowane w analogiczny sposób pokrywano dekoracjami na wszystkich powierzchniach. Chętnie wykorzystywano powtarzalne wzory, tj. bordiury z liśćmi połączone w kwiatony i gwiazdy czy festony z delikatnych kwiatów podpięte do baranich głów, ale też mięsiste liście i wstęgi z liści ułożonych w zygzaki. Dekoracją wypełniano też pasy flankujące boki i ozdabiano je łodygami roślinnymi.

Intarsje miały wewnętrzny, rytowany rysunek, czego w dąrowskim egzemplarzu brak z racji przeprowadzonych głębokich napraw. Szczególnie brak tego wykończenia w głowach baranów, gdzie widać jedynie zachowany kontur, a w innych wyrobach lombardzkich mają czupryny, mocno zakręcone rogi, duże oczy i półotwarte pyski z wysuniętym językiem. Na liściach nie zachowało się użytkowanie, które sprawiało, że były trójwymiarowe i mięsiste.

Szafki toaletowe zaopatrywano w marmurowe płyty na blacie otaczonym listwą, by kamień był dobrze umocowany, stabilny. Wydaje się, że pierwotnie blat w meblu dąrowskim był nieruchomy, a spod niego wysuwała się szuflada, o czym świadczyć może konstrukcja tej partii. Dolne zaś szuflady z naczyń nocnym zwykle miały kłapę z otworem do mocowania nocnego naczynia ceramicznego. Prawdopodobnie i ta szafka pierwotnie miała marmurową płytę oraz kłapę.

Jednym z czynników określających pochodzenie mebla – obok formy, konstrukcji, metody obróbki i stylistyki – są materiały wykorzystywane do jego wykonania i dekoracji. W toalecie dąrowskiej znajdujemy znakomity przykład gatunków drewna stosowanych przez stolarzy i dekoratorów włoskich w XVIII w.: topolę do wykonania konstrukcji, palisander i orzech jako okleiny oraz akację i klon-jawor w intarsjach.

Mebel przeszedł znaczącą naprawę i odtworzenie konstrukcji, okleiny i intarsji, uzupełniono uszkodzoną dekorację w górnej partii frontu, przeszlifowano całą powierzchnię łącznie z plecami, przez co dekoracje utraciły większość wewnętrznego rysunku (żyłki, ryty), a inne elementy patynę (Ptaszyńska 1979, s. 61).

Kat. 94

Szafka toaletowa, północne Niemcy, Pomorze, ok. 1830

sosna, brzoza; mosiądz

81 x 90,3 x 51 cm

Nr inw. MD/AH/180

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1989-1990.

Szafka o prostych bokach i froncie oraz zaokrąglonych frontowych narożach, z szufladą u góry, zamykana jednoskrzydłowo, wsparta na czterech nóżkach, całość fornirowana wzorzystą okleiną.

Blat wystający nieco poza zarys korpusu, z nałożoną nań grubą płytą o szerokości korpusu. Skrzydło drzwi ramowe, z pojedynczą płyciną, ujętą na obrzeżu ćwierćwałkiem. Przednie nogi zaokrąglone na frontowych narożach, proste na pozostałych bokach, tylne – graniaste. We wnętrzu szafki jedna półka. Plecy obecnie deskowe, zachowane ślady po desce pleców montowanej do boków na wpusty.

Szyldy zamków mosiężne, odlewane, wydłużone, neorokokowe, z dekoracją z liści. Zamek wpuszczano-przykładany, stalowy, jednoryglowy.

meble wykorzystywano do ustawienia misy do mycia i przechowywania utensyliów toaletowych.

Mimo masywności i dużej szerokości szafka darłowska jest zgrabna dzięki zaokrąglonym narożom, schodkowemu blatowi oraz płycinie, które rozbijają monotonię frontu. Powierzchnię darłowskiej szafki pokryto wzorzystym fornirem brzozowym, który stanowi jej ozdobę.

Szafka toaletowa w stylu biedermeier wykonana na terenie północnych Niemiec, być może na Pomorzu, ok. 1830 r. Podobne

Kat. 95
Witryna, Pomorze, ok. poł. XX w.

orzech barwiony na ciemny brąz; mosiądz
180 x 62 x 36 cm
Nr inw. MD/AH/1189
Proweniencja: zakup w 1989.

Witryna w formie wydłużonego prostopadłościanu o zaokrąglonych narożach, konstrukcji ramowej przeszklonej z czterech stron, zamykana na prawym, węższym boku jednoskrzydłowo, wsparta na czterech graniastych, zbieżnych ku dołowi nóżkach, ustawionych ukośnie na boki. Na plecach wnętrza – tafla lustrowana, w środku – trzy szklane półki. Deski stanowiące daszek i dno witryny nieco wystające poza korpus i zaokrąglone na obrzeżu. Uchwyt drzwi w formie kuli, duży, ozdobny, z blachy mosiężnej. Zawiasy mosiężne, splatane.

Mebel w stylu art déco, który w środkowej Europie trwał nie tylko w okresie dwudziestolecia międzywojennego, ale utrzymywał się po 2. wojnie światowej do początku lat 50. XX w. Witryna darłowska ma typowe cechy mebla z tego okresu, tj. kształt zgeometryzowany, o zaokrąglonych narożach, umieszczony na czterech rozstawionych na boki nogach, wskazujące, że mebel mógł powstać w schyłkowej fazie stylu, kiedy do

meblarstwa zaczął wkraczać modernizm. Jedynym, ale znaczącym elementem dekoracyjnym jest czerniona konstrukcja z jednym, kulistym mosiężnym uchwytem, to charakterystyczny, elegancki minimalizm stylu art déco.

Witryna to mebel przeszklony ze wszystkich stron, służący do ekspozycji, najczęściej do pokazywania ceramiki, srebra czy bibelotów.

Stoły i stoliki

Kat. 101

Kat. 96

Stół, Pomorze, ok. poł. XVIII w.

dębina

85,5 x 159 x 105 cm

Nr inw. MD/AH/770

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Warszawa, 1989.

Stół z owalnym blatem, nakładanym na prostokątne oskrzynienie z dużą szufladą, wsparte na czterech masywnych tralkach z bulą pośrodku, spiętych u dołu deskowym wiązaniem tworzącym prostokąt, umieszczonym na toczonych nogach z szyjką i podkładką, pierwotnie czerniony. Na spodzie blatu zamontowane dwie grube listwy pozwalające nałożyć go i zatężyć na krótszych bokach oskrzynienia wykończonego u dołu profilowaną listwą. Wiązanie na obrzeżach spłaszczone (ze śladami użytkowania). Tralki z talerzykami, przewężeniami, bule z rowkiem wokół osi.

Stół o konstrukcji, formie i dekoracji naśladowującej barokowe, ordynaryjne stoły gdańskie. Wykonany – znacznie później niż XVII-wieczne pierwowzory – w pomorskim warsztacie poza Gdańskiem; masywniejszy i mniej finezyjny.

Wykonawca musiał dobrze znać wyroby gdańskie, gdyż poszczególne elementy tego mebla dokładnie się na nich wzorują: podnóże spięte deskowym wiązaniem, kostki w miejscach połączeń konstrukcyjnych, blat nałożony na oskrzynienie z szufladą oraz bardzo charakterystyczne nogi w formie masywnych szpul z podcięciem pośrodku. Na stoły o analogicznych podstawach montowano prostokątne blaty. Nałożony na ten stół blat owalny jest nietypowym, nieznanym rozwiązaniem; możliwe, że przycięty w późniejszym czasie. Blat i podstawa wykonane zostały jednocześnie.

Podobny stół gdański, z prostokątnym blatem, datowany na XVII w., znajduje się na ekspozycji w kuchni na parterze Domu Uphagena w Gdańsku (oddział Muzeum Historycznego m. Gdańska), nr inw. MHMG/Uph/A/673.

Kat. 97

Stół, Pomorze, ok. 1840-1850

sosna, buczyna, mahoń; mosiądz

74 x 113 x 86 cm

Nr inw. MD/AH/1110

Proweniencja: zakup w Sławnie, 1983.

Stół z owalnym blatem, na obrzeżu w formie ćwierćwałka, z szerokim oskrzynieniem u dołu faliście wyciętym, wsparty na czterech okrągłych, esowatych i zbieżnych ku dołowi nogach, zakończonych stopą-pantoflem, na rolkach, fornirowany na blacie i oskrzynieniu. Oskrzynienie od zewnętrznej strony owalne, od wewnątrz wieloboczne, mocowane na śruby do blatu. Nogi montowane do blatu, na wysokości oskrzynienia stanowiące elementy konstrukcyjne dla części ramy oskrzynienia, łukowate, nieco wystające z jego lica.

Stół z wczesnego okresu stylu Ludwika Filipa, wykonany ok. połowy XIX w., z elementami typowymi dla tej manieri w meblarstwie, tj. faliście wyciętym oskrzynieniem, kabriolowymi nogami i popularnymi w tym czasie, bardzo praktycznymi rolkami, które pozwalały przesunąć stół w dowolne miejsce salonu, a nieużywany odstawić pod ścianę.

Kat. 98**Stół, Pomorze, 2. poł. XIX w.**

dębina, buczyna barwiona na orzech, orzech; mosiądz

72 x 85 x 65 cm

Nr inw. MD/AH/259

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1989.

Stół o falistych liniach szkieletu, z blatem w formie wydłużonego prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami, na bokach z wypukło-wklęsłymi uskokami, na obrzeżu w formie ćwierćwałka, z szerokim oskrzynieniem u dołu podobnym do zarysu blatu, wspartym na czterech esowatych nogach z poszerzonymi kolanami. Całość fornirowana, na blacie i oskrzynieniu z bordiurą na obrzeżu, wypełniona wzorzystą okleiną, ozdobiona mosiężnymi okuciami z liści i rocailles na kolanach nóg i pośrodku boków oskrzynienia.

Stół pomocniczy w stylu neorokokowym, inspirowany wzorami francuskich mebli z połowy XVIII w. Podobne niskie stoły wykorzystywano do podawania napojów i deserów. Ozdobą tego egzemplarza jest wzorzysty fornir i kontrastujące z nim duże okucia mosiężne.

Kat. 99**Stół, Pomorze, 2. poł. XIX w.**

mahoń, orzech, sosna

75 x 111 x 70,5 cm

Nr inw. MD/AH/1693

Proweniencja: przekaz powojenny.

Stół z prostokątnym blatem, sfazowanym na obrzeżu, wystającym poza wąskie oskrzynienie, wsparty na dwóch toczonych podporach, zakończonych falistymi dwójnogami i spiętych toczoną, kanelowaną łączyną, z kulą na osi.

Stół wykonany na Pomorzu w końcu XIX w., w stylu Ludwika Filipa. Styl ten utrzymywał się w środkowej Europie do końca XIX stulecia, choć świetność swą przeżywał w połowie wieku. Model zastosowany w stole darłowskim był bardzo popularny i mógł mieć wiele zastosowań.

Kat. 100

Stół, Pomorze, Gdańsk, 4. ćw. XIX w., elementy – połowa i koniec XVII w.

dębina

76 x 146 x 75 cm

Nr inw. MD/AH/638

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Warszawa, 1987/1988.

Stół z prostokątnym blatem i dwoma płytkami szufladami w oskrzynieniu, umieszczonymi na jednym z dłuższych boków, wsparty na czterech toczonych, maczugowatych i zbieżnych ku dołowi nogach, spiętych u dołu wiązaniem w kształcie połączonych dwóch liter Y i umieszczonych na spłaszczonych kulach, ozdobiony nakładanymi rzeźbionymi i płaskorzeźbionymi w konstrukcji dekoracjami małżowinowymi, chrząstkowymi i liśćmi.

Blat z rantem – podobnie jak i oskrzynienie – na obrzeżu otoczony szerokim półwałkiem, a oskrzynienie dodatkowo węższymi, profilowanymi listwami. Oskrzynienie ozdobione nałożonym, płaskorzeźbionym ornamentem małżowinowym, a na narożach i pośrodku kostkami z łaskami – u góry półkolistymi, a u dołu półkuliście wklęsłymi. U dołu oskrzynienia, na dłuższym boku pod szufladami falisty, ażurowy fartuszek z liści. Tralki nóg w górnej partii z dużymi głowami objęte liśćmi z ornamentu małżowinowo-chrząstkowego, węższe i płaskie w dolnej partii, zakończone obręczami u góry i u dołu. Wiązanie masywne, z dwoma, głęboko profilowanymi listwami na

obrzeżu, pod tralkami i pośrodku – w formie czterobocznych kostek, z których środkowa – wydłużona.

Stół zrekonstruowany w 4 ćw. XIX w. na terenie Pomorza, z wykorzystaniem elementów XVII-wiecznych mebli manierystycznych i barokowych wykonanych w Gdańsku. Możliwe, że w tym przypadku użyto zabytkowych elementów do odtworzenia formy i dekoracji mebla z myślą o ich się zachowaniu. W okresie historyzmu praktyka taka była powszechna, a powstały obiekt traktowano jako pełnowartościowy zabytek. Zdarzało się jednak, że antykwariusze sprzedawali powstałe w ten sposób obiekty jako oryginalne. Zagadnienie tego typu fałszerstw jest przez historyków sztuki i współczesnych antykwariuszy szeroko dyskutowane i bywa problematyczne w ocenie.

Odtwarzając wygląd stołu darłowskiego zrekonstruowano konstrukcję oskrzynienia stołu wraz z szufladami i dodano blat. Połączono w całość, z wykonanymi zapewne w Gdańsku, manierystycznymi dekoracjami oskrzynienia i tralkami nóg

z ok. poł. XVII w. oraz barokowym wiązaniem z końca XVII w. W dekoracji stołu brak jest trzech fartuszków wokół oskrzynienia oraz kulistego zwornika wiązania.

Użyte elementy dekoracji stołu manierystycznego są charakterystyczne dla miejsca i czasu wykonania. Składają się z toczonych, gruszkowatych nóg zwężających się ku dołowi i płaskorzeźbionego ornamentu małżowinowego. Górne części nóg ujęto, jak kryzę, ceownicami przechodzącymi w liście wygięte wolutowo na końcach. Zachowany fartuszek oraz oryginalna część dekoracji oskrzynienia w formie płaskorzeźbionych ceownic, małżowin i dekoracji kostek jest płaska, ale jednocześnie plastyczna. Wiązanie z podwójnego YY z wylamanymi ramionami, poszerzone pośrodku i ozdobione niegdyś w tym miejscu najprawdopodobniej kulą, ma nieco późniejszy charakter. Stoły z takim wiązaniem wykonywano od końca XVII w. W tym czasie nie stosowano już dekoracji małżowinowych, uważanych za niemożliwe, szczególnie w połączeniu z zastosowanym tu nowoczesnym rozwiązaniem podstawy. Choć jeszcze stosowano tralki jako podpory blatów, to częściej – w formie waz bez

rzeźbionych ozdób lub ewentualnie waz ozdobionych mięsistymi liśćmi barokowymi. Coraz chętniej używano w tym połączeniu podpory spiralne. XVII-wieczne stoły gdańskie miały pod głównym blatem parę wysuwanych skrzydeł, dających możliwość dwukrotnego powiększenia długości blatu.

Stoły podobne do darłowskiego, z prostszym wiązaniem YY, wykonywano na terenie Niderlandów w 2. i 3. ćw. XVII w. Stoły z rozsuwanymi, zdwojonymi blatami, wsparte na tralkach, były niezwykle popularne i wykonywane od połowy XVI w., a wiązanie w kształcie zdwojonego, prostego YY występowało od 1620 r. Zdobienia liśćmi i ceownicami stosowano w latach 30 i 40. XVII w.

Stół o tej samej proveniencji, nieco wcześniejszy (1600-1630), z rozbudowaną dekoracją znajduje się w zbiorach Muzeum Etnografii i Przemysłu Artystycznego we Lwowie (nr inw. EP 9923).

Kat. 101**Stół, Gdańsk, 4. ćw. XIX w.**

orzech, sosna, jawor barwiony, podpalany

79 x 186,5 x 106 cm

Nr inw. MD/AH/41

Proweniencja: przekaz z PGR Kraśnik (d. woj. koszalińskie), 1961.

Konserwacja: Szczecin, 1973.

Stół z prostokątnym blatem, intarsjowanym w motywy kwiatowe, wsparty na bogato rzeźbionej podstawie, z szerokim oskrzynieniem pokrytym mięsistymi liśćmi i herbami, oraz czterema podporami umieszczonymi na spłaszczonych kulach i spiętymi krzyżowym, falistym wiązaniem; podpory w formie lwów stojących na tylnych łapach i podtrzymujących katusze z literami.

Płyta blatu ujęta półwałkiem płaskorzeźbionym w stylizowane liście i kwiaty. Na blacie szeroka bordiura ujęta czernioną wstęgą, tworząca prostokątne pole znajdujące się pośrodku, ozdobione czarnymi rezerwami o falistych i karbowanych brzegach z intarsjowanymi naturalistycznymi kwiatami w jego narożach oraz w centrum. W rezerwie leżącej na osi bukiet róż z motylem, a w narożnikach kompozycje z róż, tulipanów, konwalii i fuksji (?). Intarsje podpalane i barwione. W narożach oskrzynienia orły z rozłożonymi skrzydłami, zachodzącymi na fartuchy z liści i owoców ozdobione pośrodku tarczami herbowymi o wywiniętych brzegach: Gdańska z ukoronowanymi

dwoma krzyżami podtrzymywany przez lwy, Elbląga – dwupolowy z dwoma krzyżami, Malborka lub Torunia – z murem zwieńczonym trzema wieżami; Prus Zachodnich – z orłem mieczowym zwieńczonym koroną i wraz z nią podtrzymywany przez dwa uskrzydłone putta. Na dwóch kartuszach podtrzymywanych przez lwy, częściowo zachowane litery nazwy miasta Gdańsk w języku niemieckim: „DA” i „NZ [Danzig], dwa kolejne kartusze puste. Wiązanie pokryte płaskorzeźbionymi liśćmi i kwiatami, z falistą, płaską rezerwą na przecięciu łączyn.

Stół w stylu neobarokowym, inspirowany wzorami mebli gdańskich z początku XVIII w. Model odwołujący się w formie – opartej na figuralnych podporach z herbami miast i dekoracji z wzorzystej okleiny intarsjowanej także motywami floralnymi – do stołów wykonywanych w 2. poł. XVII w. m.in. na terenie niemieckojęzycznych regionów hanzeatyckich, ale też alpejskich, z przeznaczeniem do ustawienia w reprezentacyjnej sali instytucji lub związku.

Wykonany w gdańskim ośrodku meblarskim w 4. ćw. XIX w. jako stół reprezentacyjny z bogatą dekoracją heraldyczną, odwołującą się do związku czołowych miast Prus Zachodnich i przeznaczony zapewne do sali rady ratusza lub sali narad innego urzędu na tym terenie. Gdańsk – jako siedziba prowincji – został szczególnie wyróżniony poprzez ulokowanie jego sherbu na dłuższym, eksponowanym boku oraz umieszczenie liter nazwy miasta na podporach. Na przeciwnym, także wyróżnionym boku, umieszczono orła mieczowego Prus Zachodnich. Obok herbu głównego miasta tej prowincji – Gdańska – na oskrzynieniu znajduje się również znak Elbląga. Ponieważ czwarty herb znajdujący się na oskrzynieniu ukazujący

mur zwieńczony trzema wieżami nie ma dodatkowych cech szczególnych, nie jest pewne, czy jest to herb Malborka, czy Torunia.

Reprezentacyjność stołu, wyjątkowy kunszt wykonania przy użyciu różnych technik zdobniczych, a co za tym idzie znaczna wartość materialna tego obiektu, uprawomocniały i podkreślały potęgę Prus wobec rodzących się na terenach dawnej Polski dążeń niepodległościowych.

Stół o analogicznej formie, podobnej podstawie, ale innej dekoracji intarsjowanej na blacie i oskrzynieniu znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu, nr inw. MNWr IV-809.

Kat. 102**Stół, Pomorze, XIX/XX w.**

dębina

79 x 110 x 80 cm

Nr inw. MD/AH/1125

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1984.

Stół z prostokątnym blatem o ściętych narożach i profilowanym obrzeżu, wsparty na czterech toczonych, spiralnych nogach, zwężających się ku dołowi, zakończonych stopami w formie spłaszczonych kul, spiętych deskowym wiązaniem zbudowanym z dwóch połączonych liter Y. Kostki w miejscach połączeń konstrukcyjnych nóg z oskrzynieniem i łączynami, na oskrzynieniu – ozdobione rautami.

Blat i oskrzynienie fornirowane. Blat ujęty na obrzeżu szerokim obramieniem, wypełniony czterema arkuszami okleiny w układzie promieniowo-rombowym.

Stół inspirowany wzorami gdańskich stołów barokowych z ok. 1700 r. W mniejszych stolikach barokowych stosowano nakrycie pojedynczym blatem, jednak – jeśli miały kształt prostokątny – nie ścinano naroży. Stół darłowski wsparty na nogach w kształcie bogato skrzyżowanej spirali, czego nie stosowano w XVIII w. Proste, deskowe wiązanie było popularne w podstawach inspirowanych meblami niderlandzkimi z ok. 1700 r.

Kat. 103**Stół, Pomorze, 1. ćw. XX w.**

sosna, brzoza barwiona na orzech

78 x 85,7 x 57 cm

Nr inw. MD/PN/513

Proweniencja: pochodzi z przedwojennego wyposażenia biurowego Muzeum.

Stół z prostokątnym blatem z szufladą w oskrzynieniu, wsparty na czterech nogach w formie toczonych tralek, bejcowany na kolor orzechowy. Na blacie obramienie wypełnione płytą ze sklejki. Kostki łączące oskrzynienie podcięte łukowato u dołu. Tralki dekoracyjne, z obręczką, przewiązkami, podcięciami i buławą. Uchwyt szuflady w formie knopika, drewniany, toczony. Wnętrze szuflady podzielone przegrodą wzdłuż głębokości stołu na dwie części.

Stół wykonany lokalnie na Pomorzu w 1. ćw. XX w.

Style z 1. połowy XIX w. ponownie stały się modne 100 lat później, po wyciszeniu secesji, kiedy poszukiwano nowego stylu, a w dawnych epokach upatrywano stabilizacji i elegancji. Meble o historyzujących formach wykonane na wysokim poziomie były chętnie zamawiane i używane w pałacach i dworach, a te skromniejsze i bardziej użyteczne – w miejscach publicznych, tj. prywatnych biurach i urzędach miejskich, szkołach, szpitalach. Stół mógł być wykorzystywany do różnych celów, zarówno do pracy, jak również jako kredensowy. Płyta w blacie pierwotnie mogła być pokryta skórą lub innym materiałem.

Kat. 104**Stół, Darłowo, 1. ćw. XX w.**

dębina, czeczota dębową

78,5 x 112 x 113 cm

Nr inw. MD/AH/639

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konservacja: Koszalin, 1987.

Stół o ośmiobocznym blacie, z szerokim oskrzynieniem, mocno profilowanym na krawędzi, z podporami w formie czterech masywnych kolumn z fantazyjnymi, wolutowymi kapitelami i kanelowanymi trzonami, wspartych na czterobocznej platformie o wklęsłych bokach; fornirowany, rzeźbiony.

Blat wyklejony wzorzystą okleiną. Kapitele w formie położonej litery C, z ramionami zakończonymi wolutami i ujętymi na bokach mięsistymi liśćmi, oparte na wałku. Trzony kolumn, o głębokich kanelach, lekko rozszerzające się ku dołowi. Wysoki cokół z płytą górną – na obrzeżu zaokrągloną, poniżej – prostą.

Na spodzie dna blatu duży, nieczytelny stempel czarnym tuszem, powojenny, prawdopodobnie konserwatorski: „PMSK - K...D. IX / ...S2119”.

Stół neostylowy, reprezentacyjny, pochodzący z ratusza miejskiego w Darłowie; mógł być wykorzystywany na pierwszym piętrze, gdzie znajdowały się sale posiedzeń i gabinet burmistrza. Prawdopodobnie wykonany w 1. ćw. XX w., kiedy budynek poddano modernizacji i remontowi.

Elementy mebla wzorowane na formach renesansowych, swobodnie dobranych i połączonych, mających nowoczesny charakter. Szymerka na dobrym poziomie wykonania, plastyczna i proporcjonalna. Być może szeroki cokół pod płytą platformy dodany w późniejszym czasie.

Budynki instytucji miejskich i sakralnych projektowano zgodnie z ustalonymi kanonami architektonicznymi, także w epoce nowożytności, korzystając z wzorów historycznych od gotyku po klasycyzm. Dotyczyło to architektury budynku, wnętrza oraz wyposażenia, które także w XX w. starano się dopasować stylistycznie do zachowanych oryginalnych dekoracji, nadając im jednak zwykle nowoczesny charakter, jak w przypadku stołu z ratusza darłowskiego.

Kat. 105

Stół do sofy, północne Niemcy, ok. 1830

sosna, brzoza, orzech, jawor; stal

77 x 92 x 68,5 cm; powierzchnia blatu po rozłożeniu skrzydeł 157 x 92 cm
nr inw. MD/AH/1976

Proweniencja: zakup 2023.

Konserwacja: Koszalin, po 1989.

Stół do sofy, z blatem trzyczęściowym, prostokątnym o zaokrąglonych narożach, ze składanymi skrzydłami na krótszych bokach, z szufladą w oskrzynieniu, wsparty na dwóch podporach w formie stylizowanych lir, rozwidlonych w esowate dwójnogi, spiętych toczoną łączyną, fornirowany ciemną okleiną i intarsjowany jasną. Na obrzeżu blatu bordiura z ulistnionej wici o esowatym zarysie, ujęta podwójnymi żyłkami, a pośrodku blatu owalny medalion, w którym rozeta otoczona meandrującą wicią i liśćmi. Skrzydła połączone z główną częścią blatu zawiasami stalowymi, pasowymi, splatanymi, a po podniesieniu wspierane na odkładanych z oskrzynienia krótkich, deskowych wspornikach. Podpory i dwójnogi w formie litery U z rozszerzającymi się ramionami, wywiniętymi na końcach, zwieńczonymi wolutowo. Między ramionami podpór po pięć tralek

zakończonych czernionymi grotami, spiętych w górnej partii prostą łączyną, imitujących struny liry. W miejscu połączenia podpór i dwójnogów intarsjowana, okrągła rozeta otoczona podwójną żyłką na obrzeżu, z kwiatonem pośrodku. Zewnętrzne obrzeża podpór i dwójnogów ozdobione żyłką. Szuflada z wąską przegrodą z przodu, wzdłuż szerokości.

Stół do sofy, ze składanymi klapami, w stylu biedermeier, wykonany na terenie północnych Niemiec w latach 30. XIX w. Był to jeden z najpopularniejszych typów mebli tego okresu. Zastosowane w blacie stołu rozwiązanie konstrukcyjne powstało w XVII w., a popularne było w XVIII w Anglii, gdzie zaprojektowano wiele typów stołów z opuszczanymi klapami, dlatego stoły te bywały nazywane angielskimi. Składane klapy to bardzo

praktyczne rozwiązanie w przypadku stołu, który nie jest używany cały czas, a jako pomocniczy lub okazjonalny służy do posiłków w jadalni, wykorzystywany bywa w czasie gry, ale też do pracy. Dzięki możliwości złożenia klap, stół zajmował mniej miejsca, można go odstawić pod ścianę, a rozłożone klapki zwiększały powierzchnię blatu, dając możliwość zaproszenia większej liczby gości, czy rozłożenia map, dużych dokumentów. Blaty fornirowane wzorzystymi okleinami, zwykle mahoniowymi, ujmowały – podobnie jak w dąrowskim egzemplarzu – dekoracyjne bordiury intarsjowane jasnymi gatunkami drewna. Ich wzór różnił się w zależności od miejsca wykonania stołu; często były to wijące się i falujące wici roślinne. Stół dąrowski, poza klapkami, ma w swej formie, inny bardzo popularny w biedermeierze element konstrukcji i dekoracji: podpory

w formie stylizowanych lir. Wzór stolika na lirach ukształtował się ok. 1825 r. w oparciu o inspirujące biedermeier wzory klasycystyczne, a liry stosowane były głównie jako podpory stolików do robótek, w sofach, gablotkach i toaletkach. Stoły z klapkami były chętnie wykorzystywane w mieszkaniach miejskich z uwagi na praktyczne rozwiązanie konstrukcji. Popularność modelu z odkładanymi klapkami sprawiła, że są obecne w wielu polskich zbiorach muzealnych.

W XX w. w stole dąrowskim zrekonstruowano tralkę łączącą podpory oraz bramki.

Por. nr inw. MD/AH/277 oraz MD/AH/1155.

Kat. 106**Stół do sofy, Pomorze (Gdańsk?), ok. 1835-1840**

sosna, brzoza falista

79,4 x 89 x 63 cm; powierzchnia blatu po rozłożeniu skrzydeł 139,5 x 63 cm

Nr inw. MD/AH/277

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Stół do sofy, z blatem prostokątnym o zaokrąglonych narożach, trzyczęściowym, ze składanymi skrzydłami na krótszych bokach, z szufladą o falistym licu w szerokim oskrzynieniu, wsparty na toczonym, rzeźbionym trzonie umieszczonym na czterobocznej platformie rozwidlonej w esowaty czwórnóg; fornirowany wzorzystą okleiną. Oskrzynienie na dłuższych bokach profilowane esowato w przekroju pionowym i poziomym, z płatką u dołu. Skrzydła po podniesieniu wspierane na deskowych listwach wysuwanych z oskrzynienia. Trzon w formie tralki sześciobocznej, dwuelementowej, u dołu – w formie kanelowanej wazy na szerokiej stopie, u góry – kwiatonu. Platforma o bokach łukowato podciętych, w narożach miękko opadających i przechodzących w nogi.

Stół wykonany na Pomorzu w dojrzałym okresie trwania stylu biedermeier ok. 1830-1835. Identyczny stół – o prostokątnym blacie ze składanymi skrzydłami, z falistym oskrzynieniem, wsparty na trzonie w formie wazy, żłobkowanej na brzuscu i umieszczonej na platformie rozwidlonej w esowaty czwórnóg,

określany jako „gdański biedermeier” – znajdował się na wyposażeniu willi Friedricha Basnera w Sopocie. Wyposażenie tego domu słynne było z cennych gdańskich mebli i znane jest dzięki ilustrowanemu katalogowi aukcji wyposażenia zorganizowanej w Lipsku w 1925 r. Meble z tej wyprzedaży, spowodowanej kryzysem gospodarczym zostały sprzedane także do muzeów, m.in. do zbiorów obecnego Muzeum Gdańska.

Por. komentarz do nr inw. MD/AH/1976 oraz MD/AH/1155.

Kat. 107
Stół do sofy, Pomorze, XIX w.

brzoza, sosna; mosiądz
 81 x 97,7 x 78 cm, powierzchnia blatu po rozłożeniu 149 x 78 cm
 Nr inw. MD/AH/1155
 Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1986.

Stół do sofy, z blatem trzyczęściowym, prostokątnym o zaokrąglonych narożach, ze składanymi skrzydłami na krótszych bokach, z małą szufladką w szerokim oskrzynieniu, wsparty na parach tralek umieszczonych na prostych podporach zakończonych esowatymi nóżkami i spiętymi falistą łączyną; fornirowany wzorzystą okleiną. Tralki u góry i u dołu z pierścieniami i kulami, pośrodku proste, rozszerzone.

Okucia mosiężne: zawiasy mocujące skrzydła do części środkowej blatu – splecione, uchwyt szufladki w formie małego knopika.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/1976.

Kat. 108
**Stolik pomocniczy, Pomorze (?),
 ok. 1820-1825**

sosna, brzoza falista
 73 x 58,4 x 39,8 cm
 Nr inw. MD/AH/1245
 Proweniencja: zakup w Sycewicach k. Słupska, 1995.

Stolik pomocniczy z niewielkim, prostokątnym blatem, ściętym na narożach, z szufladką w oskrzynieniu powtarzającym kształt blatu, wsparty na wysmukłych, graniastych, zbieżnych ku dołowi, esowatych nogach, u dołu wygiętych na boki. Całość fornirowana wzorzystą okleiną, blat wyklejony czterema arkuszami ułożonymi w kopertę, w układzie odwróconego diamentu. Na licu szufladki czerniony, toczony knopik.

Niewielki stolik pomocniczy w stylu wczesnobiedermeierowskim, wykonany na terenie Pomorza między 1820 a 1825 rokiem, kiedy to wzory mebli pozostawały nadal pod wpływem modeli klasycystycznych. W okresie trwania biedermeieru przy wyrobie mebli chętnie korzystano z miejscowych, zwykle jasnych gatunków drzew, a ich ułożenie dobierano w taki sposób, by tworzyły główną i często jedyną ozdobę mebla. Na tym polegała prostota i skromna elegancja biedermeieru. Podobny typ stolika był wykorzystywany do wielu celów, jak np. do ustawienia lichterza, do dekoracji, do przechowywania akcesoriów do pisania lub sporządzania drobnej korespondencji.

w XIX w. w eklektyzmie na terenie Niemiec dominował jeden typ stolika do robótek – taki właśnie, jak w egzemplarzu darłowskim. Forma ta była powtarzana z niewielkimi różnicami przez cały okres trwania stylu. Model ten miał prostokątny, odkładany do góry blat, pod którym w szufladzie oskrzynienia były przegródki do nici, a dolna szuflada służyła do ułożenia innych akcesoriów do szycia. Korpus mebla wspierano na toczonym podnóżu, z – równie charakterystycznymi dla tych czasów – dwoma tralkami rozwidlonymi w esowate dwójnogi i spiętymi prostą, toczoną łączyną. W darłowskim stoliku zadbano o wykończenie, które czyni go wyjątkowym. Blat i lica szuflad zaokleinowano wzorzystym fornirem orzechowym. Szczególnie dekoracyjnie potraktowano blat, który wyklejono z czterech arkuszy, tworzących ozdobny, wielobarwny kwiaton, ujęty na obrzeżu szeroką, jaśniejszą bordiurą. Bogate i artystyczne toczenie zastosowano w podstawie z tralkami ozdobionymi licznymi talerzykami ułożonymi jeden przy drugim; szczególnie efektownie wyglądają one na delikatnej łączynie, dodatkowo spiętej z dwójnogiem toczonymi guziczkami. W czasach ostatniego króla Prus, cesarza Wilhelma II (okres panowania 1888-1918), od którego epoki w Niemczech nazywana jest kajzerowską (cesarz – niem. Keiser), meble takie były cenne i dekoracyjne, ustawiano je w salonikach damskich. Odlane z mosiądzu szyldy kluczyn mają eklektyczną formę, jednak zostały dodane w późniejszym okresie.

Kat. 109

Stolik pomocniczy do robótek, północne Niemcy, ok. 1880-1890

orzech, brzoza barwiona na orzech; mosiądz, stal

75 x 47,5 x 39,5 cm

Nr inw. MD/AH/1087

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1982.

Stolik pomocniczy do robótek z blatem prostokątnym, o ściętych narożach, otwieranym, z dwoma szufladami w szerokim oskrzynieniu, wsparty na dwóch, bogato toczonych w pierścienie tralkach, u dołu rozwidlonych w dwa dwójnogi wycięte na obrzeżach faliście i spięte między sobą poziomą, cienką tralką. Blat z szeroką bordiurą na obrzeżu, wyklejony fornirem ułożonym w kopertę, z usłojeniem tworzącym rodzaj kwiatonu. Górna szuflada – pojemnik na akcesoria do robótek – z licznymi podziałami wewnętrznymi. Pod dnem oskrzynienia podłużne, faliście profilowane wsporniki, w których zamontowano nogi. Na licach szuflad mosiężne szyldy kluczyn, podłużne, faliście na obrzeżu, pośrodku zaokrąglone, a na końcach szpiczaste. Zamki stalowo-mosiężne, jednoryglowe. Zawiasy splatane.

Stolik do robótek, w stylu eklektycznym, wykonany w 4. ćw. XIX w. na terenie Niemiec. W opozycji do pozostałych stylów

Kat. 110
Stolik pomocniczy, Pomorze, pocz. XX w.

brzoza, sosna

65,2 x śr. 54,5 cm

Nr inw. MD/AH/746

Proweniencja: przekazany przez Zarząd PGR w Tychowie 28.06.1948 r.; może pochodzić z pałacu w Tychowie.

Konserwacja: 1982.

Stolik pomocniczy, z okrągłym blatem i szerokim oskrzynieniem, wsparty na trzech graniastych nogach, zbieżnych ku dołowi; malowany na białło, ozdobiony złożonymi ornamentami, na oskrzynieniu – girlandami z kampanuli połączonych wstęgami z kokardami oraz z baraniami głowami w miejscu połączenia oskrzynienia z kostkami, na nogach – kanelami.

Stolik pomocniczy w stylu neoempirycznym, inspirowany modelami mebli popularnych między 1800 a 1815 rokiem, wykonany w prowincjonalnym warsztacie stolarskim.

Niewielki, białło lakierowany stolik z okrągłym blatem wsparty dość nietypowo na zaledwie trzech nogach i ozdobiony w stylu późnoklasycystycznym płaskorzeźbionymi, złożonymi motywami o starożytniej proveniencji: głowami baranów (bukranionami) i girlandami. Dekoracje wykonane sztampowo, a uszkodzenia elementów płaskorzeźbionych uniemożliwiają prawidłową ocenę artystyczną mebla. Podobne meble były popularne na początku XX w. na terenie ziem zachodnich i północnych obecnej Polski.

Stoliki takie służyły do podawania herbaty i postawienia wazonu z kwiatami, chętnie wykorzystywano je w kawiarniach i holach sanatoriów.

Kat. 111
Stolik pomocniczy, Pomorze, ok. 1910-1915

dębina, sosna, orzech; mosiądz odlewany, blacha

77,1 x 62 x 62 cm

Nr inw. MD/AH/1249

Proweniencja: zakupiono w Słupsku w 1995.

Stolik pomocniczy z okrągłym blatem i szerokim oskrzynieniem, łukowato wysuniętym ku dołowi pośrodku boków, wsparty na czterech kabriolowych nogach z poszerzonymi kolanami, zwężającymi się ku dołowi i spiętymi zbliżoną do kwadratu półką o wklęsłych bokach; fornirowany, intarsjowany we wzory geometryczne, obrzeże blatu i nogi barwione na ciemno, ozdobiony mosiężnymi okuciami. Krawędzie blatu w kształcie ćwierćwałka. Na blacie bordiura i wstęga na obrzeżu, a środkowe pole wyklejone małymi trapezami, z umieszczonym w centrum krzyżem na czteroramiennej gwiazdzie. Na każdym boku oskrzynienia odlewane okucia mosiężne z kwiatów i liści, ułożone w owalne wieńce przeplecione trzema listwami-palmami. Na półce spinającej nogi bordiura na obrzeżu, a wewnątrz dwa kwadratowe pola ujęte podwójnymi żyłkami, z których zewnętrzne wypełnione szachownicą, a wewnętrzne odcinkami forniru, z wpisana w nie szesnastoramienną gwiazdą o zróżnicowanej wielkości ramion. Nogi – w miejscu, połączenia z oskrzynieniem – podcięte, a poniżej esowate, ze ściętą krawędzią na froncie nogi; na kolanach i stopach ozdobione okuciami wyciętymi z blachy mosiężnej, repusowanej we wzory floralne.

Stolik pomocniczy o charakterze neostylowym, dekoracyjny, powstały najprawdopodobniej na Pomorzu ok. 1910-1915 r. Widoczne inspiracje wzorami secesyjnymi w kontrastowo zestawionych kolorach drewna i intarsji, ale też klasycyzującymi w samej formie. Okucia użyte do dekoracji kolan nóg w formie narożników wytłaczanych w kwiaty także mają charakter secesyjny, zaś nałożone na oskrzynienie – klasycyzujące. Prawdopodobnie zostały użyte wtórnie, o czym świadczyć może ich zbyt duża wielkość w stosunku do formy stolika oraz odwrócone ułożenie (zwisami ku górze).

Kat. 112**Stolik-konsola, Niderlandy, ok. 1800**

orzech, dębina, mahoń, jasne drewno liściaste (satynowe?), dąb czarny, gruszką; mosiądz

76,5 x 82,5 x 40,6 cm

Nr inw. MD/AH/464

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1983.

Stolik pomocniczy-konsola przyścienna z półokrągłym blatem, z dwoma szufladami w oskrzynieniu, wsparta na trzech nóżkach graniastych zbieżnych ku dołowi, fornirowana, ozdobiona podpalaną intarsją z gałkami kwiatowymi i innymi motywami roślinnymi, inkrustowana żyłką mosiężną (wtórnie).

Szuflady o licach łukowatych i kształcie ćwierćolistym, zamontowane do oskrzynienia na zewnętrznych narożach. Pod szufladami dwie listwy naśladujące kształt oskrzynienia, zatężone między nogami, wzmacniające konstrukcję, ozdobione mosiężną żyłką tworzącą wicę kwiatową. Na blacie żyłki i wstęgi ujmujące obrzeże oraz tworzące na osi okrąg i pola zbliżone do trójkąta o dwóch łukowatych bokach. Na licach szuflad i kostkach spinających oskrzynienie z nogami – prostokątne pola. Wewnątrz okręgu na blacie kosz z kwiatami (narcyzami) podwieszony na wstędze z kokardą do festonu kwiatowego (z margerytkami). W polach flankujących okrąg na blacie, na licach szuflad, na kostkach i na nogach – ukwiecone gałki.

Stolik pomocniczy-konsola w stylu klasycystycznym wyróżniający się efektownie zaprojektowaną i wykonaną na bardzo dobrym poziomie intarsją. Meble o identycznej formie (półkoliste stoliki z rozkładanym blatem do gry lub konsole z narożnymi szufladami), o podobnej, intarsjowanej dekoracji (floralna, podpalana) były wykonywane na terenie Niderlandów

w końcu XVIII i na początku XIX w. Około 1800 r. szczególnie popularne było łączenie kompozycji kwiatowych w wazach lub koszykach – umieszczonych na osi blatów albo drzewiczkach – z fantazyjnie ułożoną, ulistnioną i ukwieconą wicią, ozdobioną długimi listkami tulipanów czy narcyzów na elementach konstrukcji. We wzorach intarsji wykorzystywano lokalnie istotne elementy kultury mieszkaniowej i obyczajowości: popularne w Niderlandach kwiaty cebulowe i akcesoria wyposażenia domów, fajansowe wazy i plecione koszyki. Podobne konsole zwykle znajdowały się w salonach – w parach lub nawet w większej liczbie – przy ścianach pomiędzy oknami. Ustawiano na nich wazy lub lichterze, a nad nimi zawieszano lustra. Pod szufladami konsoli darłowskiej zamontowano dwie listwy wyróżniające się kolorem forniru oraz dekoracją z inkrustowanej żyłki, które dodano w późniejszym czasie.

Kat. 113**Konsola**, Pomorze, 4. ćw. XIX – 1. ćw. XX w.

dębina, sosna

100,5 x 136,5 x 65,5 cm

Nr inw. MD/AH/59

Proweniencja: przekaz zarządu PGR w Krągu 1947;

pochodzi z zamku w Krągu (pow. Sławno, woj. zachodniopomorskie).

Konsola wysoka, z prostokątnym blatem i szerokim oskrzynieniem, wsparta na czterech podporach: tylnych graniastych, przednich esowatych, profilowanych, ozdobionych z przodu, w górnej partii – brodatymi maskami, u dołu – spiętych półką, od frontu głęboko, łukowato, faliście wciętą, osadzoną z przodu na spłaszczonych kulach, z tyłu – na przedłużeniach nóg; całość barwiona na czarno.

Konsola w stylu mebli neorenesansowych, wykonana między 4. ćw. XIX a 1. ćw. XX w., zapewne na Pomorzu, być może na specjalne zamówienie do wyposażenia neorenesansowego zamku w Krągu.

Mebel ma nowoczesną estetykę dzięki prostocie formy i naturalistycznym maskom w przednich podporach, które w takiej formie nie pojawiały się w meblach z 3. ćw. XIX w. Do jego skomponowania użyto także elementów konstrukcji i dekoracji popularnych w okresie dominacji nurtów neorokokowych, jak silnie esowate i profilowane podpory oraz wąska półka łącząca u dołu wszystkie podpory, którą od frontu wycięto w formie łuków odcinkowych.

Konsole służyły jako meble pomocnicze do ustawiania kandelabrow, tac na wizytówki, wazonów z kwiatami lub rzeźb; zwykle umieszczano je w holach przed salonami lub w sieniach wejściowych, z towarzyszeniem dużych lusterek odbijających światło i optycznie powiększających pomieszczenia.

Meble do pisania

Kat. 115

Kat. 114
Sekretera, Pomorze (Elbląg?),
 koniec XVIII w.

dąbina, orzech, śliwka, dąb czarny, brzoza; stal, mosiądz
 226 x 125 x 54 cm
 Nr inw. MD/AH/289
 Proveniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
 Konserwacja: Koszalin, 1996.

Sekretera trójelementowa, o prostych bokach i froncie, nastawa zamykana dwuskrzydłowo, zwieńczona profilowanym, wytłaczanym do góry wieńcem, u dołu – z dwoma płytkami szufladkami, w części sekreterowej – z ułożoną ukośnie, uchyloną klapą, a w najniższej części – z komodową podstawą z czterema szufladami, z których górna ślepa, opartą na czterech stopach w kształcie spłaszczonych kul. Fornirowana, intarsjowana w motywy geometryczne i floralne, podpalane, z okuciami z mosiężnej blachy. Powierzchnie ozdobione wstęgą tworzącą geometryczne przecinające się pola. Pośrodku wieńca trapezoidalne pole podkreślone czarną żyłką, w którym kwiaton z liści i tulipanów. Skrzydła ramowe z pojedynczymi płycinami, wokół których intarsjowane prostokąty z wklęsłymi narożnikami. Pośrodku wieloboczne pola u góry zakończone wolutami,

u dołu wybrzuszone, na bokach zamknięte łukowato, z dużymi, ośmioramiennymi gwiazdami z naprzemiennych rombów jasnych i ciemnych. Lica szufladek części sekreterowej podkreślone czarną żyłką z małymi, okrągłymi uchwytami z mosiądzu. Kłapa odkładana na wysuwane z oskrzynienia dwie listwy, ozdobiona od zewnętrznej strony dwoma wazami z bukietami kwiatowymi, a na bokach – kompozycjami z liści przypominającymi gałązki kwiatowe, w których u dołu ptaki. Wstęga na licach szerokich szuflad meandrująca, tworząca pośrodku mandorle, a na bokach zakończona prosto. Boki pozbawione dekoracji. Szyldy kluczyn z grubej blachy mosiężnej, podłużne, na obrzeżu wycięte symetrycznie faliście, uchwyty w formie łabędziej szyi z przewiązką z liścia pośrodku, zamocowane na okrągłych szyldach, ozdobionych na obrzeżu perłkowaniem.

We wnętrzu nastawy dwie półki. Wnętrze części sekreterowej podzielone przegrodami na 11 wnęk; pięć środkowych, głębiej osadzonych, oddzielonych faliście wyciętymi deseczkami od umieszczonych na każdym z boków trzech wąskich. W dnie części sekreterowej przesuwany blat, zamykający dostęp do umieszczonego w oskrzynieniu schowka. Okucia wewnętrzne kute; zamki z blachy, przykładano-wpuszczane, jednoryglowe, z puszkami o prostokątnym zarysie; puszka zamka kłapy z falistą krawką na obrzeżu, a na wewnętrznej stronie prawego skrzydła miejsce po podobnej puszcze. Lewe skrzydło blokowane zawiasem zatrzaskowym, zamontowanym pod środkową półką i na wewnętrznej stronie skrzydła. Zachowane gniazdo na rygiel zamka obite blachą. Zawiasy kłapy pasowe, splatane. Plecy deskowe.

Sekretera o prostej, klasycystycznej formie, powstałej z połączenia dwuskrzydłowej nastawy z częścią sekreterową i komodową podstawą, wykonana w końcu XVIII w. na Pomorzu, najprawdopodobniej w Elblągu lub pod bezpośrednim wpływem wzorów z tamtejszego ośrodka meblarskiego.

Formy zwieńczenia i dekoracji typowe dla mebli elbląskich powstających od poł. XVIII do przełomu XVIII i XIX w. Gatunki drewna wykorzystywane do budowy i dekoracji sekretery, tj. dębina

do konstrukcji oraz okleina orzechowa ułożona na kłapie, były materiałami stosowanymi w meblach elbląskich w końcu XVIII stulecia. Prezentowana sekretera została zwieńczona popularnym w tym regionie wieńcem górnym wylamany do góry pośrodku i prosto zakończonym, ale też otrzymała zespół dekoracji właściwych ośrodkowi elbląskiemu, a popularnych w okresie całej 2. połowy XVIII w. i początku XIX, takich jak intarsjowane, podpalane dekoracje w formie bukietów w wazach, liście, przecinające się wstęgi ze śliwki czy dwukolorowe, wieloramiennie gwiazdy oraz wypełnienia naroży skrzydeł. W charakterystycznych miejscach ozdobiono ją intarsją, jak np. na froncie gzymsu. Gisela Haase, badaczka meblarstwa niemieckiego, autorka opracowania XVIII-wiecznych mebli drezdeńskich, wskazywała, że podobne sekretery były wykonywane w różnych regionach Europy Środkowej od Saksonii (Drezno) po Prusy Królewskie (Elbląg) między 1730 a 1800 rokiem. Sekretery wykorzystywano do pisania oraz przechowywania akcesoriów pisarskich i piśmienniczych w części sekreterowej, ważnych dokumentów – w schowku za blatem, do przechowywania książek i innych papierów, ale również trunków i bielizny stołowej, jeśli była taka potrzeba.

Kat. 115

Biurko cylindryczne – żaluzjowe, północne Niemcy (Pomorze?), 1850

brzoza, mahoń; mosiądz, stal, skóra

133 x 130 x 81 cm

Nr inw. MD/AH/183

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Konserwacja: Koszalin, 1988.

Biurko dwuczęściowe, o prostych bokach, z nastawą, w której u góry szuflada z odkładanym licem-pulpitem, a poniżej cylindryczna, żaluzjowa pokrywa, z podstawą o szerokim, falistym oskrzyneiniu z trzema szufladami oraz parą trzyszufladowych szafek na czterech toczonych stopkach, a między nimi wnęka na kolana z umieszczoną głębiej jednoskrzydłową, płytką szafką. Całość ozdobiona wzorzystym forniem mahoniowym. Górna szuflada nastawy, drzwiczki i bok podstawy ramowe, z pojedynczą, wydłużoną, owalną płytką na licu szuflady, a w podstawie – kwadratową o falistych bokach w drzwiczkach szafki oraz parami prostokątnych na bokach. Frontowe narożniki nastawy oraz podstawy wraz z wewnętrznymi krawędziami

dolnych szafek ozdobione szerokim obrzeżem z parą głębokich kaneli, scalających optycznie części biurka. Górna szuflada nastawy wysuwana, z odkładanym licem, zwalnianym po odblokowaniu blokady, umieszczonej na lewym boku we wnętrzu szuflady, umożliwiającą pisanie na stojąco. We wnętrzu szuflady, z tyłu, na bokach dwie niewielkie szufladki z wnęką pośrodku. Pokrywa ćwierćkolistą w formie rolety żaluzjowej zbudowanej z półwałków zakończonych od frontu płaską listwą, z zamontowanymi na krawędzi dwoma drewnianymi uchwytami, umożliwiającymi jej otwarcie – płaskimi, zbieżnymi ku przodowi. Brzegi rolety wsunięte na bokach w wąski kanał, wybrany w krawędzi wewnętrznej strony boków korpusu, w którym

roleta schodzi do tyłu pod dnem nastawy na plecy korpusu. Wnętrze podzielone na dwie części, z pełną górką, w której szafka jednoskrzydłowa, flankowaną parami szufladkami oraz otwartą wnęką poziomą u dołu. Błat nastawy wysuwany, wyklejony zieloną skórą, moletowaną i złożoną na obrzeżu, z liśćmi wytłaczanymi w narożach. Na bokach szafek podstawy wysuwane na boki pulpity.

Szyldy kluczyn toczne, okrągłe, z profilowanym obrzeżem. Knopiki szuflad, szufladek i pulpitów drewniane, toczne. Okucia mosiężne, zamek klapy wpuszczany, dwuryglowy.

Biurko o kształcie cieszącym się dużą popularnością w XIX w., z pokrywą ćwierćkolistą w formie rolety żaluzjowej, bardzo praktyczne – z wieloma szufladkami, wnękami, szafkami, przeznaczone do prowadzenia i przechowywania dokumentów, ale też z możliwością pracy na stojąco przy wysuniętej górnej szufladzie po rozłożeniu jej lica tworzącego pulpit. Biurko to można też nazwać kantorem do pracy, czyli meblem biurowym.

Biurko, jest meblem masywnym, ozdobionym – poza falującą powierzchnią pokryw i żłobkowanymi krawędziami – także fornirem o głębokim, mahoniowym kolorze, którego arkusze ułożono stojami w kształty piramid przechodzące przez lica szuflad podstawy, szafki i żaluzji. To prosty sposób dekoracji mebli, ale wymagający umiejętności stolarskich i zmysłu estetycznego. Formę biurka darłowskiego można określić jako późnobermeierowską, powstałą ok. połowy XIX w. pod wpływem stylu z okresu panowania Ludwika Filipa. Podobne biurka cylindryczne z prostymi lub żaluzjowymi klapami były bardzo popularne i wykonywane na terenie Cesarstwa Niemieckiego od lat 50. do 80. XIX w. Zdarzały się także inne, rozbudowane egzemplarze z wysoką nastawą w kształcie dwuskrzydłowej szafki. Biurka takie znajdują się w wielu zbiorach muzealnych w całej Polsce, m.in. w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, nr inw. IV-1110.

Kat. 116
Biurko, Anglia (?), 1. ćw. XX w.

brzoza, dębina, sosna, mahoń, drewno satynowe i różane; skóra, sukno; mosiądz

80 x 140,4 x 64 cm

Nr Inw. MD/AH/260

Proweniencja: przekazany od PGR z Naclawia, 07.05.1948 r.; prawdopodobnie pochodzi z pałacu w Naclawiu.

Konserwacja: Poznań, 1977.

Biurko wolnostojące, o formie korpusu przypominającej w zarysie fasolkę, z blatem wyklejonym skórą, z wysuwającym pulpitem, z szufladą pośrodku i miejscem na kolana pod nią oraz dwiema szafkami na bokach, w których po trzy szuflady, wsparte każda na czterech graniastych i zbieżnych ku dołowi, wysokich nogach. Całość fornirowana i intarsjowana okleiną z usłojeniem układanym pionowo i poziomo, dającą różne efekty kolorystyczne, ozdobiona intarsjowanymi girlandami, gałązkami, wachlarzami i wazami oraz mosiężnymi okuciami.

Powierzchnie obwiedzione bordiurą z poprzecznie ułożonym usłojeniem, a pola wewnętrzne – mż okleiny z usłojeniem poziomym, na nogach zaś wewnętrzne pola ułożone wzdłużnie. Krawędź blatu ozdobiona dwoma łańcuszkami z perełkami,

a obrzeże – ułożonymi na przemian paskami jasnymi i ciemniejszymi. Pulpit o prostych bokach, z przodu powtarzający zarys blatu, wyklejony zielonym suknem. Pod środkową szufladą baczki – u dołu fantazyjnie, faliste wycięte, a na nich intarsjowane, wachlarzowe paterhy. Szafki na bokach ozdobione girlandami z kampanuli i liści, a u dołu – szlaczkiem ze stylizowanej, zgeometryzowanej wici z listkami w kształcie leżącej litery V. Na bokach korpusu oraz z tyłu intarsjowane wazy z pokrywami.

Uchwyty w formie girland z liści łukowato wygięte, ze zwisami na bokach; szylidy kluczyn owalne, ujęte wieńcami. Na frontowej krawędzi pulpitu dwa otwory po knopikach. Skóra, sukno i uchwyty zamontowane w 1977 r.

Biurko w kształcie fasolki, nawiązujące ściśle w formie, dekoracji i wykończeniu do mebli angielskich z okresu panowania Jerzego III (1760-1811), a wykonane w okresie powrotu do form klasycyzujących za panowania Edwarda VII (1901-1910). Forma, często określana terminem nerki, inspirowana wzorami mebli Thomasa Sheratona (ur. 1751, zm. 1806), wybitnego angielskiego projektanta klasycyzmu. Mówi się o nim, że nadał meblom kobiecy kształt, a jego meble były najbardziej wpływowymi wzorami w historii meblarstwa. Do form mebli z końca XVIII w. powrócono w całej Europie właśnie za króla Edwarda VII na początku XX w., odwołując się do wzorów rodzimych, ale przetwarzając je do współczesnych potrzeb.

Formę fasolki chętnie nadawano także blatom stolików do pisania, do robótek, do podawania herbaty, ale też biur, komód czy toalet z okresu klasycyzmu. Meble w tym kształcie pojawiły się w 3. ćw. XVIII w. we Francji, rozpowszechniły w tym samym okresie w Anglii, Niemczech i Polsce. W naszym kraju były nazywane zdrobniale bobikiem, fasolką i podkową.

Wcześniej określany jako mebel z k. XVIII w., środkowoeuropejski, wg wzoru angielskiego (Ptaszyńska 1979, s. 61-62). Biurko prawdopodobnie pochodzi z pałacu w Naclawiu, który wybudowany został w latach 1914-1917, co zgodne jest z datowaniem mebla.

Varia meblowe

Kat. 126

Kat. 117 Drzwi – skrzydło, Darłowo, XVII w.

dębina; stal

221 x 117 x 10 cm

Nr inw. MD/AH/1826

Proweniencja: drzwi należały do dawnej stolarki wnętrza zamku w Darłowie.

Skrzydło drzwi prostokątne, u góry zakończone płaskim łukiem, o konstrukcji ramowej z dwoma kwadratowymi płycinami, na których portyki arkadowe, ozdobione malowanymi na czerwono i czarno ornamentami geometrycznymi oraz roślinnymi, z kutym, czernionym zamkiem i zawiasami.

Rama na obrzeżu boków i u dołu ozdobiona szeroką, czerwono wstęgą, na którą nałożony czarny ornament w formie skręconego sznura; nad krawędzią górnej płyciny stylizowana wic z liści. Na ramie, naprzeciw zamka, po stronie zawiasów, stylizowana okrągła rozeta z czteroliściem wewnątrz. Płyciny i znajdujące się na nich portyki – ujęte na obrzeżu ram profilowanymi listwami. W narożach łuków arkad liście, a na nich rozety, analogiczne do tej na ramie skrzydła. Kolumny arkad otoczone wicią, a zwieńczone kapitelami z profilowanych listew. Dolne progi arkad wypełnione wicią z rozetami. Płyciny na krawędzi, wokół portyków ozdobione podwójną żyłką.

Zamek z otwartym zawiasem i trójlistną puszką. Zawiasy wpuszczone, czopowe (wtórne).

Jedynie zachowane wewnętrzne skrzydło drzwi zamkowych używane w pomieszczeniach mieszkalnych, wykonane zapewne na miejscu w Darłowie w XVII w. Konstrukcja i dekoracja skrzydła nosi cechy właściwe dla stylu renesansowego, m.in. budowę ramowo-płycinową, która zastosowana została w meblarstwie nowożytnym ponownie ok. 1400 r. i okazała się przełomową w konstruowaniu mebli oraz stolarki budowlanej (drzwi, okiennic, boazerii). Konstrukcja ta dzięki mniejszemu zużyciu drewna do budowy mebli i stolarki sprawiła, że stały się one lżejsze, wpłynęła także na rozwój nowego zdobnictwa.

Skrzydło z prostokątną ramą łukowato zamkniętą u góry, wypełnioną dwoma kwadratowymi płycinami, ozdobionymi portykami arkadowymi oraz zespołem ornamentów, podobnie jak konstrukcja popularnych w renesansie, ale stosowanych w meblarstwie od czasów antycznych. Cały zespół dekoracji drzwi ma uproszczony i regionalny charakter. Skrzydło pokryte czerwonymi i czarnymi ornamentami. Wzory podobnych dekoracji znane są także z rozpowszechnionych w tym czasie w meblarstwie wycinanych w drewnie, płaskorzeźbionych czy intarsjowanych detali. Zachowane na górnym ramiaku ślady malatury wskazują, że być może drzwi – obok malowanych dekoracji – zdobiły także wycinane w cienkim obłogu lub płaskorzeźbione detale nakładane, identyczne do malowanych.

W renesansie stosowano nadal proste konstrukcje drzwi wewnętrznych, zarówno deskowe, jak i ramowo-płycinowe, a rozbudowano ich ornamentykę, która zbliżona była do dekoracji mebli, tkanin czy wyrobów kowalskich. Drzwi malowano, rzeźbiono, intarsjowano, nakładano nań przestrzenne formy architektoniczne oraz wzbogacano okuciami. Dekoracje komponowano ze scen rodzajowych i ornamentalnych, połączonych z sentencjami łacińskimi, miały też głęboki wydźwięk moralizatorski. Każdą ze stron malowano nieraz na inny kolor, przy czym chętnie stosowano czerwony i zielony. Dekoracje skrzydeł uzupełniały okucia pasowe, zawiasy, puszki zamków oraz szylidy kluczy, podobnie jak w drzwiach darłowskich, na których zamontowano zamek z ozdobną, trójlistną puszką, typowo XVII-wieczną. Analogiczne do drzwi darłowskich konstrukcje i dekoracje wykorzystywano w pozostającej pod wpływem włoskiego renesansu stolarze i meblarstwie północnoniemieckim od XVI do końca XVIII w.

Rama drzwi darłowskich została w późniejszym czasie nieumiejętnie przycięta u góry, przez co straciła pierwotną estetykę. Możliwe, że przeniesiono skrzydło w inne miejsce w zamku, gdzie miało przesłaniać otwór zamknięty mniejszym łukiem lub też było w tych miejscach mocno zniszczone i przycięto je, by nadal zdołało wewnątrz.

Por. nr inw. MD/AH/6.

Kat. 118

Drzwi – para, Darłowo, ok. 1765-1775

dębina; stal

189 x 160 x 5 cm; skrzydło 189 x 79 x 5 cm

Nr inw. MD/AH/640

Proweniencja: kaplica zamkowa, Darłowo.

Drzwi złożone z pary skrzydeł o konstrukcji ramowej, proste na bokach i u dołu, u góry esowato wycięte antytetycznie, każde z dwoma płycinami o falistym zarysie, dolną pełną, górną przeszkloną, malowane na kremowo, z kutymi, czernionymi sztyldami i klamką na prawym skrzydle. Ramy u góry ku środkowi wypiętrzone i schodzące łagodnie ku zewnętrznym bokom. Rezerwy ram od wewnętrznej strony o analogicznym wykroju do płycin, ujęte na obrzeżu ćwierćwałkiem. Płyciny dolne z obramieniem i dwustopniową poduszką o różnym, falistym zarysie, na obrzeżu profilowaną w formie ćwierćwałka (dolna) i simy (górna), ozdobione karbowanymi wolutami podebranymi dłu-tem. Dolne płyciny od wewnętrznej strony niezlicowane z ramą. Górne rezerwy podzielone na cztery kwatery, spięte falistymi szprosami, przypominającymi gałązki z odrostami,. Okucia kute. Sztyldy zamka z blachy, podłużne, o niesymetrycznym, fantazyjnym, faliście wyciętym obrzeżu. Klamka niewielka, w formie esowatej. Zawiasy czopikowe z ozdobną, ostrą sterczyną.

Drzwi z kaplicy zamkowej, w stylu rokokowym, o dekoracyjnym i fantazyjnym kształcie ram ozdobionych płaskorzeźbionymi gałązkami i wolutami, wykonane zapewne w Darłowie na zamówienie zamkowe ok. 3. ćw. XVIII w.

Drzwi o typowej dla rokoka, sfalowanej i asymetrycznej formie, ramowej konstrukcji z płycinami i ażurami w kształcie „pierników”, o dekoracji płaskorzeźbionej, w kremowym kolorze, ozdobione okuciami dopasowanymi kształtem do całości. Zapewne wykonawca pozostawał pod wpływem stolarki drzwiowej oraz drewnianego wyposażenia kaplic rodzinnych i mebli kościelnych powstających na Pomorzu, a szczególnie w Gdańsku, np. w archikatedrze Trójcy Świętej w Gdańsku-Oliwie, czy kościele św. Bartłomieja w Gdańsku. Drzwi niestandardowe, na dobrym poziomie wykonania. Lewe skrzydło zachowane bez szprosów i szyb, w prawym skrzydle brak jednej tafli.

Kat. 119
Lustro stojące typu psyche,
 północne Niemcy, ok. 1870-1880

mahoń; mosiądz

180 x 90 x 63 cm

Nr inw. MD/AH/1196

Proweniencja: zakup w Słupsku w 1992 Konserwacja: Poznań, 1977.

Lustro stojące typu psyche, z ramą lustra prostą u dołu oraz na bokach, zaokrągloną u góry, bogato profilowaną, przymocowaną śrubami pośrodku boków do toczonych tralek rozwidlonych u dołu w esowate dwójnogi z mosiężnymi rolkami i spiętych łączynami: u dołu toczoną, a u góry prostą w przekroju, łukowato wygiętą. Rama prosta na zewnętrznym obrzeżu, z licznymi profilami (kanele, ćwierćwałki) schodzącymi ku wnętrzu. Śruby zakończone po zewnętrznej stronie tralek drewnianymi, toczonymi knopikami. Tralki u dołu i u góry kanelowane, w miejscu połączenia z ramą proste, zwieńczone bogato toczonymi sterczynami z kulą na końcu.

Lustro stojące typu psyche w stylu eklektycznym, o delikatnych elementach konstrukcji złożonej z toczonych tralek i profilowanych ramiaków, o formie pozostającej pod wyraźnym wpływem stylu z późnego okresu panowania królowej Wiktorii (1837-1901), wykonane na terenie północnych Niemiec w latach 1870-1880.

Lustra typu psyche – dzięki możliwości ustawienia tafli pod różnym kątem poprzez flankujące ją dwa wsporniki – umożliwiały lepsze zobaczenie elementów stroju czy fryzury. Ten typ lustra rozwinął się we Francji w 2. poł. XVIII w. i był popularny w Europie w XIX w. Powstało wiele rodzajów takich luster, od małych do dużych form, nastawianych na podstawkę z szufladką, komodę i stół oraz samodzielnych mebli – jak egzemplarz dąbowski.

Kat. 120

Lustro wiszące, Niemcy, ok. 1810-1820

sosna, mahoń; mosiądz

140,7 x 72 x 7 cm

Nr inw. MD/AH/1185

Proweniencja: zakup w Koszalinie, 1988.

Lustro wiszące, w prostokątnej ramie, dwuelementowej, w dolnej, wydłużonej partii wypełnione taflą lustrzaną, w górnej, mniejszej, w formie leżącego prostokąta z pełną płyciną, fornirowane wzorzystą okleiną i ozdobione licznymi okuciami mosiężnymi. Rama u dołu i u góry zamknięta płatką. W górnej partii podwójna rama z pojedynczą płyciną, zwieńczona rozszerzającym się ku górze gzymsem. Ozdoby mosiężne: na dolnym ramiaku margerytka ujęta na bokach liśćmi, na bocznych ramiakach dolnej partii girlandy z liści i owoców dębu, wiszące na kokardach z maską, górna partia ramy ozdobiona listwami mosiężnymi ze stylizowanych liści, a na płycinie plakietka z dwoma łabędziami unoszącymi w dziobach chustę z herbem.

Lustro w ramie późnoklasycystycznej wykonane na pocz. XIX w., między 1810 a 1820 rokiem na terenie Niemiec, możliwe że na Pomorzu. Istotnym elementem dekorującym ramę jest okleina mahoniowa, która w partii zwieńczenia ma szczególnie wzorzyste usłojenie. Na dekorację ramiaków, płyciny i gzymśu wieńczącego wykorzystano ten sam arkusz forniru. Płat ten powstał poprzez skrawanie bala drewna na okrągło, dzięki czemu uzyskano fornir o płomienistym rysunku. Był to często stosowany w okresie klasycyzmu zabieg dekoratorski, umożliwiający

ozdobienie prostych form mebli – właściwych dla tego stylu – w sposób wytworny, a nierzadko luksusowy. Ramę ozdobiono poza tym licznymi, mosiężnymi okuciami także należącymi do zespołu charakterystycznych dekoracji klasycystycznych, tj. listwą z arkadowaniem, rozetą z liśćmi, parą łabędzi, maskami z festonami, jednak w części uzupełnionymi współcześnie.

Forma prostokątnej ramy zbudowanej z płaskich, fornirowanych mahoniem ramiaków, z których poziome były wyraźnie nasadzone na pionowe, a dodatkowo dolny ramiak był szerszy od pozostałych, ze zwieńczeniem w kształcie mniejszej ramy z płyciną fornirowaną wzorzystą okleiną, zamkniętej profilowanym gzymsem, wykształciła się w klasycyzmie i była w XIX w. długo popularna niemal w całej środkowej Europie. Ozdabiano ją – w zależności od regionu, okresu i jakości wyrobu – klasycyzującymi okuciami: na kostkach – rozetami, a w zwieńczeniu – scenami rodzajowymi, zwykle o tematyce zaczerpniętej z mitologii greckiej.

Kat. 121**Lustro wiszące, Gdańsk, ok. 1820**

mahoń, sosna; kość, masa plastyczna

127,5 x 53 x 3,5 cm

Nr inw. MD/AH/222

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Lustro wiszące, w prostokątnej, dwuelementowej ramie, w dolnej partii z taflą lustrzaną, zwieńczonej mniejszą ramką w formie leżącego prostokąta wypełnionego ażurową dekoracją, ozdobione kremowymi rozetami. Dolna część ramy z płatkami na obrzeżu, z kostkami w narożach ozdobionymi rozetami, od wewnętrznej strony fazowana i profilowana. Górna część ramy z wąskimi kostkami w górnych narożach, zakończona płatką, pośrodku wnętrza półkolisty łuk, w którym dziewięciolistna palmeta otoczona u góry przecinającymi się pętlami i osadzona na pełnym półokręgu ozdobionym pięcioma listkami. Kościane rozety w formie wielolistnych margerytek, z których w całości zachowana jedna i kolejna w połowie, pozostałe dwie wykonane wtórnie z masy, podobnie jak liście w zwieńczeniu. Tafla współczesna.

Lustro w stylu z 1. ćw. XIX w., w ramie o prostym kształcie, ozdobionej na obrzeżu płatkami z charakterystyczną dla gdańskich wyrobów ażurową dekoracją w zwieńczeniu, wyciętą w cienkiej desce w formie wachlarzowo rozłożonej palmetry, a nad nią – przecinających się pętli. Te dekoracje przybierały różnorodne kształty, miały ostre lub półokrągłe zakończenia i ujęte były także różnym arkadowaniem i promieniami. Forma

ramy dąrowskiej o charakterze z przełomu późnego klasycyzmu i wczesnego biedermeieru wykształciła się w końcu XVIII w. i wzbogacona bywała na obrzeżach płatkami (cienkimi listewkami) i malowanymi płycinami. Zwykle do dekoracji takich ram używano mosiężnych okuć; w tym egzemplarzu zastąpiono je kościanymi rozetami na kostkach łączących konstrukcję ramy, a środek palmetry w zwieńczeniu ozdobiono kościanymi płatkami. Spośród czterech rozet zachowała się jedna, druga częściowo, a inne odtworzono z masy plastycznej.

Podobne lustro zdobiło sopocką willę Friedricha Basnera (1869-1936), a znane jest z katalogu aukcji wyprzedażowej wyposażenia z 1925 r. Rezydencja ta była wypełniona dziełami sztuki, wnętrza słynęły z cennych mebli gdańskich w stylach od renesansu po współczesność, a właściciel był uznanym kolekcjonerem sztuki regionu.

Podobna forma dekoracji ram różnych typów luster była stosowana w północnoniemieckich i śląskich ośrodkach meblarskich na pocz. XIX w. między 1810 a 1820 rokiem, stąd liczna ich reprezentacja w zbiorach muzealnych na terenie zachodniej Polski, m.in. w Muzeum Narodowym we Wrocławiu.

Por. nr inw. MD/AH/1155.

Kat. 122**Lustro wiszące, Pomorze, pocz. XX w.**

sosna

109 x 78 x 8 cm

Nr inw. MD/AH/53

Prowenienca: przekaz administracji PGR w Królewie 30.10.1947;
prawdopodobnie pochodzi z dworu w Królewie.

Lustro wiszące, w ramie prostokątnej, profilowanej, rzeźbionej i malowanej na złoto, zwieńczone koroną umieszczoną na poduszce i ujętą na bokach ulistnionymi gałązkami, ze współczesną taflą. Powierzchnia ramy pośrodku prosta, pokryta granulami jak piaskiem, na bokach nieco zagłębiona, flankowana płatkami i ornamentem cekinowym, a we wnętrzu perełkowaniem, poniżej profilowana schodkowo, z kanelem i na obrzeżu ścięta ku taflę. Korona niewielka, pełna, podzielona na arkady zakończone półokrągłe i wypełnione kaboszonami imitującymi kamienie szlachetne, a u dołu bordiurą otoczoną naszyjnikiem z pereł i niewielkich rombów. Poduszka ze sznurem na obrzeżu. Gałązki mięsiste, po prawej stronie dębowe, po lewej laurowe z zawiązkami owoców.

Lustro w ramie o klasycystycznym charakterze, wykonanej na początku XX w. na fali powrotu do form z 2. poł. XVIII stulecia, prawdopodobnie na Pomorzu. Być może ramę wykonano jako ujęcie portretu ważnego członka rodziny i z tego powodu zwieńczono koroną i liśćmi; Rama wypełniona została współcześnie taflą lustrzaną.

Kat. 123**Parawan, Pomorze, ok. 1920**

dębina; mosiądz; żakard

164,5 x 52 x 12, po rozłożeniu: 164,5 x 260 x 2,2 cm

Nr inw. MD/AH/1203

Prowenienca: zakupiono do zbiorów w 1993.

Parawan pięcioskrzydłowy, rozkładany, o konstrukcji z cienkich graniaków tworzących prostokątne i zakończone łukowato ramy wypełnione tkaniną, z ażurami u góry, a u dołu przedłużone w nóżki; skrzydła połączone parami zawiasów czopikowych, motylkowych. Ramy skrzydeł podzielone szprosami na dwa pola: u dołu wypełnione tkaniną żakardową, u góry pod łukiem – ażurowe, z trzema pionowymi szprosami pośrodku, umieszczonymi na cienkiej, poziomej listewce. Tkanina o kremowym tle, na którym szare wzory stylizowane na wykonane w technice ikatu ze stylizowaną koronką i dużymi gałązkami kwiatowymi.

Parawan w stylu secesji geometrycznej, wykonany w latach 20. XX w., wypełniony tkaniną żakardową o wzorze stylizowanym na rokokowy z gałązkami i koronką z tego samego okresu. Styl secesji geometrycznej wykształcił się w Austrii w końcu XIX w. i promieniował na kraje ościenne, w tym silnie na Galicję. W meblarstwie dominowały formy zgeometryzowane, przeciwnie się, tworzone z graniaków. Główny nurt secesji geometrycznej był elegancki i miał charakter luksusowy, ale oczywiście była też wersja skromna dla mniej zamożnych klientów. Z racji użyteczności stylizacja ta była popularna do lat 20. i płynnie przeszła w art déco. Parawan ze zbiorów darłowskich jest skromnym przykładem tego stylu: wykonany z dębiny, w niezwykle prostej formie, a jego jedyną dekoracją jest konstrukcja.

Por. MD/AH/188, MD/AH/ 225, MD/AH/ 245.

Kat. 124

Pojemnik pamiątkowy, Darłowo,
2. poł. XIX w.

drewno liściaste (owocowe?)

wys. 12 x śr. 12,5 cm

Nr inw. MD/AH/398

Pochodzenie: ze zbiorów Heimatmuseum.

Pojemnik toczony, dwuczęściowy, w przekroju poziomym okrągły, w zarysie bogato profilowany, z luźnym wieczkiem-pokrywką, nakładanym na nieco większy korpus, ozdobiony płaskorzeźbionymi liśćmi, perłkowaniem; z napisami w języku niemieckim: na wypukłej powierzchni wieka – „Ein Prieschengesällig” i na korpusie – „C. S[c]hwarze Rügenwalde”.

Pokrywka nieco zbieżna ku górze, ujęta liśćmi jak koroną, oparta na półwałku. Korpus z wewnętrznym prostym kołnierzem do założenia pokrywki, u dołu rozszerzony, ujęty ćwierćwałkiem z wieńcem z liści. Wewnątrz zagłębiony, półkolisty, gładki. Napis na korpusie umieszczony na prostokątnym kartuszu-etykiecie, na końcach zbieżnym i zakończonym pętelką. Tło na korpusie i wieczku groszkowane.

Niewielki pojemnik pamiątkowy przypomina opakowanie na cenny przedmiot, a prawdopodobnie był drobiazgiem reklamowym wykonanym na zlecenie firmy C. Schwarze, prowadzącej młyn zamkowy w Darłowie. O tym, że mógłby to być dawny gadżet świadczyć może napis znajdujący się na wieczku: „Ein Prieschengesällig”, co można tłumaczyć jako „mały prezencik [z młyna]”. Możliwe, że miał mieć głównie wartość dekoracyjną i promocyjną.

Pojemnik został wykonany na tokarce, ozdobiono go płaskorzeźbionymi dekoracjami w stylu renesansowym, z czego wnioskować można, że powstał w 2. poł. XIX w., kiedy podobne ornamenty były bardzo popularne. Zapewne wykonał go

w Darłowie lokalny stolarz, specjalizujący się w toczeniu elementów drewnianych i posiadający umiejętności snycerskie. Przedmiot wyjątkowy i unikatowy. Tego typu wyrobów zachowało się w zbiorach muzealnych w kraju niezwykle mało, ponieważ nie były traktowane jako zabytki z uwagi na małą wartość materialną. Jest on też szczególnie ważny dla muzeum w Darłowie, gdyż młyn działał od XVI do końca XIX w. właśnie w zamku.

Kat. 125

Pojemnik-listownik, zachodnia Europa, Wielka Brytania (?), 3. ćw. XIX w.

twardy materiał niedrewniany (klejony papier?), masa papierowa; macica perłowa, żyłka mosiężna, płótno, sukno, papier skórzany

35,5 x 36 x 2 cm

Nr inw. MD/AH/517

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Pojemnik-listownik wiszący, w formie koperty zbudowanej z dwóch ścianek o falistym wykroju, tylnej wyższej, zakończonej spiczastą, połączonych na bokach brązowym płótnem, wykonany z twardego materiału pokrytego masą papierową barwioną na czarno, lakierowaną, inkrustowaną, ukwieconą wicią z grawerowanej macicy perłowej i mosiężnej żyłki, z przeszkloną, owalną rezerwą w przedniej ściance, w której na czerwonym suknie romb z naturalnego koloru sukna o falistym zarysie, a na nim i wokół niego haftowane gałązki i kwiaty. Plecy tylnej ścianki wyklejone czarnym papierem skórzanym; u góry okrągły otwór do zawieszenia.

Mały pojemnik-listownik w kształcie przypominającym kopertę do zawieszenia na ścianie, wykorzystywany podręcznie do przechowywania listów, kartek pocztowych czy notatek.

Wykonany w 3. ćw. XIX w. i przywieziony na Pomorze jako suvenir z zagranicznej podróży. Listownikowi nadano modną

wówczas formę i dekorację, inspirowaną zarówno rokokowymi, jak i bliskowschodnimi wzorami.

Listownik pokrywa masa papierowa barwiona na czarno i lakierowana oraz ozdobiona kwiatuskami z macicy perłowej i mosiężnej żyłki. Papier mâché – tak brzmi powszechnie używana, zaczerpnięta z języka francuskiego nazwa masy z papieru, wykorzystanej do jego wykonania, a przygotowywanej z domieszką gipsu i kleju (składniki bywają różne) i używanej do pokrywania mebli i produkcji mniejszych sprzętów i zabawek. Technika ta pojawiła się w Europie w renesansie i rozpowszechniła w kolejnych epokach. Uważa się, że pochodzi ze Wschodu i jest swego rodzaju odpowiednikiem dalekowschodniej laki. W Europie opracowano kilka różnych odmian, a jej popularność odpowiadała kolejnym falom mody na Orient. Włochy, Francja i Anglia wypracowały odmienne metody produkcji i dekoracji tą techniką. Listowniki z papier mâché stały się bardzo popularne w środkowym okresie panowania królowej angielskiej Wiktorii

(1837-1901), ok. połowy XIX w. Wykonywano je w formie stojących pojemników z przegródkami lub wiszących kopert – jak darłowski egzemplarz. Miewały barwną i naturalistyczną dekorację inkrustowaną z macicy perłowej i skromniejszą, malowaną. Papier skórzany, którym pokryto plecy listownika, wzmocnił go i dobrze konweniował z jego formą. Wykonany z celulozy z dodatkiem lateksu, przypomina skórę, a ma właściwości i możliwości twórcze tkaniny i papieru, można było mu dodawać różne dekoracje.

Listownik darłowski jest dużo skromniejszy, jeśli chodzi o dekorację, w stosunku do znanych egzemplarzy angielskich wykonanych po połowie XIX w. Jego ozdobą jest rezerwa w kwiatami haftowanymi na suknie, której nie odnajdujemy w innych podobnych listownikach z tego regionu. Możliwe zatem, że angielskie wzory były tylko inspiracją do wykonania listownika w innym europejskim kraju, np. Austrii lub Niemczech. Dalsze badania być może pozwolą ustalić miejsce jego wykonania.

Kat. 126

Pojemnik na laski, Pomorze, ok. 1900

brzoza bejcowana na orzech

80 x 37 x 9,7 cm

Nr inw. MD/AH/461

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Pojemnik na laski z prostokątnymi plecami zakończonymi trójkątnie, ujętymi u dołu i na bokach niższymi, wąskimi ściankami, w górnej partii spiętymi jedynie łukowatą, toczoną łączyną. Tylne ścianki u góry ozdobione romboidalną rezerwą – uchwytem. Boki krótsze niż plecy, podcięte u góry łukowato.

Pojemnik na laski-stojak wykorzystywany był w holu lub garderobie do odstawiania i przechowywania lasek. Sprzęt przyścienny; mógł być przenośny lub zamontowany na stałe. Obiekt z Darłowa ma prostą, użytkową formę, której nadano cechy stylu secesji geometrycznej, rozpowszechnionego w krajach środkowej Europy ok. 1900 r.

Kat. 127

Pomocnik-pacholek do ściągnięcia butów, Pomorze, pocz. XX w.

sosna i buczyna malowana na brązowo

68 x 37,7 x 48,8 cm

Nr inw. MD/E/23

Proweniencja: przekazany do zbiorów po 2. wojnie światowej.

Pacholek – przyrząd ułatwiający ściągnięcie butów z cholewami, w formie stojącej, wydłużonej, prostokątnej ramy z dłuższym górnym ramiakiem – rączką i dolnym ramiakiem – stopą, rama spięta w górnej partii prostą łączyną, w której osadzona pionowa deska rozszerzająca się ku dołowi, a na jej końcu zamocowana deska pozioma – stopień pochylony i oparty z jednej strony na podłodze, a z drugiej wsparty na dolnym ramiaku, łukowato wygięty, prosty na trzech bokach, a na jednym, krótszym boku wystającym poza zarys pionowej deski – z wyciętym głębokim łukiem.

Górnym ramiak graniasty o zaokrąglonych narożach, od dołu na bokach podcięty. Dolny ramiak zaokrąglony jedynie na bocznych, górnych krawędziach. Pionowe ramiaki zbieżne ku dołowi i lekko zaokrąglone na narożach. Pozioma deska lekko rozszerzająca się ku górze, u dołu węższa, ze ściętymi narożnikami.

Na rączce białą farbą: KWM 689.

i używanymi regionalnie nazwami, także jako knecht, chłopiec i chłopak, piesek, rak. Rozpowszechniony był w Europie i Pn. Ameryce, gdzie używano go powszechnie do połowy XVIII w.; powstało wiele jego odmian konstrukcyjnych.

Egzemplarz darłowski ma charakter sprzętu ludowego, wykonanego w lokalnym warsztacie stolarskim i wykorzystywanego w domu gospodarskim. Podobne sprzęty były wykonywane też w wersjach zdobniejszych, dworskich, zawsze do domów poza-miejskich, ale też dla wojska, tam gdzie jeżdżono konno i używano wysokich butów z cholewami. Konstrukcja i sposób użycia były proste. Stanąwszy jedną nogą na koniec deski poziomej, wspartej na podłodze, a włożywszy obcas podeszwy pod wcięcie po drugiej stronie tejże deski, przytrzymywano go, dzięki czemu łatwiej było wysunąć stopę z buta z długą cholewą. Podobny pacholek znajduje się w Zagrodzie Alberta Klücki w Muzeum Wsi słowińskiej w Klukach.

Pacholek do ściągnięcia butów z długimi cholewami to przyrząd pomocniczy znany pod kilkoma innymi, potocznymi

Kat. 128**Postument**, zachodnia Ukraina, Huculszczyzna, XIX/XX w.

brzoza, barwiona na orzech

82,2 x 46 x 46 cm

Nr inw. MD/AH/1193

Proveniencja: zakup w Koszalinie, 1989.

Postument z sześciokątnym blatem wspartym na trzech toczonych tralkach, spiętych u dołu półką analogiczną do blatu i zakończonych łukowatymi stopami wygiętymi na zewnątrz, dekorowany wybieranymi dłutem ornamentami geometrycznymi. Obrzeże blatu i półki profilowane. Blat ujęty bordiurą z wstęgami ułożonymi w łuki, między którymi liście, a w centrum sześcioboczne pole z sześcioramienną gwiazdą, z rozetami w narożach i pośrodku. Analogiczna rozeta zdobi półkę, a jej sześcioboczny kształt podkreślają trzy rytowane rowki.

Postument w stylu eklektycznym z przełomu XIX i XX w., wykonany na terenie Huculszczyzny, być może w Szkole Przemysłu Drzewnego w Kołomyi, jako wyrób „eksportowy” i pamiątkarski dla turystów i miłośników wyrobów z tego regionu. Jest to mebel mieszczański, niemający charakteru ludowego, a jego regionalność wyraża się jedynie w snycersko opracowanych dekoracjach blatów o wzornictwie typowym dla drewnianych wyrobów huculskich.

W końcu XIX w. popularność Huculszczyzny jako regionu turystycznego zaowocowała zwiększonym zainteresowaniem

sztuką ludową tego regionu i jej wyrobami. W 1888 r. założono w Kołomyi najpierw „Spółkę Huculską” skupującą i sprzedającą miejscowe wyroby huculskie, a w 1894 r. działającą już pod patronatem rządu austriackiego (Huculszczyzna – jako terytorium polskie do 1772 r. – znalazła się w granicach zaboru austriackiego) Szkołę Przemysłu Drzewnego, która wykonywała wyroby o charakterze ludowym z wykorzystaniem technik zdobniczych właściwych meblom huculskim, ale obliczonych na potrzeby mieszkańców miast i turystów. Były to meble i sprzęty stylowe, eklektyczne, secesyjne i modernistyczne, ozdobione w sposób charakterystyczny dla Huculszczyzny: snycerką i inkrustowaniem. Niestety, wzmożone zapotrzebowanie na wyroby huculskie przyniosło obniżenie ich jakości na początku XX w. i sprawiło, że stały się powtarzalne, o uproszczonej dekoracji, suwenirowe.

Postument trafił zapewne na Pomorze po 2. wojnie światowej wraz z przesiedleńcami z południowego wschodu Polski. Zdobienia obu mebli złożone są z podobnych ornamentów, jednak dekoracje postumentu mają wyraźnie uproszczony charakter, tworzą proste, nieskomplikowane wzory.

Kat. 129**Półka wisząca, Pomorze, pocz. XX w.**

orzech

150,5 x 40,2 x 27 cm

Nr inw. MD/AH/466

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Półka wisząca, w formie podłużnej deski, z przodu łukowato wciętej, zaokrąglonej na frontowych narożach, wspartej na umieszczonych pod spodem na bokach falistych, ażurowych podpórkach oraz z tyłu na deskowej ścianie – u dołu falistej, z ażurami na bokach, ozdobionej płaskorzeźbioną sceną z polowania oraz rytowanymi liśćmi dębu. W ścianie wycięta rezerwa, prosta u góry i na bokach, rozszerzająca się ku dołowi, na dolnych narożach i pośrodku łukowato wycięta. Umieszczona w niej scena bejcowana na ciemno, przedstawiająca trzy psy, które doganiają uciekającego dzika. Rezerwę na bokach flankują dwa geometryczne pola, zbieżne ku dołowi, o zaokrąglonych narożach, wypełnione gałązkami z liśćmi i owocami dębu, podmalowywanymi w różnych odcieniach brązu.

W konsolowych podpórkach ażurowe dekoracje w formie wyciągniętej kropli, a w zakończeniach ścianki – o kształcie sercowatym.

Półka wisząca, w stylu secesyjnym, o dekoracyjnym charakterze, w kształcie popularnej w tym czasie falistej deski wspartej drugą deską ułożoną pod kątem prostym, z płaskorzeźbioną i malowaną dekoracją naturalistyczną. Półka ozdobiona motywami myśliwskimi wykonanymi na dobrym poziomie, w dwóch technikach: pierwszej – płytko, ale plastycznie rzeźbionej i drugiej – w formie delikatnej dekoracji malarskiej, imitującej intarsję.

Kat. 130
Element dekoracyjny, Pomorze,
 1. ćw. XX w.

orzech, sosna

79,5 x 54 x 2 cm

nr inw. MD/AH/630

Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.

Element dekoracyjny w formie deski zbliżonej do prostokąta, lekko zwężającej się ku górze, o łukowatych bokach, ze ściętymi dolnymi narożnikami, ujętej na obrzeżu półwałkiem, ozdobionej po lewej stronie i u dołu płaskorzeźbioną, ulistnioną gałązką różaną, okalającą znajdujące się w dolnym, prawym narożu płaskie pole bez dekoracji o kształcie analogicznym do deski. Boki dolny i boczne podcięte, górne obrzeże wybrzuszone. Obrzeże i tło pod gałązką rytowane, przypominające strukturę kory drzewa. Na plecach dwie pionowe listwy wzmacniające deskę (montażowe).

Element w formie dekoracyjnej deski w stylu secesyjnym, możliwe że pierwotnie był zamontowany na meblu skrzyniowym,

np. komodzie lub szafce do przechowywania bielizny, wykonany w lokalnym warsztacie stolarskim. Na polu bez dekoracji, o kształcie analogicznym do zarysu deski, mogła być zamontowana rama z lustrem lub malowana płycina, np. z krajobrazem, fragmentem ogrodu, dworkiem. Deskę ozdabiają plastycznie wyrzeźbione, ulistnione gałązki z kwiatami róż w różnym stadium rozkwitu.

Zegary

Kat. 131

Kat. 131

Zegar portykowy, firma Japy Frères et Cie, Francja, Beaucourt, lata 70. – 90. XIX w.

dębina, palisander, brzoza; mosiądz, emalia

48 x 28 x 12,8 cm

Nr inw. MD/AH/312

Proweniencja: dar p. Paszkowskiej 20.11.1947.

Zegar w formie portyku z prostopadłościennym gzymsem zakończonym od frontu faliście, wspartym na czterech spiralnych kolumnach osadzonych na schodkowej podstawie i czterech graniastych podkładkach, fornirowany, intarsjowany w stylizowane motywy rocailles, z mechanizmem w okrągłej puszcze podwieszonym do gzymsu i osadzonym między kolumnami, z emaliowaną białą tarczą w mosiężnej, odlewanej bordiurze z rocailles.

Gzyms ujęty u góry, a podstawa ozdobiona między stopniami profilowanymi listwami z laskowaniem, zbliżonym do wąskiego ornamentu „wole oczy”. Gzyms i stopnie podstawy otoczone na obrzeżach podwójną żyłką. Zwieńczenie, front gzymsu i górna płyta górnego stopnia podstawy oraz front dolnego stopnia podstawy ozdobione dekoracją ułożoną z intarsjowanych jasną okleiną, ukwieconych rocailles. Kolumny zakończone mosiężnymi obejmami, u góry – w formie kapiteli, u dołu – baz. Na tarczy pierścień godzinowy z czarnymi cyframi rzymskimi od I do XII oraz otwory naciągu chodu i bicia. Brak wskazówek, wahadła i dzwonka.

Zegar portykowy, kominkowy wykonany we Francji w 3. ćw. XIX w. w firmie zegarmistrzowskiej „Japy Frères et Cie” w Beaucourt w Burgundii. Firmę założył w 1777 r. Frédéric Japy

(1740-1812), który odniósł sukces dzięki zmechanizowaniu procesu produkcji mechanizmów zegarowych. Zakład przeszedł od wykonywania mechanizmów zegarowych do produkcji narzędzi i silników, części rowerowych, oświetlenia, mebli ogrodowych, pomp, młynków do kawy, a nawet maszyn do pisania, a swe tryumfy święcił w latach 80. XIX w., kiedy zatrudniał aż 5000 pracowników. W 1854 r. zmienił nazwę na „Japy Frères et Cie”. Zegar darłowski należy do grupy zegarów ustawianych na kominkach lub stołach, których mechanizmy montowano w niewielkiej szafce lub w antykizującym portalu.

Zegary o analogicznej do darłowskiego formie – portyku wspartego na spiralnych kolumnach ozdobionego intarsjami roślinnymi – były wykonywane w okresie panowania Napoleona III, prezydenta i cesarza Francji (1848-1870) i później. Wówczas miały one formy portyków zarówno z prostymi kolumnami i wiktoriańskimi dekoracjami, czasami także inkrustowane mosiężną blachą i macicą perłową, jak i wsparte na kolumnach spiralnych.

Na płycie mechanizmu u dołu odcisnięta okrągła pieczęć z nazwą firmy: „Japy Frères” a wokół niej „Limitée [cdop?]”, oraz cyfra „39”.

Kat. 132
Zegar szafowo-podłogowy,
 północne Niemcy (?), ok. poł. XVIII w.

dębina, sosna, orzech, jesion; blacha mosiężna grawerowana, kość grawerowana, mechanizm – stal, mosiądz, mosiądz złożony
 243,5 x 57 x 31 cm

Nr inw.: szafa - MD/AH/55, mechanizm - MD/AH/43

Proweniencja: szafa - dar administracji radzieckiej PGR z Tychowa 22.06.1948; może pochodzić z pałacu w Tychowie;

mechanizm - przekazany przez starostę sławieńskiego 27.06.1948; pochodzi z zamku w Krągu.

Konserwacja szafy: Warszawa, 1989-1990.

Zegar szafowo-podłogowy jednoczęściowy, trójkondygnacyjny, o prostych bokach i froncie; z wysoką szafką mechanizmu, zamykaną przeszkłonymi drzwiczkami, zwieńczoną gzymsem falistym, rozerwanym pośrodku i z daszkiem wypiętrzonym ku górze, łukowato wyciętym na bokach, ozdobionym toczonymi sterczynami; z węższym trzonem zamykanym jednoskrzydłowo, osadzonym na szerszej podstawie, wyciętej u dołu faliście, z konsolowymi nogami. Całość fornirowana, intarsjowana, na trzonie i podstawie ozdobiony inkrustowanymi ornamentami regencyjnymi z grawerowanej blachy mosiężnej i kości.

Skrzydło drzwiczek szafki mechanizmu zwieńczone łukiem koszowym, ujęte na bokach toczonymi kolumnami, lekko poszerzonymi pośrodku, z opartym na nich profilowanym gzymsem powtarzającym kształt zwieńczenia drzwiczek. Rezerwy w szafce mechanizmu nad łukiem oraz na bokach przeszkłone szkłem matowym, grawerowanym w fantazyjne wzory. Trzon na frontowych narożach ścięty. Skrzydło drzwiczek trzonu u góry lekko faliste, ujęte na krawędzi profilem, na obrzeżu bordiurą i wstęgą, a pośrodku z ciemniejszym, podłużnym

polem zakończonym szpicem u góry i u dołu, wypełnione ażurową dekoracją inkrustowaną i grawerowaną z blachy mosiężnej i kości. Dekoracja zbudowana z mosiężnych rocailles i liści, w której u góry umieszczono wycięte z kości rogi obfitości, jabłko królewskie, a na dole putta i ptaki, pośrodku zaś w rezerwie jeźdźca na postumencie. Front podstawy ozdobiony w podobny sposób, z rezerwą otoczoną mosiężną wicią z liśćmi, kampanulą i wachlarzem, a w środku z inkrustowaną w kości i grawerowaną postacią kobiety w tunice, podtrzymującej dzban wsparty na ramieniu.

Plecy deskowe, jednoczęściowe, szafka mechanizmu wsuwana na konstrukcję trzonu. Okucia mosiężne: szylidy kluczyn podłużne, faliste w zarysie, zawiasy czopowe, rozłączne, zakończone dekoracyjnymi sterczynami.

Tarcza zegara mosiężna, zbliżona do kwadratu, zakończona łukiem koszowym, w narożach ozdobiona odlewanyymi, mosiężnymi, złożonymi okuciami z rocailles. Na niej szeroki, stalowy pierścień z niellowanym podziałem na godziny zapisany cyframi rzymskimi od I do XII oraz nad nim z minutami

zapisanymi cyframi arabskimi od 5 do 60 (co 5 minut). Na pierścieniu między godzinami lilijki, a na dolnym obrzeżu między minutami napis: „ES 405”. W łuku okrągły medalion ujęty na obrzeżu zwiniętą spiralnie bordiurą, z orłem o podniesionych skrzydłach, i maksymą „Tempus Fugit” u góry. Pośrodku tarczy otwór naciągu chodu i bicia. Mechanizm bijący godziny, z budzikiem, mosiężny, umieszczony między dwiema prostokątnymi płytami, spiętymi toczonymi łączynami, z kotwicznym wychwytem hakowym, z zamontowanym na zewnętrznej płycie uchwytem serca i dużym dzwonkiem nad nim.

Stan zachowania: szafa po naprawach i rekonstrukcji, możliwe, że szafka mechanizmu została w późniejszym czasie przedłużona. Tarcza wraz z pierścieniem, medalionem, okuciami silnie przetarta, zaśniedziała, brak wskazówek oraz pierścieni sekundnika i budzika (?). Mechanizm zdestruowany, płyty wygięte, elementy mechanizmu luzem, dzwonek wyszczerbiony, brak wag i serca.

Zegar szafowo-podłogowy wykonany ok. poł. XVIII w. prawdopodobnie na terenie północnych Niemiec, o formie inspirowanej angielskimi szafami zegarowymi, z typową dla nich wysoką szafką mechanizmu zamkniętą rozerwanym naczółkiem i ściętym daszkiem, z węższym trzonem i podstawą z konsolowymi nogami. Skrzydło drzwi trzonu oraz front podstawy ozdobiono koronkową inkrustacją z grawerowanej, mosiężnej blachy, ułożoną z suchych liści akantu oraz meandrów. Kompozycja wykonana z blachy mosiężnej w centrum skrzydła drzwi ujmuje mniejsze, wykonane z grawerowanej kości dekoracje: umieszczonego w rezerwie pośrodku trzonu jeźdźca, a nad nim hermy z koszami pełnymi owoców oraz ukoronowany kartusz, zaś u dołu – putta i ptaki. Na podstawie, wśród wici zakończonej kampanullą, umieszczono posąg antyczny, wykonany z grawerowanej kości.

Podobne w formie szafy zegarowe, inspirowane wzorami angielskimi, wykonywano w tym czasie m.in. w Gdańsku. Choć dekoracje inkrustowane na skrzydle drzwi trzonu i froncie podstawy utrzymane są w stylu z czasów wykonania szafy zegarowej, jednak są znacznie mniejsze niż pola przeznaczone do dekoracji na tych częściach szafy, poza tym każda ma inny charakter, co wskazuje, że mogły zostać wkomponowane wtórnie – dla ich zachowania i ozdoby. Dekoracje z kości w porównaniu z blaszanymi wykonane są w prymitywny sposób, wskazujący na niewielkie umiejętności obróbki tego twardego i wymagającego materiału. W celu stworzenia dla dekoracji inkrustowanych właściwej oprawy skrzydło drzwiczek trzonu i front podstawy ozdobiono wstęgami, tworzącymi geometryczne pola. Możliwe, że wkomponowano te dekoracje w czasie jednej z napraw.

Rezerwy w szafce mechanizmu są obecnie wypełnione taflami szklanymi, zapewne wtórnie, bo zwykle wypełniane były ażurem drewnianym w formie wici, analogicznym do dekoracji mosiężnej; ażur podklejano płótnem (zielonym).

Kat. 133
Szafa zegara podłogowego,
 Pomorze, ok. 1820-1830

sosna, brzoza mazerowana; tarcza drewniana, malowana
 232 x 51 x 29,8 cm
 Nr inw. MD/AH/49
 Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
 Konserwacja: Warszawa, 1989.

Szafa zegara podłogowego, jednoczęściowego, trójkondygnacyjnego, o prostych bokach i froncie, z szerszą szafką mechanizmu umieszczoną na węższym trzonie, zamykanymi jedno-skrzydłowo, wspartymi na podstawie, podobnie wysuniętej, jak górna szafka, opartej na czterech toczonych, czernionych nóżkach, mazerowana na całej powierzchni, ozdobiona czernionymi detalami.

Szafka mechanizmu – niemal sześcienna, zakończona profilowanym gzymsem ozdobionym czernionym ćwierćwałkiem, zamykana drzwiczkami z okrągłą, przeszkloną rezerwą, w której widoczna emaliowana tarcza zegarowa, z przeszklonymi, prostokątnymi rezerwami także na bokach. Tarcza z czernionymi, rzymskimi cyframi na pierścieniu godzinowym od I do XII oraz – ponad nimi – z pierścieniem minutowym zaznaczonym małymi i większymi kropkami co pięć minut, z kwadransami wyznaczonymi cyframi arabskimi w czterech miejscach: nad III – 15, nad VI – 30, nad IX – 45 i nad XII – 60. Brak mechanizmu. Trzon u góry i u dołu ujęty szeroką listwą łukowato podciętą, w formie simy. Drzwiczki trzonu z dekoracyjnym, malowanym na czarno, wydłużonym romboidalnym polem w centrum. Podstawa podłużna, ujęta płaską listwą cokołową, z ramowym frontem,

w którym wycięta rezerwa, półkola u góry, a na bokach i u dołu prosta, wypełniona płyciną.

Szafa zegarowa w stylu biedermeierowskim o prostej skubizowanej formie, typowej dla tego biedermeieru, ozdobiona mazerowaniem, tj. malarską imitacją usłojenia drewna. Nadana zegarowi kolorystyka przypomina nieco brzozę karelską, gatunek występujący naturalnie na terenie Karelii (Finlandia i Rosja), w którym kora przerasta w głąb drewna, a po jego pocięciu na deski widoczne są na powierzchni ciemnobrązowe fale. Brzoza karelska była w okresie biedermeieru modnym gatunkiem drewna, wykorzystywanym do okleinowania mebli. Poza tym szafę ozdobiono czernionymi akcentami, m.in. dużym, romboidalnym polem na froncie trzonu, który to sposób dekoracji był chętnie stosowany dla dekoracji i podkreślenia kontrastu z jasną okleiną. Formę i dekorację szafy uzupełnia tarcza zegara – utrzymana w tym samym stylu.

Kat. 134
Zegar szafowo-podłogowy,
 Pomorze, ok. 1830

sosna, brzoza falista, mosiądz, stal

229,5 x 58 x 33,5 cm

Nr inw. MD/AH/1135

Proweniencja: przekazany przez Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne przy Muzeum Okręgowym w Koszalinie, 30.10.1985.

Konserwacja: Koszalin, 1985-1988.

Zegar szafowo-podłogowy, jednoczęściowy, trójkondygnacyjny, o prostych bokach i froncie, z wysoką, wysuwaną pierwotnie szafką mechanizmu zwieńczoną trójkątnym naczółkiem, zamykaną drzwiczkami z okrągłą, przeszkloną rezerwą, przez którą widoczna tarcza zegara; szafka osadzona na nieco węższym trzonie, także zamykanym jednoskrzydłowo i wspartym na niskiej, szerszej, podstawie i czterech toczonych nóżkach; trzon fornirowany wzorzystą okleiną.

Drzwiczki szafki mechanizmu zamykane na lewym boku mosiężnym haczykiem. We wnętrzu szafki drewniana płyцина z okrągłym otworem na tarczę, zakrywająca mechanizm. W bokach szafki mechanizmu dwa wąskie skrzydełka, o konstrukcji ramowej, wyklejone płótnem, zamykane mosiężnymi rygielkami, po otwarciu umożliwiające wgląd w mechanizm zegarowy. Trzon ujęty profilowanymi listwami: u góry – o profilu półwałka, a u dołu – odwróconej simy. Na front podstawy nałożona profilowana deska, u góry i u dołu – z prostymi listwami, pośrodku – falista. Nóżki wcięte u góry, kuliste u dołu. Plecy deskowe, jednoczęściowe.

Szyld zamka trzonu mosiężny, odlewany, wydłużony, o eklektycznej formie i dekoracji. Zamek trzonu stalowy, przykładowo-wpuszczany, jednoryglowy. Zachowane szyldy uchwytów

skrzydełek na bokach szafki mechanizmu. Zawiasy stalowe i mosiężne, splatane.

Tarcza zegarowa okrągła, drewniana, malowana na kremowo, z podziałem godzinowym z cyframi arabskimi malowanymi na czarno od 1 do 12, z dwoma stalowymi wskazówkami: godzinową i minutową oraz niewielką metalową tarczą pod nimi z podziałem godzinowym mechanizmu bicia. Mechanizm zamontowany między parą drewnianych płyt, zamkniętych u góry i u dołu drewnianymi półkami i umieszczony na ławce znajdującej się wewnątrz szafy; wychwytowy kotwiczny, z gongiem strunowym bijącym godziny (za tylną płytą), z dzwonkiem (nad górną półką) i dwoma wagami (wewnątrz trzonu).

Zegar szafowo-podłogowy w stylu biedermeier wykonany na Pomorzu ok. 1830 r. Szafa zegarowa o typowej dla tego stylu masywnej i prostej formie, z tympanonem wieńczącym szafkę mechanizmu, cofniętymi drzwiczkami w stosunku do frontowych naroży trzonu, wykończona wzorzystym fornirem z brzozy falistej. Tarcza i mechanizm właściwe dla okresu powstania szafy. Jeden z niewielu kompletnie i oryginalnie zachowanych zegarów w zbiorach darłowskich.

Kat. 135
Szafa zegara podłogowego,
 Gdańsk (?), kon. XIX w.

dębina; mosiądz, stal, szkło

243 x 57 x 32 cm

Nr inw. MD/AH/15

Proweniencja: przekazany przez administracji radzieckiej w Podgórkach 23.08.1948; może pochodzić z pałacu w Podgórkach.

Konserwacja: Warszawa, 1985-1986.

Szafa zegara podłogowego, jednoczęściowa, trójkondygnacyjna, o prostych bokach i froncie, z wysoką, wysuwaną szafką mechanizmu zamykaną przeszklonymi drzwiczkami, zwieńczoną wydatnym, wylamanym ku górze gzymsem z herbem z trzema krzyżami, z węższym trzonem zamykanym jednoskrzydłowo, umieszczonym na szerszej podstawie wspartej na czterech nóżkach w formie spłaszczonych kul, bogato rzeźbiona, bejcowana na ciemno.

Rama drzwiczek szafki mechanizmu prostokątna w zarysie, od wewnętrznej strony u góry wycięta w formie łuku koszowego, a w narożach ozdobiona rzeźbionymi liśćmi i wypełniona taflą szklaną, fazowaną na obrzeżu. Szafka mechanizmu, trzon i podstawa na bokach frontu ujęte bordiurami z girlandami na kokardach i zakończonych parami chwostów. Kartusz herbowy umieszczony na gzymse szafki mechanizmu, z parą lwów podtrzymujących ukoronowany herb Gdańska, ujęty u dołu wstęgą ułożoną na liściach (bez inskrypcji). Na bokach szafki mechanizmu prostokątne, przeszklone rezerwy, także fazowanymi na obrzeżu tafłami, z których prawa w formie drzwiczek, umożliwiając obserwację ruchu mechanizmu zegara. Brak tarczy i mechanizmu. Skrzydło drzwi trzonu oraz front podstawy ozdobione wydłużonymi, wielobocznymi poduszkami, ujętymi na obrzeżu profilowanymi listwami. Poduszka trzonu zwieńczona parą uskrzydłonych putt podtrzymujących koronę, u dołu ułożona na ukwieconych liściach, podobnie ozdobione naroża

poduszki na podstawie. Trzon i podstawa u dołu (od frontu i na bokach) ujęte szerokimi, profilowanymi listwami.

Zawiasy drzwiczek mosiężne, czopikowe, ozdobnie rytowane, zakończone sterczynami. Frontowe drzwi szafki mechanizmu zamykane na haczyk umieszczony na lewym boku. Zamek trzonu stalowy, wpuszczany, jednoryglowy.

Szafka w typie neobarokowych mebli gdańskich, wykonana w Gdańsku lub w ośrodku meblarskim naśladowującym jego wyroby, które w 2. poł. XIX w. były niezwykle popularne i chętnie kupowane zarówno do wnętrz instytucji, jak i domów prywatnych – nie tylko na terenie szeroko rozumianego Pomorza.

Szafa o formie i dekoracji frontu inspirowanej kształtem barokowych gdańskich szaf sieniowych: mebel zwieńczono wylamanym do góry gzymsem ozdobionym kartuszem; na drzwiczkach trzonu oraz froncie podstawy umieszczono gwieżdźdźiste poduszki ujęte puttami, kwiatami i liśćmi; nawet stopom nadano kształt spłaszczonych kul, jak w barokowych szafach gdańskich.

Gdańskie meble barokowe nie były ozdabiane herbami miasta. Jest to idea typowo XIX-wieczna, wynikająca z rodzących się patriotyzmów lokalnych, małych ojczyzn.

Szafa zegarowa może pochodzić z pałacu w Podgórkach, którego ostatnim właścicielem był Horst von Blumenthal (1882-1963).

Por. nr inw. MD/AH/243

Kat. 136
Szafa zegara podłogowego,
 Pomorze, koniec XIX w.

dębina, mosiądz
 253 x 60 x 35 cm
 Nr inw. MD/AH/182

Proweniencja: zakup od Jana Przybyszewskiego z Darłowa 31.08.1947.

Szafa zegara podłogowego, jednoelementowa, trójkondygnacyjna, prosta na bokach, z wysoką, wysuwaną szafką mechanizmu zwieńczoną wyłamanym do góry gzymsem ze sterczyną, przeszklona z trzech stron, zamykana na prawym boku jedno-skrzydłowo; z trzonem ażurowym, z dwoma spiralnymi kolumnami od frontu i pełnymi plecami, opartym na pełnej podstawie i czterech stopkach w kształcie spłaszczonych kul; bogato rzeźbiony, bejcowany na ciemno.

Szafka mechanizmu z prostopadłościennym korpusem, z przeszkloną rezerwą na froncie, zbliżoną do kwadratu, zamkniętą łukiem koszowym, otoczoną półwałkiem i flankowaną pilastrami zbieżnymi ku dołowi, zakończonymi wolutami ozdobionymi łuskami. Na bokach szafki prostokątne, wydłużone, przeszklone rezerwy; po lewej stronie w formie drzwiczek, zamykanych haczykiem, umożliwiających dostęp do mechanizmu zegara. Gzyms wieńczący wysoki, rozszerzający się ku górze, bogato profilowany z krenelażem i niewielkim kartuszem-kwiatonem na froncie, u góry pośrodku wyłamany ku górze i zwieńczony falistym daszkiem z toczoną sterczyną w formie szyszki pinii.

Pilastry ujmujące front szafki z trzema głębokimi kanelami, zakończone niewielką nakładką w formie odwróconego łuku koszowego z ozdobnym guzem pośrodku. Podobne, krótsze, kanelowane pola ujmują u góry front trzonu, dzieląc je na dwie osie, w których łuki zwykłe, podobne łuki na tej samej wysokości na bokach trzonu. Podstawa ujęta u góry i na dole

profilowanymi listwami, prosta na bokach, od frontu z dekoracyjną płyciną z płaską poduszeczką obwiedzioną listwami, ozdobiona rautami, flankowana na bokach frontu pilastrami z wolutami u góry i talerzykami pośrodku. Plecy deskowe, na całej wysokości wystające poza zarys korpusu i na obrzeżu dekoracyjnie wycięte faliście; na nich w trzech miejscach owalne, nieczytelne stemple zakładu zegarmistrzowskiego w języku niemieckim.

We wnętrzu trzonu w górnej partii zachowana odlewana mosiężna tabliczka po gongu: prostokątna, ukwiecona, z okrągłym medalionem, w którym uskrzydłony krąg. Brak tarczy i mechanizmu.

Szafa zegara podłogowego wykonana w końcu XIX w. na Pomorzu. Podobne szafy zegarowe produkowało wiele zakładów stolarskich w Słupsku i Gdańsku. Do wykonania obudów dobierano w sposób swobodny wzory elementów konstrukcyjnych i ornamentów mebli renesansowych i barokowych. Kiedy powstawały pierwsze angielskie szafy zegarów podłogowych w 2. poł. XVII w., zegary były nowością w wyposażeniu wnętrz i nie są znane modele zegarów w stylu baroku gdańskiego wykonane w XVIII w. Jeśli wykonywano szafy na miejscu, na Pomorzu, to wiernie odtwarzano wzory angielskie. Dlatego też struktura neobarokowych i eklektycznych szaf zegarów gdańskich wzorowana była na elementach konstrukcyjnych

i dekoracjach dawnych gdańskich stołów czy szaf i miały one charakter zgodny z duchem czasu.

Jan Przybyszewski, od którego 31.08.1947 r. zakupiono omawiany zegar, był pierwszym powojennym zegarmistrzem w Darłowie. Zakład nadal jest prowadzony przez rodzinę.

Kat. 137
Zegar szafowo-podłogowy,
 Pomorze, ok. 1910-1915

dębina, orzech, mosiądz

217 x 90 x 57 cm

Nr inw. MD/AH/249

Proweniencja: przekazany po 2. wojnie światowej.

Zegar szafowo-podłogowy, jednoelementowy, z trzonem o prostych bokach i froncie zamkniętym dwuskrzydłowo, przeszklonym z trzech stron, zwieńczony wydatnym gzymsem, rozszerzonym ku górze, profilowanym, z kartuszem pośrodku, u dołu na podstawie prostopadłościenną, nieco wysuniętą przed trzon, ujętej profilowanym cokołem i opartej na czterech stopach w formie spłaszczonych kul, bejcowany na czarno i ozdobiony płaskorzeźbionymi ornamentami. Mechanizm na niewielkiej, kwadratowej, mosiężnej płycie z wychwytem kotwicowym i gongiem spiralnym, bijący godziny, spięty z okrągłą tarczą bolcami i umieszczony na drewnianej półce zamontowanej w górnej partii wnętrza trzonu. Tarcza w profilowanej ramie

z blachy, z pierścieniem godzinowym z cyframi arabskimi od 1 do 12 oraz zewnętrznym, wąskim pierścieniem minutowym, podzielonym pionowymi kreskami. Na gzymsie wieńczącym kartusz z mięsistych liści i tulipanów, wśród których okrągłe, faliste na obrzeżu, stylizowane pole herbowe.

Trzon zegara podzielony na dwie partie: górną – zamkniętą małymi, kwadratowymi drzwiczkami z okrągłą, przeszkloną rezerwą, za którą widoczna tarcza, oraz dolną – z podłużnym skrzydłem, także przeszklonym i podzielonym na sześć pól prostymi szprosami. Analogicznie podzielone boki, u góry przeszklone wąskimi taflami, z widocznym mechanizmem, po lewej – z drzwiczkami, a u dołu wyglądające jak dolne drzwiczki na froncie. Front zegara flankowany na bokach dwoma prostymi kolumnami zakończonymi kapitelami z wydłużonymi wolutami ujmującymi kwiatony z liści, pod którymi powierzchnia kanelowana ozdobiona rozetami, a u dołu proste bazy z pierścieniami. Podstawa zegara u góry sfazowana i kanelowana, na bokach frontu lizeny wypełnionymi liśćmi ujmujące podwójną ramę z zagłębioną płyciń obwiedzioną ornamentem z jajownika. Listwa cokołowa w formie simy zakończona ćwierćwałkiem. Sztyldy zamków z hakowymi uchwytami mosiężne, prostokątne, z owalnym medalionem wokół otworu kluczyzny, ujętym wolutowo zakończonymi liśćmi. Na prawym boku trzonu biały stempel: „SFNR”. Brak wag i serca mechanizmu.

Zegar szafowo-podłogowy w obudowie wykonanej na Pomorzu ok. 1915 r., ozdobionej kolumnami i innymi ornamentami w stylu klasycystycznym: kanelowaniem czy jajownikiem, odwołującymi się do nurtu we wzornictwie właśnie z tego okresu; neobarokowy kartusz przywoływał – szczególnie na tym terenie popularne – tradycje barokowych mebli gdańskich.

Zastosowany typowy i produkowany seryjnie mechanizm wykonany został zapewne w jednej z niemieckich fabryk zegarowych, które zajmowały się ich produkcją na potrzeby wewnętrzne i eksport. Importowanie mechanizmów i montowanie ich w szafach wykonanych lokalnie było powszechne niemal od momentu pojawienia się mechanizmów z wychwytem kotwicowym. W XVIII w. mechanizmy angielskie importowano do wszystkich krajów Europy i do Ameryki Północnej, zaś w poł. XIX i w XX w. niemieckie mechanizmy chętnie umieszczano w zegarach na terenie Europy Środkowej. Skomplikowane mechanizmy zegarowe wymagały dużych umiejętności technicznych, a w późniejszym czasie dobrej technologii wykonania, co nie zawsze było możliwe do osiągnięcia lokalnie, poza dużymi ośrodkami miejskimi.

Warto wspomnieć, że fabryka zegarów Gustava Beckera, założona w 1854 r. w Berlinie, wykonywała do seryjnie produkowanych mechanizmów także powtarzalne obudowy meblowe. Klient mógł samodzielnie złożyć zegar z oferty, w ramach pewnych zasad łączenia mechanizmów i obudów.

Na trzonie naniesiony stempel białą farbą z literami „SFNR” może wskazywać na słupską proveniencję tego zegara. W Słupsku działała duża fabryka produkująca sprzęty rolnicze: założona w latach 20. XX w. Maschinenfabrik Augusta Ventzkiego, a 1 czerwca 1946 r. połączona z Fabryką Maszyn Rolniczych F.W. Pluntech w Słupską Fabrykę Narzędzi Rolniczych. Skrót nazwy fabryki SFNR jest analogiczny do stempla. W Słupsku w 1845 założono fabrykę mebli Wilhelma Beckera, która produkowała meble stylowe. Możliwe, że przyszłe badania pozwolą ustalić, czy można wiązać pochodzenie tego zegara ze wspomnianymi firmami.

Kat. 138
Obudowa zegara ściennego,
 Holandia, koniec XVIII – pocz. XIX w.

dębina, brzoza podpalana; blacha mosiężna; tafla szklana
 124,5 x 40,7 x 20 cm
 Nr inw. MD/AH/291
 Proweniencja: przekaz starosty sławieńskiego 12.07.1946.;
 pochodzi z zamku w Krągu.

Obudowa zegara wiszącego w formie podłużnej ścianki prostej na bokach, zwieńczona łukiem koszowym, a u dołu – na bokach i dolnej krawędzi – wycięta trójlistnie, z zamontowaną w górnej partii półką do ustawienia mechanizmu, a pod nią – z gzymsem opartym na bokach na ażurowych baczach do wsparcia tarczy zegarowej oraz – poniżej – z długą i płytką kieszenią nałożoną na całej dolnej partii do umieszczenia wagi; intarsjowana w motywy floralne, ujmujące wazę i ptaka, wykonane z podpalanej i rytowanej okleiny, ozdobiona okuciem owalnym z repusowanej blachy.

Górna część pozbawiona dekoracji, z wyciętym pośrodku okrągłym otworem do zawieszenia obudowy oraz z deskową półką wykończoną pod spodem profilowanym gzymsem i wspartą na długich, ażurowych wspornikach wyciętych od frontu faliście. Na przedniej ścianie kieszeni w dolnej partii owalna, przeszklona rezerwa, służąca do obserwacji ruchu wagi, a na niej ażurowe okucie.

Kieszeń od frontu i na bokach oraz gzymś ze wspornikami półki intarsjowane wicią. Dekoracja na kieszeni przedstawia ulistnioną i ukwieconą wicę, obejmującą umieszczony nad rezerwą postument zbudowany z liści, z ustawioną na nim wazą z maszkaronem i z uchwytyami na bokach; nad wazą ptak z rozpostartymi skrzydłami, chwytający lub upuszczający do wazy kulistą formę (podobną

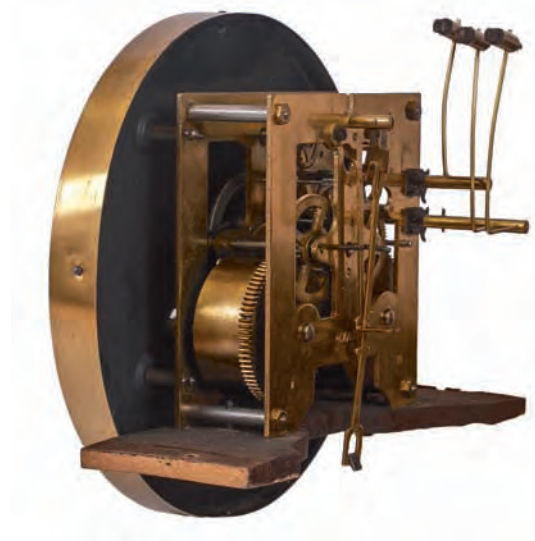
do kwiatu). Frontowa ścianka ujęta na obrzeżu podwójną żyłką, a wsporniki pojedynczą.

Okucie na rezerwie przytrzymujące taflę szklaną – w formie medalionu otoczonego wstęgą wypełnioną plecionką, na którym duży, przysiadły ptak z długą szyją, podtrzymujący w dziobie podpiętą na bokach zasłonę, odsłaniającą płomień nad wazą, a po bokach księżyc (po lewej) i słońce (po prawej) oraz pod nimi, przy stopie wazy – odpowiednio – kogut i sowa.

Obudowa zegara wiszącego wykonana w Holandii na przełomie XVIII i XIX w. w stylu późnoklasycystycznym, ozdobiona popularną w tym regionie intarsjowaną i podpalaną wicią roślinną, ujmującą wazę na postumencie, oraz okuciem w formie medalionu z repusowanej blachy mosiężnej.

Brak szafki mechanizmu oraz mechanizmu, stanowiących elementy tego zegara i po zamontowaniu zakrywających pozbawioną dekoracji górną część obudowy. Szafkę mechanizmu zamykaną jednoskrzydłowo, powtarzającą kształt tarczy i jednocześnie zwieńczenia obudowy wsuwano na półkę znajdującą się w górnej części obudowy.

Por. nr inw. MD/AH/464.

Kat. 139**Zegar szafkowy ścienny,**
Pomorze, Słupsk (?), 1. ćw. XX w.

dębina; stal, mosiądz

99 x 30,5 x 18,5 cm

nr inw. MD/AH/1993

Proweniencja: dar Krystyny Różańskiej z Darłowa w 2025.

Zegar szafkowy ścienny, o prostych bokach i froncie, z zaokrąglonymi frontowymi narożnikami, zamykany jednoskrzydłowo, przeszlony, zwieńczony lekko wysuniętym poza korpus, dwustopniowym gzymsem z łukiem koszowym pośrodku, ozdobnym płaskorzeźbionym kwiatonem, u dołu profilowany ku dołowi, zakończony formą zbliżoną do kasetonu o zaokrąglonych bokach.

Skrzydło podzielone na dwie partie: górną z płyciną, w której wycięta okrągła rezerwa dla tarczy, u dołu podzielone dwoma szprosami na trzy podłużne, prostokątne pola; zamykane na boku na mosiężny haczyk. Na bokach frontu dekoracyjne listwy z perełek i toczonych wałeczków. Gzyms i kaseton zamontowane na deskowych platformach, nieco wysuniętych przed korpus. We wnętrzu półka, na której umieszczony mechanizm z tarczą. Na bokach dwie okrągłe, przeszlone rezerwy do podpatrywania ruchu mechanizmu.

Mechanizm na płycie z wychwytem kotwicowym i gongiem strunowym, bijący godziny, spięty z okrągłą tarczą i sercem. Tarcza z blachy, srebrzystozłota ujęta profilowaną ramą z blachy mosiężnej, z pierścieniem godzinowym z czarnymi cyframi arabskimi od 1 do 12 oraz zewnętrznym, wąskim pierścieniem z małymi cyframi arabskimi, także czarnymi, od 13 do 24,

z podziałem pionowymi kreskami. Wskazówki czernione, zgeometryzowane. Zachowany kluczyk w formie motylka do nąkowania mechanizmu.

Zegar szafkowy wiszący w seryjnie wykonywanej, neostylowej obudowie, powstały na terenie Pomorza w 1. ćw. XX w. Ten typ zegara był jednym z najbardziej popularnych modeli, prostych w wykonaniu i dlatego stosunkowo niedrogich. Obok fabryk zegarów, był też produkowany w fabrykach mebli; z łatwością można go było dobrać do dębowego kompletu mebli do jadalni czy saloniku, a mechanizm zegara zakupić w fabryce, która zajmowała się wyłącznie produkcją mechanizmów.

Zegar został подарowany do zbiorów w 2025 r. przez Krystynę Różańską z Darłowa; otrzymała go w spadku po rodzicach, Weronice i Ryszardzie Sochach, którzy jako repatrianci przybyli do Polanowa w sierpniu 1945 r., gdzie przydzielono im po rodzinie niemieckiej mieszkanie, a w nim znajdował się ten zegar.

Instrumenty muzyczne

Kat. 142

Kat. 140
Fortepian-lira,
 Johann Christian Schleip, Berlin, 1835

sosna, świerk, jawor, mahoń; kość słoniowa, heban (?), mosiądz, stal
 207,5 x 113,4 x 61 cm
 nr inw. MD/AH/50
 Proweniencja: ze zbiorów Heimatmuseum.
 Konserwacja: Koszalin, 1988.

Fortepian z pionowym pudłem rezonansowym w kształcie liry, o falistych bokach zbieżnych ku górze, spiętych łukiem, ustawiony na skrzyni w formie stolika z szerokim oskrzynieniem, oraz z dwuczęściową, prostą, odkładaną pokrywą klawiatury, wsparty na czterech masywnych, zbieżnych ku dołowi, toczonych nogach. Całość fornirowana wzorzystą okleiną mahoniową.

Pod skrzynią o prostych bokach i zaokrąglonych frontowych narożach, ozdobioną u dołu jasną, intarsjowaną wstęgą,

zamontowane dwie drewniane dźwignie kolanowe – una corda i podnośnik tłumików, połączone z mechanizmem drewnianymi dźwigniami. Nogi w formie tralek, masywne, delikatnie podtoczone, u góry kuliste lalki, następnie poszerzone, odwrócone, gruszkowate pogrubienie, zakończone kulistą stopką.

Na pokrywie klawiatury, od wewnątrz, w centrum, metalowa, emaliowana na białą tabliczka firmowa w mosiężnej ramce, z napisem czarnymi literami: „J. C. Schleip in Berlin”, po jej bokach dekoracyjne, podłużne pola z intarsjowanej czarnej

wstęgi ze sznurem jasnych rombów. Klawiatura 6-oktawowa F_1 - f^4 , oklejona kością słoniową, półtony z czarno barwionego drewna, mechanika angielska z pojedynczym wymykiem, stojąca, główki młotków oklejone skórą.

Pokrywa pudła rezonansowego ażurowa, o konstrukcji ramowej, z wpisną w kształt liry, wykonaną z szerokich listew, spiętą u góry łączyną, z siedmioma mosiężnymi prętami imitującymi, wyklejona od spodu niebieskim jedwabiem. Pokrywa jest mocowana od spodu u góry zasuwami, dwoma drewnianymi, dekoracyjnymi pokrętkami amontowanymi na łączynie liry. Zamek pokrywy klawiatury stalowy, w mosiężnej

obudowie, wpuszczany, jednorygłowy. Zawiasy mosiężne, splatane. Osnowa skrzyni ze skrzyżowanych belek. Płyta rezonansowa wsparta na skrzyżowanych drewnianych listwach. Naciąg strunowy ukośny, 1-2-strunny, mostek pojedynczy, kołki strojenowe prostokątne. Na strojnicy nadrukowane nazwy dźwięków oraz odręczny wpis ołówkiem w prostokątnej ramce: „Gestimmt A. Timm aus Stettin dem 14.9.72.” (Stroił A. Timm ze Szczecina 14.9. [18]72).

Fortepian darłowski powstał w berlińskiej pracowni fortepianów Johanna Christiana Schleipa (1786-1848). Od początku lat 20.

XIX w. do 1848 r. firmę prowadził jej założyciel, a następnie do 1908 r. jego syn, Benedictus, po czym została sprzedana królewskiemu fortepianmistrzowi C.H. Hintze.

Johann Christian Schleip stał się słynny dzięki wyjątkowej formie swoich fortepianów. Fortepiany w formie liry powstawały wyłącznie w Berlinie. Stały się też modnym elementem wyposażenia salonów mieszczańskich w epoce biedermeieru w kręgu północnoniemieckim. Obecnie wiele egzemplarzy znajduje się w zbiorach muzealnych i prywatnych. Fortepian darłowski można datować na ok. 1835 r., tak jak identyczny model ze zbiorów Museum of Fine Arts w Bostonie (nr akc. 17.3142).

Podobny fortepian znajdował się w przedwojennych zbiorach Muzeum Regionalnego w Elblągu. W zbiorach Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku znajdują się inne fortepiany-liry: nr inw. MPŚ-S/1398, wykonany ok. 1830 r. w pracowni F.A. Kleina w Berlinie (1825-1883) oraz nr inw. MPŚ-S/664. Klein i Schleip blisko ze sobą współpracowali, a w pracowni Kleina powstawały m.in. identyczne fortepiany-liry.

Kat. 141

Fortepian stołowy, Ernst Rosenkranz, nr ser. 3392, Drezno, 1844

świerk, jawor, palisander; mosiądz; kość słoniowa, heban

88,3 x 184,5 x 94 cm

Nr inw. MD/AH/1159

Proweniencja: zakup Słupsk, 1986.

Fortepian w formie masywnego, prostokątnego stołu z trzyczęściową, składaną płytą górną i szerokim oskrzynieniem, wsparty na czterech nogach zakończonych rolkami, fornirowany palisandrem. Skrzynia z szerokim gzymsem u dołu, od frontu i na bokach. Nogi sześciokątne, gruszkowate, u góry szerokie, zbieżne ku dołowi, z toczoną bazą wsuniętą w mosiężny kołnierz obejmujący rolki, u góry zwieńczone toczonym kapitelem z szerokim talerzem. Zawieszenie pedałów w formie liry wspartej na esowatym dwójnogu, z dwoma łukowatymi pedałami okutymi blachą mosiężną. Pulpit ruchomy, składany.

Klawiatura $6\frac{1}{2}$ oktawa C_2 - g^4 , wykładana kością słoniową, półtony z czarno barwionego drewna. Instrument przedniostrojnicowy, mostek jednoczęściowy, rama metalowa z 1 wspornikiem, ażurowa z wycięciami w formie kwiatonu, naciąg 1-2-strunny, w basie z nawojem, tłumiki dźwigniowe, 2 pedały – podnośnik tłumików i moderator. Na listwie czołowej w centrum drukowana papierowa tabliczka firmowa pod szkłem, w mosiężnej ramce: „ERNST ROSENKRANZ / Dresden / Inhaber der goldnen

Preismedaille (Ernst Rosenkrantz / Drezno / nagrodzony złotym medalem”; po bokach napisu plakietki medalowe (awers i rewers) z wystawy przemysłowej w Dreźnie, 1. z wizerunkiem króla i napisem „Friedrich August Koenig von Sachsen” (Fryderyk August król Saksonii), 2. z wieńcem laurowym i napisem „DEM KUNST- UND GEWERB-FLEISSE” (Za sztukę i doskonałość wyrobu). Nad strojnicą z prawej strony nadrukowany nr seryjny: 3392. Stan zachowania dobry. Fornir w wielu miejscach wyblakły, odspojony i spękany, z drobnymi uszkodzeniami. Pulpit niefachowo zamontowany, nie można go złożyć, by zamknąć pokrywę.

Fortepian został wykonany w firmie Ernsta Philippa Rosenkranza (1773-1828), założonej 10.06.1797 r. w Dreźnie. Po śmierci założyciela firmę krótko prowadziła wdowa po nim, następnie przez niemal 30 lat syn, Friedrich Wilhelm, a na przełomie lat 60. i 70. XIX w. jego brat, Ernst Adolph, po czym fabryka została sprzedana. Fortepiany pod nazwą „Rosenkranz” budowano do 1945 r.

Założyciel firmy był uczniem organmistrza Heinricha Macka. We własnej wytwórni budował klawikordy, fortepiany stołowe i skrzydłowe, a także pianina, początkowo przy Pfarrgasse 85, od 1809 r. przy Königstraße 85. Wprowadzał wiele własnych udoskonaleń konstrukcyjnych. W 1822 r. uzyskał tytuł dostawcy dworu „Wirklicher Hoflieferant” (Rzeczywisty Dostawca Dworu). Forte-piany firmy Rosenkrantz należały w 2. połowie XIX w. do najlepszych na świecie, doceniane zarówno przez pianistów, jak i dwory europejskie. Syn założyciela, Friedrich Wilhelm, rozwinął eksport do obu Ameryk. W pracowni Rosenkrantzów wykształcili się późniejsi znani właściciele wytwórni instrumentów: Bechstein, Thürmer i Steingräber.

Otworom w ramach fortepianów stołowych od lat 40. do 80. XX w. nadawano zwykle ozdobny kształt zgeometryzowanych lub floralnych ażurów, czasami podkreślonych malowanymi kwiatami, złożonymi ornamentami, a także napisami.

Obudowy fortepianów ze zbiorów darłowskich wymagają konserwacji, mechanizmy są sprawne, choć konieczne są naprawy stroicielskie. Prezentują rozwój obudów fortepianów na początku XIX w., od egzemplarzy ze skrzydłem pionowym, przez stołowe, do skrzydeł poziomych.

Kat. 142

Fortepian skrzydłowy, Carl Bowitz, nr ser. 25401, Wiedeń, ok. 1850

sosna, jawor, buczyna, palisander, orzech, jawor, czeczota orzechowa; kość słoniowa, heban, mosiądz

92 x 178 x 141 cm

Nr inw. MD/AH/1682

Proweniencja: dar Krystyny Brewki z Ronina, gm. Postomino, 2008.

Fortepian skrzydłowy, fornirowany palisandrem, wparty na trzech 6-kątnych nogach zwężających się ku dołowi, zakończonych mosiężnymi rolkami. Zawieszenie pedałów w kształcie liry z intarsjowaną imitacją trzech strun, pulpit listwowy, ramkowy, składany, po bokach ruchome, mimośrodowe okrągłe podstawki pod świece. Klawiatura wykładana kością słoniową (od przodu zwierzęcą) i drewnem barwionym na czarno. Zamek pokrywy klawiatury wpuszczany, jednorogłowy, z owalnym, mosiężnym szyldem kluczyzny. Na prawym boku skrzyni ruchoma, obrotowa blokada pokrywy skrzyni z okrągłym uchwytem na zewnątrz.

Instrument z mechaniką wiedeńską, tłumiki dźwigniowe, naciąg prostostrunny 1-2-3-chórowy, kołki stroikowe kwadratowe (nieoryginalne?), dwa pedały: piano i podnośnik tłumików, rama półmetalowa z dwoma metalowymi wspornikami łączonymi poprzecznie

i listwą naciskową w wiolinie. Klawiatura 7-oktawowa A_2 - a^4 . Podpórka pokrywy skrzyni ozdobiona toczonymi pierścieniami.

Na pokrywie klawiatury po stronie zewnętrznej czarny, podłużny prostokąt z inkrustowanym mosiądzem napisem: „B. Gabryelska”; na wewnętrznej stronie prostokątna tabliczka, inkrustowana mosiądzem, cyną i masą perłową, ozdobiona motywami floralnymi, z napisem: „Carl Bowitz / BÜRGER IN VIEN” (Carl Bowitz Obywatel Wiednia). Na strojnicy z lewej strony wpis odręczny tuszem: „25.401”, na obudowie mechanizmu młoteczkowego: „No 283”. Na pulpicie od spodu wpisane ołówkiem inicjały: „I. K.”.

Fortepian wykonany w wytwórni Carla A. Bowitza (1809 – notowany do 1875), działającej od 1837 do 1875 r. przy Landstraße 9 w Wiedniu. Bowitz uprzednio notowany we Wrocławiu. 13 lipca

1837 r. otrzymał obywatelstwo Wiednia. Umieszczona na pokrywie klawiatury tabliczka znamionowa Bronisławy z Jordanów Gabryelskiej (1840-1917) świadczy o pośrednictwie sprzedaży instrumentu przez jej skład, działający od lat 50. XIX w. przy ul. Szczepańskiej 2 na rogu Rynku Głównego 35 w Krakowie, w Pałacu pod Krzysztofory (obecnie siedziba Muzeum Historycznego m. Krakowa). Po jej śmierci skład przejął syn, Zdzisław. Jak głosiły reklamy, Gabryelska posiadała „Wylężne zastępstwo [przedstawicielstwo] na Galicyę i Bukowinę pierwszorzędných fabryk Steinwaya, Blüthnera,

Petrofa, Nowaka oraz Saubergera i Glossa. Wynajmuje i sprzedaje fortepiany, pianina, harmonie, pianole za gotówkę lub na spłaty nawet dwudziestomiesięczne”. Wiele wytwórni instrumentów oznaczało fortepiany i pianina tabliczkami z napisem „[wykonane] dla B. Gabryelskiej”.

Inne podobne fortepiany Bowitza znajdują się w zbiorach włoskiej Fundazione Musicale Masiero e Centanin w Arquà Petrarca (region Padwa) i holenderskich Johna van Medevoorta z Utrechtu.

Kat. 143

Pianino, Robert Weissbrod, nr ser. 19845, Niemcy, Turyngia, Eisenberg, ok. 1935

buczyna; kość, heban; mosiądz

133,2 x 152 x 67,7 cm

Nr inw. MD/AH/1833

Proweniencja: przekaz od Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Słupsku, filia w Sławnie, 2017.

Instrument czarno lakierowany. Drzwi górne z prostokątną płyciną, ujęte na obrzeżu półwałkiem z kwiatonami w narożach i z aplikacją z esownic i liści w centrum. Drzwi dolne z dwiema prostokątnymi płycinami. Stół klawiaturowy z czterograniastymi podporami i poprzecznymi rozpórkami w połowie wysokości, klawiatura wykładana kością słoniową i drewnem barwionym na czarno.

Konstrukcja: krzyżowe, rama pełna odlewana wraz z opancerzeniem strojnicy, dekorowana motywami roślinnymi oraz geometrycznymi, naciąg 1-, 2- 3-chórowy, w basie owijany,

mechanika z tłumikami dolnymi, 2 pedały: piano i podnośnik tłumików. Klawiatura 7-oktawowa A_2-a^4 .

Na pokrywie klawiatury od wewnątrz inkrustowana mosiądzem owalna ramka z nazwą firmy: „Weißbrod”, u dołu pokrywki, przy klawiaturze: „Herzog Stettin”. Opancerzenie strojnicy udekorowane owalną, płaską rezerwą, z pokrytym czarną farbą numerem seryjnym 19845, po prawej stronie z nazwą firmy: „R. Weissbrod Eisenberg i. Thür.”, na bokach z okrągłymi plaketkami: z lewej z herbem dworu księżęcego Saksonii, po prawej znak firmowy z monogramem „RW / Eisenberg [?]”.

Na lewym boku dawny nr inw. białą farbą: „PSM Śr. Tr. – 6.” (szkoły muzycznej w Sławnie).

Robert Weissbrod (16.03.1860-9.03.1931) najpierw założył firmę „Weissbrod & Pape” wraz z Augustem Pape w 1884 r., trzy lata później własną, największą fabrykę fortepianów działającą na terenie Turyngii. Nagrodzona na wielu wystawach krajowych i zagranicznych, z tytułem dostawcy dworu księcia Saksonii-Altenburga. Firma nie przetrwała światowego kryzysu ekonomicznego lat 30. XX w. i zakończyła działalność 6 listopada 1937 r.

Napis „Herzog Stettin” oznacza sprzedaż pianina za pośrednictwem składu fortepianów E. Herzog w Szczecinie, założonego ok. 1888 r. jako fabryka fortepianów przez Ewalda Herzoga, a po jego śmierci 20 lipca 1902 r. prowadzoną przez wdowę, Agnes, jako skład.

Podobne w formie i identyczne mechanicznie pianino, wykonane także w fabryce Roberta Weissbroda, z nieco późniejszym numerem seryjnym 21035, znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

Meble kościelne

Kat. 144

Kat. 144

Ambona, Słupsk (?), 1639

dębina

nr inw. MD/AH/467

wymiary całości: 462 (od podłogi do sufitu) x 454 (od drzwi do zewn. krawędzi mównicy) x 73 cm (od ściany do zewn. krawędzi drzwi);

wymiary części: a) mównica wraz z Aniołem – wys. 294 cm, b) drzwi – 360 x 143,5 cm, c) baldachim – wys. 90 cm;

d) 6 lasek zwieńczenia baldachimu luzem – 96,5 cm

Proweniencja: wykonana do zamku w Darłowie w 1639 r. i umieszczona na parterze w kaplicy (dawnej Sali Rycerskiej);

od lat 80. XIX w. do końca 2. wojny światowej – w kościele pw. św. Gertrudy w Darłowie; w 1947 r. przekazana do muzeum przez Referat Kultury i Sztuki w Sławnie i umieszczona ponownie w kaplicy zamkowej.

Konserwacja: Słupsk, 2004.

Ambona złożona z pięciu części: czterech zespolonych ze sobą i wspierających się: ośmiobocznej, przyścienniej mównicy, zamkniętej u dołu hełmem o esowatych bokach, wspartej na stojącej postaci uskrzydlonego anioła, z zamontowanymi po prawej stronie mównicy sześciostopniowymi schodami z pełną balustradą z ich lewej strony, kończącymi się na dole drzwiami z wydatnym tympanonem w zwieńczeniu i z herbem, oraz

z osobnym, zawieszonym nad mównicą ośmiobocznym baldachimem. Całość bogato rzeźbiona, malowana, złożona i srebrzona, ozdobiona figurami świętych, uskrzydlonymi głowkami anielskimi i ornamentem małżowinowym i floralnym. Korpus mównicy i balustrada schodów o konstrukcji ramowo-płycinowej, podzielone kolumnami na ścianki-osie, a one – poziomymi listwami na trzy części, w środku których płyciny

Esownice zwieńczenia baldachimu ambony, obecnie w magazynie muzealnym.

zakończone trójlistnie, wypełnione malarskimi przedstawieniami proroków starotestamentowych, flankowane kobiecymi hermami i zwieńczone trójkątnymi tympanonami, u góry i u dołu balustrady – szerokie pasy z uskrzydłonymi główkami anielskimi i różnorodnymi ornamentami. Wewnętrzna strona mównicy oraz schodów bez dekoracji. Płyciny mównicy i balustrady schodów fazowane na bokach, niemal zlicowane z ramami, połączone z nimi szerokimi listwami. Schody strome, z deskowymi stopniami, wsuniętymi między dwie grube krokwie, od spodu zamknięte plecami.

Na płycinach ścianek korpusu mównicy rzeźbione figury postaci starotestamentalnych na malowanym tle pejzażowym: Mojżesz, Dawid, Daniel, Elias, Elizeusz, a na płycinach balustrady schodów: Jonasz, Abdiasz, Izajasz, Jeremiasz i Ezechiel. Kolumny dzielące ścianki mównicy lekko rozszerzające się ku dołowi i tam flankowane aniołami i wolutami, w górnej partii płaskie, zwieńczone kapitelami korynckimi, w przedłużeniu kolumn u góry pilastry i na nich głowy proroków, a u dołu woluty, na których na co drugiej główki anielskie. Górna krawędź mównicy zakończona gzymsem, nad którym szeroki pulpit. Dolna krawędź balustrady schodów ozdobiona falistym fartuszkim, na którym maskarony, główki anielskie i ornamenty małżowinowe.

Hełm ujmujący korpus mównicy u dołu malowany na niebiesko i pokryty bladoniebieską maureską, jak mównica podzielony na osiem części, w narożach z postaciami ewangelistów wspartych na wolutach ozdobionych winnymi gronami. Kwadratowa poduszka między hełmem a głową Archaniła Gabriela wspierającego mównicę. Anioł w tanecznym kontrapoście,

w długiej szacie, z prawą ręką podniesioną ku górze, lewą opuszczoną wzdłuż tułowia, pierwotnie podtrzymywał w obu rękach włócznię.

Drzwi jednoskrzydłowe w ramie, przed którą od frontu kolumny na cokołach, zwieńczone trójkątnym, rozerwanym naczółkiem z kroksztynkiem, na nim – w bogatej oprawie – osadzona tarcza herbowa książąt Szlezwiku-Holsztynu. Kolumny drzwi ozdobione w sposób analogiczny do kolumn na korpusie mównicy i ścianki balustrady schodów, wsparte na masywnych, graniastych, malowanych na niebiesko cokołach.

Skrzydło ramowe drzwi z dwoma prostokątnymi płycinami: w dolnej malarskie przedstawienie proroka Amosa w stylizowanej, rzeźbionej arkadzie, a w górnej uszakowej płycinie obwiezionej bogatą dekoracją snycerską – Chrystus-Dobry Pasterz; oba przedstawienia umieszczone na tle pejzażowym. Boki tympanonu ozdobione dwoma przerwanymi zwieńczeniami, na których na wewnętrznych krawędziach uskrzydleni aniołowie podtrzymują herb w wolutowej oprawie i zwieńczony koronami rangowymi z hełmami i labrami oraz z umieszczonym pośrodku gryfem – klejnotem Gryfitów.

Baldachim – z szerokim gzymsem, na którym namalowana łacińska maksyma: „verbum domini manet in aeternum” („słowo pańskie trwa na wieki”), nad którym medaliony z głowami aniołów i proroków w wieńcach oraz ustawieni stojący za nimi aniołowie. W narożach baldachimu osadzono pierwotnie (obecnie luzem) sześć esownic zakończonych ukoronowanymi głowami orlimi i ozdobionych ornamentem cęgowym, tworzące rodzaj korony. Drewniana konstrukcja ambony pokryta gruntem klejowokredowym, malowana temperami, ozdobiona płatkowym

złotem i srebrem, dodatkowo srebrem laserowanym na zielono i czerwono.

Ambona została ufundowana przez księżną pomorską Elżbietę Holsztyńską (1580-1653) – wdowę po księciu Bogusławie XIV, ostatnim władcy z dynastii Gryfitów – do kaplicy zamku darłowskiego w 1639 r. Potwierdza to umieszczony w zwieńczeniu drzwi ambony herb rodowy fundatorki. Prócz ambony księżna zamówiła również do kaplicy zamkowej słynny ołtarz ozdobiony srebrnymi, płaskorzeźbionymi płytami (obecnie w Muzeum w Słupsku) oraz chrzcielnicę.

Dekoracja ambony w stylu późnomanierystycznym pokrywa niemal szczelnie wszystkie powierzchnie; wykonana została na wysokim poziomie warsztatowym prawdopodobnie w Słupsku, pod wpływem sztuki gdańskiej. Zwraca uwagę bardzo bogaty program ikonograficzny z malowanymi przedstawieniami proroków starotestamentowych w ujęciu frontalnym – poza Ezechielem w ujęciu $\frac{3}{4}$, ale także bogactwo ornamentów malowanych i rzeźbionych, których wzory zaczerpnięto z wzorników niderlandzkich.

Ambony, inaczej nazywane mównicami, czy kazalniami, służyły do wygłaszania kazań, odczytywania listów biskupich i Pisma Świętego, ale także do prowadzenia śpiewów liturgicznych w kościele chrześcijańskim. Pierwsze ambony – jako platformy i trybuny – powstały w IV w n.e., a już wiek później ustalił się obecny kształt, przy czym początkowo wykonywano je jako wolnostojące, ustawiane przy ścianie na posadzce lub filarach, od renesansu przybrały postać podwieszonych na ścianie przy najbliższym ołtarzowi filarze nawy głównej. Wykonywano je z różnych materiałów, o wielu kształtach, jak np. kosza, łodzi, paszczy ryby czy kwiatu; występowały ze schodami, furtką i baldachimem, ale też z bogatym ruchomym wyposażeniem: pulpitem, fotelem, itd., zdobiono je niemal wszystkimi technikami zdobniczymi. W dekoracji ambony brak obecnie: figury Chrystusa w zwieńczeniu baldachimu, kilku uskrzydłych główek anielskich, jednej woluty z głową proroka na pilastrze mównicy, dwóch herm ujmujących płycinę na ścianie mównicy. Sześć esownic korony baldachimu przechowywanych jest w magazynie muzealnym.

Gottlieb Emil Rittmeyer (1820-1904), Wnętrze kościoła św. Gertrudy, k. XIX w., zb. Muzeum w Darłowie.

Kat. 145

Cztery kolumny z muzykującymi aniołami, Pomorze, 4. ćw. XVII w. (?)

dębina, drewno liściaste

MD/AH/885: śr. 19 cm x 244 cm, MD/AH/886: śr. 20 cm x wys. 244, MD/AH/887: śr. 20 cm x wys. 244 cm,

MD/AH/885 i MD/AH/888: śr. 18 cm x wys. 244 cm

Nr inw. MD/AH/885 – z trąbką, MD/AH/886 – z wiołą, MD/AH/887 – ze skrzypkami, MD/AH/888 – z lutnią

Prowienienca: kolumny pochodzą z kościoła pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Darłowie; przekazane do zbiorów Muzeum w 1976 r. przez Urząd Parafialny w Darłowie.

Cztery kolumny toczone. Lekko rozszerzające się ku dołowi, zwieńczone korynckimi kapitelami, u dołu ozdobione rzeźbionymi, pokrytymi gruntem klejowo-kredowym i malowanymi na brązowo muzykującymi aniołami otoczonymi wicią i wsparte na wysokich, graniastych podstawach. Kolumny w 2/3 wysokości gładkie, ujęte pierścieniami, zwieńczone bogato rzeźbionymi kapitelami korynckimi, a u dołu każda z aniołem muzykującym na innym instrumencie muzycznym: z lutnią, ze skrzypkami, wiołą, i trąbką. Twarze aniołów puciołowate ujęte lokami, z nagim torsem, zza którego wystają rozłożone niewielkie skrzydła i resztą korpusu skrytą w kwiatonie w formie odwróconej spódnicy, otoczone mięsistą ukwieconą wicią. Kolumny wsparte na wysokich, masywnych czterobocznych podstawach, częściowo ozdobionych ciemno-brązowymi wstęgami, ujętymi białymi żyłkami i tworzącymi prostokątne pola na ich bokach.

Kolumny stanowiły wsparcie empory dla wiernych, która stała przy zachodniej ścianie kościoła pw. Matki Bożej w Darłowie, a ich podstawy były elementem konstrukcyjnym balkonu, który został zdjęty podczas regotyżacji wnętrza (1974). Kolumny o smukłych proporcjach, interesująco ozdobione postaciami aniołów. Dekoracja odzwierciedla skład instrumentalny XVII wiecznych grup muzycznych, niewielkich, biorących udział w domowych uroczystościach. Podobne dekoracje zdobiły m.in. kolumny flankujące szafy niderlandzkie ok. 3. ćw. XVII w.

Kat. 146

Para ław kolatorskich kościelnych, Darłowo, koniec XVII w.

dębina, świerk

nr inw. MD/AH/889: 171 x 247 x 156 cm, nr inw. MD/AH/890: 170 x 227 x 157 cm

Proweniencja: pochodzą z prezbiterium kościoła pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Darłowie. W 1976 r. Urząd Parafialny w Darłowie przekazał ławy do Muzeum.

Konserwacja: Warszawa.

Para ław kolatorskich, w formie prostokątnych trybun – prawej i lewej, z trzech stron zabudowanych ściankami o konstrukcji ramowo-płycinowej, z otwartym wejściem do wnętrza na jednym z krótszych boków, z umieszczonymi we wnętrzu deskowymi: podłogą, ławką i klęcznikiem, ozdobione czernionymi elementami pilastrami i spiralnymi kolumnami, rautami i listwami tworzącymi geometryczne pola.

Dwie zewnętrzne ścianki ław podzielone na pionowe osie płaskimi pilastrami (lewa) i spiralnymi kolumnami (prawa) oraz w poziomie na trzy części profilowanymi listwami. W partii środkowej na krótszych bokach ramy z pojedynczymi prostokątnymi płycinami i na dłuższych bokach po dwie płyciny, w których zagłębione wydłużone ośmioboczne pola. Powierzchnia ścianek bejcowana na brązowo, ozdobiona nakładanymi

detalami, barwionymi na czarno, tj. prostokątnymi, kwadratowymi i trójkątnymi rautami na cokole i gzymsie i w narożach płycin, pilastrami i kolumnami w części środkowej oraz listwami oddzielającymi powierzchnie. Trzecia ścianka ław, tj. druga szeroka ścianka (ustawiona przy ścianie kościoła) oraz wąskie parawanowe ścianki na krótkim boku z wejściem do wnętrza – bez dekoracji. Ławy wsparte na wysokim cokole i zakończone gzymsem.

Wewnętrzna strona ścianek z widocznymi podziałami konstrukcyjnymi i materiałowymi, z dużymi płycinami złożonymi każda z dwóch sklejonych ze sobą desek, których obrzeża silnie sfazowano na obrzeżach. Wewnątrz ław deskowe podłogi, zamontowane do boków na wysokości cokołu. Deskowe siedzenia ławek oraz pulpit i stopa klęcznika zamontowane na

wewnętrznych naprzeciwległych dłuższych bokach. Siedzenia wsparte na bokach na listwach oraz pośrodku na czterech deskowych podporach ustawionych prostopadłe do szerokości siedzeń. Na wewnętrznej powierzchni ścianek ław liczne niezgrabnie wyryte nazwiska i daty korzystających z nich wiernych.

Para ław kolatorskich wykonanych w Darłowie ok. 1700 r. i wykorzystywanych do 1976 r. w kościele pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Darłowie. Ławy ustawione były po obu stronach przed prezbiterium: ława z pilastrami – przy południowej ścianie nawy (nr inw. MD/AH/889), ława ze spiralnymi kolumnami – przy północnej ścianie nawy (nr inw. MD/AH/890). Ławy przeznaczone były do prywatnej dewocji dla kolatora, czyli fundatora kościoła lub szczodrego ofiarodawcy, a także ich spadkobierców. Ustawiano je w pobliżu prezbiterium lub w nawach. Zwykle bogato je zdobiono, czasami też herbami rodziny fundatora.

Ławy ze zbiorów muzeum mają ścianki o formie, dekoracji przypominające wygląd i podziały stosowane w barokowych hollenderskich i gdańskich szafach lub skrzyniach oraz podporach stołów, szafek i balustrad wykonywanych między 1650 a 1700 rokiem. Powierzchniom ścianek nadano architektoniczną strukturę i ozdobiono podkreślającymi tę kompozycję nakładanymi na brązową powierzchnię czernionymi detalami, sprawiającymi

wrażenie gry światła i perspektywy. Urozmaicanie w ten sposób powierzchni prostymi, ale efektownymi zabiegami dekoracyjnymi było charakterystycznym rozwiązaniem zdobniczym w baroku.

Analogiczną dekorację do zewnętrznych ścianek ław kolatorskich otrzymały także ścianki frontowe ławek kościelnych, które nadal służą wiernym w darłowskim Kościele Mariackim.

Kat. 147**Ścianka przednia ławy kościelnej, Darłowo, 4. ćw. XVIII w.**

sosna

118 x 333 x gł cm

Nr inw. MD/AH/878

Proweniencja: wykonane dla kościoła pw. św. Gertrudy w Darłowie; przekazane 10.08.1991 do użytkowania na czas nieokreślony.

Konserwacja: ok. 1991.

Ścianka przednia ławy kościelnej w formie wydłużonego prostokąta z dekoracją architektoniczną, o konstrukcji ramowej, podzielona pięcioma kanelowanymi pilastrami na cztery osie z polami, na których arkadowe portyki, a w nich płyciny z przedstawieniami świętych i reformatorów kościoła (od lewej): Marcin Luter, św. Paweł, św. Piotr, Filip Melancthon; zwieńczona gzymsem z krenelażem, malowana, ozdobiona marmoryzowaniem.

Ścianka umocowana między filarami, od wewnętrznej strony malowana na szaro, u góry zamontowany ukośny, deskowy pulpit zakończony pionową listwą ograniczającą. Pilastry w formie płaskich kolumn w porządku doryckim, kanelowa-

ne, rozszerzające się ku dołowi i poszerzone dodatkowo pośrodku, zwieńczone profilowanymi, prostymi kapitelami, u dołu zakończone prosto. Pilastry wspierają szeroki gzymś zakończony profilowaną listwą wystającą poza zarys ścianki, pod listwą umieszczono barwne konsolki krenelaża. Arkadowe portyki flankowane pilastrami podobnymi do dzielących ściankę ławy na osie, zwieńczone łukami z krenelażem zbliżonym do występującego na gzymś. Wszystkie pilastry i gzymś marmoryzowane, w kolorze brązowym z ciemnymi żyłkami, listwy profilowe czerwone i złote, a łuki arkad oraz proste listwy pod portykami malowane na niebiesko. Na płycinach wewnątrz portyków namalowane półokrągłe nisze

zwieńczone muszlowo, w których w długich płaszczach lub tunikach przedstawiono postacie z różnymi atrybutami: na bokach – z księgami, a w środku – z kielichem i kluczem. Między gzymsem a portykami – napisy identyfikujące (od lewej): „D-Martin Luther”, „St-Paulus”, „St-Petrus”, „Melanchthon”. Ścianka u dołu przycięta, najprawdopodobniej w wyniku uszkodzenia dolnej partii, zakończona współcześnie płaską listwą w kolorze jasnobrązowym.

Ścianka ławy kościelnej wykonana w Darłowie w 4. ćw. XVIII w. Obecny kościół pw. św. Gertrudy był świątynią ewangelicką od 1539 r. do I wojny światowej.

Do ozdobienia płycin ścianki wybrano – obok św. Piotra i św. Pawła, także przedstawienia: Marcina Lutra (1483-1546) i Filipa Melanchtona (1497-1560) – reformatorów religijnych, współtwórców reformacji, współpracowników, profesorów uniwersytetu w Wittenberdze. Luter zainicjował reformację jako katolicki duchowny, a po wydaleniu z kościoła katolickiego w 1521 r. stał się współtwórcą wczesnej postaci protestantyzmu, zwanej luteranizmem. Pisał katechezy i polemiki, a jednym z ważniejszych jego dzieł jest tzw. „Biblia Lutra”, czyli przekład Biblii na język niemiecki. Melanchton zajął się reformowaniem szkolnictwa w Niemczech, wprowadził szkołę humanistyczną, która stała się wzorem dla szkół na Śląsku i Pomorzu. Jest autorem „Wyznania augsburskiego”, podstawowej księgi wyznaniowej luteranizmu.

W niewielkim kościele św. Gertrudy w Darłowie znajduje się niezwykle bogate wyposażenie drewniane z XVIII w. Szczególnie dekoracyjne są przednie ścianki ław oraz zespół drzwi ław, na których widnieją herb miasta i herby najbogatszych, darłowskich cechów kupieckich, a także przedstawienia świętych i duchownych oraz kompozycje kwiatowe. Poza tym we wnętrzu są cenne organy z 1860 r. oraz dopasowany stylistycznie do wnętrza neobarokowy prospekt organowy z 1912 r. W latach 1961-1990 budynek pełnił funkcję kaplicy cmentarnej. 16 stycznia 1971 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków w Koszalinie przekazał dwanaście elementów z wyposażenia kościoła św. Gertrudy do kościoła Matki Boskiej Częstochowskiej w Darłowie. W 1978 r. z uwagi na wartość zabytkową dziesięć z nich zostało wpisanych do inwentarza i zdeponowanych w Muzeum w Darłowie.

Po remoncie kościoła św. Gertrudy jego ówczesny proboszcz, Eugeniusz G nibba, rozpoczął w 1990 r. starania o odzyskanie ław i zobowiązał się do przeprowadzenia konserwacji oraz wykorzystania zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Zgodnie z Protokołem Zdawczo-Odbiorczym z dnia 10.08.1991 r. obiekty zostały na czas nieokreślony przekazane do kościoła, do bezpłatnego użytkowania podczas obrzędów liturgicznych oraz zwiedzania.

Kat. 148

Zespół drzwi ław kościelnych, Darłowo, 4. ćw. XVIII w.

sosna; stal

wymiary całości: 105 x 290 x 48 cm; wymiary części (skrzydło i pilaster): 105 x 134 x 48 cm

Nr inw. MD/AH/880 (prawe), MD/AH/892 (środkowe), MD/AH/894 (lewe)

Proweniencja: wykonane dla kościoła pw. św. Gertrudy w Darłowie; przekazane 10.08.1991 do użytkowania na czas nieokreślony.

Konserwacja: ok.1991.

Zespół drzwi ław kościelnych w formie wydłużonej ścianki o architektonicznym podziale i dekoracji, złożony z trzech skrzydeł o konstrukcji ramowej z pojedynczymi płycinami oraz łączących je czterech deskowych paneli z nałożonymi na nie kanelowanymi pilastrami doryckimi zwieńczonymi z trójkątnymi szczytami, a wspartymi na prostokątnych podstawach. Cały zespół malowany na kremowo, z ciemnozielonymi polami w szczytach, ozdobionymi złotymi szlakami tworzącymi geometryczne pola i podkreślającymi krawędzie oraz z bukietami kwiatów ogrodowych na skrzydłach drzwi. Od wewnętrznej strony zespół malowany na kremowo.

Pilastry w formie płaskich kolumn w porządku doryckim, z głębokimi kanelami; rozszerzające się ku dołowi i poszerzone dodatkowo pośrodku, zwieńczone profilowanymi kapitelami i bazami oraz zakończone wysokimi, ostrymi trójkątnymi szczytami – tympanonami, obrysowane profilowanymi listwami oraz wsparte na podstawach – cokołach z bazą. Płyciny ujęte na obrzeżu ćwierćwałkiem, a w nich bukiety z róży, dzwonków, z tulipanem i margerytką oraz z trawami.

Okucia kute, malowane na czarno. Szyldy klamek o formie wydłużonej, zakończonej lilijkami, pośrodku wybrzuszone, z prostymi klamkami z grubego pręta, wygiętego w pętlę na końcu.

Zawiasy splatane, wpuszczone w konstrukcję. Po prawej stronie ścianki, za pilastrem zachowana większa część deski montażowej; po lewej stronie uszkodzona nieznacznie lewa krawędź pilastra. W komplecie ze ścianką ławy kościelnej nr inw. MD/AH/878.

Por. nr inw. MD/AH/879.

Kat. 149

Ścianka przednia ławy kościelnej, Darłowo, 4. ćw. XVIII w.

sosna

118 x 333 x gł cm

Nr inw. MD/AH/879; w komplecie z zespołem drzwi ław kościelnych, nr inw. MD/AH/880, MD/AH/892, MD/AH/894.

Proweniencja: wykonane dla kościoła pw. św. Gertrudy w Darłowie, przekazane 10.08.1991 do użytkowania na czas nieokreślony

Konserwacja: ok.1991.

Ścianka przednia ławy kościelnej, w formie wydłużonego prostokąta o konstrukcji ramowej, zakończonego po prawej stronie wąską deską, ustawioną ukośnie do wnętrza, malowana od frontu na ciemnozielono, z czterema prostokątnymi, kremowymi płytkami ozdobionymi wazami z bukietami, ujęta u góry i u dołu profilowanymi listwami oraz prostym gzymsem wieńczącym i listwą cokołową w kolorze jasnobrązowym.

Ścianka z lewej strony przytwierdzona do ściany. Od wewnętrznej strony malowana na szaro, z zamontowanym u góry ukośnie ułożonym, deskowym pulpitem, zakończonym pionową listwą ograniczającą, malowanym na brązowo. U dołu ustawiona deska do klęczenia, wsparta na prostych, deskowych podporach na bokach i pośrodku. Płytki ujęte na obrzeżu kremowymi ćwierćwałkami oraz podniesionymi ku środkowi, skośnymi i malowanymi na jasnobrązowo bordiurami; ułożonymi wokół prostokątnych

pól o wklęsłych narożach, wypełnionych ciemnozielonym kolorem, na których w czterech różnych wazach na wysokich stopach bukiety z tulipanami oraz dzwonkami, kłosami, różyczkami, orlikami i innymi ogrodowymi kwiatami.

Prosta forma ścianki, jej konstrukcja oraz elementy dekoracji, tj. dobór kolorów oraz elementy zdobnicze wskazują na powstanie w okresie klasycyzmu pod wpływem wpływów niderlandzkich i ośrodków pomorskich.

Kat. 150

Pięć ław kościelnych, Darłowo, XIX w.

sosna

sześciuosobowa, MD/AH/891 – 105 x 275 x 55 cm, pięciosobowa, MD/AH/895 – 105 x 248 x 54 cm, czterosobowa, MD/AH/896 – 102 x 180 x 47 cm, trzysobowa MD/AH/760 – 105 x 132 x 52 cm, dwuosobowa, MD/AH/893 – 105 x 112 x 50 cm

Nr inw. MD/AH/760, MD/AH/891, MD/AH/893, MD/AH/895, MD/AH/896

Prowenienca: wykonane dla kościoła pw. św. Gertrudy w Darłowie, przekazane 10.08.1991 do użytkowania na czas nieokreślony.

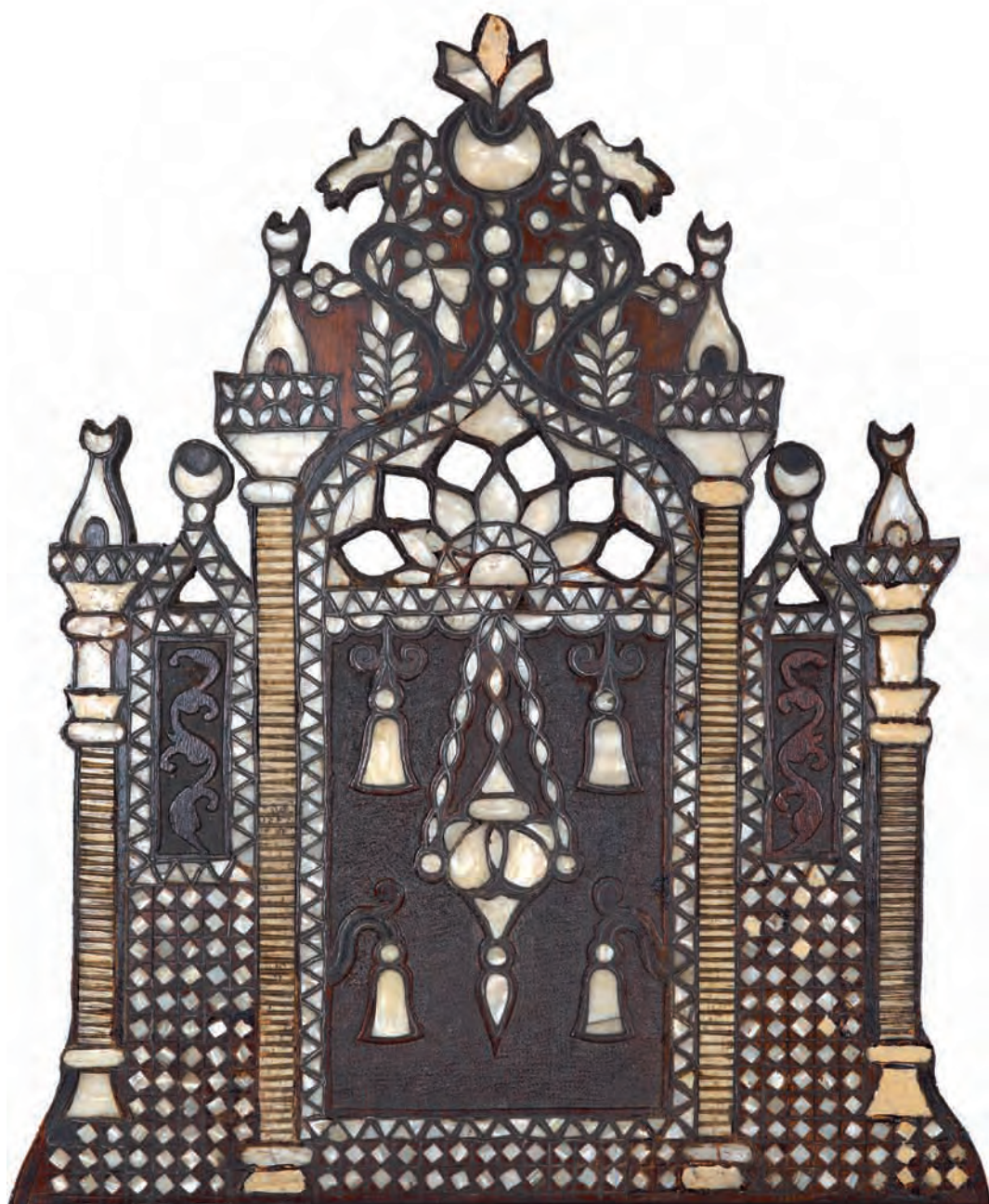
Konserwacja: ok.1991.

Komplet pięciu ław kościelnych, złożony z ławy sześciuosobowej, pięciosobowej, czterosobowej, trzysobowej i dwuosobowej, z oparciami prostymi, lekko odchylonymi do tyłu, zakończonymi deskowym ramiakiem, wypełnione odpowiednio sześcioma, pięcioma, czterema, trzema i dwoma wąskimi deskami o falistym zarysie, zatężonymi w deskowym siedzeniu, flankowane szerokimi bokami: od frontu falistymi, z tyłu prostymi, z wyciętymi u dołu konsolowymi nóżkami, z pulpitem umieszczonym na tylnej ścianie górnego ramiaka oparcia, malowane na brązowo.

Deskowy pulpit ukośnie ułożony z zamontowaną u dołu pionową listwą ograniczającą. Między tylnymi nogami ustawione deski do klęczenia, wsparte na prostych, deskowych podporach na bokach i pośrodku. Boki na tylnej krawędzi niemal proste, podcięte nieznacznie w części środkowej, u góry zaokrąglone,

następnie łukowato wcięte w kierunku przedniej krawędzi i ponownie zaokrąglone, od frontu faliste, a u dołu między nogami wycięte w formie rozwartego trójkąta. Siedzenie lekko wystające poza zarys boku, zaokrąglone na frontowych narożach. Cztery długie ławy (6-, 5-, 4-, 3- osobowa) wsparte dodatkowo pośrodku pod siedzeniem deskową podporą wyciętą faliście od frontu. Ława pięciosobowa (nr inw. MD/AH/895) ma obciętą frontową część lewego boku.

Meble orientalne

Kat. 154

Kat. 151

Kabinet, Japonia, 4. ćw. XIX w.

drewno liściaste; mosiądz

30 x 22,5 x 12 cm

nr inw. MD/AH/1208

Proweniencja: zakup w 1994.

Kabinet w formie niewielkiej, prostokątnej szafki o zaokrąglonych górnych narożach, zwieńczonej węższym, ćwierćkolistym, laskowanym gzymsem i prostym daszkiem, na bokach wolutowo wygiętym do góry, zamykany dwuskrzydłowo, z dwiema szufladkami u dołu i u góry w gzymisie, wsparty na deskowej platformie z konsolowymi nóżkami od wewnętrznej strony wyściętymi faliście. Wszystkie powierzchnie pokryte czarną laką, ozdobioną asymetrycznymi, stylizowanymi kompozycjami z malowanymi na czerwono i złoto kwiatami, ulistnionymi gałązkami, trawami i symbolami dobrowróżnymi, z naklejanymi mosiężnymi monetami oraz okuciami z grawerowanej blachy mosiężnej. Wnętrze także pokryte laką i dekoracjami roślinnymi, wypełnione sześcioma małymi szufladkami w dwóch rzędach. Drzwiczki szafki ramowe, od wewnętrznej strony o zaokrąglonych narożach, z płyciną od wewnętrznej strony zlicowaną z ramą.

Połączenia konstrukcyjne spięte na froncie i platformie okuciami z pasów i kątowników z blachy mosiężnej. Zawiasy i sztyld

kluczyn okrągłe, na obrzeżu faliste, ozdobione tłoczonymi liśćmi, podzielone na pół, a zawiasy splecione. Uchwyty szufladek mosiężne, dolnej owalne na okrągłych sztyldach, górnej w formie ósemek, a wewnętrznych szufladek w formie serc na czterolistnych sztyldach.

Dwa niewielkie gabinety wykonane w Japonii w 4. ćw. XIX w. (okres Meiji: 1868-1912), pokryte czarną laką i ozdobione popularnym motywem kwiatów i ptaków (kachōga) malowanymi różnymi rodzajami złota oraz z delikatnymi, mosiężnymi okuciami. Forma z zwieńczeniem wywiniętym ku górze, często asymetryczną budową wnętrza oraz subtelna dekoracja były właściwe meblarstwu japońskiemu. Mniejsze formy meblarskie wykonywane w tym czasie w Japonii często były przeznaczone na eksport do Europy, która od lat 80. XIX w. przechodziła kolejną falę zachwytu Orientem wschodnioazjatyckim po otwarciu się Japonii na świat w 1868 r. Zakupione w parze z MD/AH/1250.

Kat. 152**Kabinet, Japonia, 4. ćw. XIX w.**

drewno liściaste; mosiądz

45 x 30,2 x 15,3 cm

nr inw. MD/AH/1250

Prowienienca: zakup w Szczecinku w 1994.

Kabinet w formie niewielkiej, prostokątnej szafki otwartej od frontu, o asymetrycznym ułożeniu elementów wnętrza: z dwoma szufladkami, szafeczką i półką, u góry na narożach zaokrąglonej, zwieńczonej szufladką i prostym daszkiem na bokach ujętym listwami, umieszczonej na deskowej platformie z konsolowymi nóżkami, pokryty czarną laką, ozdobiony na wszystkich powierzchniach prócz pleców malowanymi na czerwono i złoto kwiatami, trawami i ptakami, z okuciami z grawerowanej blachy mosiężnej.

W bokach korpusu – na różnych wysokościach – wycięte niewielkie rezerwy, zakończone u góry trójlistnie, a u dołu dwulistnie, służące jako uchwyty do przenoszenia mebla. We wnętrzu u dołu szufladka na całej szerokości, nad nią po lewej mała szufladka o falistym licu oraz u góry wisząca wnęka, a po prawej jednoskrzydłowa szafeczka, z trzema szufladkami we wnętrzu. Drzwiczki szafki i lico dolnej szuflady ramowe z płyciną, od wewnętrznej strony zlicowaną z ramą. Półka nad małą szufladką falista na obrzeżu, powtarzająca zarys lica szufladki. Na lewym górnym narożu wewnętrznej szafki profilowana listwa podobna do listew na gzymsie. Dekoracje w formie naturalistycznych pejzaży i stylizowanych kompozycji kwiatowych, utrzymanych w konwencji sztuki japońskiej, na szufladce w gzymsie – wypełniające geometryczne rezerwy (wieloboczna, w formie rozłożonego wachlarza i ósemki) na złotym tle, na dolnej szufladce tło przyprószone złotem.

Okucia: zawiasy, narożniki, szyld kluczyzny i pasy z blachy mosiężnej wycięte faliście na obrzeżach i ozdobione grawerowaną, stylizowaną wicią; połączenia konstrukcyjne spięte na froncie i platformie pasami i kątownikami z blachy mosiężnej. Uchwyty szufladek mosiężne, owalne na okrągłych, rozetowych szyldach (brak lewego uchwyty górnej szufladki oraz prawego dolnej wraz z jednym z szyldów). Zamek przykładano-wpuszczany, jednoryglowy.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/ 1208.

Krzesełko nożycowe, składane, zbudowane z dwóch grup falistych szczeblinek o różnej długości, krzyżujących się w partii podnóża, spiętych: w partii oparcia szeroką deską wyciętą faliście u góry, siedzeniem prostym z ruchomych szczeblinek, ułożonych jedna przy drugiej oraz płozami u dołu; płaskorzeźbione w motywy geometryczne i roślinne oraz napisy w języku arabskim, ozdobione inkrustowanymi gwiazdami.

Elementy konstrukcji spięte metalowymi bolcami, przechodzącymi przez szczeblineki obu bramek na wysokości skrzyżowania pod siedzeniem oraz w siedzeniu – w miejscu połączenia z oparciem i przednią częścią podnóża, ale też – dodatkowo – pośrodku siedzenia. Cztery wewnętrzne szczeblineki siedzenia połączone bolcem tylko od strony oparcia, od strony frontu siedzenia luźne, umożliwiające złożenie krzesła. Bolce zakończone na bokach zdobnymi śrubami.

U dołu deski oparcia zamontowano pięć szczeblinek, przechodzących poniżej siedzenia w podnóża zakończone prostą listwą-płozą ze stylizowanymi wolutami na bokach; podobnie zakończony drugi, krótki element konstrukcji podnóża, złożony z czterech szczeblinek. Na desce oparcia trójkątne pole z napisem, otoczone ulistnioną wicią, u dołu zamknięte bordiurą ze zgeometryzowaną plecionką. Taką plecionką obok deski ozdobione wszystkie szczeblineki. Dodatkowo szczeblineki siedzenia i oparcia oraz deska oparcia z inkrustowanymi kośćmi sześcioramiennymi gwiazdami; w szczycie oparcia podwójna ośmioramienna gwiazda.

Kat. 153

Krzesełko nożycowe, Egipt lub Włochy (?), 4. ćw. XIX w.

orzech; kość, biały metal

89 x 44 x 46 cm

Nr inw. MD/AH/1157

Proweniencja: zakup w Koszalinie w 1986.

Krzesełko nożycowe ozdobione w sposób typowy dla mebli i drewnianych pamiątek pochodzących z terenu Imperium osmańskiego w 4. ćw. XIX w. Dekoracje wypełniające wszystkie powierzchnie ograniczone zostały do płaskorzeźbionych i inkrustowanych kością ornamentów geometrycznych oraz napisów w języku arabskim. Tego typu krzesła były wykonywane przez wiele stuleci, zmieniał się jedynie poziom ich dekoracji: z precyzyjnej i luksusowej, na uproszczoną i niedbale wykonaną. Wzrost zainteresowania i popularność sztuki islamskiej poza imperium wpłynął na zwiększenie produkcji, nastawionej na eksport, co skutkowało pogorszeniem jakości wykonania mebli i innych drobnych sprzętów tureckich. Ta sama moda na wyroby arabskie w Europie sprawiła, że na terenie północno-wschodnich Włoch wykonywano wyroby łudząco do nich podobne. Zarówno masowa produkcja, jak i wykonywanie mebli poza imperium mogły mieć wpływ na błąd w inskrypcji na desce oparcia krzesła darłowskiego, gdzie w języku arabskim zapisano „szugl asz – szork” (praca, wschód), co sugeruje, że krzesło wykonano na Wschodzie, jednak poprawny zapis tego określenia nigdy nie był komponowany z tych słów. Siedziska nożycowe, tj. fotele, krzesła, taborety mają starożytny rodowód. Ponownie popularne stały się w renesansie, ale też w 2. poł. XIX w. na fali powrotu do wzorów renesansowych w historii i były dla odbiorców europejskich wykonywane we Włoszech.

Por. nr inw. MD/AH/804.

Kat. 154
Półka wisząca – kavukluk,
 Turcja, 3./4. ćw. XIX w.

orzech, dąb; kość

77,2 x 39 x 22 cm

Nr inw. MD/AH/1133

Proweniencja: zakup w Koszalinie 1985.

Półka wisząca – kavukluk w formie deski faliście wyciętej u góry i u dołu, z pięcioboczną półką z przodu, wspartą na niewielkiej, faliście wyciętej podpórce, zamontowanej pod deską, bogato inkrustowana kością i podrzeźbiana.

Deska nad półką podzielona czterema kolumnami na trzy osie wypełnione portykami arkadowymi, u góry wycięta w formie licznych, fantazyjnych fal i zakończona na siedmioma półksiężycami. Środkowa arkada szeroka, zakończona łukiem stępkowym, zwanym oślim grzbietem, wypełnionym rozetą i ażurowymi rombami, u góry zwieńczonym tralką z półksiężycem otoczonym stylizowanymi gałązkami i ptakami. W blendzie arkady wisząca lampa i ujęta czterema kielichami. Kolumny wypełnione poziomymi laskowaniami, arkady flankowane bordiurami z ornamentem z drobnych trójkątów. Boczne arkady wąskie, zakończone trójkątnie, w ich blendach prostokątne pola ze stylizowaną wicią roślinną. Druga część deski – poniżej półki, u dołu – trójkątna, łagodnie sfalowana i ozdobiona na krawędzi chwostami. Dekoracja przestrzeni między arkadami, blat półki, dolna część deski – imitujące posadzkę inkrustacją z niewielkich rombów ułożonych w kształt kratownicy. Deska od strony pleców wzmocniona dwiema poziomymi listwami.

Półka nazywana w języku tureckim kavuklukiem, wieszana przy drzwiach tureckich domów do odłożenia fezu – męskiego, tradycyjnego nakrycia głowy. Czapkę taką nosił na co dzień Aleksander Tarnowski, powojenny dyrektor muzeum w Darłowie.

Półka wykonana na terenie Imperium Osmańskiego – w Turcji – między 3. a 4. ćwiercią XIX w., na Pomorze przywieziona zapewne jako pamiątka z dalekiej podróży. Ozdobiona typowymi dla sztuki muzułmańskiej dekoracjami geometrycznymi, złożonymi z przedstawień niefiguralnych i ornamentów inspirowanych architekturą, z widocznym na przedniej ścianie portykiem, ale też posadzką wyłożoną romboidalnymi kafłami ceramicznymi pokrywającymi wszystkie powierzchnie półki.

W 4. ćw. XIX w. do centralnej Europy przywożono z podróży i sprzedawano na miejscu niewielkie meble i sprzęty dekoracyjne, pochodzące z imperium osmańskiego. W rezydencjach powstawały salony, ozdobione oryginalnymi wyrobami wschodnimi, tj. kilimy, czy naczynia, ale ze stylizowanymi tapicerowanymi kanapami. Właściciele ubrani w tradycyjne stroje z tamtych stron pozowali do zdjęć w tych wnętrzach.

Kat. 155
Regał narożny, Egipt, 4. ćw. XIX w.

orzech, sosna; kość

178 x 66 x 34 cm

nr inw. MD/AH/804

Proweniencja: zakup w Koszalinie w 1977.

Regał narożny o prostych bokach i froncie podzielonym trzema półkami na kondygnacje, na których zamontowano ramy wypełnione dwunastoma różnej wielkości portykami arkadowymi z łukami podkowiastymi, płaskorzeźbiony i inkrustowany w ornamenty geometryczne i floralne, z ażurowymi rezerwami z sieciami z toczonych elementów, wsparty od frontu na konsolowych nóżkach, z tyłu – na pełnych ściankach korpusu.

Na wysokości środkowej półki dwa duże łuki, a na górnej i na dolnej – po jednym dużym łuku, flankowanym spiętrzonymi parami małych. Nad górnym i dolnym środkowym portykiem ażurowe rezerwy z elementami toczonymi w dwóch odcieniach brązu. Obrzeża frontu ujęte bordiurą z podwójnych, drobnych, stylizowanych listków, a podziały wewnętrzne z zygzakami. Naroża łuków wypełnione stylizowanymi wiciami roślinnymi. Front i półki inkrustowane wieloramiennymi gwiazdami, punktami, szachownicami. Plecy deskowe.

Regał wykonany na terenie Imperium Osmańskiego w 4. ćw. XIX w. Kultura mieszkaniowa w krajach arabskich w XIX w. ukształtowała się pod wpływem kontaktów z Europejczykami. Wcześniej w domach arabskich używano tylko pojedynczych

mebli w rozumieniu europejskim, jak np. stoliki-tace, a domownicy spędzali czas na podłodze, pokrytej różnymi tkaninami dekoracyjnymi, w tym kilimami czy ozdobnymi poduszkami. Poza tym w zaułkach ścian i w niszach, ale też w podłogach wbudowane były siedziska architektoniczne. Regały podobne do darłowskiego oraz inne meble stały się popularnymi elementami użytkowymi i dekoracyjnymi reprezentacyjnych pomieszczeń mieszkalnych dopiero w XIX w. Regały ustawiano zwykle w parach lub w większych zespołach w narożach pomieszczeń i wykorzystywano do eksponowania na nich dekoracyjnych, kolorowych wazonów.

Regał darłowski ozdobiono w sposób tradycyjny dla sztuki muzułmańskiej płaskorzeźbionymi i inkrustowanymi kośćmi ornamentami geometrycznymi oraz ażurowymi rezerwami wypełnionymi toczonymi tralkami. Tego typu dekoracje stosowano powszechnie także do ozdoby wnętrz i pokrywano nimi niemal wszystkie powierzchnie mebli oraz drewnianych elementów architektonicznych, jak np. przesłony czy balustrady. Ich formy i ozdoby nawiązują do elementów i dekoracji stosowanych w architekturze tego regionu.

Kat. 156**Stolik-kursi, Turcja, 2. poł. XIX w.**

orzech; masa perłowa, biała masa, kość; stal

38 x 30,7 x 30 cm

nr inw. MD/AH/1190

Proweniencja: zakup w antykwariacie w Koszalinie w 1989.

Stolik pomocniczy-kursi, ośmioboczny, z blatem wystającym nieco poza zarys korpusu i ujętym profilowaną listwą na obrzeżu, wsparty na ośmiu deskowych podporach, wyciętych w kształcie mihrabów, dekorowany we wzory geometryczne inkrustacją z kości, masy perłowej i żyłki stalowej. Zagłębiony blat ujmują płaska listwa-bordiura, ozdobiona ukośnymi paskami na obrzeżu oraz plecionką od strony wnętrza. Na blacie ośmioramienna gwiazda wpisana w dwa przecinające się kwadraty, tworzące wokół wiele mniejszych, geometrycznych pól, w których przy ramionach gwiazdy umieszczono osiem małych gwiazdek. Podpory podzielone dekoracją na dwie kondygnacje, w górnej – kwadratowe pola wypełnione przecinającymi się okręgami, rombami i czteroramiennymi rozetami, w dolnej – wokół faliście wyciętych mihrabów – bordiura ozdobiona figurami geometrycznymi. Braki inkrustacji wypełnione białą masą.

Stolik pomocniczy, wykonany w 2. połowie XIX w. na terenie Imperium Osmańskiego – najprawdopodobniej w Turcji. Stolik-kursi bywał wykorzystywany jako podstawa pod tacę, tzw. sinijję, i tworzył z nią komplet zwany sufra. Stolik służył do odstawienia drobnych przedmiotów oraz metalowej tacy z napojami. Taka forma i dekoracja wykształciły się na terenie Imperium Osmańskiego na przełomie XVIII i XVIII w., a rozpowszechniły we wszystkich krajach arabskich północnej Afryki. Bardzo podobne stoliki wykonywano także w Hiszpanii, której sztuka

pozostawała przez wieki pod wpływem kultury mauretańskiej i islamskiej. Stolik ozdobiony w sposób typowy dla kultury krajów islamskich, ograniczających się do dekoracji geometrycznych i stylizowanych floralnych. Sprzęty o analogicznych kształtach były wykonywane niezmiennie przez wiele stuleci; wraz z czasem i miejscem wykonania zmieniała się tylko dekoracja. W zbiorach europejskich znajduje się wiele zbliżonych i analogicznych stolików.

Kat. 157**Stolik-kursi, Egipt (?), koniec XIX w.**

orzech

53 x 49 x 49 cm

nr inw. MD/AH/1128

Proweniencja: zakup.

Stolik pomocniczy-kursi, ośmioboczny, z blatem wystającym nieco poza zarys korpusu, profilowanym na obrzeżu, wsparty na ośmiu podporach, spiętych ramiakami i wypełnionych na przemienne: siatką z toczonych elementów oraz pełnymi płycinami z płaskorzeźbionymi inskrypcjami w języku arabskim oraz ornamentami geometrycznymi.

Obrzeże blatu w formie odwróconej simy. Na blacie trzy przecinające się koła z napisami w ich wnętrzu, ujęte podobnie jak obrzeże blatu bordiurą z przecinających się zygzaków. W narożach między kołami a bordiurą dekoracyjne uproszczone motywy roślinne. Pola z inskrypcjami u góry półokrągłe, u dołu z podwójnym wklęsnięciem od strony środka kompozycji, obwiedzione gładką wstęgą.

Górne pola na bokach w formie niewielkich, leżących prostokątów, dolne – duże, zbliżone do pionowych prostokątów. Zewnętrzne naroża podpór i górne płyciny pokryte geometryczną plecionką, zaś ramiaki poziome, tworzące wsparcie dla dekoracji boków pokryte przecinającymi się zygzakami. Płyciny w dolnej części ozdobione owalnymi medalionami, ujętymi bordiurą z zygzaków i wypełnionymi motywami kaligraficznymi i – na przemienne – z siecią kratownicą z pasów kul i paciorków krzyżujących się z pasami kuleczek i szpileczek; na obrzeżach płycin dekoracyjne ćwierćwałki z wyciętymi krążkami i kanelami. Trzy górne, ażurowe pola nad płycinami z medalionami wypełnione pięcioma małymi tralkami, a nad płycinami z kratownicą – wypełnione geometryczną plecionką.

Stolik pomocniczy-kursi wykorzystywany do podawania napojów, wykonany być może w Egipcie w końcu XIX w., ozdobiony w sposób tradycyjny dla wyrobów z tego regionu płaskorzeźbionymi ornamentami geometrycznymi, rezerwami z maksymami muzułmańskimi oraz tralkami. Umieszczone na stoliku liczne napisy w języku arabskim mają charakter dekoracyjny o znaczeniu dydaktycznym i wymagają poszerzonej analizy językowej.

Por. nr inw. MD/AH/1190 oraz MD/AH/408.

Kat. 158
Stolik-taca, Turcja, koniec XIX w.

orzech; kość; blacha mosiężna
 całość: 61,5 x śr. 65,5 cm; taca: 65,5 x 1,6; podstawa: 59,8 x 51,5 cm
 nr inw. MD/AH/830
 Proweniencja: zakup w 1977.

Stolik-taca o składanej konstrukcji podstawy z trzech krzyżujących się bramek o toczonych i płaskorzeźbionych, ciemno-brązowych elementach szkieletu, ozdobionych inkrustowanymi gwiazdami, z nakładaną tacą z mosiężnej blachy, rytowanej we wzory geometryczne i napisy w języku arabskim, zatarte białą masą.

Bramki z par pionowych podpór spiętych poniżej środka poziomym wiązaniem z dwóch tralek, między którymi przy podporach umieszczono sieci z drobnych, toczonych szpulek w dwóch odcieniach, uformowane w kwadrat. Bramki połączone pośrodku ruchomym, metalowym trzpieniem z nanizanymi wewnątrz szpulkami, a w zakończeniach – sterczynekami, umożliwiającym składanie tak powstałej podstawy po ściągnięciu tacy. Taca z obrzeżem, podniesionym i wykończonym prostym rantem, dekorowana zmniejszającymi się okręgami, z wpisaną pośrodku sześcioramienną gwiazdą z kaligraficznymi kompozycjami we wnętrzu; tło wypełnione bordiurami z groszkowaniem, napisami i fantazyjnymi motywami geometrycznymi.

Stolik o składanej konstrukcji podstawy z luźną, nakładaną na nią tacą, o formie i dekoracji właściwej kulturze i sztuce krajów arabskich, wykonany w 2. poł. XIX w. na terenie Imperium Osmańskiego. Podobne stoliki-tace były rozpowszechnione w krajach arabskich i stanowiły popularny element wyposażenia domów. Składana konstrukcja podstawy z osobną tacą była lekka i praktyczna, łatwa do odstawienia, wyniesienia i zabrania w podróż, zajmując niewiele miejsca. Taca służyła do

przynoszenia napojów i przekąsek oraz wynoszenia brudnych naczyń.

Analogiczne konstrukcje podstawy - wypełnione tralkami - były tradycyjnym sposobem dekoracji przegród w zabudowie wnętrz mieszkalnych oraz mebli na terenie imperium osmańskiego.

Konstrukcja podstawy darłowskiego mebla została misternie ozdobiona płaskorzeźbioną plecionką i zygzakami. Pośrodku tacy umieszczono gwiazdę, która w sztuce muzułmańskiej określana jest jako „pieczęć Salomona” i symbolizuje ochronę. Na tacy, obok gwiazdy i innych ornamentów geometrycznych, umieszczono pseudoinskrypcje oparte na powtarzalnych literach, mające znaczenie dekoracyjne, nietworzące przesłania. Mebel na dobrym poziomie wykonania.

Kat. 159**Stolik-taca, Turcja, koniec XIX w.**

orzech; kość; blacha mosiężna rytowana

całość: 56,6 x śr. 54,5 cm; taca: 54,5 x 1,8 cm; podstawa: 55 x 49,6 cm

nr inw. MD/AH/1337

Proweniencja: zakup w Szczecinku, 1998.

Stolik-taca o składanej konstrukcji podstawy – z trzech krzyżujących się bramek o toczonych i płaskorzeźbionych, ciemnobrązowych elementach szkieletu, ozdobionych inkrustowanymi gwiazdami, z nakładaną tacą z mosiężnej blachy, rytowanej we wzory floralne i geometryczne oraz inskrypcje w języku arabskim, zatarte białą masą.

Bramki z par pionowych podpór spiętych poniżej środka poziomym wiązaniem z dwóch łączyn, między którymi przy podporach umieszczono sieci z drobnych, toczonych szpulek w dwóch odcieniach, uformowane w kwadrat. Bramki połączone pośrodku ruchomym, metalowym trzpieniem z nanizanymi wewnątrz szpulkami, a w zakończeniach – sterczynkami, umożliwiającym składanie tak powstałej podstawy po ściągnięciu tacy. Taca z obrzeżem, podniesionym i wykończonym prostym rantem, ułatwiającym osadzenie na podstawie. Ozdobiona wypełniającym całą jej powierzchnię, sześcioramiennym kwiatonem o falistych płatkach, w którego wnętrzu umieszczono mały kwiat otoczony inskrypcjami, tworzącymi ornamenty oraz plecionkami na zewnątrz. Wokół dna tacy oraz na rancie bordiura z przecinających się zygzaków i plecionki.

Por. komentarz do nr. inw. MD/AH/830.

Kat. 160
Skrzynia, Azja Wschodnia, Chiny,
 4. ćw. XIX w.

sosna, drewno jasne, o wyraźnym usłojeniu, pachnące (kamforowe?),
 drewno liściaste, twarde, bez widocznego rysunku (bukspan?); mosiądz
 50 x 124,8 x 52,7 cm

nr inw. MD/AH/945

Proweniencja: zakup w Koszalinie w 1976.

Skrzynia wolnostojąca, prostopadłościenna, zaokrąglona na narożach, z otwieranym wiekiem, czerniona, ozdobiona płaskorzeźbionymi dekoracjami: bordiurami – na obrzeżach korpusu bordiurami oraz jasnobrązowymi scenami rodzajowymi na tle krajobrazu w falistych rezerwach – na wieku i bokach, wsparta na kwadratowych podkładkach, z dekoracyjnym szyldem zamka z blachy mosiężnej.

Bordiury z kwiatów śliwy i z meandrami w narożach. Rezerwy wycięte w powierzchniach i okolone cieniutkim półwałkiem. Sceny opowiadają nierozpoznane historie spotkań, gości w drodze, powitań, wręczenia darów.

Szyld podzielony na dwie połówki zamontowane na wieku i froncie, z których górna połączona z zawiasem pasowym, zakończonym siedmiolistnie. Blacha okucia ozdobiona grawerowanymi gałązkami kwiatowymi na groszkowanym tle, a pośrodku szyldu pole o kształcie słońca z promieniami, bez dekoracji. W dolnej części szyldu otwory po bolcach do mocowania zawiasu. Wnętrze bez dekoracji. Podkładki wystające nieco poza zarys korpusu, na zewnętrznych górnych narożach zaokrąglone.

Skrzynia ozdobiona płaskorzeźbionymi scenami rodzajowymi, wykonana w Chinach w 4. ćwierci XIX w.

Na czarnym tle, przypominającym nieco luksusową lakę – zapewne świadomie imitowaną przez wybrany kolor, umieszczono na bokach i wieku skrzyni płaskorzeźbione sceny rodzajowe, m.in. na wieku – scenę spotkania urzędników z wojownikiem, a na jednym z boków – scenę w altanie pośród sosen. Zostały one efektownie zakomponowane, z zachowaniem perspektywy, a postacie przedstawiono w naturalny, plastyczny sposób, typowy dla obrazowania wschodnioazjatyckiego. Bordiura okalająca powierzchnie skrzyni wykonana precyzyjnie, z charakterystycznymi dla kultury i sztuki chińskiej kwiatami śliwy i meandrami. Dekorację dopełnia grawerowane okucie zamka. Skrzynia wykonana z jasnego, pachnącego drewna o wyraźnym usłojeniu, prawdopodobnie drewna kamforowego, rosnącego w Chinach, Tajwanie, Japonii i w Wietnamie. Do skonstruowania skrzyni wybrano gatunek żywiczny i pachnący, by odstrząsał owady niszczące przechowywane w niej tkaniny.

Kat. 161 Szkatułka, Japonia, XIX w.

drewno liściaste (balsa?); laka, stal

11 x 22 x 11,5 cm

nr inw. MD/AH/1168

Proweniencja: przekaz Państwowego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego, Koszalin, 1987 r.?

Konserwacja: Koszalin, 1987.

Szkatułka prostopadłościenna o zaokrąglonych narożach, u dołu ujęta cienkim ćwierćwałkiem, zamykana odkładanym wieczkiem, nieco wystającym poza zarys korpusu, pokryta laką w kolorze kremowym i ozdobiona sceną rodzajową przedstawiającą czynności dnia codziennego w plenerze.

Na froncie umieszczono sceny odpoczynku przy muzyce. Dwie liczne grupy dorosłych ubranych w kimono siedzą na matach przy czarkach z herbatą, kilka osób stoi, idzie, a na skraju mat umieszczono koszyki z czajnikami oraz leży pipa (instrument strunowy). Po lewej dwójka dzieci zaczepia trąbieniem dorosłego mężczyznę, który próbuje ich przegonić, wymachując zwojem papieru. Na bokach szkatułki po lewej dwa domy, a po prawej – na horyzoncie – górzasty krajobraz z zabudowaniami schodzącymi do morza, u dołu drzewo i para lecących żurawi. Na tylnej ścianie rozległy krajobraz z chatami i pracującymi przy nich ludźmi. Wieczko bez dekoracji malarskiej. Wnętrze w górnej partii w kolorze czerwonym, na dnie ciemniejsze, ozdobione srebrnym liściem. Prawdopodobnie pierwotnie podzielone przegrodą na dwie części z niewielkimi pojemnikami.

W górnej partii frontu niewielki, stalowy szyld kluczyzny o fałisto-wklęsłym zarysie. Zamek przykładano-wpuszczany, jednoryglowy, pokryty malaturą. Zawiasy splatane, wpuszczane w konstrukcję.

Szkatułka do przechowywania akcesoriów, prawdopodobnie do pisania, wykonana w Japonii w XIX w. Czas powstania szkatułki trudno jest ustalić precyzyjnie z uwagi na powtarzalność wzorów stosowanych w sztuce japońskiej w technice laki oraz utrzymywanie ich w tym samym stylu przez długi czas, nawet kilkaset lat, np. od Edo (1603-1868) do Meiji (1868-1912). Japońskie dekoracje są delikatne i subtelne, dobrze dopasowane do formy przedmiotów. Chętnie przedstawiano sceny w plenerze, które odnosiły się do obyczajowości tego kraju, gdzie wiele czynności domowych przenoszono do ogrodów i na tarasy, jak np. pisanie, czytanie, zabawy, jedzenie, ćwiczenia umysłowe i gimnastyczne.

Kat. 162

Para ram z płycinami, Japonia, koniec XIX w.

mahoń, kość, macica perłowa

każda: 105,5 x 63 x 2,2 cm

nr inw. MD/AH/1180 – lewa, MD/AH/1181 – prawa

Proweniencja: zakup w 1994.

Para prostokątnych ram płaskorzeźbionych w stylizowane ornamenty roślinne, wypełnionych pojedynczymi płycinami w kolorze czarnym, ozdobionych inkrustowanymi, antytetycznie wobec siebie ułożonymi, asymetrycznymi, naturalistycznie opracowanymi motywami roślinnymi i ptakami z rzeźbionej kości i macicy perłowej, z kwadratowymi stemplami wykonawców u dołu płycin. Ramy dwuczęściowe, z półwałkami na obrzeżach: wewnętrzna szersza, bejcowana na brązowo, z nakładaną dekoracją z kwiatów i liści w narożach i pośrodku; zewnętrzna węższa, wyższa, ciemniejsza, płaskorzeźbiona, w narożach ozdobiona geometrycznymi figurami (wydłużonymi prostokątami przeciętymi listwami) oraz połówkami kwiatów i liśćmi. Płyciny pokryte masą klejowo-kredową, zabarwioną na czarno, od strony pleców zabezpieczone parami listew montowanych do blejtramów – wewnętrznych ram. Dekoracje w płycinach przedstawiające ptaki siedzące na gałęziach i fruwające w otoczeniu kwitnących glicynii.

Para ram z dekoracyjnymi płycinami (w jęz. fr. panneau) wykonanych w Japonii w końcu XIX w. w okresie Meiji (1868-1912).

Czarno lakierowane powierzchnie ozdobione zostały inkrustowaną, płaskorzeźbioną dekoracją z kości słoniowej i macicy perłowej w technice określanej jako „shibayama”, pochodzącej od nazwiska Shibayama, tj. XIX-wiecznych japońskich wytwórców, którzy wnieśli ją na wyżyny jakości i upowszechnili, ale stosowana była od wieków. Do dekoracji płycin darłowskich użyto popularnego ornamentu znanego w sztuce japońskiej pod pojęciem „kachôga”, łączącego motywy kwiatów i ptaków. Płyciny oznaczone zostały sygnaturami artysty w dolnych narożach w formie pieczęci w laku. Ramy mają charakterystyczny kształt i dekorację dla mebli japońskich z analogicznego do płycin okresu. Podobne do darłowskich elementy mebli wschodnioazjatyckich, tj. płyciny, całe skrzydła, blaty, boki skrzyń przywożono do Europy jako autonomiczne elementy i zawieszano na ścianach lub wmontowywano w europejskie meble, m.in. łóżka, stoły, szafy. Zbliżona w formie i dekoracji płycina, ze stemplem autorskim, oprawiona w analogiczną ramę znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, nr inw. SKAZsz 3648.

Por. nr inw. MD/AH/1250.

Kat. 163**Skrzydło drzwiczek, Chiny, pocz. XX w.**

mahoniowiec

77,2 x 76 x 4,2 cm

nr inw. MD/AH/275

Proveniencja: dar od p. Kozkowiaka [?] z Piasta [?], 05.03.1948.

Skrzydło drzwiczek szafki, zbliżone do kwadratu, o konstrukcji ramowej, z pojedynczą, płaskorzeźbioną płyciną, przedstawiającą zgeometryzowane wyobrażenie smoka unoszącego się pośród chmur nad szczytami górskimi. Głowa smoka z długimi wąsami i z dwoma rogami; tułów wijący się, pokryty łuskami, na czterech, czteropalczastych łapach. Krajobraz zaznaczony kilkoma niewielkimi szczytami, ujętymi na bokach drzewami. Na ramie po lewej otwory montażowe zawiasów, po lewej – szyldu zamka. Rama od strony pleców wzmocniona dwoma poziomymi szprosami.

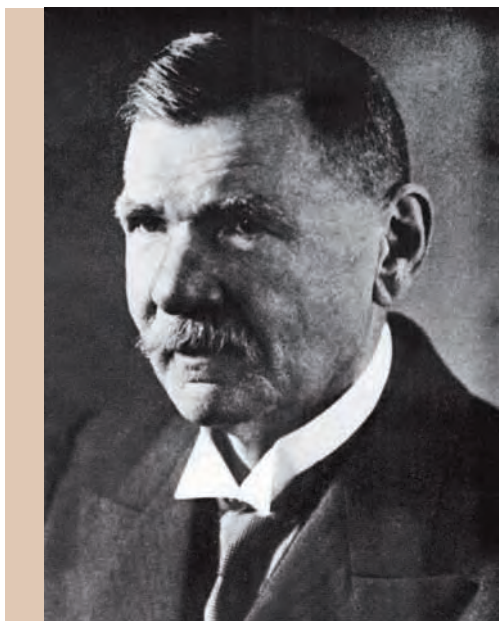
Skrzydło drzwiczek, pierwotnie jedno z pary, stanowiące element większego mebla, prawdopodobnie szafki-kabinetu, wykonane w Chinach na początku XX w. Zapewne sprowadzone do Europy jako dekoracja wnętrza.

Skrzydło ozdobione płaskorzeźbionymi ornamentami, plastycznymi, jednak wykonanymi bardzo schematycznie i syntetycznie, w sposób typowy dla późnych, tradycyjnych wyrobów wschodnioazjatyckich z końca XIX i początku XX w. Głównym motywem dekoracji płyciny jest smok unoszący się pośród chmur

nad szczytami górskimi, które to przedstawienie było popularne w różnych obszarach sztuki chińskiej – poza meblami także na tkaninach czy porcelanie.

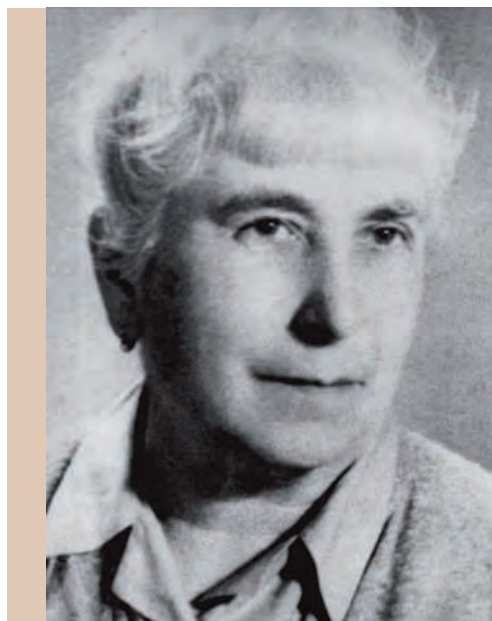

KUSTOSZE DARŁOWSKIEGO MUZEUM ZAMKOWEGO 1923-2025

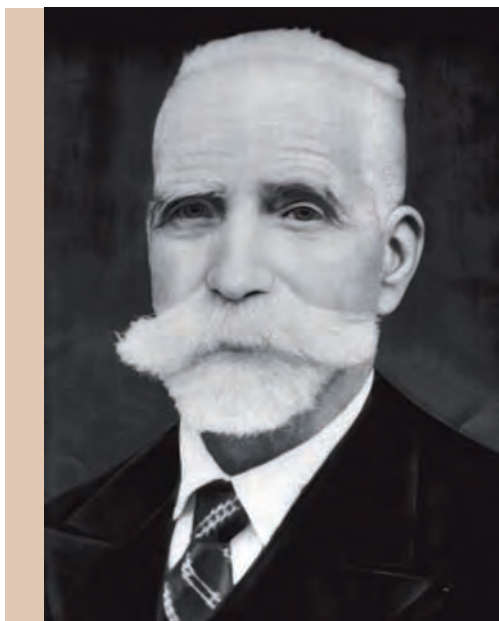
Karl Rosenow (1923/1930-1945)

Ur. 1873 w Szczecinku, zm. 1958 w Laubach ob. Niemcy, nauczyciel, badacz historii regionu sławieńskiego, bibliofil. Pierwszy dyrektor muzeum. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Bytowie w 1895 r. rozpoczął pracę w szkole w Polnem, a następnie został przeniesiony do Darłowa, gdzie od 1897 prowadził bibliotekę ludową (publiczną). Zaczął się wówczas interesować historią regionu i zbierać związane z nim zabytki, a kiedy kolekcja przestała się mieścić w domu, władze przydzieliły salę w szkole, by mógł je eksponować. 4 listopada 1923 r. w Ojczyńnianym Związku Kobiet otwarto pierwszą ekspozycję muzeum regionalnego, a w 1930 zorganizowano siedzibę w Zamku. Zwiedzającym udostępniono cztery działy: historyczny, archeologiczny, geologiczny i przyrodniczy. Przy urządzeniu ekspozycji przyrodniczej Rosenowa wspierał Karl Marquardt, urzędnik katastralny ze Sławna, zbiory geologiczne przekazał bliżej nieznanemu nauczyciel Kohlhoff, a zbiory archeologiczne – Dieter von Kleist. Rosenow kierował placówką do 1945 r.; jeszcze po wojnie przygotowywał ekspozycje i porządkował zbiory. W latach 1945-1947 pomagał Amelii Łączyńskiej i Aleksandrowi Tarnowskiemu. Był autorem licznych opracowań na temat historii, folkloru, podań i legend oraz przyrody powiatu sławieńskiego. W marcu 1946 r. został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego i przetrzymywany przez 6 tygodni w więzieniu; muzeum było w tym czasie zamknięte. 6 lipca 1947 r. komunistyczne władze deportowały Rosenowa i jego żonę do Niemiec.

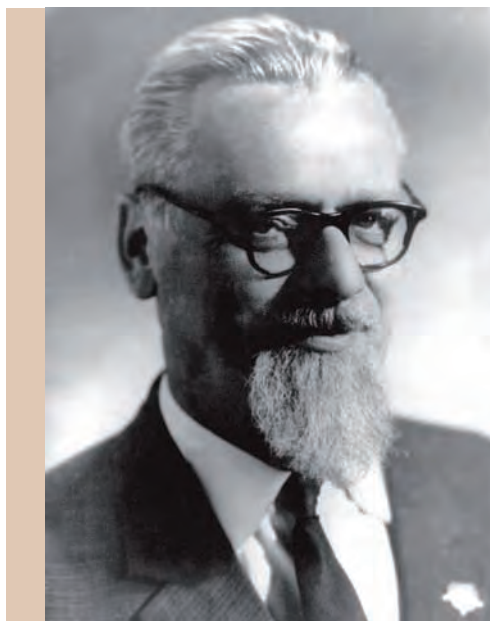
Amelia Łączyńska (1945-1946)

Ur. w 1893 w Sieradowie, zm. 1993 w Lublinie, pisarka, pedagogka, publicystka, działaczka oświatowa, która przybyła z Rawy Ruskiej. Po zakończeniu 2. wojny światowej, kiedy na mocy układów Pomorze Zachodnie zostało wcielone do Polski, została pierwszym powojennym kierownikiem darłowskiego muzeum. W opiece nad zbiorami wspomagała ją córka – Jadwiga Łączyńska. Zgodnie z duchem repolonizacji muzeów wprowadzały na ekspozycję polskie napisy i nazewnictwo. Ekspozyty musiały dawać świadectwo słowiańskości Pomorza Zachodniego. Ważnym zadaniem było również zabezpieczenie przedmiotów o wartości muzealnej i księgozbiorów z okolicznych opuszczonych dworców i pałacików, które stawały się łatwym łupem dla coraz liczniej przybywających szabrowników. W tym czasie, gdy Rosenow był aresztowany, Amelii nie udało się ani pomóc byłemu kierownikowi, ani odzyskać klucza od zamku. Wkrótce zatrudniła Aleksandra Tarnowskiego (jako dozorcę i przewodnika) i wyznaczyła mu pierwsze i jedyne zadanie – usunięcie „hitlerowskich” pamiątek. Po wyjeździe Łączyńskiej do Sławna, gdzie zajmowała się inwentaryzacją i ratowaniem zabytków w terenie, Tarnowski objął funkcję dyrektora. W połowie 1946 r. Łączyńska wyjechała do Gdańska, następnie pracowała w Poznaniu, a pod koniec życia zamieszkała w Warszawie. Wspomnienia Amelii Łączyńskiej, także z czasów darłowsko-sławieńskich, znajdują się w zbiorach Biblioteki w Kórniku.

Aleksander Tarnowski (1946-1961)

Ur. 1884 w Lidzie, zm. 1961 w Opolu, muzealnik, podróżnik, działacz socjalistyczny, zesłaniec, tłumacz, erudyta, poligłota, porozumiewający się w piętnastu językach, z których władał biegle ośmioma. Zanim przybył do Darłowa, podróżował po Francji, Rosji, Szwecji, Jugosławii, Grecji i Egipcie. Pracował głównie jako tłumacz w placówkach dyplomatycznych, a także w liniach okrętowych i kolejowych oraz w biurach podróży. W muzeum w Darłowie początkowo zatrudniony został jako dozorca i przewodnik muzealny, a od 1946 r. pełnił funkcję kierowniczą. Swoją działalność w muzeum jako kierownik rozpoczął od porządkowania księgozbioru – 10 000 pozycji niemieckich przekazał Ministerstwu Oświaty, pozostawiając w zbiorach 280 najcenniejszych tomów. Po wyjeździe niemieckich pracowników Tarnowski sam sprzątał sale, oprowadzał zwiedzających, opracowywał zbiory. Mimo braków i niedociągnięć, Zamek Księżąt Pomorskich w Darłowie – zaraz po Szczecinie – był najbogatszą w zabytki i najprężniej działającą placówką muzealną na Pomorzu. Tarnowski poświęcał również mnóstwo energii na działalność oświatową i organizację wystaw czasowych. Między innymi to właśnie dzięki niemu corocznie rosła liczba zwiedzających. Pracę w muzeum opisał w pamiętniku zatytułowanym 12 lat na zamku.

Hieronim Fiodorow (1961-1978)

Ur. 1915 w Winnicy ob. Ukraina, zm. 1978 w Darłowie, orientalista, pedagog w szkołach morskich w Gdyni i Darłowie, od 1959 w muzeum w Darłowie jako pracownik oświatowy, a 2 lata później dyrektor. Wzbogacił zbiory muzeum o okazy przyrodnicze, prowadził szeroką działalność oświatową z zakresu historii, zabytków, współczesnej gospodarki morskiej. Dzięki jego staraniom rozpoczęto remont Zamku.

Marek Głazik (1978-1981)

Ur. 1947 lub 1950, zm. 13 sierpnia 2016 w Tucholi, archeolog, muzealnik, fotograf, żeglarz, z wykształcenia archeolog. Po studiach pracował w muzeach w Tucholi i Brodnicy, był też Wojewódzkim Konserwatorem w Pile, skąd przybył do Darłowa w 1978 r. i objął stanowisko kierownika muzeum. Dzięki staraniom Głazika ówczesny Naczelnik miasta przekazał na cele ekspozycyjne wówczas nieczynny gotycki kościół św. Jerzego, gdzie po remoncie w maju 1980 r. otwarto ekspozycję „Nabytki w okresie 35-lecia PRL” (tu odbywały się też do 1988 r. wystawy czasowe – do czasu zakończenia trwającego od 1971 r. remontu zamku; zabytki zostały w tym czasie rozlokowane w innych muzeach). Głazik zabiegał, by w muzeum znalazła się ekspozycja morska i by utworzyć skansen rybołówstwa. Wyemigrował do Niemiec w 1981 r., formalnie pozostając na urlopie bezpłatnym.

Ewa Bielecka (1981/1986-2000)

Ur. 1938 w Darłowie, archeolog, muzealnik. Do pracy w muzeum została przyjęta przez Hieronima Fiodorowa w 1963 r. Od 1981 r. zastępowała na stanowisku kierownika muzeum Marka Głazika. Oficjalnie powołana została w 1986 r. Organizowała wystawy w zaadaptowanym do tych celów na czas remontu kościele św. Jerzego w Darłowie i zakładach pracy. Prowadziła działalność popularyzatorską i oświatową, organizowała spotkania, konferencje naukowe, inscenizacje teatralne. W tym czasie w muzeum istniały działy: historii regionu, przyrodniczo-morski i naukowo-oświatowy z biblioteką. Odeszła od polityki specjalizacji muzeum i zrezygnowała z zakupów przedmiotów przyrodniczych. Skupiła się na zakupie rzemiosła artystycznego. współpracowała z antykwarniami i nabywała zabytkowe meble – do zbiorów trafiły m.in.: dwie chińskie płyty dekoracyjne (MD/AH/1081; MD/AH/1080), szkatułka japońska (MD/AH/1168), fortepian skrzydłowy dreźnieńskiej firmy Ernst Rosenkrantz (MD/AH/1159), komplet mebli eklektycznych (MD/AH/1136; MD/AH/1137; MD/AH/1138, MD/AH/1139).

Krzysztof Picha (2000-2007)

Ur. 1954, zm. 2012, nauczyciel plastyki, autor prac plastycznych i instalacji artystycznych. Związany z kulturą pełnił funkcję dyrektora Darłowskiego Ośrodka Kultury, naczelnika wydziału Kultury i Sportu Starostwa Powiatowego w Sławnie oraz dyrektora muzeum w Darłowie (2000-2007). Dzięki środkom z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego wyremontował kaplicę zamkową oraz taras nad skrzydłem wschodnim, w którym przy wsparciu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zorganizował wystawę „Salon łosiosia”. Został odwołany z funkcji dyrektora jesienią 2007 r.

Margareta Sadowska (2007-2008)

Ur. 1960 w Sławnie, historyczka, pracowała w Domu Kultury i Starostwie Powiatowym w Sławnie. Po odwołaniu Krzysztofa Pichy pełniła obowiązki dyrektora muzeum. Zarządziła inwentaryzację zbiorów bibliotecznych. W styczniu 2008 r. w muzeum otwarto wystawę czasową „Malarstwo polskie od romantyzmu do koloryzmu”, przygotowaną przez Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Od kilkunastu lat pełni funkcję prezesa Fundacji na rzecz zabytkowej świątyni Mariackiej w Sławnie „Renovatio Ecclesiae”.

Jerzy Buziałkowski (2008-2017)

Ur. 1958, polonista, kolekcjoner dawnych pocztówek dotyczących ziemi darłowskiej. Pełnił funkcję dyrektora Szkoły Podstawowej nr 3, burmistrza Darłowa, szefa oddziału Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, dyrektora Zarządu Portu Morskiego Darłowa. Założył Stowarzyszenie im. Bogusława X. Dnia 1 kwietnia 2008 r. został powołany na stanowisko dyrektora muzeum. W czasie jego kadencji powstały wystawy, m.in. „Malarstwo, rysunek i grafika Leona Wyczółkowskiego”, „Tajemnice Państwa Środka” z prezentacją terakotowej armii, porcelany, rzemiosła artystycznego i mebli chińskich, a także „Dirlov, Rügenwalde, Darłowo. Miasto nad Bałtykiem”. W 2008 r. włączył po raz pierwszy muzeum do obchodów Nocy Muzeów. Rok później, podczas kolejnych obchodów na dziedzińcu odsłonięta została odlana z brązu figura Złotego Gołębia Króla Eryka, a w 2010 r. z okazji obchodów 80. rocznicy otwarcia muzeum kolejna figura odlana z brązu – króla Eryka Pomorskiego. W tym samym czasie na sezon letni sprowadził z Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku „Srebrny ołtarz darłowski”. Dzięki staraniom Buziałkowskiego udało się przeprowadzić termomodernizację zamku, polegającą na wymianie zużytych pieców gazowych na nowe kotły kondensacyjne, wymianie grzejników i okien, ocieplenie dachów. Podczas jego kadencji zorganizowano remont witraży w kaplicy zamkowej.

Konstanty Kontowski (2017-2020)

Ur. 1952, historyk sztuki, muzealnik, malarz, grafik, rzeźbiarz. Jest autorem wielu publikacji oraz projektantem medali, tablic pamiątkowych, folderów. Z pasją dokumentował pomorskie budownictwo wiejskie i architekturę sakralną. Łączył zainteresowania zawodowe z pasjami artystycznymi. Pracę w muzeum rozpoczął w 1978 r. jako starszy kustosz. W 2017 r. objął stanowisko dyrektora muzeum. Odtąd muzeum organizowało liczne wystawy, koncerty, konferencje. Był inicjatorem wydawania od 2017 r. „Darłowskich Zeszytów Muzealnych”. Współautor wystawy „Dirlov, Rügenwalde, Darłowo. Miasto nad Bałtykiem” uhonorowanej I nagrodą w konkursie „Wydarzenie muzealne roku 2014 w Województwie Zachodniopomorskim” oraz współautor wystawy o królu Eryku Pomorskim, zorganizowanej w ramach projektu unijnego „Darłowo w czasach króla Eryka Pomorskiego” przy współpracy ze Starostwem Powiatowym w Sławnie i Urzędem Miasta w Darłowie. Organizował plenery plastyczne z udziałem lokalnych artystów. W 2020 r. zakończył 42-letnią pracę w muzeum, nadal jednak oddaje się pasji artystycznej.

Karol Matusiak (od 2020)

Ur. 1980, filozof, popularyzator historii regionu, szczególnie Zamku Księżąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie, rekonstruktor historyczny, fotograf. Z Muzeum związany jest zawodowo od kilkunastu lat, a funkcję dyrektora pełni od 2020 r. Odpowiada za organizację wydarzeń kulturalnych, nadzór nad pracami konserwatorskimi oraz współpracę z samorządem i instytucjami naukowymi. Pod jego kierownictwem muzeum realizuje liczne projekty badawcze i edukacyjne, w tym inicjatywy popularyzujące historię Pomorza Zachodniego oraz postać króla Eryka Pomorskiego. Był odpowiedzialny za realizację wystawy o królu Eryku Pomorskim, zorganizowanej w ramach projektu unijnego „Darłowo w czasach króla Eryka Pomorskiego” w 2019 r. przy współpracy ze Starostwem Powiatowym w Sławnie i Urzędem Miasta w Darłowie; współautor tekstów na ekspozycji i w katalogu. Za wystawę Muzeum otrzymało wyróżnienie w konkursie „Zachodniopomorskie Muzealne Wydarzenie Roku 2019”. Współautor wystawy „Za murami dworów i pałaców” zrealizowanej w 2020 r. oraz licznych wystaw fotograficznych, np. „Okruchy średniowiecza” prezentowanej w 2016 r.

REZYDENCJE – MIEJSCA POCHODZENIA MEBLI ZABYTKOWYCH POZYSKANYCH PRZED 1946

Krąg, gm. Polanów, pow. koszaliński

nr rejestru zabytków: 105 z 26.06.1956

Krągiem (d. niem. Krangen) oraz jego okolicami władała rodzina Podewilsów jako lennem księcia pomorskiego, a później elektora brandenburskiego i króla Prus od końca XV w. do 1860 r.

W 1580 r. istniejącą posiadłość rozebrano do fundamentów, a na jej miejscu wybudowano zamek w stylu renesansowym na rzucie prostokąta o wymiarach 14,6 x 24,7 m. Nowa rezydencja miała zwartą formę. Miała cztery narożne, okrągłe baszty nakryte hełmami oraz attykę. We wschodniej baszcie są piwnice pochodzące z XV w. Do głównej, czterokondygnacyjnej bryły zamku dobudowano trójkondygnacyjne skrzydło zachodnie oraz dwa skrzydła jednokondygnacyjne. W 1881 r. majątek nabył dyplomata Karl Wilhelm von Riepenhausen. Zamek, który jeszcze w XX w. był jedną z największych i najokazalszych posiadłości na Pomorzu, zaczął podupadać po śmierci ostatniego właściciela, Carla Alexandra von

Riepenhausen (1944). W marcu 1945 r. został splądrowany i spalony przez wojska radzieckie. Zamek przeznaczony już do rozbiórki uratował wpis do Rejestru Ochrony Zabytków i w 1956 r. przystąpiono do jego zabezpieczenia. Do 1956 r. pozostałe budynki były siedzibą nadleśnictwa. W 1995 r. nowy właściciel odbudował zamek, kierując się stanem sprzed 1945 r., adaptując go na luksusowy hotel pod nazwą „Podewils”. Zamek otoczony jest zabytkowym parkiem (2,6 ha). Nieopodal znajduje się kościół, który pełnił funkcję rodzowego mauzoleum, gdzie do 1860 r. składano prochy kolejnych pokoleń Podewilsów.

Karl von Riepenhausen, Pan na Krągu (1852-1929), był członkiem niemieckiego parlamentu, w 1876 r. ożenił się z Nathalie Freiin von Uexküll (1852-1935), a po rozwodzie w 1908 r. – z Astą Eugenią hrabiną von Wylich und Lottum zu Putbus

(1860-1934). Po śmierci ojca w 1929 r. majątek przejął syn z pierwszego małżeństwa, Carl Alexander von Riepenhausen (1876-1944), dyplomata i polityk.

Karl i Nathalie Riepenhausenowie w 1881 r. osiedlili się w Krągu i rozpoczęli modernizację zamku w stylu neorenesansowym. W okresie ich 30-letniego małżeństwa pałac został wyposażony w zabytki, w tym meble europejskie wykonane od XVI do XIX w. i pochodzące m.in. z Pomorza, Holandii, Francji. Charakter zbioru dowodzi, że byli miłośnikami antyków, a nawet kolekcjonerami, ale nie wiadomo, jak dokonywali

zakupów: czy mieli agenta, który im w tym pomagał. W zamku powstała sala nazywana Muzeum, w której eksponowano przedmioty związane z legendą Napoleona I. Kilkanaście obiektów zabytkowych z zamku przed wkroczeniem armii radzieckiej w 1945 r. uratował Aleksander Tarnowski, którego skierowała tam Amelia Łączyńska. Część zabytków znalazła się w PGR Krąg oraz u starosty w Sławnie i stamtąd trafiły do zbiorów Muzeum w Darłowie. Większość z nich jest udostępniana na stałej ekspozycji zamkowej.

Królewó, pow. sławieński, gm. Postomino

nr rejestru zabytków: 401 z 27.04.1964

W 1800 r. nowy dwór w Królewie wybudowała rodzina von Kleist. W 1854 r. dobra przeszły w ręce Ernsta Juliusza von Puttkamera (1822-1905), a następnie Georga von Puttkamera. W 1910 r. Georg sprzedał dobra Wilhelmowi von Zitzewitz z Sycewic, po którym majątek odziedziczył jego syn, Georg. Dziedzic mieszkał w Złakowie, zaś Królewó zarządzane było przez inspektora. W 1936 r. Królewó przeszło w ręce skarbu państwa. Dwór był budynkiem parterowym, nakrytym

łamanym dachem krytym strzechą. Park dworski przed 1945 r. miał 1,07 ha. Tuż po wojnie wieś zajmowali Rosjanie, a we dworze znajdowała się komendantura. Dopiero w 1947 r. wieś przeszła pod zarządek administracji polskiej. Na początku lat 50. – na bazie pozostałości majątku – utworzono PGR, zlikwidowany na początku lat 90. XX w. Dwór został rozebrany już na przełomie lat 60. i 70.

Nacław, gm. Polanów, pow. koszaliński

nr rejestru zabytków: 928 z 15.01.1977 (zespół pałacowy)

Pałac eklektyczny, zbudowany dla rodziny von Senden w XIX w., gruntownie przebudowany i rozbudowany w latach 1914-1917. Ostatnim właścicielem majątku był generał Carl Otto von Senden. Pałac jest budowlą jednokondygnacyjną z dwukondygnacyjnym ryzalitem, zbudowaną na planie prostokąta, podpiwniczoną. Nakryty dachem mansardowym z wystawkami

od południowego zachodu. Obecnie własność prywatna. Pałac otoczony jest parkiem założonym prawdopodobnie w XIX w. Ciekawostką okolicy jest ponad 200-letnia aleja bukowa z Jacinek do Nacławia.

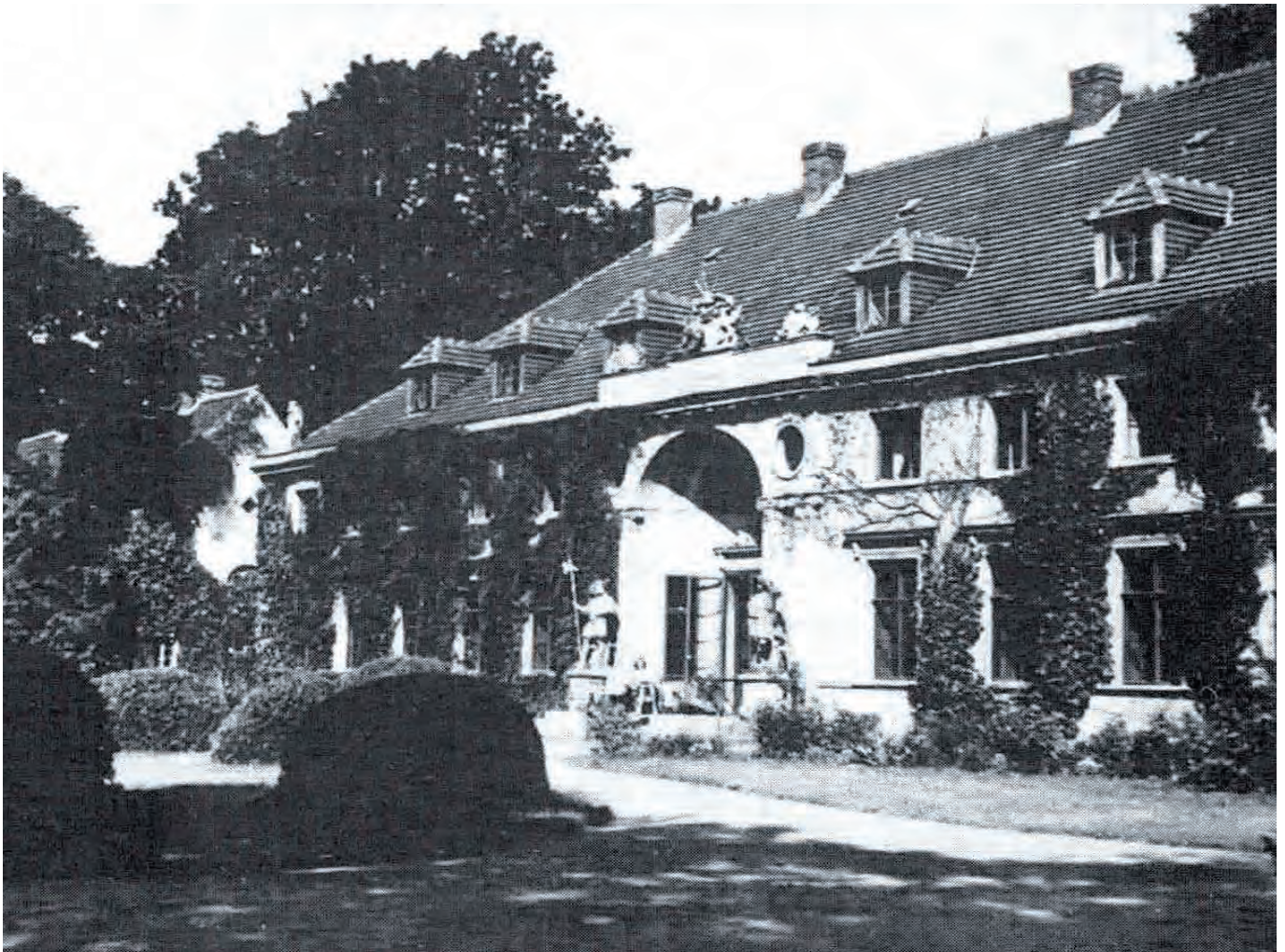
Podgórki, gm. Malechowo, pow. sławieński

nr rejestru zabytków: 942 z 15.02.1977 (park z aleją dojazdową)

W 1844 r. majątek Podgórk nabył Gustav Heinrich von Blumenthal i w rękach tej rodziny pozostawał on do końca 2. wojny światowej. Ostatnim właścicielem był Horst von Blumenthal. W parku krajobrazowym o powierzchni ok. 7-8 ha położony jest pałac, pochodzący z połowy XIX w., zbudowany na planie prostokąta, piętrowy, podpiwniczony, kryty dachem czterosпадowym,

w części północnej są półokrągłe alkierze, w południowej – oszklona weranda. Do pałacu prowadzi aleja dojazdowa z 2. połowy XIX w.

Po 1945 r. majątek został przejęty przez Skarb Państwa. Przez wiele lat w pałacu mieścił się Ośrodek Szkolno-Wychowawczy. Obecnie pałac jest niezamieszkały, wystawiony na sprzedaż.

Tychowo, gm. Sławno, pow. sławieński

nr rej. zabytków: A-717 z 27.04.1964 (kościół wraz z otoczeniem)

W 1505 r. w posiadanie wsi Tychowo wszedł ród von Kleist (właściciele do 1945). Na miejscu XVIII-wiecznego jednopiętrowego dworu, który został strawiony przez pożar w 1821 r., von Kleistowie wybudowali dwupiętrowy pałac. Po 2. wojnie światowej majątek upaństwowiono i stał się własnością PGR-u. W latach 50. i na początku lat 60. XX w. pałac został zdewastowany. W następnym dziesięcioleciu podjęto decyzję o jego rozbiórce.

Friedrich Wilhelm Graf von Kleist (1851-1936), niemiecki dyplomata, ożenił się z Leonie hrabiną von Kospoth (1851-1927). Wkrótce po ślubie Friedrich Wilhelm objął stanowisko sekretarza poselstwa przy przedstawicielstwie Niemiec w Lizbonie. Para w tym czasie nabyła wartościowe, zabytkowe meble w wyjątkowo niskiej cenie, którym wyposażyli posiadłość w Tychowie. Meble pochodziły z Portugalii, Szwecji i południowych Niemiec. Ostatnim właścicielem majątku był hrabia Ewald Graf von Kleist (1882-1953), kapitan kawalerii, a w Tychowie od 1933 r. prezes stowarzyszenia

rodziny von Kleist. 2 sierpnia 1914 r. we Wrocławiu poślubił Małgorzatę hrabinę Finck von Finckenstein (1890-1977). W 1936 r. nabył majątek o powierzchni 2030 ha w Tychowie. Gdy Tychów znalazł się pod polską administracją, ludność niemiecka została wypędzona z Tychowa. Kleist przejął wówczas opiekę duszpasterską w zastępstwie proboszcza, nie udało mu się jednak pozostać w miejscowości i wraz z żoną 4 maja 1946 r. opuścił Tychowo.

Diether-Dennies von Kleist (1890-1971), archeolog amator, a następnie badacz zajmujący się prehistorią powiatu sławieńskiego, oficer okresu 1. wojny światowej, komendant w Słupsku, właściciel majątku Tychowo koło Sławna w latach 1920-1945. Po zakończeniu 1. wojny światowej został mianowany przez Otto Kunkela, dyrektora Muzeum Narodowego w Szczecinie, „osobą zaufania ds. zabytków archeologicznych na Pomorzu” oraz opiekunem honorowym starożytności. Jego zadaniem było współpraca z muzeami i uświadamianie ludności miejscowej o ochronie należnej zabytkom archeologicznym. Dieter von

Kleist nie miał specjalistycznego wykształcenia, podejmował działania ratunkowe w swoim rejonie, także w pobliżu majątku jeszcze w 1927 r. Pozyskane w ten sposób zabytki archeologiczne, ale też znalezione na ziemi sławieńskiej, a przechowywane już wówczas w muzeach w Berlinie, Koszalinie i Szczecinie, wypożyczono na wystawę zorganizowaną w zamku w Darłowie w 1931 r. Otwarcie muzeum w Darłowie w 1930 r. umożliwiło zgromadzenie rozproszonych zabytków. Von Kleist opublikował kilka prac poświęconych historii tych ziem, m.in. *Führer durch die Urgeschichte des Kreises Schlawa* (1933). Także po wojnie interesował się historią ziemi sławieńskiej i w 1955 r. opublikował *Die urgeschichtlichen Funde des Kreises Schlawa*. Poza Tychowem w skład dóbr Kleistów wchodziły folwarki: Rozwadowo (Eduardsruh) i Komorze

(Erdmannshof), ponadto młyn wodny Mąciwoda (Niedermühle), leśnictwo Klęsno (Seehof) wraz ze szkółką oraz dawny folwark młyński Wyszkowo (Sigursdshof). Do zbiorów muzeum zamkowego w Darłowie trafiło kilka mebli z pałacu w Tychowie. Zniszczony pałac został rozebrany w latach 70. XX w.; zachowały się tylko resztki parku. Dokumenty po Kleiście znajdują się w zbiorach Bundesarchiv-Militärarchiv we Freiburgu.

SŁOWNIK TERMINÓW UŻYTYCH W KATALOGU W UKŁADZIE RZECZOWO-ALFABETYCZNYM

Typy mebli

Terminy pokrewne – dodane jako odsyłacz na końcu hasła – wyjaśnione są przy konkretnych obiektach w Katalogu.

Ambona – jeden z głównych elementów wyposażenia kościoła chrześcijańskiego. Służył do odczytywania tekstów liturgicznych, wygłaszania kazań, zazwyczaj bogato zdobiona. Najdawniejsze ambony z V-VI w. miały kształt trybun z parapetem, wspartych na kolumnach, czasem z nadwieszoną kopułką. Ustawiano je w pobliżu ołtarza, przy balustradzie oddzielającej chór od nawy. Od XIII w. występowały ambony wolno stojące, przyściennie i przyfilarowe. W XVI w. wykształcił się typ ambony zawieszanej na ścianie lub filarze, nieraz wsparty słupem lub figurą, z wejściem po schodkach.

Biurko – mebel skrzyniowy składający się z płyty do pisania wspartej na jednej lub dwóch podporach wypełnionych szufladami, umieszczonych z boku mebla, często z nastawkami zaopatrzonymi w szufladki, przegródki i półeczki. Biurka charakteryzują się wolną przestrzenią na nogi (pomiędzy podporami). Popularny w średniowieczu i renesansie.

Buda plażowa – kosz plażowy; pierwszy kosz plażowy wykonał Wilhelm Bartelmann (1845-1930) w 1882 r. w swoim warsztacie w Rostocku. Fotel wiklinowy w formie otwartej z przodu budki, ze skrzyniowym siedzeniem, był używany na plaży. Miał swój odpowiednik w meblach plenerowych; w ogrodach używano także sklepionych foteli wiklinowych zw. budami ogrodowymi.

Drzwi – część mebla lub samodzielny element zamykający pewną przestrzeń w meblu lub architekturze; mogą mieć konstrukcje deskowe, ramowe z płycinami i różne formy, jednokrzydłowe lub dwukrzydłowe, przymocowane do boków, na ościeżnicach i zawiasach, mogą być otwierane pionowo, poziomo, przesuwane, żaluzjowe, harmonijkowe; w meblach i architekturze bywają bogato zdobione: malowane, rzeźbione, intarsjowane, inkrustowane itd.

Fortepian – instrument muzyczny ze strunami ustawionymi pionowo lub poziomo, młoteczkowy, klawiszowy; w obudowie drewnianej w formie pudła na podstawie lub nogach, z umieszczonym w nim mechanizmem ze strunami, klawiaturą, mechanizmem młoteczkowym, tłumikami i pedałami. Pudło spoczywa zwykle na 3-6 nogach, na ogół zdobiony. Pierwszy fortepian zbudował Bartolomeo Cristofori (1655-1731), pochodzący z Padwy włoski muzyk, twórca instrumentów, pracujący w 1711 r. na dworze Medichów we Florencji.

Zob. w *Katalogu*: Fortepian skrzydłowy, Fortepian stołowy, Fortepian stojący

Fotel (krzesło z poręczami) – siedzisko; zazwyczaj jednoosobowy, z oparciem, siedzeniem i bocznymi poręczami. Należy do mebli komfortowych, reprezentacyjnych, przez długi czas był atrybutem pozycji społecznej. Znany od czasów starożytnych, ponownie rozpowszechniony w XVI i XVII w.

Zob. w *Katalogu*: Fotel-tron, fotel-uszak, fotel Savonaroli, fotel kapitański, fotel nożycowy

Kanapa (sofa) – siedzisko przeznaczone przede wszystkim dla kilku osób; o konstrukcji szkieletowej, z oparciem, siedzeniem i poręczami bocznymi, ażurowymi lub pełnymi, zazwyczaj wsparty na czterech nogach, nieraz na podstawie obudowanej lub skrzyni. Kanapy bogato dekorowano różnymi technikami i tapicerowano; używane były m.in. w salonach, holach i bibliotekach. Kanapa powstała we Francji w końcu XVII w. W XVIII i XIX w. pojawiły się jej liczne odmiany.

Kantor – należy do grupy mebli do pisania na stojąco; o konstrukcji skrzyniowej; może być samodzielnym meblem w formie wysokiego stolika z ukośnie ułożonym blatem do pisania, pod którym znajdują się półeczki i szuflady, lub być częścią większego mebla z podstawą w formie szafki lub z szufladami, z częścią sekreterską i nastawką z pulpitem – w tym przypadku służy do pisania i przechowywania dokumentów. Rozpowszechniony w Europie w 2. połowie XVIII i w XIX w. i wykorzystywany w biurach, sklepach, kantorach i domach prywatnych.

Zob. w *Katalogu*: Biurko-kantor

Kołyska – małe łóżeczko do huśtania i kołysania dzieci, w formie koszyka, korytka lub skrzynki zbitej z desek; najstarsze były zawieszane pod sufitem. Kołyska na biegunach znana była już w starożytności. Od średniowiecza kołyski bogato zdobiono, także baldachimem oraz firankami. Na początku XIX w. modne były kołyski o kształcie wozu i wanny. Najdłużej przetrwała w meblarstwie ludowym.

Komoda – mebel do przechowywania; o konstrukcji skrzyniowej; mebel złożony z rzędu szuflad o różnej wysokości i wielkości; narodził się w XVII w., a niezwykle popularny był w XVIII w., przetrwał kolejne stulecia w niemal niezmienionej formie.

Konsola – należy do grupy stołów pomocniczych; zwykle przyścienna, o kształcie półkolistego lub prostokątnego stolika

wspartego na jednej lub wielu nogach, z blatem marmurowym, stiukowym lub drewnianym. Konsole stawiane były w pokojach o reprezentacyjnym charakterze, między oknami, w połączeniu z lustrami, ale też w holach i salonach, czasami w parach lub w większych kompletach; służyły do ustawiania tac, waz, rzeźb lub tylko do dekoracji. Konsola pojawiła się w końcu XVII w. we Francji i Włoszech.

Kredens – mebel do przechowywania, ale też ekspozycji; najczęściej o skrzyniowej konstrukcji, występuje w różnych formach i rozwiązaniach, które weszły w użycie w okresie średniowiecza i renesansu i wówczas liczba półek świadczyła o statusie społecznym właściciela. Podstawy służyły do przechowywania bielizny stołowej, a nastawy do prezentowania cennych i dekoracyjnych naczyń stołowych.

Krzesło – siedzisko; o konstrukcji szkieletowej, jednoosobowy, z oparciem, siedzeniem, bez poręczy. Pod względem konstrukcyjnym jest rozwinięciem taboretu. Od XVI w. konstrukcja i materiał, z jakiego wykonane jest krzesło, ulegała szybkim przemianom.

Listownik – potoczna nazwa pudełka na listy i drobne papiery, zazwyczaj z kilkoma przegródkami ustawionymi schodkowo. Wykonany najczęściej z tektury lub drewna oklejonego ozdobnym papierem.

Lustro – sprzęt z metalu lub szkła, z powierzchnią gładką, wypolerowaną albo pokrytą warstwą srebra lub aluminium, mający właściwości odbijania światła i znajdujących się przed nim przedmiotów. Zazwyczaj służy do toalety i ma funkcję dekoracyjną. Lustro znane było już w starożytności. Na większą skalę zaczęto wyrabiać lustra w Wenecji i Norymberdze w XIV w., od tego czasu zaczęto też oprawiać je w ramy o różnorodnych kształtach, nieraz bogato zdobione, inkrustowane, złożone, zwieńczone rozwiniętymi szczytami. Oprócz samodzielnych luster, tafle lustrzane wprawiano do wielu mebli, m.in. szaf, serwantek, sekreter.

Zob. w *Katalogu*: Lustro stojące-psyche, Lustro wiszące

Ława – siedzisko; o konstrukcji szkieletowej lub skrzyniowej, jedno- lub wieloosobowe. Może występować w wersji do spania. Znany od czasów najdawniejszych, początkowo występował jako deska wmontowana w ścianę izby.

Zob. w *Katalogu*: Ława kościelna, Ława kolatorska, Ława skrzyniowa, Ława skrzyniowa z baldachimem

Łóżko – mebel o konstrukcji szkieletowej lub skrzyniowej, służący do spania, leżenia, siedzenia i pracy, zwykle w formie ramy na nogach z tapicerowanym materacem, często z ozdobnymi przyczółkami: rzeźbionymi, malowanymi, intarsjowanymi,

rzadziej z kolumnami w narożach zakończonymi baldachimem – ramą tapicerowaną ozdobioną tkaniną z zasłonami.

Pacholek (piesek, chłopak, rak) – przyrząd do zdejmowania butów, w formie deski, z jednej strony wyciętej w kształcie litery V, umieszczonej na podpórce; w wycięcie wstawia się nogę z butem, a drugą przytrzymuje przyrząd; powstało wiele odmian konstrukcyjnych. Rozpowszechniony od połowy XVIII w.

Parawan – ścianka składająca się z kilku skrzydeł połączonych zawiasami, o konstrukcji szkieletowej, często wypełniony różnymi materiałami. W Europie we wnętrzach domu zaczęły pojawiać się w XVI w. Największą popularnością cieszyły się w XVIII i XIX w. Parawany służyły ochronie przed przeciągami w dużych pomieszczeniach, ale też odseparowaniu, czy zasłonięciu części pomieszczenia np. w sypialniach, salonikach.

Pianino – instrument muzyczny, klawiszowy, młoteczkowy; w obudowie meblowej, zwykle w formie pionowej skrzyni zamkniętej dwoma kłapami – drzwiami, ze stołem klawiaturowym. Poprzednikami pianina były instrumenty z pionowym naciąganiem strun, tj. klawicentrum i „żyrafa”. Pierwsze pianino zbudował Jan Schmidt z Salzburga lub firma Wilhelma Friedricha i jego syna, Carla, Grünebergów z Halle na przełomie XVIII i XIX w.

Postument – podstawa, zwykle przenośna, do umieszczania na niej rzeźby lub innych wyrobów rzemiosła artystycznego.

Półka – 1) mebel samodzielny, wiszący lub stojący, najczęściej otwarty, przeznaczony do ustawienia i przechowywania książek, naczyń, itp. Półki znane były już w starożytności, najbardziej rozpowszechnione w XVIII w. Najprostsze formy to prostokątne deski przybite do ściany lub połączone na bokach ściankami, zawieszone na linkach, łańcuszkach. Bardziej rozbudowane półki przypominają szafki lub kredensy; 2) część mebla, zazwyczaj prostokątna płyta umocowana w meblu poziomo, służąca do umieszczania i przechowywania różnych przedmiotów.

Zob. w *Katalogu*: Kawukluk

Sekretera – należy do grupy mebli do pisania i przechowywania dokumentów; duży mebel skrzyniowy, wielofunkcyjny, przeważnie przyścienny, jedno- lub wieloczęściowy, składający się z podstawy w formie komody lub szafki zaopatrzonej u góry lub w części środkowej w odkładaną płytę do pisania, często z nastawą wypełnioną szufladkami, półkami, zamykaną jednym lub dwoma skrzydłami. Sekretera należała do najpopularniejszych mebli w XVII i na początku XVIII w.

Serwantka – niewielka szafa, zwykle oszklona z jednej lub trzech stron, najczęściej na planie prostokąta lub trójkąta, często od

frontu półkoliście zakończonego, jedno- lub dwuskrzydłowa; niekiedy z szufladą u dołu, czasami połączona ze stolikiem, szafką, komodą, sekreterą, niekiedy bogato zdobiona. Służy do przechowywania i prezentowania porcelany, sreber, szkła i drobnych przedmiotów artystycznych. Po raz pierwszy zastosowana w XVII w., rozpowszechniona w XVIII w. jako mebel salonowy.

Skrzynia – mebel do przechowywania, ale też siedzenia, a nawet spania; jest to jeden z najstarszych typów i najważniejszych mebli. Konstrukcja skrzyni rozwinęła się w południowej Europie już w starożytności, rozpowszechniona w Europie od średniowiecza do XVIII w. Jest prototypem mebli o konstrukcji skrzyniowej. W XVIII w. była powoli wypierana przez komodę, przetrwała głównie w meblarstwie ludowym.

Zob. w *Katalogu*: Skrzynia cechowa, Skrzynia skarbiec, Kufer

Stojak (pojemnik, podstawa, podpora) – mebel lub sprzęt o różnej konstrukcji, zwykle niewielkiej skrzynki, otwartej lub zamkniętej z jednej lub kilku stron, do przechowywania lub podtrzymywania czegoś.

Zob. w *Katalogu*: Stojak do lasek

Stół – należy do grupy mebli do podawania, eksponowania i pracy, o konstrukcji szkieletowej lub skrzyniowej, składający się z płyty wierzchniej zwanej blatem i podstawy. Stoły wykonywane są z różnych materiałów i mają szerokie zastosowanie. Należą do jednych z pierwszych form meblowych, wykształconych ze ściętych pni drewna i kłód położonych na palach. Początkowo nie miały roli pierwszoplanowej, a pomocniczą, dekoracyjną, ich pozycja zmieniła się w średniowieczu, zwłaszcza w Europie. W XVI i XVII w. stały się integralną częścią wnętrz, a w późniejszym okresie – głównym elementem kompletów. W XVIII w. nastąpił największy rozwój różnych form konstrukcyjnych. Małe stoły nazywa się stolikami.

Zob. w *Katalogu*: Stół śniadaniowy, Stolik pomocniczy, Stolik do robótek, Stolik - taca, Konsola, Kursi

Szafa – mebel do przechowywania, o konstrukcji skrzyniowej, jedno- lub wieloczęściowy, przeważnie o kształcie prostopadłościanu zamykanego drzwiczkami lub żaluzjami, czasami z szufladami u dołu lub u góry, wewnątrz z wieszakiem lub półkami. Szafy znane były od starożytności. Wykształciło się wiele rodzajów – w zależności od przeznaczenia.

Zob. w *Katalogu*: Szafa sieniowa, szafa gdańska, szafa hamburska, szafa na słupach, szafa biblioteczna, szafa kredensowa

Szafka – 1) mebel skrzyniowy, mała szafa; 2) część mebla, zespół spełniający rolę pojemnika w dużych meblach skrzyniowych i szkieletowych, np. szafka będąca nastawką lub podstawą biurka, kredensu itp.

Zob. w *Katalogu*: Szafka toaletka, Szafka bielizniarka, Szafka narożna

Szkatułka – bogato zdobiony pojemnik, wykonany z rozmaitych, cennych materiałów. Służyła do przechowywania kosztowności i drobiazgów.

Tabernakulum – 1) w kościołach rzymskokatolickich mała, zamykana na klucz szafka stojąca zwykle pośrodku tylnego brzegu mensy ołtarzowej. Przeznaczona do przechowywania hostii i komunikatów. Zazwyczaj drewniana, wewnątrz wykładana białym jedwabiem, bogato zdobiona od czasów baroku; 2) szafka środkowa w większym meblu skrzyniowym, np. kabinecie, sekreterze, służąca do przechowywania cennych przedmiotów.

Witryna – mebel do prezentacji, w formie szafy lub szafki oszklonej ze wszystkich stron, stojącej na podłodze lub w formie nastawy na innym meblu. Przeznaczona do przechowywania i eksponowania przedmiotów kolekcjonerskich, szkła, porcelany itp. Pojawiła się we Francji i Anglii ok. połowy XVIII w.

Zegar w obudowie meblowej – to oprawa w formie różnego rodzaju skrzynek, szafek, ram dla mechanizmów zegarowych, zamontowanych na półce, zarówno drewnianych, jak i metalowych, a nawet z innych materiałów, np. ze szkła. Rozwój obudów zegarów związany był z wynalezieniem wahadła w 1657 r., a w zależności od wielkości i sposobu ustawienia oraz montażu mechanizmu wykształciło się wiele odmian.

Zob. w *Katalogu*: Zegar szafowo-podłogowy, Zegar ścienny, Zegar kominkowy

Zydel – należy do grupy siedzisk – krzesła, wykonany w całości z drewna, zwykle o deskowej konstrukcji, na trzech lub czterech nogach albo dwóch deskowych podporach. Siedzenie zydel jest zwykle trapezoidalne, z profilowanymi narożnikami i deskowym oparciem. Rozwinął się w okresie renesansu i był najdłużej popularny w meblarstwie ludowym.

Części mebli

Cokół – niekiedy zwany postumentem, najniższa część mebla: skrzyni, szaf lub innych elementów, np. kolumn, filarów; jest ich podstawą konstrukcyjną.

Kluczyna – otwór klucza umieszczany na meblu w miejscu mocowania zamka.

Kolumny – pionowe podpory, pełniące również funkcje dekoracyjne, architektoniczne, o przekroju kolistym lub wielokątnym.

Konstrukcja – układ różnych składowych części mebla i sposób ich połączenia; części nazywano elementami konstrukcyjnymi, a osobny zestaw – podzespołem; wykształciło się wiele

konstrukcji: szkieletowa, skrzyniowa, wieńcowa, bezoskrzyniowa, deskowa, jednoczęściowa, krzyżakowa, stojakowa i in.

Korpus – szkielet służący do zamontowania pozostałych elementów mebla, takich jak skrzydła drzwiowe, półki i nogi.

Zwieńczenie – najwyższy, zwykle ozdobny element mebla.

Techniki zdobnicze stosowane w meblarstwie

Forniowanie/okleinowanie – wykorzystywanie cienkich arkuszy drewna do oklejania wyrobów meblarskich wykonanych z gorszych gatunków drewna. Technika znana już w starożytności, rozpowszechniona w XVII i XVIII w. W XIX w. używana na skalę przemysłową.

Inkrustacja – tworzenie wzorów na powierzchni przedmiotu z odmiennych materiałów, zwykle cenniejszych. Występuje od III tysiąclecia, w starożytności, rozpowszechniona w całej Europie od renesansu.

Intarsja – zdobienie powierzchni przedmiotów drewnianych drobnymi elementami z innych gatunków drewna. Niekiedy są one barwione w celu uzyskania większego bogactwa kolorystycznego powierzchni. Intarsja wykonywana była na dwa sposoby. Starsza polegała na wkładaniu elementów dekoracyjnych w drewnianą, litą deskę podłoża w wykrojone w tym celu małe otwory (gniazda). Później z ułożonych obok siebie elementów dekoracyjnych tworzone nową powłokę leżącą płasko na desce podłoża. W ten sposób powstawały ornamenty, pejzaże oraz sceny figuralne.

Malowanie – dekorowanie powierzchni farbami w celu uzyskania specjalnego efektu.

Marmoryzowanie – malowanie imitacji marmuru, wykonywane na rozmaitych podłożach, różnymi farbami. Rozpowszechniona od XVII do XIX w.

Mazerowanie – technika zdobnicza naśladująca naturalne słoje drewna, wykonywana na różnych podłożach, m.in. drewno, porcelana, papier. Technika była znana już

w starożytności, ponownie rozpowszechniona od XVI w. W XX w. została zastąpiona metodą nadruku.

Okucia metalowe – umocnienie, zwłaszcza drewnianych przedmiotów, tj. drzwi, skrzyni, ksiąg. Okucia przybierały często formę dekoracyjną. Wykonywane ze stali, mosiądzu, brązu. Powszechnie stosowane w średniowieczu, w XIX w. zdobiły już jedynie meble naśladujące dawne style, były wykonywane mechanicznie.

Płaskorzeźbienie – relief, kompozycja rzeźbiarska na płycie kamiennej, metalowej lub drewnianej. Efekt uzyskuje się poprzez rzeźbienie, kucie lub odlewanie. Płaskorzeźbienie może być dekoracją architektoniczną, ale też odrębnym dziełem.

Repusowanie – technika kształtowania i zdobienia wyrobów z blachy, polegająca na wybijaniu wypukłego wzoru przy użyciu punc, w które uderza się specjalnym młotkiem.

Rolki (kółka) – zwykle okrągłe połączenie trzpieniem z obejmami mocującymi je na nogach mebla, najczęściej metalowe, ale też z kości zwierząt, rogów i z innych tworzyw.

Rytowanie – wykonywanie ornamentów, napisów lub innych elementów zdobniczych na twardej powierzchni przedmiotów za pomocą ryłców, dłut ze stali oraz innych narzędzi.

Rzeźbienie – tworzenie trójwymiarowych form z różnych materiałów: drewna, kamienia, metali szlachetnych, tworzywa sztucznego, kości słoniowej, gipsu, gliny, brązu.

Szyld zamka – okucie kluczyzny, zwykle z blachy lub odlewane. Chroni kluczykę i jednocześnie dekoruje.

Złocenie – pokrywanie powierzchni różnych przedmiotów cienkimi płatkami złota lub proszkiem złotym połączonym ze spoiwem. Prawdziwe złoto niekiedy zastępowane jest brązem

pozłotniczym, czyli płatkami ze stopu miedzi z cynkiem lub czasami z cyną. Technika zdobnicza znana już w starożytności, rozpowszechniona w XVI w.

Materiały używane w meblarstwie

Brzoza – drzewo liściaste występujące w całej Europie i Azji. Drewno średnio twarde, sprężyste, łupliwe, o mało widocznych słojach. Jego zabarwienie jest białawe z odcieniem żółtym. Łatwe w obróbkę, dobrze się barwi, poleruje i polituruje. Często wykorzystywane do imitacji innych gatunków drewna, szczególnie mahoni. Drewno tanie i łatwe w obróbkę.

Buk – drzewo rosnące na półkuli południowej, drewno twarde, ciężkie, ściste, o dużej kurczliwości, o barwie białej z różowym odcieniem na całym przekroju pnia. Słój o układzie falistym, słabo widoczne. Używana na meble gięte i stolarskie. Nadaje się do imitacji dębu, od XVII w. jest najczęściej stosowanym w meblarstwie drzewem liściastym.

Dąb – drzewo liściaste, rzadziej krzew występujący w różnych strefach klimatycznych. Liczy ponad 500 gatunków. Należy do najstarszych drzew świata. Drewno dębu jest ciężkie, twarde, trwałe, odporne na wodę i temperaturę, łatwo łupliwe. W zależności od wieku drzewa ma zabarwienie od jasnożółtego do ciemnobrązowego, długie leżakowanie w wodzie i błocie powoduje zabarwienie czarne. Używany do wyrobu całych mebli z masywu, najczęściej w północnej Europie. W XVI i XVII w. na szeroką skalę wykorzystywany był w Anglii. W XIX w. modny w okresie neogotyku.

Mahoń – drewno uzyskiwane z różnych rodzajów drzew i krzewów rosnących głównie w Ameryce i Afryce. Drewno to ma wąskie słoje i mnóstwo porów, a także dużą gamę odcieni. Z wiekiem ciemnieje, jest bardzo twarde i odporne na warunki klimatyczne i insekty. Doskonale nadaje się do wyrobu mebli, po raz pierwszy użyty w tym celu na wielką skalę w 1725 r. w Anglii.

Mosiądz – stop miedzi z cynkiem, o barwie żółtawej. Dobrze się obrabia, poleruje i długo zachowuje gładką, błyszczącą powierzchnię, nadaje się do cyzelowania, tłoczenia, wykłepywania, daje się pokrywać innymi metalami oraz barwić. Od XVII w. stosuje się w meblarstwie do wyrobu okuć.

Orzech – drzewo z rodziny orzechowatych liczące kilkanaście gatunków. Pochodzi z Azji i południowej Europy. Ma zabarwienie od jasnożółtozłotawego do jasnobrązowego, ze słojami,

oczkami i smugami. Znany jest także orzech czarny i szary, pochodzący z Ameryki Pn. Orzech jest twardy, nie kruszy się. Używany głównie do forniru i masywu. W Europie służy do wyrobu mebli skrzyniowych i szkieletowych oraz stolarki budowlanej. W meblarstwie popularny stał się w okresie renesansu i baroku.

Palisander – drzewo posiadające ok. 200 gatunków, rosnące m.in. w Brazylii, Indiach i na Jawie. Drewno kruche, porowate, o dużej skali odcieni: od jasnego orzecha do ciemnobrązowego, przez purpurę, aż do czerni. Jest ciężkie i twarde, z wyraźnym zaznaczeniem słojów. Rozpowszechnione w meblarstwie w XVII w. Początkowo wykorzystywane do instarsji, później jako okleina luksusowych mebli, szczególnie modny w Anglii i wielu krajach Europy.

Rotang – rodzaj liany, rośliny z rodzaju palmowatych, o cienkich, długich łodygach, z których wyrabia się materiał do wyplatania np. siedzeń, oparc i całych mebli, a grubsze kije służą do wyrobu szkieletów mebli. Występuje w Indiach i na wyspach Archipelagu Malajskiego. Od XVI w. używany w Europie do wyplatania mebli.

Sosna – drzewo iglaste, występuje ok. 90 gatunków. Rozpowszechnione głównie w strefie półkuli północnej. Należy do najstarszych drzew świata. Jest miękkie, odporne na wilgoć i łatwe w obróbkę. Ma żółtawy odcień i widoczne słoje. W XVII w. służył do wyrobu drobnych elementów stolarskich, w 1. poł. XVIII i w XIX w. – do wyrobu całych mebli oraz podzespołów ramowych i oskrzyniowych.

Stal – stop metalu, który otrzymuje się z połączenia żelaza z węglem. Znana od starożytności, ponownie popularna w XVIII w., ale kosztowna, wykorzystywana w dekoracjach i narzędziach.

Wiklina – materiał plecionkarski z krzewów wierzbowych rosnących głównie nad rzekami lub hodowany w plantacjach, stanowi surowiec do wyplatania. Dzieli się na pręty wiklinowe – od 50 cm i kije wyklinowe – od 140 cm. Służy głównie do wyrobu mebli ogrodowych, plażowych, do przechowywania, transportu oraz jako galanteria koszykarska.

BIBLIOGRAFIA

Archiwalia

Darłowo, Muzeum Zamek Książąt Pomorskich, Biblioteka – Zbiory Specjalne

Konserwacja 2004 [maszyn.] – *Konserwacja barokowej ambo-ny z kaplicy zamkowej w Darłowie*, [maszyn.], Darłowo 2004

Tarnowski przed 1958 [maszyn.] – Aleksander Tarnowski, *12 lat na zamku w Darłowie*, [maszyn.], Darłowo [przed 1958]; toż: Aleksander Tarnowski, *12 lat na Zamku w Darłowie*, „Dorzecze” (Sławno), 2000, nr 10, s. 24-68

Druki zwarte i opracowania

Aalst, Hofstede 2011 – Loek van Aalst, Annigje Hofstede, *Noord-Nederlandse meubelen van renaissance tot vroege barok 1550-1670*, Houten 2011

Andrews 1992 – John Andrews, *Victorian and Edwardian Furniture. Price guide and reasons for values*, Suffolk 1992

Baarsen 1996 – Reiner Baarsen, *Nederlandse Meubeln 1600-1800*, Amsterdam 1996

Baarsen 2007 – Reiner Baarsen, *Wonen in de Gouden Eeuw: 17 de-eeuwse Nederlandse meubelen*, Amsterdam 2007

Baranowska-Fietkiewicz, Łopuski 2023 – Anna Baranowska-Fietkiewicz, Lech Łopuski, *Zegary i zegarki w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku*, Gdańsk 2023

Batóg 2018 – Grzegorz Batóg, *Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet-Famarol” w Słupsku 1945-1998*, Słupsk 2018, praca magisterska pod kier. dr. hab. Roberta Kuśnierza, w Akademii Pomorskiej w Słupsku, Wydział Filologiczno-Historyczny, Instytut Historii i Politologii, kierunek Historia Regionalna; Bałtycka Biblioteka Cyfrowa

Betlejewska 2001 – Czesława Betlejewska, *Meble gdańskie od XVI do XIX wieku*, Gdańsk 2001

Betlejewska 2004 – Czesława Betlejewska, *Meble elbląskie XVII i XVIII wieku*, Gdańsk 2004

Biedermeier 2017 – *Biedermeier*. Katalog wystawy w Muzeum Narodowym w Warszawie, Warszawa 2017

Brosio 1971 – Valentino Brosio, *Il Mobilità Italiano*, Roma 1971

Buchholtz-Todoroska 2018 – Małgorzata Buchholtz-Todoroska, *Meble elbląskie z kolekcji Edwarda Parzycha*, Pelplin 2018

Buziakowski 2013 – Jerzy Buziakowski, *80 lat Muzeum na zamku w Darłowie (1930-2010)*, [w:] *Historia i kultura ziemi sławieńskiej*, t. XI: Ośrodki miejskie, red. Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka, Sławno 2013, s. 313-356

Cotton 1990 – Bernard Cotton, *The English Regional Chair*, 1990, s. 434-437

Cuny 1922 – Georg Cuny, *Danziger Barock, Aufnahmen von Werken und Bildnerei und Kunstgewerbes aus öffentlichen und privaten Besitz in Danzig*. Frankfurt a. M. 1922

Darecka 2024 – Katarzyna Darecka, *Drzwi i wrota w Gdańsku od średniowiecza do współczesności*, Gdańsk 2024

Dulewicz 2003 – Kazimiera Dulewicz, *Z pamiętnika pierwszego burmistrza Darłowa Stanisława Dulewicza*, Darłowo 2003

200 sztuk 2018 – „200 sztuk”. *Katalog wystawy stałej w Muzeum Sztuk Użytkowych, oddziału Muzeum Narodowego w Poznaniu*, Poznań 2018

Edwards 1964 – Ralf Edwards, *The shorter dictionary of english furniture from the Middle Ages to the Late Georgian period*, London 1964

Egger 1977 – Gerhard Egger, *Beschläge und Schlösser an alten Möbeln*, München 1977

Eiller 2006 – Wolfgang L. Eiller, *Schreibmöbel 1700-1850 in Deutschland, Österreich und der Schweiz*, Petersberg 2006

Falde 1986 – Helmut Falde, *Intarsia. Europäische Einlegekunst aus sechs Jahrhunderten*, München 1986

Feliks 2001a – Anna Feliks, *Czar Dalekiego Wschodu – Historia mebli dalekowschodnich*, „Stylowy Dom” 2001, nr 3, s. 24-26

Feliks 2001b – Anna Feliks, *Ażurowa egzotyka*, „Stylowy Dom” 2001, nr 5, s. 24-26

Feliks 2018 – Anna Feliks, *Polskie meble plecione 1864-1939*, Warszawa 2018

Feliks, Kontowski 2019 – Anna Feliks, Konstanty Kontowski, *Powojenna translokacja zabytków. Losy cudem ocalonego zbioru ze spalonego w czasie II wojny światowej zamku w Krągu (woj. zachodniopomorskie)*, „Darłowskie Zeszyty Muzealne” 2019, nr 2, s. 28-39

Gilewska 2001 – Ewa Gilewska, *Kolekcja mebli olenderskich z Żuław w zbiorach Oddziału Etnografii Muzeum Narodowego w Gdańsku*, [w:] *Katalog zabytków osadnictwa holenderskiego w Polsce. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji, pt. Olendrzy i ich dziedzictwo w Polsce. Historia, stan zachowania, ochrona*, 11-13 października Toruń 2001 (dostęp 23.10.2024)

Gloag 1991 – John Gloag, *A Complete Dictionary of Furniture*, New York 1991

Gloria Deo 2010 – Gloria Deo. *Rzemiosło sakralne*, red. nauk. Małgorzata Korżel-Kraśna, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław 2010, t. 1

Gostwicka 1965 – Janina Gostwicka, *Dawne meble polskie*, Warszawa 1965

Grzeluk 2000 – Izidor Grzeluk, *Słownik terminologiczny mebli*, Warszawa 2000

Gutkowska, Mieszkiewicz 2010 – Dorota Gutkowska, Stefan Mieszkiewicz, *Meble włoskie w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie*, [w:] *Pod niebem Północy. Z dziejów polsko-włoskich związków artystycznych*, red. nauk. i oprac. Piotr Kondraciuk, Zamość 2010, s. 73-92

Haaff 2005 – Rainer Haaff, *Neorenesansowe meble epoki kajzerowskich Niemiec 1871-1914. Katalog antyków*, Poznań 2005

Haase 1983 – Gisela Haase, *Dresdener Möbel des 18. Jahrhunderts*, Leipzig 1983

Juchniewicz 2009 – Katarzyna Juchniewicz, *Sygnowana szafa gdańska ze zbiorów Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie*. „Nasze Pomorze. Rocznik Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie” 2009, nr 11, s. 155-182

Juchniewicz 2011 – Katarzyna Juchniewicz, *Od Angerera do Beckera. Meble w zbiorach Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie*. Katalog wystawy listopad 2011 – marzec 2012, Bytów 2011

Kjellberg 2014 – Pierre Kjellberg, *Historia mebli europejskich. Od średniowiecza do współczesności ze szczególnym uwzględnieniem wzorów francuskich*, Warszawa 2014

Klein Flottbek 2019 – *Wędrując przez Klein Flottbek. Konserwacja pary północnoniemieckich krzeseł w typie projektów Thomasa Sheratona ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu*, red. Julia Musiał, Poznań 2019

Kreis Schlawe 1989 – *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, Bd. 2, Husum 1989

Kreisel 1968 – Heinrich Kreisel, *Die Kunst des deutschen Möbels. Von den Anfängen bis zum Hochbarock*. München 1968, t. 1

Klejnot w Koronie 2006 – *Klejnot w Koronie Rzeczypospolitej. Sztuka zdobnicza Prus Królewskich*, t. 2: Katalog, Gdańsk 2006

Kontowski 2005 – Konstanty Kontowski, *Sztuka sakralna ziemi sławieńskiej. Katalog wystawy ze zbiorów Heimatmuseum i Muzeum w Darłowie*, Darłowo 2005

Korżel-Kraśna 2004 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Meble XVIII wieku*, Wrocław 2004

Korżel-Kraśna 2007 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Meble 1. połowy XIX wieku*, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław 2007

Korżel-Kraśna 2016 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Meble XV-XVII wieku. Katalog zbiorów*, Wrocław 2016

Korżel-Kraśna 2017 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Dla prestiżu i potomnych. Śląskie skrzynki cechowe*, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław 2017

Korżel-Kraśna 2021 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Drewniane skarbczyki dam. Historia kobiet w meblach zapisana*, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław 2021

Korżel-Kraśna 2024 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Meble drugiej połowy XIX wieku i początku XX wieku. Katalog zbiorów*, Wrocław 2024

Korżel-Kraśna 2025 – Małgorzata Korżel-Kraśna, *Plagiat wszech czasów. Historyzm w meblarstwie. Katalog wystawy w Muzeum Narodowym we Wrocławiu 5 listopada – 26 marca 2025*, Wrocław 2025

Kronika Kościoła 2009 – *Kronika Kościoła Mariackiego w Darłowie*, pod red. Jerzego Kalickiego, Koszalin 2009 (Koszalińskie Zeszyty Muzealne, seria B-I-Historia, t. 1)

Król 1974 – Helena Król, *Dawne kowalstwo i ślusarstwo w zbiorach Muzeum Górnolęskiego w Bytomiu*, „Rocznik Muzeum Górnolęskiego w Bytomiu. Sztuka”, 1974, z. 7

Kunst und Kunsthandwerk im Hause Basner 1925 – *Kunst und Kunsthandwerk im Hause Basner in Zoppot. Ein Verzeichnis [...] mit Einführung von dr Heinrich Wichmann*, Danzig 1925

Kwaśkiewicz 2021 – Maciej Kwaśkiewicz, *Kufry i skrzynie w zbiorach Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie*, Bytów 2021

Lees 2009 – Daniel Lees, *Artistic leather of the arts and Crafts era*, Atglen PA 2009

Meble w czasach Kopernika 2017 – *Meble w czasach Kopernika. Na przełomie epok. Katalog wystawy 30.06.2017-1.10.2017 w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie*, współkuratorzy wystawy: Dorota Gutkowska, Stanisław Stefan Mieleszkiewicz, Olsztyn 2017

Mieleszkiewicz 2015 – Stanisław Stefan Mieleszkiewicz, *Europejskie stolarstwo i meblarstwo przełomu XIX i XX w.*, „Pamiętnik Sztuk Pięknych” (Toruń), red. Jerzy Malinowski, 2015, nr 10: *Fin de siècle odnaleziony. Mozaika przełomu wieków. Fin de siècle rediscovered. A mosaic of the turn of the century*, s. 371-381

Mieleszkiewicz, *Meble* 2025 – Stanisław Stefan Mieleszkiewicz, *Meble hrabiny Magdaleny Morskiej w Zarzeczu*, [w:] *Wokół społecznych pasji Dzieduszyckich. Kobieta odpowiada na problemy świata*, red. Zofia Maciakowska, Warszawa 2025, s. 86-119

Mieleszkiewicz, *Szyldy* 2025 – *Szyldy, apliki i trzewiki. Okucia meblowe XVII-XX wieku. Katalog wystawy w Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszczy, V-VIII 2025*, tekst katalogu: Stanisław Stefan Mieleszkiewicz, Białystok 2025

Montenegro 1998 – Riccardo Montenegro, *Meble: historia mebli od renesansu do lat 60-tych XX wieku*, Warszawa 1998

Myśliński 2024 – Michał Myśliński, *Pamiętka znad morza. Wytwórnia wyrobów bursztynowych w Gdańsku. Historia i produkcja*, Warszawa 2024

Nowakowski 2012 – Dariusz Nowakowski, *Szlak zabytkowych ambon*, cz. 1: *Okolice Darłowa*, Szczecin 2012

Payne 1990 – Christopher Payne, *Stilmöbel Europa*, Augsburg 1990

Pod jedną koroną 1997 – *Pod jedną koroną. Kultura i sztuka w czasach Unii Saskiej. Katalog wystawy w Zamku Królewskim w Warszawie, 26 czerwca – 12 października 1997*, Warszawa 1997

Pressler, Straub 1986 – Rudolf Pressler, Robin Straub, *Biedermeier-Möbel*, München 1986

Ptaszyńska 1979 – Danuta Ptaszyńska, *Prace konserwatorskie na terenie województwa koszalińskiego w latach 1973-1977*, „Ochrona Zabytków” 1979, 32/1 (124), s. 52-62

Rava *Zegary gdańskie* 2005 – *Zegary gdańskie. Wystawa zorganizowana w 35-lecie Muzeum Historycznego Miasta Gdańska*, red. Zuzanna Prószyńska, Dariusz Kaczor, Ewa Barylewska-Szymańska, Konrad Nawrocki, Stanisław Stefan Mieleszkiewicz, Wojciech Szymański, Gdańsk 2005

1964 – Carlo Enrico Rava, *Storia del mobile. La sedia*, Milano 1964

Rynkiewicz-Domino 2021 – Wiesława Rynkiewicz-Domino, *Idea muzeum w prowincjonalnym mieście pruskim na przykładzie dwóch elbląskich instytucji (1864-1945)*, [w:] *Teraźniejszość przeszłości. Muzealnictwo i Historiografia w Gdańsku i na Pomorzu do roku 1945*, red. Ewa Barylewska-Szymańska, Gdańsk 2021, s. 188-212

Sammlung Gieddziński 1912 – *Sammlung Gieddziński Danzig*, [katalog aukcji], Berlin 1912

Sienicki 1936 – Stefan Sienicki, *Meble kolbuszowskie*, Warszawa 1936

Straty wojenne 2005 – *Straty wojenne Muzeum Miejskiego i Muzeum Rzemiosł Artystycznych w Gdańsku*, Gdańsk 2005, t. II

Szkoła w Kołomyi 1902 – *Szkoła przemysłu drzewnego w Kołomyi*, „Tygodnik Ilustrowany” 1902, nr 23, s. 454-455

Świat bursztynu 2024 – *Świat bursztynu. Katalog wystawy stałej Muzeum Bursztynu w Wielkim Młynie w Gdańsku*, oprac. zb., Gdańsk 2024

Verlet 1972 – Pierre Verlet, *Styles, meubles, décors, du Moyen Age à nos jours. Du Moyen Age au Louis XV*, Paris 1972, t. 1

Vogel 2016 – Benjamin Vogel, *Kolekcja zabytkowych fortepianów, im. Andrzeja Szwalbego w Ostromecku*, Bydgoszcz 2016

Vogel 2020 – Benjamin Vogel, *Kolekcja zabytkowych fortepianów Muzeum Historii Przemysłu w Opatówku*, Opatówek 2020

Walking 1979 – Gillian Walking, *Antique Bamboo furniture*, London 1979

Weinberger, Herzog 1994 – Kornelia Weinberger, Erich Herzog, *Historismus. Angewandte Kunst im 19. Jahrhundert. Wissenschaftlicher Bestandskatalog der Sammlung „Angewandte Kunst und Design – 1840 bis heute“*, Kassel 1994

Williams 1976 – C.A.S. Williams, *Outlines of Chinese symbolism and art motives. An alphabetical compendium of antique legend and beliefs as reflected with a manner and custom of the Chinese*, New York 1976

Zamki i rezydencje 2006 – *Zamki i rezydencje na Pomorzu*, red. Kazimiera Kalita-Skwirzyńska, Wydawnictwo Zamek Książąt Pomorskich, Szczecin 2006

Zegary gdańskie 2005 – *Zegary gdańskie. Wystawa zorganizowana w 35-lecie Muzeum Historycznego Miasta Gdańska*, red. Zuzanna Prószyńska, Dariusz Kaczor, Ewa Barylewska-Szymańska, Konrad Nawrocki, Stanisław Stefan Mieleszkiewicz, Wojciech Szymański, Gdańsk 2005

Znani i nieznani 2014 – *Sławianie znani i nieznani*, red. Jan Sroka, Maria Poprawska, Sławno 2014

Znani i nieznani 2015 – *Znani i nieznani mieszkańcy powiatu sławieńskiego*, red. Jan Sroka, Maria Poprawska, t. I, Sławno 2015

Znani i nieznani 2018 – *Znani i nieznani mieszkańcy powiatu sławieńskiego*, red. Jan Sroka, Maria Poprawska, t. II, Sławno 2018

INDEKSY

Indeks osobowy

- Adamczyk Krzysztof 30-31
- Bähr Georg 87
- Barnim IV Dobry, książę pomorski 8
- Barnim XI Pobożny, książę pomorski 8
- Bartelmann Elfryda 56
- Bartelmann Ludolph 56
- Basner Friedrich 99
- Bechstein Carl 177
- Becker Eduard 111
- Becker Gustaw 169
- Becker Wilhelm 169
- Behr Elżbieta 8
- Bergen Peter 87
- Betlejewska Czesława 7, 39, 99
- Bielecka Ewa 212
- Blumenthal Gustav Heinrich 218
- Blumenthal Horst von 166, 218
- Blüthner Julius 179
- Błaszowski Michał 7
- Bobrow Ryszard 7
- Bogusław V, książę pomorski 8
- Bogusław X Wielki, książę pomorski 8
- Bogusław XIV, książę pomorski 9, 12, 185
- Bojarska-Cieślak Joanna 7
- Bowitz Carl 178-179
- Brewka Krystyna 178
- Bromkański 91
- Buziakowski Jerzy 214
- Cranach Lucas Starszy 9-10
- Crommena Cornelius 9
- Dalesh R., 89
- Dalska-Sienkiewicz Urszula 34
- Dawid, król Izraela 95
- Drywa Zbigniew 23, 41
- Dulewicz Stanisław 10
- Dünnebier Georg 87
- Dürer Albrecht 9, 10
- Edward VII, król Wielkiej Brytani 145
- Elżbieta Holsztyńska, księżna pomorska 9, 12, 185
- Eryk Pomorski, król Danii Szwecji i Norwegii, książę pomorski 8-9, 214-215
- Filip II, książę pomorski 10
- Finck von Finckenstein Małgorzata 219
- Fiodorow Hieronim 211-212
- Fraast Andreas 84-85
- Gabryelska Bronisława 178-179
- Gabryelski Zdzisław 179
- Gloss 179
- Głazik Marek 212
- Głuska 39
- Gnibba Eugeniusz 191
- Grycz 40
- Gryfici, ród 8-10, 12, 184, 185
- Grzeluk Izydor 7
- Gutkowska Dorota 7
- Haase Gisela 140
- Hepplewhite George 21
- Herzog Agnes 181
- Herzog Ewald 181
- Hintze C. H. 175
- Holbein Hans Młodszy 9-10
- Jan Fryderyk, książę pomorski, biskup kamieński 8
- Jerzy III Hanowerski, król Wielkiej Brytani 145
- Juszkiewicz Katarzyna 7
- Kapczyński 25
- Kiewr Jan 71
- Klein F. A. 175
- Kleist, rodzina 217, 219
- Kleist Dieter von 210-220
- Kleist Diether-Dennies von 219
- Kleist Dietrich Wilhelm von 219
- Kleist Ewald von 219
- Kohlhoff 210
- Konitz Max 10
- Kontowski Konstanty 51, 214
- Korżel-Kraśna Małgorzata 7
- Kospoth Leonie von 219
- Kossobudzki Antoni 34
- Kossobudzki Jan 34
- Kostrzyńska-Miłosz Anna 7
- Kozkowiak zob. Kozłowiak
- Kozłowiak (Kozkowiak?) 104, 209
- Kreisel Heinrich 95
- Lauberger (błędnie: Sauberger) 179
- Lewczuk Leon, 38
- Lipowicz Wojciech 7

Ludwik Filip I, król Francuzów 23, 58, 108, 121, 123, 143
Luter Marcin 14, 191

Ładowska 36, 37
Łączyńska Amelia 11, 15, 210, 217
Łączyńska Jadwiga 210
Łopuski Lech 7

Mack Heinrich 177
Marquard Karl Friedrich 210
Matusiak Karol 215
Medevoort John van 181
Melanchton Filip 14, 191
Mews G. 89
Mieleszkiewicz Stanisław Stefan 7
Möllers J. Magreta 33
Montgolfière Jacques 23
Montgolfière Joseph 23
Müchow Rudolf 9
Mügge L. 89

Napoleon I, cesarz Francuzów 217
Napoleon II Bonaparte, cesarz Francuzów 64
Napoleon III Bonaparte, cesarz Francuzów 161
Novák Jaroslav 179

Pape August 180
Paszkowska 161
Petrof Anton 179
Picha Krzysztof 213
Pinker Magdalena 7
Piotrowski 55
Podewils, ród 216
Popkowska Joanna 7
Przybyszewski Jan 167-168
Puttkamer Georg, 217

Riepenhausen Asta Eugenia zob. Wylich und Luttum zu Put-
bus Asta Eugenia von
Riepenhausen Carl Alexander 217
Riepenhausen Karl Wilhelm 216-217
Riepenhausen Nathalie zob. Uexküll Nathalie Freiin von
Rosenkranz Ernst 14, 176

Rosenkranz Ernst Adolph 176
Rosenkranz Ernst Philippe 176
Rosenkranz Friedrich Wilhelm 14, 176-177
Rosenow Karl 10, 210
Rózańska Krystyna 171

Sadowska Margareta 213
Sauburger zob. Lauburger
Savonarola Girolamo 36-37
Schleip Benedictus 175
Schleip Johann Christian 173-175
Senden, ród 218
Senden Carl Otto von 218
Senden Karl von 32
Sheraton Thomas 33, 145
Silva, rodzina 53
Słubik Hubert Tomasz 7
Socha Ryszard 171
Socha Weronika 171
Sosnowski 52
Steingraber Johann Gottlieb (błędnie: Reingraber) 177
Steinway Henry E. 179
Sujecka Anna 7

Tarnowski Aleksander 11, 15, 200, 210-211, 217
Thürmer Ferdinand 177
Timm A. 174

Vogel Beniamin 7

Warcisław V, książę pomorski 8
Weissbrod Robert 180-181
Wiktoria, królowa Anglii 149
Wilhelm II Hohenzollern, król Prus i cesarz niemiecki 134
Wojtkiewicz Marian 31
Wylich und Luttum zu Putbus Asta Eugenia von (zamężna:
Riepenhausen) 216

Uexküll Nathalie Freiin von (zamężna: Riepenhausen) 216-217

Załęska Justyna 7
Zitzewitz Georg von 217
Zitzewitz Wilhelm von 217

Indeks miejscowości

Arquà Petrarca 181

Berlin 14, 34, 101, 169, 173, 175, 220
Białogard 101
Boston 175
Brodnica 212

Bydgoszcz 213
Bytów 48-49, 70-72, 210

Człuchów 64

Darłowo 7-11, 13-15, 17, 29, 30-32, 34, 38, 51-52, 55-56, 71,

78, 83-84, 86-87, 89-90, 93, 129, 147-148, 153, 155, 167-168, 171, 183, 185-186, 188-192, 194-195, 200, 210-215, 217, 220

Darłówek 48, 56

Domodossola 53

Drezno 14, 87, 140, 176-177

Duszniki Zdrój 103

Elbląg 98-99, 126-127, 139-140, 175

Eisenberg 180

Garbno 32

Gdańsk (Danzig) 7, 19, 25, 32-33, 39, 43, 48, 52-53, 69, 72, 92, 99, 101, 111, 121, 124, 126-127, 132, 148, 151, 163, 166-167, 210

Gdańsk-Oliwa 148

Gdynia 92, 211

Hamburg 94, 96-97

Jacinki 218

Jaworowo 76

Kłęsno (Seehof) 220

Kłuki 30, 65, 91, 105, 156

Kołobrzeg 12

Kołomyja 157

Koszalin 7, 12, 20-24, 26-27, 32-34, 36, 41, 46, 48, 57-59, 63, 67, 70-71, 86, 89, 90-91, 93, 96, 101, 104, 106-107, 109-110, 118, 122, 128-130, 133-134, 136, 139, 142, 150, 157, 165, 173, 191, 199-202, 206-207, 220

Kórnik 210

Kraków 76, 179

Kraśnik 126

Kragg (Kragen) 11, 15, 44-47, 53-54, 61, 63, 74, 78, 102, 111, 137, 162, 170, 216-217

Królewiec 7, 92, 99

Królewo 152, 217

Laubach 210

Lida 211

Lipsk 132

Lizbona 219

Lublin 210

Lwów 125

Malbork 48-49, 126-127

Masłowice 70

Naclaw 11, 32, 144-145, 218

Oldenburg 95

Opole 211

Padwa 179, 181

Palmnicken 92

Paryż 43

Piast (Piasty?, Pieski?) 209

Pieski 104

Piła 212

Podgórk 11, 166, 218

Polanów 11, 32, 171, 216, 218

Postomino 178

Poznań 7, 21, 34, 38-39, 44, 49, 54, 61, 69, 82, 98, 103, 105, 115-116, 144, 149, 210

Puck 48-49

Rabacin 71

Rawa Ruska 210

Reblino 39

Riczka 76

Ronino 178

Rostock 56

Rozwadowo (Eduardsruh) 220

Sanok 76

Sieradowo 210

Sławno 10-11, 13, 15, 46, 51, 54, 102, 111, 121, 137, 180-181, 183, 210, 213-215, 217, 219

Słupsk 11, 19, 25, 27, 30, 35, 68, 84, 91, 105, 108, 111, 113, 133, 135, 149, 167, 169, 171, 175-176, 180, 183, 185, 214, 219

Sopot 99, 132

Stary Jarosław 30-31

Swołowo 91, 93

Sycevice 35, 113, 133, 217

Szczecin 7, 9, 11, 84, 126, 174, 181, 211, 219

Szczecinek 26, 198, 205, 210

Toruń 99, 126, 127

Tuchola 212

Tychowo 11, 64, 116, 135, 162, 219-220

Ugoszcz 72

Utrecht 181

Warszawa 11, 19, 34, 52, 64, 115, 121, 124, 162, 164, 166, 188, 208, 210

Wiedeń 178-179

Winnica 211

Witkowo 91

Wittenberga 191

Wrocław 7, 34, 84, 90, 127, 143, 151, 178, 181, 219

Wrześnica 15, 50-51

Wyszkowo (Sigursdshof) 220

Zamarte 64

Złakowo 217

